תלמוד בבלי
'גמרא ופירושה'

מסכת עירובין

חלק ד'
דפים כ"ג - כ"ט

מהדורה ללומדי
הדף היומי

מסכת עירובין

עם פירוש גמרא ופירושה
ותבנית ש"ס נהרדעא החדש

חלק ד
דף כג-כט

©
כל הזכויות שמורות

יצא לאור ע"י
מכון 'תלמוד והלכה'
רחוב מנחם משיב 12
ירושלים

מהדורת ביקורת

להזמנות מרוכזות לשיעורי הדף היומי
053-3129507

כל הערה והוספה תתקבל בברכה
בפקס 08-9298155

תבנית הש"ס:

ניקוד:
דיקטה

שערים ועימוד:
דוד לוי
050-4130067

סדר הלימוד מיום שלישי יב אלול תש"פ
עד יום שני יח אלול תש"פ

דף היומי מסכת עירובין דף כג עד דף כט

הנושאים המרכזיים:

דף כג

- פסי ביראות רק לבאר של רבים
- גינה ופרדס שלא הוקפו לדירה (יותר מבית סאתיים. כשהאורך יותר מהרוחב)
- זרעים, נטיעות אם מבטלים היקף לדירה. דין נזרע רובו
- חצר וקרפף שפרוצים במלואם זה לזה

דף כד

- קרפף שלא הוקף לדירה (פירצה יותר מעשר. פירצת עשר בפרץ אמה וסתם)
- נתמלא מים, אם מבטל 'היקף לדירה'
- רחבה שלא הוקפה לדירה, שפתוחה בצד א' למבוי ובצד ב' לכרמים, והשביל מסתיים בנהר (תיקונה ע"י לחי או צורת הפתח)

דף כה

- מיעוט קרפף יותר מבית סאתיים (באילנות. בעמוד פחות מג'. מג' ועד ד'. טח טיט על הכותל)
- מחיצה חדשה בקרפף שלא הוקף לדירה (ריחוקה מהכותל הראשון. ריחוקה מהתל. מחיצה על התל. נבלעו מחיצות התחתונות)
- מחיצה על מחיצה (בשבת. בגר)
- פי תקרה יורד וסותם (בקרפף בית שלש וקירה בו בית סאה. באכסדרה בבקעה)
- קרפף שנפרץ לחצר

דף כו.

- אבוורנקא אם הוי היקף לדירה (נבנה אחרי המחיצות. מחיצה לצניעות. מחיצה לנחת)
- קרפף שלא הוקף לדירה יותר מבית סאתיים
- מבטל רשות חצרו (אם מבטל גם ביתו. ביטול כשיש ה' בחצר. כשביטל בפירוש)
- מים ומלח (לעירוב. מכסף מעשר שני. בנדר)
- עירוב בדבר שאין ראוי לו (נזיר. תרומה. כהן במקום טומאה)

דף כז

- אין למדין מהכללות אף במקום שנאמר בו חוץ
- דין מי מלח (לעירוב. למעשר)
- קנייה מדמי מעשר שני בהבלעה
- קניית דגים נקנים בכסף מעשר

דף כח

- קניית עופות מכסף מעשר שני
- עירוב בגודגניות. בחזיז. בכפניות
- ברכת כשות. חזיז. קור
- שיעור עירוב (כשות. חזיז. קליא. פולים. תרדים)

דף כט

- עירוב ושיעורו (תפוחים. יין. שכר. חומץ. בצל. תמרים. שתיתא. קליות. ליפתן. מאכל. בשר)

אלפי שעות תורה
יכולות להיות שלך בקלות!

זכינו ובס"ד חוברות 'גמרא ופירושה' מתקבלות מידי שבוע בקודת רוח ובהנאה מרובה בקרב לומדי הדף היומי די בכל אתר ואתר בארץ הקודש ובתפוצות.

עקב הביקוש הרב אנו נערכים להגדלת תפוצת החוברות המודפסות, לשם כך אנו יוצאים במבצע גיוס שותפים המעוניינים לזכות את הרבים באלפי שעות תורה.

כל שותף יקבל הקדשה בתחתית הדף הנלמד להצלחתו ולהצלחת בני ביתו או להבדיל לע"נ יקיריו.

לשותפות חייגו:

053-3129507 | 052-7652482

גמ' אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יהודה בן בבא ואמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל לא הותרו פסי ביראות אלא לבאר מים חיים בלבד וצריכא דאי אשמעינן הלכה כר' יהודה בן בבא הוה אמינא דרבים ואפילו מכונסין והאי דקתני באר הרבים לאפוקי מדר' עקיבא קא משמע לן דלא הותרו פסי ביראות אלא לבאר מים חיים ואי אשמעינן באר מים חיים הוה אמינא לא שנא דרבים ולא שנא דיחיד קא משמע לן הלכה כרבי יהודה בן בבא:

מתני' ועוד אמר ר' יהודה בן בבא הגינה והקרפף שהן שבעים אמה ושיריים על ע' אמה ושיריים המוקפות גדר גבוה עשרה טפחים מטלטלין בתוכה ובלבד שיהא בה שומירה או בית דירה או שתהא סמוכה לעיר ר' יהודה אומר אפילו אין בה אלא בור ושיח ומערה מטלטלין בתוכה [א] רבי עקיבא אומר אפילו אין בה אחת מכל אלו מטלטלין בתוכה ובלבד שיהא בה שבעים אמה ושיריים על שבעים אמה ושיריים רבי אליעזר אומר אם היתה ארכה יתר על רחבה אפי' אמה אחת אין מטלטלין בתוכה [ב] רבי יוסי אומר אפילו ארכה פי שנים ברחבה מטלטלין בתוכה אמר רבי אלעאי שמעתי מרבי [א] אלעזר ואפילו היא כבית כור וכן שמעתי ממנו אנשי חצר ששכח אחד מהן ולא עירב ביתו אסור מלהכנים ולהוציא לו אבל להם מותר [ב] וכן שמעתי ממנו שיוצאין [ג] בערקבלין בפסח וחזרתי על כל תלמידיו [ד] ובקשתי לי חבר ולא מצאתי:

גמ' מאי תנא דקתני ועוד אילימא משום דתנא ליה חדא לחומרא וקתני אחריתי משום הכי קתני ועוד והא רבי יהודה דתנא ליה חדא לחומרא וקתני אחריתי ולא קתני ועוד התם אפסקוה רבנן הכא לא אפסקוה רבנן וכל היכא דאפסקוה רבנן לא קתני ועוד והא רבי אליעזר דסוכה דאפסקוה רבנן וקתני [ה] ועוד התם במילתיה הוא דאפסקוה הכא במילתא אחריתי אפסקוה: רבי עקיבא אומר אפילו אין בה אחד מכל אלו מטלטלין בתוכה:

רבי

רש"י

גמ' הוה אמינא דרבים אפי' מכונסין. שרי ר"י בן בבא והאי דקאמר באר הרבים משום ר' עקיבא דאמר באר היחיד שרי ואתא איהו למימר אע"ג דמים חיים נינהו דרבים אין דיחיד לא והכי קאמר אין עושין פסין אפילו לבאר אלא של רבים: מתני' שומירה. סוכת שומרין. ואע"ג דהוקף לדירה בית סאתים הוא דשרי טפי לא: סמוכה לעיר. דהואיל וקרובה לביתו דעתו להשתמש בה תמיד וכהוקף לדירה דמי: ובלבד שתהא שבעים אמה ושיריים על ע' אמה ושיריים. ולא יותר. ובגמרא [ע"ב] פריך תנא קמא נמי הכי קאמר: אם היה ארכה יותר על רחבה אפילו אמה אחת. אע"ג דמיעט רחבה והוסיף בארכה ואין בכולה אלא בית סאתים אין מטלטלין דמרובע הוא דשרו רבנן היכא דלא הוקף לדירה: אנשי חצר ששכח כו'. ולמחר ביטל רשותו לחברו (א) שהיא אוסרת עליהן מלהוציא מבתיהן לחצר: ביתו אסור להכנים ולהוציא. לחצר לצרכו: אבל להן מותר. להביא כלי בתיהן לביתו דרך חצר: בערקבלין. שם מרור: ובקשתי לי חבר. לשלשה דברים הללו אם שמען מפיו ולא מצאתי. ובגמרא [ז] מפרש דגבי גינה וקרפף לא שרו יותר מבית סאתים וגבי אנשי חצר סברי דאף להם אסור ביתו אבל מבתיהן לחצר מותר ובגמ' [כו:] מפרש פלוגתייהו ובערקבלין סברי דלאו מרור הוא: גמ' מאי תנא. רבי יהודה בן בבא בגינה וקרפף דלעיל: דקאמר ועוד. דמשמע דאמר לעיל בה חומרא אחריתי: אילימא משום דאמר חדא לחומרא. גבי פסין דאמר [כב:] דאין עושין אותן אלא לבאר הרבים והשתא קאמר חומרא אחריתי דאע"ג דהוקף לדירה לא שרי טפי מבית סאתים: והא רבי יהודה בר אלעאי דתנא. לעיל[ח] חדא לחומרא דאמר עד בית סאתים אין טפי לא והדר תנא אחריתי[ט] יסלקנה לצדדין ולא תנא ועוד משום דלאו בחדא מלתא היא דרישא איירי במדת היקף וסיפא איירי בביטול מחיצות: אפסקוה רבנן. דקא תני אמרו לו לא אמרו בית סאתים אלא לגינה כו': וכל היכא דאפסקוה רבנן לא הוה תני בה ועוד. אי שייך למימר בה כגון היכא דרישא וסיפא בחדא מילתא: והא ר' אליעזר דסוכה. דתנן (במסכת סוכה ד' כז.) ר' אליעזר אומר י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה וחכמים אומרים אין לדבר קצבה ועוד אמר ר' אליעזר מי שלא אכל לילי יו"ט הראשון ישלים לילי יום טוב האחרון אלמא משום דרישא וסיפא בסעודה דסוכה ובחשבונן איירי תנא ועוד אע"ג דאפסקוה ושמע מינה האי דלא תנא בדרבי יהודה ועוד משום דלא דמי הוא ובדרבי יהודה בן בבא למה לי דתני ליה: התם. גבי סוכה במלתיה אפסקוה לא אהדרו ליה רבנן אלא בסעודות אבל רבי יהודה דמתני' לא איירי אלא בפסי בירות בית סאתים ואהדרו רבנן בגינה וקרפף ודיר וסהר ולעולם טעמיה משום הפסקה ולר' יהודה בן בבא דלא אפסקיה תנא ועוד:

רבי

תוספות

והא דנקט באר הרבים לאפוקי מר' עקיבא. וא"ת א"כ הוה ליה למימר בור הרבים וע"כ באר היחיד לא דא"כ היינו רבי עקיבא וי"ל דאורחא דמלתא [א] למיתני מעין שממעט דהיינו באר היחיד אי נמי הא דקאמר דרבים אפילו מכונסין לאו אר"י בן בבא קאי אלא אשמואל:

לא שנא דרבים ולא שנא כו'. יכול להיות דהוי כר' יהודה בן בבא והא דנקט ר' יהודה בן בבא באר הרבים היינו לאפוקי בור הרבים: שהוא ע' אמה ושיריים. וא"ת ולילף מהר הבית ועזרת נשים שהיה קל"ה אמה ועזרת ישראל היה קפ"ז [ב] וי"ל דכל מילי דשבת ממשכן גמרינן להו אי נמי העזרות חשיבי מוקפין לדירה שהיו [י] שומרים בה כל הלילה [ג]:

ובלבד שיהא בה שומירה. נראה לפרש דפחות מע' אמה נמי צריך שומירה או בית דירה וביתר מבית סאתים לא סגי בשומירה ובית דירה [ד] אלא פתח ולבסוף הוקף הקרפף לצורך הבית אבל אין לומר דבשבעים אמה דוקא צריך שומירה אבל בפחות א"צ כלום וביתר אין סגי בשומירה דאין סברא שיהא ג' חלוקים בג' משהויין והא נמי אין לומר דביתר מע' נמי סגי בשומירה [ה] ולא אתא למימר אלא דבציר משבעים אמה ושיריים לא צריך כלל דאם כן במאי פליג ר' עקיבא לפירוש ר"ח דפירש דר' יהודה בן בבא איירי בדבר מועט ור' עקיבא לא איירי לתרווייהו בע' אמה ושיריים ודבר מועט צריך שומירה ובפחות מכאן לא צריך ואפי' לפי' רש"י דפי' היינו תנא קמא דאמרו לו לר' יהודה מ"מ גם לפי' נראה דרבי יהודה בן בבא נמי אית ליה דבר מועט כמו תנא קמא דמשום הכי איצטריך לרבי עקיבא לחזור ולשנות ובלבד שיהא בה ע' אמה כו' [ו] ועוד אי ביתר מבית סאתים נמי איירי ר"י בן בבא א"כ היכי קאמר ר"י אפילו אין בה אלא בור ושיח ומערה משמע דלר"י נמי אין חילוק בין סאתים ליתר ורבי יהודה גופיה קאמר לעיל גבי פסין עד בית סאתים [ז] ועוד לר"ח דפי' היינו תנא קמא היינו ר"י בן בבא [ח] כלומר ואמאי הוצרך לשנות ובלבד כו' כיון דקאי ארבי יהודה בן בבא [ט] והא אצטריך דלא נימא דשרי אפילו ביתר מבית סאתים כיון דר' יהודה בן בבא איירי ביתר מבית סאתים לכך נראה כדפרישית [י] ומה שפירש רש"י אפילו בהוקף לדירה לא שרי רבי יהודה בן בבא ביתר מבית סאתים אין נראה אלא בפתח ולבסוף הוקף מהני אפי' ביתר מבית סאתים דהא שרו רבנן לעיל בדיר וסהר ומוקצה אפי' בי' כורים [יא] וכמה חצירות ומבואות שהיו בירושלים יתרות על בית סאתים וכי יאסור ר' יהודה בן בבא בכולם לטלטל ודווקא [י] בשומירה הוא דקאמר דלא מהני ביתר מבית סאתים אבל פתח ולבסוף הוקף מהני אפי' יותר ולרש"י שמא יש לחלק דדיר וסהר ומוקצה וחצר לפי שתשמישתן רב (ב) יותר אפי' י' כורין אבל קרפף אפי' פתח ולבסוף הוקף לא מהני ביתר מבית סאתים:

אילימא משום (ג) דתני חדא לחומרא. פירוש דשייך [ל] למיתני ועוד אע"ג דלא הוו תרוייהו מעין א' [יב] וכ"ש היכא דהוו תרוייהו מעין א' אף על גב דלא הוו תרוייהו לחומרא [יג] כמו בסוכה (דף כז.) ובפרק רביעי דמגילה [יד] (דף כח.) [מ] כדפ"ה: הכא במלתא אחריתי אפסקוה. תימה דבפרק המביא כדי יין (ביצה דף לד. ושם) קתני ועוד ואע"ג דאפסיק במילתא אחריתי דקתני ר' אליעזר אומר נוטל אדם קיסם משלפניו [לחצוץ בו שיניו] ומגבב מן החצר ומדליק וחכ"א מגבב משלפניו ומדליק וקתני בתר הכי אין מוציאין את האור לא מן העצים כו' ומפסיק בבא שלימה וקתני בתר הכי ועוד א"ר אליעזר עומד אדם על המוקצה כו' ומיהו רש"י מהפך שם המשנה והגמ' אך לר"ת שאומר שאין צריך להפך דמילתא דאור קא מסיים ואזיל קשה וי"ל דהתם הוו תרי קולי ושייך למיתני ועוד אע"ג דאפסיק במילתא אחריתי דכח דהיתירא עדיף:

רבי

מסורת הש"ס

א) [נ"ל אליעזר וכ"ה בגמ' לקמן ובכל הספרים], ב) פסחים לט. ע"ש, ג) [במשנה שבמשניות אי' עקרבנין ופי' הרמב"ם וכן הרב מברטנורה שהוא ירק שעלין שלו דומות לעקרב וגירסת הערוך ערקבלין ובפסחים איתא עקרבלין], ד) [עי' תוס' לקמן כו: ד"ה ולא מצאתי כו'], ה) [סוכה כז.], ו) [עי' רש"ש], ז) [ע"ב], ח) דף יח., ט) [לעיל כב.], י) [נ"ל בהן. יעב"ץ], כ) [בשומירה ובית דירה דהוי דירה גרועה הוא דקאמר כצ"ל רש"ל מתוס' שנ"ז], ל) למיתני ועוד אע"ג דלא הוי מעין אחד אבל הא פשיטא לי דשייך למיתני ועוד היכא דהוי תרווייהו כו' [רש"ל], מ) [וע"ש תוס' ד"ה ועוד],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אנשי חצר וכו' רשותו לחבירו שהיתה אוסרת: (ב) תוס' ד"ה ובלבד כו' מותר אפי' י' כורין כו': (ג) תוס' ד"ה אילימא משום וכו' אבל דיבור זה נדפס בזה הלשון גליון ולרש"י שמא יש לחלק דבדיר וסהר ומוקצה וחצר לפי שתשמישתה מותר אפי' עשר כורים אבל קרפף אפי' פתח ולבסוף הוקף לא מהני ביתר מבית סאתים:

מוסף רש"י

וחזרתי על כל תלמידיו. של ר' אליעזר, ובקשתי לי חבר. לסייעני ששמע דבר זה מפיו (פסחים לט.).

שייך לקמן ע"ב קרפף שהוא יותר מבית סאתים שהוקף לדירה. סאתים הוא שיעור חצר המשכן ונתנוהו חכמים שיעור לכל היקף שלא הוקף לדור בתוכו או להשתמש מן הבית לתוכו, כגון קרפף שבבקעה, אבל המוקף לדירה, אפילו בית עשרה כורין, מטלטלין בו, וקאמר הכא יותר מבית סאתים שהוקף לדירה הוא מותר לטלטל בכולו (ב"ב כד:). נזרע רובו. בטלו הזרעים שם דירה ממנו והרי הוא כגינה שאין היקפה לדירה, הואיל ויתר מבית סאתים הוא אין מטלטלין בו עוד (שם). נטע רובו. באילנות, אין האילנות מבטלין תורת דירתו ממנו והרי הוא כחצר שלפני הבתים שהקיפוה לדירה ומותר (שם). ואחד קרפיפות. שאינן יותר מבית סאתים (לקמן פט.) אם של בית סאתים הוא מטלטל בכולו, ואם יותר ולא הוקף לדירה קרי ליה רשות אחת לגבי חברו או לגבי חצר לטלטל ב' אמות בזה וב' אמות בזה, להוציא ולהכניס מזה לזה (שבת קל:). רשות אחת הן. לטלטל כלים ששבתו בגג זה לגג חברו (לקמן עד.) הואיל וכולם אין תשמישן מיוחד ותדיר, רשות אחת הן ומטלטלין מזה לזה, אפילו מחצר של רבים לחצר רבים בלא עירוב, ולית ליה לר"ש עירוב חצרות אלא משום היתר כלי הבית (לקמן פט.) ולא אמרינן כשם שדירין חלוקין למטה כך חלוקין למעלה, וכלים ששבתו בחצר מוציאין לחברתה, וכן לקרפף, וכן לחצר ולקרפף מן הגגין, הואיל וכולן רשות שאינה דירה היא, ואין צריך לערב מחצר לחצר אלא בשביל כלים ששבתו בבית שבחצר זו להוציאם לחצר אחרת (לקמן עד.). לכלים ששבתו בתוכן. שכשקדש היום היו בתוכו ולא בתוך הבית, דאילו שבתו כלים בבית, לא מיבעיא היכי דלא עירבו בני בתי החצר, דאפילו מבית לחצר לא יוציאו כלי הבית, אלא אפילו עירבו ומטלטל מבית לחצר לא יוציאו כלי הבית מחצר זו לחברתה שלא עירבו עמה (שבת קל:).

עין משפט נר מצוה

כו א [טוש"ע א"ח סי' שנח סעיף א]:
כז ב [טוש"ע שם]:

מוסף תוספות

א. כיון דבא למעט באר היחיד. תוס' הרא"ש. ב. דמסתבר למילף מחצר הגדול שאנו מוצאין שהיו משתמשין בו בלא הקפת דירה. שם. ג. שהיו שומרים כל הלילה בעזרת נשים ובהר הבית. שם. ד. דמיירי דשומירה ובית דירה זו נעשו אחר שהוקף והו"ל הוקף ואח"כ פתח דלא חשיב. ריטב"א. ה. דר' יהודה בן בבא משוה יחד בית סאתים ליתר מבית סאתים ובכולהו שרי ע"י דירה גרועה כזו. תוס' הרא"ש. ו. דמסתמא מדקאמר ר' עקיבא ובלבד משמע שבא לפחות השיעור ולהחמיר בדבר זה אע"פ שבא להקל בהא דאינו מצריך כלום. שם. ז. ואיהו עביד פסין כקרפף. שם. משמע דביתר מבית סאתים לא מהני בור לר' יהודה וכו', ומדר' יהודה נשמע לר' יהודה בן בבא, דלא מהני טפי שומירה לר' יהודה בן בבא מבור לר' יהודה. תוס' ר"פ. ח. וא"ת וכו', הא טובא איכא בינייהו, דר' יהודה בעי שומירה ור"ע לא בעי שומירה, וי"ל דהכי פירושו וכו'. שם לקמן ע"ב. ט. [ו]מדהאריך ר"ע בדבריו ואמר ובלבד שתהא שבעים אמה וכו' ש"מ דבזה איכא דין דפליגי איהו [וריב"ב]. שם. לקמן ע"ב. י. דפחות מבית סאתים נמי הוה מצריך ר' יהודה בן בבא דירה גרועה וכו', אבל ביתר מבית סאתים כו"ע מודו דבעי דירה חשובה פתח ולבסוף הוקף. תוס' הרא"ש. יא. ואי פליג בה ר' יהודה [בן בבא] הוה ליה לפרושי בהדיא דפליג בדיר וסהר. ריטב"א. יב. כיון [דשוין] לחומרא. חי' הר"ן. יג. דכל היכא דהוו בחדא מלתא אע"ג דחדא מינייהו לקולא ואידך לחומרא שייך למימר ועוד. שם. יד. דאמרינן בית הכנסת אין מוכרין אותו לא לבורסקי וכו' ור' יהודה אומר מוכרו לשם חצר והלוקח כל מה שירצה לעשות יעשה, והיינו קולא, והדר קתני ועוד אמר ר' יהודה בית הכנסת של רבים אין מספידים בתוכו, והיינו חומרא. תוס' הרא"ש.

רב ניסים גאון

והא גבי ר' אליעזר דסוכה דאפסקוה רבנן וקאמר ועוד. זהו שאמר ר' אליעזר במסכת סוכה בפרק הישן תחת המטה ר' אליעזר אומר ארבע עשרה סעודות חייב אדם לוכל בסוכה אחת ביום ואחת בלילה. וחכמים אומרים אין לדבר קצבה חוץ מלילי יום טוב הראשון בלבד. ועוד אמר רבי אליעזר מי שלא אכל כו'.

רבינו חננאל

אמר רב יוסף אמר רב יהוד' אמר שמואל הלכה כר' יהוד' בן בבא. ועוד אמר לא הותרו פסי ביראות אלא לבאר הרבים בלבד. וצריכי דאי אשמעינן הלכה כר' יהוד' בן בבא הוה אמינא דרב'[ים] אפילו מכונסין ואפילו מלוחין, ולאפוקי מדר' עקיב' דאמר אחד בור הרבים ואחד בור היחיד עושין להן פסין. קמ"ל לא הותרו פסי ביראות אלא לבאר מים חיים בלבד. ואי אשמעינן שמואל באר מים חיים, הוה אמינא לא שנא דרבים ולא שנא דיחיד וכר' עקיב', קמ"ל הלכה כר' יהוד' בן בבא. מתני' ועוד א"ר יהוד' בן בבא הגינה והקרפיף כו'. מאי תנא דקתני ועוד, וכי תימא איידי דתנא רבי יהוד' בן בבא אומר אין עושין פסין אלא לבאר הרבים דהוא לחומרא משום הכי קתני ועוד דהיא לחומרא. והא ר' יהוד' דתנא אין עושין פסין אלא עד בית סאתים דהיא לחומרא, והדר קתני אם היתה דרך לא אם אמרו בית סאתים [וכו'] אבל גבי ר' יהוד' בן בבא לא אפסקוה לפיכך קתני ועוד. ואקשינן וכל היכא דאפסקוה לא קתני ועוד. והא ר' אליעזר דסוכה בפרק הישן תחת המטה דקאמר ר' אליעזר אומר ארבעה עשרה סעודות חייב אדם לוכל בסוכה ואפסקוה רבנן, דקתני [אומרים] וחכמים אין לדבר קיצבה. וקתני ועוד אמר ר' אליעזר מי שלא אכל לילי יום טוב הראשון ישלים. ופרקינן התם במלתיה אפסקוה, דקתני וחכ"א אין לדבר קיצבה חוץ מלילי יום טוב הראשון, כלומר כאילו לא אפסקוה, אבל הכא הוא קאמר לעיניין פסין והן אמרו לו גינה וקרפף, וכיון דאפסקוה במילתא אחריתי לפיכך לא קתני ועוד.

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

רבי עקיבא היינו תנא קמא איכא בינייהו דבר מועט דתניא ר' יהודה אומר דבר מועט יש על שבעים אמה ושירים ולא נתנו חכמים בו שיעור [א]וכמה שיעור סאתים כחצר המשכן מנא הני מילי אמר רב יהודה דאמר קרא 1ארך החצר מאה באמה ורחב חמשים בחמשים אמרה תורה [ה]טול חמשים וסבב חמשים [ג]פשטיה דקרא במאי כתיב אמר אביי העמד משכן על שפת חמשים כדי שיהא חמשים אמה לפניו ועשרים אמה לכל רוח ורוח: ר"א אומר אם היתה ארכה כו': והתניא ר"א אומר אם היתה ארכה יתר על פי שנים ברחבה אפי' אמה אחת אין מטלטלין בתוכה אמר רב ביבי בר אביי כי תנן נמי מתני' [ט][יתר על] פי שנים ברחבה תנן אי הכי היינו ר' יוסי איכא בינייהו ריבועא דריבעוה רבנן: ר' יוסי אומר כו': איתמר אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי ורב ביבי אמר רב יהודה[ג] אמר שמואל הלכה כר' עקיבא [ב]ותרוייהו לקולא וצריכא דאי אשמעינן הלכה כרבי יוסי הוה אמינא עד דאיכא שומירה או בית דירה קמ"ל הלכה כר' עקיבא ואי אשמעינן הלכה כר"ע הוה אמינא דאריך וקטין לא קמ"ל הלכה כר' יוסי [ד]קרפף שהוא יותר מבית סאתים שהוקף לדירה נזרע רובו הרי הוא כגינה ואסור נטע רובו הרי הוא כחצר ומותר נזרע רובו אמר רב הונא בריה דרב יהושע לא אמרן אלא יותר מבית סאתים אבל בית סאתים מותר כמאן כרבי שמעון דתנן [ה]ר' שמעון אומר אחד גגות ואחד חצירות ואחד קרפיפות רשות אחת הן לכלים ששבתו בתוכן ולא לכלים ששבתו בתוך הבית לר"ש נמי כיון דנזרע רובו הוי ההוא מעוטא בטיל

רש"י

רבי עקיבא היינו ת"ק. דאמרו לו לא אמרו בית סאתים אלא לגינה ולקרפף אבל אם היה כו' [יח.] אלמא היכא דאיכא בית דירה אפי' טובא ובשלא הוקף לדירה בית סאתים כר"ע: **איכא בינייהו דבר מועט.** שבית סאתים יתר על שבעים אמה ושיריים רבועים כדתני לקמן לתנא קמא שרי בבית סאתים שלימים ולר' עקיבא שבעים ושיריים על שבעים ושיריים ותו לא כדקא אמרי' בהדיא וכמה הן סאתים כחצר המשכן: **דבר מועט.** לקמן[ו] מפרש לה: **מנא הני מילי.** דמרבעינן ליה לחצר המשכן לשער בו איסור שבת: **מאי בחמשים.** הא רוחב חמשים וארכו מאה דהכי כתיבי במדות הקלעים וכן לפאת צפון באורך קלעים מאה אורך[ז] ורוחב החצר לפאת קדמה מזרחה חמשים אמה[ח]: **אלא אמרה תורה טול חמשים.** שארכו יתר על רחבו וסבב חמשים הנותרים דהוו להו שבעים אמות וד' טפחים מרובעין. כילד עשה מהן חמש רלועות של עשר אמה רוחב וארכן חמשים הסבב האחת למזרח והאחת למערב הרי רחבה שבעים וארכה חמשים עוד שים אחת לצפון ואחת לדרום הרי שבעים על שבעים אלא שהקרנות פגומין לכל קרן וקרן עשר על עשר מפני התוספת שהוספת טול מן החמשים ד' חתיכות של י' על י' ושים בד' קרנות ונתמלאו נשארה רלועה אחת של עשר על עשר אמות שהיא ששים טפחים על ששים טפחים ועשה אותן ל' רלועות של שני טפחים[ט] (הרי ל' (א) רלועות אורך כל אחת ואחת עשר אמה) שכולן הן ג' מאות אמות תן ע' לכל רוח[י] הרי שבעים וד' טפחים על שבעים וד' טפחים אלא שהקרנות פגומין טפחיים על טפחיים נשארו בידך עשרים אמה טול מהן שמונה טפחים ושים לקרנות ונתמלאו ונשארו בידך י"ח אמה וד' טפחים ברוחב טפחיים והיינו דבר מועט שאם באת לחלקו ולהקיף בהן [א] אין מגיע התוספת לרוחב ב' שלישי אלבע דהא בעית למעבד מיניה[י] רלועה של רפ"ג אמות[ו] וד' טפחים אורך להקיף ארבע הרוחות: **פשטיה דקרא.** לענין משכן: **במאי כתיב.** בחמשים דקרא מאי היא: **העמד משכן על שפת.** שכלין שם החמשים של חצר משנכנסים לה בפתחה של מזרח: **כדי שיהו חמשים אמה.** של חצר לפני המשכן: **ועשרים לכל רוח.** שהמשכן ארכו ל' כדכתיב (שמות כו) עשרים קרשים ורוחב הקרש אמה וחצי ורחבו של משכן תופש עשר אמות כדכתיב ששה קרשים [שם] שהן תשע אמות ושני קרשים למקולעות שהן ג' אמות רוחב והאמה מכאן והאמה מכאן לכסות עוביין של קרשים של ללע (ב) ארכו אמה וחצי אמה מכאן וחצי אמה מכאן להשלים ולמלא החלל לעשר וכשאתה מעמידו לסוף חמשים ובאמלע רחבה של חצר נשארו מהחמשים על חמשים של חצר עשרים אמות לשלש הרוחות אלא שעובי הקרשים ממעט מהן אמה לכל לד והכא (ג) חללה חשיב ועובי הכתלים בכלל העשרים של כל רוח ולפניו למזרחו לא היו קרשים אלא מסך והיינו וילון: **ארכה יתר משנים ברחבה.** כחצר המשכן הוא דשרי ואע"ג דלא מרבעה והיינו אורך כשנים ברוחב אבל טפי משנים ברוחב לא מישתרי: **היינו רבי יוסי.** דאמר ארכה אפילו פי שנים ברחבה: **איכא בינייהו ריבועא דריבעוה רבנן.** ר"א סבר ארכה יותר משנים ברחבה אין מטלטלין ומיהו עיקרה ארכה פי שנים ברחבה כדכתיב ולית ליה ריבועא ומיהו אי מרבעא לא מיתסרא בהכי כדקתני אם היה ארכה יותר משנים ברחבה אין מטלטלין הא בליר מפי שנים מטלטלין ורבי יוסי סבר מרובעת עיקר ולכתחילה אורויי מורינן הכי ומיהו אפילו ארכה פי שנים ברחבה שריא ומדקאמר אפי' מכלל דמעיקרא לאו הכי הוא: **הלכה כרבי יוסי.** דלא בעי מרובעת: **והלכה כר' עקיבא.** דלא בעי מוקפת לדירה: **ותרווייהו.** הנך שמעתתא דשמואל לקולא: **הוה אמינא.** דשמואל דירה בעי כר"י בן בבא ובארכה יותר על רחבה כרבי יוסי סבר לה: **אריך וקטין לא.** דהא ר"ע מרובע בעי: **נזרע רובו.** בזרעונים ביטל דירתו דבזרעונים לא דיירי אינשי והוה ליה גינה ואסור לטלטל אף בשאינו נזרע דבטיל ליה לגבי רובא אבל בנוטע אילנות לא ביטל דירתו דאורחא להסתופף בצל אילנות תמיד: **אלא.** שיש באותו מקום זריעה יותר מבית סאתים דנעשה כרמלית דקרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה כרמלית היא ושאינו נזרע הוי חצר פרוצה במלואה לכרמלית לפיכך כולו אסור: **אבל בית סאתים.** דבלאו דירה שרי באנפי נפשיה הכא נמי שרי ואף על גב דמקום זריעה הוי קרוי קרפף ושאינו נזרע הוי חצר ופרולין זה לזה שאין מחילה ביניהן אפילו הכי לא אסרי אהדדי הואיל ולחד גברא הוא ורבי שמעון היא דאמר רשות קרפף וחצר לא אסרי אהדדי אפילו היא של ב' בעלי בתים: **כדתנן רבי שמעון אומר אחד חלרות ואחד קרפיפות ואחד גגות רשות אחד הן.** לטלטל מזה לזה לכלים ששבתו בתוכן ואפילו הן של בעלים הרבה אבל לא לכלים ששבתו בתוך הבית והוליאן לחצר אסור להוליאן מחצר לקרפף או לגג דבית וקרפף שתי רשויות הן ואפילו דחד גברא:

תוספות

רבי עקיבא היינו ת"ק. פ"ה היינו ת"ק דאמרו לו לר"י וקשיא דהוה מצי למימר אריך וקטין איכא בינייהו דרבי עקיבא קאמר בהדיא ע' אמה על ע' אמה ובאמרו לו לא קא אמר ומסתמא לא פליגי אר' יהודה בהא דאית ליה לעיל אפילו אריך וקטין ועוד דילמא בעו בור שיח ומערה[א] ומיהו י"ל דמשני שפיר ומ"מ נראה כפר"ח דהיינו ת"ק היינו רבי יהודה בן בבא[ב] פי' כיון דרבי יהודה בן בבא איירי בשבעים אמה ושיריים על שבעים אמה וכו' מה הוצרך ר"ע תו לשנות ובלבד שיהא בה כו'[ג] ומשני איכא בינייהו דבר מועט דלר' עקיבא לית ליה[ד] לר' יהודה אית ליה[ה] והא דקתני בסמוך ר"י אומר דבר מועט יש ולא נתנו בו חכמים שיעור[ו] היינו שלא חשו למנס[ז] ולעולם אית ליה[ח] דכולהו תנאי שהוזכרו לפני ר"ע נראה דאית להו דבר מועט: **דבר** מועט יש. והא דלא חשיב ליה בכילד מעברין (לקמן ד' נז.) דקתני גבי ג' כפרים אם יש בין החילונות מאה וארבעים אמה ואמה אחת ושליש לא חש למנס אי נמי אתיא כר"ע דלית ליה דבר מועט: **פשטיה** דקרא במאי כתיב. משמע דטול חמשים וסבב חמשים הוי אסמכתא בעלמא ומיהו בכילד מעברין (לקמן ד' נח.) פריך והא מבעי ליה דיטול חמשים כו' (מ): **והתניא** רבי אליעזר אומר. והוא הדין דהוה מצי למיפרך דאם כן היינו רבי עקיבא אלא דניחא ליה למיפרך דרבי אליעזר אדרבי אליעזר: **אי** הכי היינו ר' יוסי. אף על גב דמעיקרא איכא למיפרך נמי היינו ר"ע מ"מ היינו רבי יוסי ליכא למיפרך (י): **איכא** בינייהו רבועא דרבעוה רבנן. פ"ה דרבי אליעזר בעי לכתחילה ארכה פי שנים ברחבה ורבי יוסי בעי לכתחילה מרובעת וקשיא דאין שייך כאן לכתחילה ודיעבד[ט] דאי כבר הוקף לכתחילה לכ"ע שרי[י] ואם בא להקיף (ס) וכי נאמר לו שלא יקיף אלא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה[יא] ונראה כפירוש רבינו חננאל דפירש דרבעוה דרבנן היינו פלוגתא דמי שהוליאוהו (לקמן ד' מט:) דר' חנינא בן אנטיגנוס ורבנן גבי האומר שביתתי במקומי יש לו אלפים אמה לכל רוח עגולות דברי ר' חנינא בן אנטיגנוס וחכ"א מרובעות כטבלא מרובעת כדי שיהא נשכר לזויות והשתא לר"א אי ארכה יתר ע"פ שנים ברחבה אפילו באלכסון אין מטלטלין[יב] כרבי חנינא ורבי יוסי לטפויי קאתי וקאמר דמטלטלין[יג] (ע):

[**נזרע** רובו. ונראה לר"ח דדוקא (פ) קרקע יותר מבית סאתים אבל בבית סאתים אפילו נזרע כולו לא בטלי דירתו דהא לר' יהודה בן בבא דמחמיר (צ) בנזרע כולו מודה דמהני לגינה שומירה אע"ג דסתם גינה היא כולה זרועה[יד] ומיהא מיבעיא ליה ביתר מבית סאתים אם ביטל דירתו אף בדיר וסהר ומוקצה דשמא לפי שתשמישו רב אינו מתבטל משום זריעה כי גם לרש"י צריך לחלק בין דיר וסהר ומוקצה וחצר לקרפף[טו]]:

לרבי שמעון כיון דנזרע רובו ה"ל מיעוט בטל. נראה (ד) דמכ"ש פריך לגבי רוב דמדקאמר נזרע רובו והיינו ביתר מבית סאתים משמע הא מיעוטו שרי אפילו ביתר מבית סאתים היינו משום דבטל[טז] לגבי רובו[יז] אפילו לקולא כל שכן היכא דרובא נזרע אפילו בית סאתים דנימא דבטל[יח] לגבי רובא[יט] לחומרא: לא

עין משפט נר מצוה

כח א ב מיי' פט"ז מהל' שבת הלכה [ג] ד סמג עשין דרבנן א טוש"ע א"ח סי' שנח סעיף א:

רב ניסים גאון

איכא בינייהו ריבועא דרבנן. עיקר דיליה בפרק מי שהוציאוהו גויים אם אינו מכיר או אינו בקי בהלכה ואמר שביתתי במקומי זכה לו מקומו אלפים אמה לכל רוח עגולות דברי רבי חנניה בן אנטיגנס, וחכמים אומרים מרובעות כטבלה מרובעת.

רבינו חננאל

אקשינן ר' יהוד' בן בבא קתני ע' אמה ושיריים, ור' עקיב' קתני ע' אמה ושיריים, מאי בינייהו. ופרקינן דבר מועט איכא בינייהו דתניא ר' יהוד' אומר דבר מועט יש מן חוץ לע' אמה ושיריים ולא נתנו בו חכמים שיעור. **כמה הוא בית סאתים.** ק' אמה ברוחב נ', כחצר המשכן. מנ"ל דאמר רב יהוד' אמר קרא ארך החצר מאה באמה ורחב חמשים בחמשים. אמרה תורה טול חמשים מן המאה, וסבב אותם על חמשים הנשארות מן המאה. ולכשתסבבם נמצאות שבעים אמה ושיריים על שבעים אמה ושיריים. **ירושלמי** ר' שמואל בר נחמן בשם ר' נתן מחצר המשכן למדו דהויא לה ארך ק' אמה ורחב [נ'] אמה, חמשים זמנין מאה אמין, הוויין (בתרייתא) [בתבריתא] חמשה אלפין אמין. שבעין אמין על שבעין אמין (,בתרייתא) [בתבריתא] חמשה אלפין פרא מאה. ותנינן שבעי' אמה ושיריים. ותני שמואל שיריים הללו הן [שני] שלישי אמה. וכך הצעה של משנה שבעי' אמה ושני שלישי אמה על שבעים אמה ושני שלישי אמה דאינון שבעין (תלתותין) [תלתין] ושבעים (תלתותין) [תלתין] בפותיא, הא מאה וארבעין (תלתותין) [תלתין] דאינון תשעין אמתא ותלת אמין ותילתא דאמתא, אפיק מיניהו ארבעה תשעין לארבע רוחתא אישתיירו תשרי (תשעין) [תלתולין] חסיר תשיע, הדא הוא דתני יש בו דבר קל ולא יכלו חכמים לעמוד עליו. והוא חלק משנים עשר חלקים לאמה, וחצי אצבע מחמש אצבעות לטפח. נמצא שבעים אמה ושני שלישי אמה וחלק מי"ב חלקים באמה וחצי אצבע מחמש אצבעות לטפח, על שבעים אמה ושני שלישי אמה וחלק מי"ב חלקים לאמה [וחצי אצבע מה' אצבעות לטפח]. כיון דאמרי שיטול חמשים וסבב חמשים אמרינ' פשיטה דקרא היכי הוא. ופשיט אביי אמרה תורה העמד משכן על שפת חמשים, נמצא אורך המשכן ל' אמה ורוחבו י' אמות. ואחורי המשכן במערב כ' אמה רוח הרי כ' אמה. ורוחב המשכן וכ' אמות בצפון וכ' אמה בדרום הרי נ' אמה. נמצא המשכן עם הרוחות שלו, [נ'] אמה לכל רוח. ויחותיו צפון ומערב ודרום חמשים בחמשים, וחמשים בחמשים לפני המשכן חצר, הרי מאה ארך בחמשים. מתני' ר' אלע' אומר אם ארוכה יתירה על רחבה אפי' אמה אחת. וקימנא אם היה ארוכה יתירה על פי שנים ברחבה אפי' אמה אחת אין מטלטלין בתוכה. ר' יוסי אומר אם היה ארוכה אפילו כשנים ברוחבה מטלטלין בתוכה. ואקשינן ר' יוסי היינו ר' אליעזר. ופרקינן איכא ריבועא דריבעוה רבנן, דתנן עגולות דברי ר' חנניה בן אנטיגנס. וחכמים אומרים (כשבלה) [כטבלא] מרובעת.

מסורת הש"ס

א) לקמן נח., ב) [כתובות קיא: קידושין פ: חולין ו. קלג. ערכין ח:], ג) גי' רי"ף ורא"ש נחמן, ד) ב"ב כד:, ה) לקמן לה. עד. פט. ולא. שבת קל:, ו) [ד"ה אלא אמרה], ז) [שמות כז], ח) [שם], ט) ר"מ מ"ז, י) ס"א: הרי ר"פ אמות, כ) [עי' תי"ט ד"ה ובלבד], ל) [ערבוב גירסאות יש כאן דאי גרסי' רפ"ג ע"כ לא גרסינן וד' טפחים ואי גרסי' וד' טפחים ע"כ לא גרסי' רפ"ג אלא רפ"ב ועיין במהרש"א], מ) [ועיין תוס' ב"ב קמז. ד"ה מנין ותוס' סוטה לב: סד"ה ורבי], נ) [ועיין תוס' שבת קכ:], ס) [וכי מלות הן שילטרך לכתחלה לעשות כך והא לא איירי אלא בהכשר קרפף שהוא בנוי כבר. רש"ל מתוס' שנז], ע) [ועיין ברב אלפס דף לה.], פ) [נ"ל קרפף. גנזי יוסף], צ) [נ"ל דמחמיר מכולן מודה. גנזי יוסף],

תורה אור השלם

1. אֹרֶךְ הֶחָצֵר מֵאָה בָאַמָּה וְרֹחַב חֲמִשִּׁים בַּחֲמִשִּׁים וְקֹמָה חָמֵשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מָשְׁזָר וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת: שמות כז יח

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אלא אמרה תורה וכו' הרי ל' רלועות של ב' טפחים רוחב אורך כל אחת וכו' למעבד מיניה רלועה של רפ"ב אמות וד' טפחים אורך להקיף: (ב) ד"ה ועשרים לכל רוח וכו' של ללע לארכו ואמה וכו': (ג) בא"ד לכל לד והכא כללה קחשיב ועובי הכתלים: (ד) תוס' ד"ה לר' שמעון וכו' נראה דמכח כ"ש פריך וכו' והיינו משום דבטל:

גליון הש"ס

גמ' יתר ע"פ שנים ברחבה תנן. עיין לקמן דף כה ע"ב תוס' ד"ה קרפף.

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה אלא אמרה תורה טול כו' אין מגיע התוספת לרוחב ב' וכו'. נ"ב כ"ה אלבע ול' מ"ש אלבעה בקירוב [דעל ע'] ולרבעה טפחים ולובע משתיר שליש אמה.

מוסף רש"י

הובא לעיל ע"א

מוסף תוספות

א. דמנא לן דאמרו לו לא בעי בור או שיח ומערה מיהא כר' יהודה, דהא בפסין דעליהו קיימי, בור אית בהו. תוס' רי"ף. ב. וא"ת וכו', הא טובא איכא בינייהו, דר' יהודה שומירה ור"ע לא בעי שומירה, וי"ל דהכי פירושו וכו'. תוס' ר"פ. ג. הא דעבדא ליה, דר' יהודה בן קאי מילתא דר' יהודה בן בבא, ולא הוה ליה למיתני אלא ר' עקיבא אומר אפילו אין בה אלא אחד מכל אלו וכו'. תוס' הרא"ש. [ו]מדהאריך בדבריו ואמר ובלבד שתהא שבעים אמה וכו' ש"מ דבזה איכא דין דפליגי [וריב"ב]. תוס' ר"פ. ד. דמדקאמר ובלבד משמע דלמעוטי בשעורא אתי. הר"ן. ה. [ד]סבר אפי' בית סאתים שלמים כחצר המשכן. שם. ו. משמע דלר' יהודה לית ליה דבר מועט, דאי אית ליה הרי נתנו בו חכמים שיעור, ולכאורה משמע דכולהו מיירו בחד גונא ר' יהודה בן בבא ור' יהודה, שלא שנו הסדר עד [ר'] עקיבא. תוס' הרא"ש. ז. שלא צמצמו למנות כמה הוא. שם. ח. כלומר שלא הכניסוהו במנין מפני שלא חששו להזכירו שלא לבלבל דברי שיעורים, אבל מכל מקום מתירין אותו. ריטב"א. ט. שזה אינו דבר מצוה כסוכה או לולב דשייך ביה לכתחלה או בדיעבד. ריטב"א. י. לטלטל בו. שם. יא. כי מי מיחה על ידו שלא יעשה קרפף שלו כמו שירצה. שם. יב. [ד]צריך שלא יהיה בשום מקום יותר מק' אמה וכו', אפי' באלכסון. תוס' הרא"ש. יג. [ד]שרינן ליה לטלטל בקרפף שיהא כחצר המשכן ממש בלא סילוק זוית, וישתכר הזוית. ריטב"א. יד. שרש"י פי' במתני' דשומרה ובית דירה חשיב היקף לדירה, ומשמע דמיירי כשפתח ולבסוף הוקף כדין היקף לדירה, וסתם גינה זרועה היא ומאי מהניא ההוא היקף לדירה הא אתו זרעים ומבטלי לה, אלא ש"מ דלא מבטלי דירת בית סאתים אפילו לר' יהודה בן בבא דמחמיר. תוס' הרא"ש. טו. דהא [לפרש"י] מתני' לא שרי ר' יהודה בן בבא בגנה וקרפף ע"י היקף לדירה יתר מבית סאתים, ורחבה שריא אפילו בת עשרת כורין, כדאמרינן לעיל אי אתה מודה בדיר סחר ומוקצה אפילו בת עשרת כורין מותר, ומשמע דליכא למאן דפליג, ומוקצה היינו רחבה א"כ רחבה עדיפא מקרפף, הילכך אין ללמוד רחבה וחצר מקרפף שזורעים יבטלו דירתם. שם. טז. מיעוט הזרוע. שם. יז. שאינו זרוע שם. יח. מיעוט שאינו זרוע שם. יט. הזרוע. שם.

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

יום שלישי יב אלול תש"פ עירובין דף כג

גמרא

שתי מאמרים שמבואר בהם שהלכה כרבי יהודה בן בבא שאין עושים פסים אלא לבאר של רבים

אָמַר רַב יוֹסֵף אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בָּבָא שעושים פסים רק לבאר של רבים.

וְאָמַר רַב יוֹסֵף אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: לֹא הוּתְּרוּ פַּסֵּי בֵירָאוֹת אֶלָּא לִבְאֵר מַיִם חַיִּים בִּלְבַד, שבבאר יש מים כל הזמן, שיש בו נביעה טבעית, ולא לבורות שיש בהם מי גשמים, ולפעמים אין בהם מים.

וּצְרִיכָא - צריך את שני מאמרים אלו שאמר שמואל, **דְּאִי אַשְׁמְעִינַן** - שאם שמואל היה משמיע לנו רק את המאמר הראשון, **שֶׁהֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בָּבָא,**

הֲוָה אָמֵינָא דְּרַבִּים וַאֲפִילּוּ מְכוּנָּסִין - הייתי אומר שרבי יהודה בן בבא סובר שפסי ביראות מועילים אפילו לבור של רבים, **וְהַאי דְּקָתָנֵי** - ומה שאמר רבי יהודה בן בבא: **'בְּאֵר הָרַבִּים',** היינו **לְאַפּוֹקֵי מִדְּרַבִּי עֲקִיבָא** - להוציא משיטת רבי עקיבא שסובר שעושים פסים אפילו לבאר של יחיד, ועל זה חולק רבי יהודה ואומר שאפילו בבאר מותר רק אם הוא של רבים,

קָא מַשְׁמַע לָן - לכן השמיע לנו שמואל **דְּלֹא הוּתְּרוּ פַּסֵּי בֵירָאוֹת אֶלָּא לִבְאֵר מַיִם חַיִּים,** ולבור אין מועיל פסים, אפילו אם הוא של רבים.

וְאִי אַשְׁמְעִינַן - ואם שמואל היה משמיע לנו את המאמר השני שלא הותרו פסים אלא **לִבְאֵר מַיִם חַיִּים,**

הֲוָה אָמֵינָא - הייתי אומר שפסים מועילים לבאר, **לָא שְׁנָא דְּרַבִּים וְלָא שְׁנָא דְּיָחִיד** - בין אם הוא של רבים בין אם הוא של יחיד,

קָא מַשְׁמַע לָן - לכן השמיע לנו שמואל את המאמר הראשון: **הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בָּבָא,** שגם בבאר פסים מועילים רק אם הוא של רבים.

משנה

(עניין א' במשנה) - ג' דעות אם מותר לטלטל בגינה וקרפף עד בית סאתיים, כשלא הוקפו לדירה

[דעה א', מותר רק אם הוקפו להשתמש בהם תמיד כדירה] **וְעוֹד אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בָּבָא: הַגִּינָּה, וְהַקַּרְפֵּף** (מקום מחוץ לעיר שמשתמשים בו למחסן עצים), **שֶׁהֵן שִׁבְעִים אַמָּה וְשִׁירַיִים עַל שִׁבְעִים אַמָּה וְשִׁירַיִים הַמּוּקָּפוֹת גָּדֵר גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים, מְטַלְטְלִין בְּתוֹכָהּ,**

וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא בָּהּ שׁוֹמֵירָה (סוכת שומרים) **אוֹ בֵּית דִּירָה, אוֹ שֶׁתְּהֵא סְמוּכָה לָעִיר,** שהואיל

וקרובה לביתו, דעתו להשתמש בה תמיד, והרי זה כהוקפו לדירה. אבל אם הקיפו שטח של גינה או קרפף יותר מבית סאתיים, אין זה מועיל, ואסור לטלטל שם.

[דעה ב', מותר אף אם לא הוקפו להשתמש בהם תמיד] **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֲפִילּוּ אֵין בָּהּ** - בגינה או בקרפף, **אֶלָּא בּוֹר וְשִׁיחַ וּמְעָרָה, מְטַלְטְלִין בְּתוֹכָהּ**, ואף שאין בהם דירה ממש, הרי זה בגדר 'הוקף לדירה', וכל שאינו יותר מבית סאתיים, ההיקף מועיל, ומותר לטלטל שם.

[דעה ג', מותר אף אם לא הוקפו לדירה כלל] **רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אֲפִילּוּ אֵין בָּהּ** - בגינה או בקרפף **אַחַת מִכָּל אֵלּוּ**, שאין שם לא דירה לשומר, ולא בור מים וכדומה, **מְטַלְטְלִין בְּתוֹכָהּ, וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא בָּהּ שִׁבְעִים אַמָּה וְשִׁירַיִים עַל שִׁבְעִים אַמָּה וְשִׁירַיִים** (שזה שיעור בית סאתיים), אבל יותר מכך אסור, שמקום שמוקף מחיצות מותר לטלטל בו, אפילו אם אינו מוקף לדירה, עד גודל בית סאתיים.

(עניין ב' במשנה) - מחלוקת אם ההיתר לטלטל בבית סאתיים הוא אפילו כשאורכה יותר מרוחבה

[דעה א':] **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אִם הָיְתָה אָרְכָּהּ יָתֵר עַל רָחְבָּהּ, אֲפִילּוּ אַמָּה אַחַת, אֵין מְטַלְטְלִין בְּתוֹכָהּ** - אף על גב שמיעט רחבה והוסיף בארכה, ואין בכולה אלא בית סאתים, אין מטלטלין בה, שבמקום שלא הוקף לדירה, לא התירו חכמים אלא במרובע.

[דעה ב':] **רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֲפִילּוּ אָרְכָּהּ פִּי שְׁנַיִם בְּרָחְבָּהּ, מְטַלְטְלִין בְּתוֹכָהּ.**

טעם וביאור מחלוקת זו, יבוארו בגמרא.

(המשך עניין א) - דעה ד' מטלטלים בגינה וקרפף, אפילו אם הם יותר מבית סאתיים

אָמַר רַבִּי אִלְעַאי: שָׁמַעְתִּי מֵרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שמותר לטלטל בקרפף ובגינה, **וַאֲפִילּוּ הִיא כְּבֵית כּוֹר** (בית 30 סאה).

מי שלא עשה עירוב חצירות, וביטל רשות, הרי הוא אסור להכניס מהחצר לביתו או להוציא מביתו לחצר

ומוסיף רבי אלעאי: **וְכֵן שָׁמַעְתִּי מִמֶּנּוּ** [מרבי אלעזר:] **אַנְשֵׁי חָצֵר שֶׁשָּׁכַח אֶחָד מֵהֶן וְלֹא עֵירַב** - לא השתתף עמהם בעירוב חצירות, (שחכמים תיקנו שאסור להוציא מרשות היחיד של אחד לרשות היחיד של אחר אלא אם כן הם משתתפים יחד בככר לחם ומניחים אותה באחד הבתים, וכך נחשב שכל הבתים רשות אחת. ואם אחד לא השתתף - אסורים כולם להוציא מבתיהם לחצר, כיון שנמצא שהם מוציאים לרשות שהיא בבעלות אחר), ובשבת הוא 'ביטל רשותו' לחביריו, (שאומר להם 'רשותי מבוטלת לכם'),

אזי **בֵּיתוֹ אָסוּר מִלְּהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא לוֹ** - המבטל עצמו אסור להכניס מהחצר לביתו או להוציא מביתו לחצר לצורך עצמו, כיון שבזה הרי הוא חוזר ומחזיק ברשותו,

אֲבָל לָהֶם - לשאר בני בני החצר, **מוּתָּר** להביא כליהם מהחצר לביתו, או מביתו לחצר, כיון שביטל רשותו.

'עקרבלין' למרור

ומוסיף רבי אלעאי: **וְכֵן שָׁמַעְתִּי מִמֶּנּוּ** [מרבי אלעזר:] **שֶׁיּוֹצְאִין בְּעַרְקַבָלִין** (סיב הגדל סביב עץ דקל וטעמו מר) **בַּפֶּסַח** למצוות מרור,

וְחָזַרְתִּי עַל כָּל תַּלְמִידָיו של רבי אלעזר, **וּבִקַּשְׁתִּי לִי חָבֵר** שגם שמע שלשה דברים הללו מרבי אלעזר, **וְלֹא מְצָאתִי,** שלגבי גינה וקרפף הם סוברים שלא התירו ביותר מבית סאתים. ולגבי אנשי חצר שאחד לא עירב וביטל רשותו הם סוברים שגם להם אסור לטלטל מביתו, או לטלטל לביתו, ולא התירו אלא מבתיהן לחצר. ובערקבלין הם סוברים שאין זה מרור.

גמרא

איזה דין התבאר במשנה הקודמת, שמשנה זו אומרת: 'ועוד'

מבררת הגמרא: **מַאי תַּנָּא דְּקָתָנֵי וְעוֹד** - מה שנינו במשנה הקודמת בשם רבי יהודה בן בבא בדין גינה וקרפף, שהתנא כאן מביא דין נוסף בשמו ואומר 'ועוד', שמשמע שמביא בשמו עוד חומרא בענין זה.

ביאור: כי במשנה הקודמת למדנו גם כן דין שרבי יהודה בן בבא מחמיר בזה

אִילֵימָא מִשּׁוּם דִּתְנָא לֵיהּ חֲדָא לְחוּמְרָא - אם תאמר בגלל שהתנא הביא דין אחד בשם רבי יהודה בן בבא לחומרא לגבי פסין, שאין עושין אותן אלא לבאר הרבים, **וְקָתָנֵי אַחֲרִיתִי** - ולכן כעת אומר התנא דין נוסף לחומרא: 'ועוד' שאף על גב שהוקף לדירה אסור לטלטל יותר מבית סאתיים, **מִשּׁוּם הָכִי קָתָנֵי 'וְעוֹד',**

שאלה: הרי גם בדברי רבי יהודה שנינו שתי חומרות והמשנה לא אומרת 'ועוד'

שואלת הגמרא: **וְהָא רַבִּי יְהוּדָה דִּתְנָא לֵיהּ חֲדָא לְחוּמְרָא** - והרי התנא מביא דבר אחד בשם רבי יהודה לחומרא שההיתר בפסין הוא עד בית סאתיים, **וְקָתָנֵי אַחֲרִיתִי** - והתנא מביא שם בהמשך עוד חומרא בשם רבי יהודה שאם דרך הרבים עוברת שם יסלקנה לצדדין, **וְלָא קָתָנֵי וְעוֹד,** משום שהחומרות הם בעניינים נפרדים, הנושא הראשון הוא במידת ההיקף והנושא השני הוא אם רבים מבטלים מחיצה. וכן כאן שתי הענינים שהחמיר בהם רב יהודה, הם נושאים שונים ולא צריך לומר בהם ועוד.

תשובה: בדברי רבי יהודה לא נאמר 'ועוד' כי בין הדברים מפסיקים דברי חכמים

עונה הגמרא: **הָתָם אַפְסְקוּהּ רַבָּנַן** - שם, בחומרות שהחמיר רבי יהודה, לא כתוב ועוד, מפני שדברי רבנן מפסיקים בין שתי הדברים שאמר רבי יהודה, (שכתוב שם 'אמרו לו לא אמרו בית סאתים אלא לגינה), וכיון שדברי רבי יהודה לא הובאו ברצף לא נאמר 'ועוד', אבל **הָכָא לָא אַפְסְקוּהּ רַבָּנַן** - כאן בחומרות שהחמיר רבי יהודה בן בבא לא הפסיקו רבנן בין הדברים, וכיון שדברי רבי יהודה בן בבא נאמרו בזה אחר זה, כתוב בהם ועוד.

שאלה: והרי במקום אחר דברי חכמים מפסיקים בין שתי מאמרים, והמשנה אומרת 'ועוד'

שואלת הגמרא: **וְכָל הֵיכָא דְּאַפְסְקוּהּ רַבָּנַן לָא קָתָנֵי וְעוֹד** - ובכל מקום שרבנן הפסיקו בין הדברים לא כתוב ועוד, **וְהָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּסוּכָּה דְּאַפְסְקוּהּ רַבָּנַן** - והרי במסכת סוכה שנינו ר' אליעזר אומר ארבע עשרה סעודות חייב אדם לאכול בסוכה, וחכמים אומרים אין לדבר קצבה, ועוד אמר ר' אליעזר מי שלא אכל לילי יום טוב הראשון ישלים לילי יום

טוב האחרון, הרי שדברי רבנן נאמרו בין שתי דברי רבי אליעזר, **וְקָתָנֵי וְעוֹד** - ונאמר שם 'ועוד אמר רבי אליעזר'.

הרי מוכח שאף שדברי רבנן הפסיקו בין שתי דברי רבי אליעזר נאמר 'ועוד', והיינו מפני ששתי החומרות באותו עניין, ולפי זה הטעם שבדברי רבי יהודה לא כתוב ועוד, כי אין זה אותו עניין, ואם כן קשה למה בדברי רבי יהודה נאמר 'ועוד'.

תשובה: במקום שדברי חכמים הם באותו עניין, אין זה הפסק, ולכן נאמר 'ועוד'

עונה הגמרא: **הָתָם** שם לגבי סוכה, **בְּמִילְּתֵיהּ הוּא דְּאַפְסְקוּהּ** - שרבנן הפסיקו בעניין שרבי אליעזר דיבר, ולכן אין זה הפסק ונאמר שם 'ועוד', אבל **הָכָא בְּמִילְּתָא אַחֲרִיתִי אַפְסְקוּהּ** - כאן רבנן הפסיקו בעניין אחר, שרבי יהודה דיבר על פסי ביראות, ורבנן ענו לו על גינה וקרפף ודיר וסהר, וכיון שהם הפסיקו בעניין אחר לא נאמר 'ועוד', ובדברי רבי יהודה בן בבא שאין הפסק בדבריו נאמר 'ועוד'.

◆◆◆

שנינו במשנה: **רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אֲפִילּוּ אֵין בָּהּ אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ, מְטַלְטְלִין בְּתוֹכָהּ** - אפילו אם אין בגינה ובקרפף בית לשומר או בור וכדומה, כל שאינה יותר מבית סאתיים מטלטלים **בה.** [עמוד ב]

מבררת הגמרא: **רַבִּי עֲקִיבָא הַיְינוּ תַּנָּא קַמָּא** - ששנינו לעיל (יח.) אמרו לו: לא אמרו בית סאתים אלא לגינה ולקרפף, ומבואר שם שהם סוברים שכל מקום שלא הוקף לדירה מותר לטלטל בו עד בית סאתיים, ומה ההבדל בין דברי תנא קמא לדברי רבי עקיבא.

רבי עקיבא וחכמים נחלקו אם יש דבר מועט יותר משבעים אמה ושיריים

מבארת הגמרא: **אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ דָּבָר מוּעָט** - יש בין דברי תנא קמא לדברי רבי עקיבא 'דבר מועט' שלתנא קמא מותר לטלטל בית סאתיים (5000 אמה מרובעות), ולרבי עקיבא מותר לטלטל בשבעים אמה ושיריים על שבעים אמה ושיריים (שהם 4994 אמות).

דְּתַנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: דָּבָר מוּעָט יֵשׁ בבית סאתיים יותר **עַל שִׁבְעִים אַמָּה וְשִׁירַיִם** (על שבעים אמה ושיריים, שהם כמעט 5000 אמות מרובעות) **וְלֹא נָתְנוּ חֲכָמִים בּוֹ שִׁיעוּר**, חכמים לא הזכירו תוספת זו כשאמרו שהשיעור הוא שבעים אמה ושיריים **וְכַמָּה שִׁיעוּר סָאתַיִם, כַּחֲצַר הַמִּשְׁכָּן** (מאה על חמישים אמה, שהם 5000 אמות מרובעות), ותנא קמא התיר בבית סאתים שלימים (כולל הדבר המועט), ורבי עקיבא שאמר שבעים ושיריים על שבעים ושיריים, אינו מתיר אלא בשיעור זה (ללא הדבר המועט. בקטע הבא בגמרא יבואר עניין זה בהרחבה).

◆◆◆

המקור שבית סאתיים היינו: 'מרובעות'

מְנָא הָנֵי מִילֵּי - שמרבעים את חצר המשכן לשער בו איסור שבת.

אָמַר רַב יְהוּדָה: דְּאָמַר קְרָא 'אֹרֶךְ הֶחָצֵר מֵאָה בָאַמָּה וְרֹחַב חֲמִשִּׁים בַּחֲמִשִּׁים', האורך היה מאה אמה, והרוחב חמישים, ומה ביאור מה שאומר הפסוק 'חמישים בחמישים',

אָמְרָה תּוֹרָה, טוֹל חֲמִשִּׁים וְסַבֵּב חֲמִשִּׁים - תיקח את ה50 אמות שהמשכן ארוך יותר מהרוחב, וסבב אותם מסביב ה50, ונמצא המשכן מרובע שבעים אמה ושיירים על שבעים אמה ושיריים.

כיצד:

ריבוע אחד של 50 על 50 משאירים כמו שהוא

10	10	10	10	10
10	10	10	10	10
10	10	10	10	10
10	10	10	10	10
10	10	10	10	10

והריבוע הנוסף שהוא 50 על 50 מחלקים אותו ל-25 ריבועים של 10 על 10, 5 ריבועים מניחים מעל הריבוע של ה50, 5 ריבועים מניחים מתחת לריבוע, 5 ריבועים מימין, ו5 ריבועים משמאל בכל פינה מוסיפים ריבוע אחד של 10 על 10 ונשאר ריבוע אחד.

10	10	10	10	10
10	10	10	10	10
10	10	10	10	10
10	10	10	10	10
10	10	10	10	10

10 על 10	10 על 10	10 על 10	10 על 10	10 על 10	10 על 10	10 על 10
10 על 10						10 על 10
10 על 10						10 על 10
10 על 10			50			10 על 10
10 על 10						10 על 10
10 על 10						10 על 10
10 על 10	10 על 10	10 על 10	10 על 10	10 על 10	10 על 10	10 על 10

נמצא ששתי הריבועים של 50 על 50 - נהפכו לריבוע של 70 על 70.

ונשאר ריבוע אחד של 10 על 10 שלא חילקנו אותו, והוא 60 טפחים על 60 טפחים, אם נחלק אותו ל30 = 30 רצועות של 10 אמות על 2 טפחים.

אם נחבר את כל הרצועות = רצועה שאורכה 300 אמות, ורחבה 2 טפחים,

אם ניקח מתוך זה 280 אמה, כלומר 4 רצועות שאורכם 70 אמה ברוחב 2 טפחים, ונניח אותם מסביב לריבוע הנ"ל (שהוא 70 על 70) בכל צד, הרי יתווסף 2 טפחים בכל צד = ריבוע שהוא 70 אמה 41 טפחים על 70 אמה 41 טפחים,

	רצועה רחבה 2 טפחים	
רצועה רחבה 2 טפחים	**70 על 70**	**רצועה רחבה 2 טפחים**
	רצועה רחבה 2 טפחים	

אלא שבכל פינה יהיה חסר ריבוע של 2 טפחים על שתי טפחים,

והנה לקחנו מהרצועה של ה300 אמה - 280 אמה, נשאר מהרצועה 20 אמה שרחבה 2 טפחים, מהם ניקח 4 ריבועים של 2 טפחים על 2 טפחים, ונשלימם ב4 פינות, וכך יוצא ריבוע מושלם של 70 אמה 41 טפחים על 70 אמה 41 טפחים.

כיון שלקחנו מהרצועה של ה20 אמה - 8 טפחים (4 ריבועים של 2 על 2) נשאר רצועה שאורכה 18 אמה 41 טפחים, ורחבה ב' טפחים,

ושיעור זה הוא 'הדבר מועט' שיש בין שתי השיטות אם השיעור הוא 50 על 100 או שבעים אמה ושיירים על שבעים אמה ושיריים.

ביאור פשטות הפסוק 'חמישים בחמישים'

פְּשָׁטֵיהּ דִּקְרָא בְּמַאי כְּתִיב פשטות הפסוק לענין משכן במה הוא כתוב.

אָמַר אַבָּיֵי: הַעֲמֵד את פתח **הַמִּשְׁכָּן עַל שְׂפַת חֲמִשִּׁים** במקום שנגמרים 50 אמות מהצד המזרחי של החצר, **כְּדֵי שֶׁיְּהֵא חֲמִשִּׁים אַמָּה לְפָנָיו** - 50 אמות חצר לפני המשכן, **וְעֶשְׂרִים אַמָּה לְכָל רוּחַ וָרוּחַ.**

נמצא שמסביב למשכן היה בצד מזרח חצר 50 אמה, (50 אמה אלו הם חלל 50 אמה, היות ובפתח המשכן היה וילון, ואינו תופס שטח), ובצד השני היו 20 אמות מסביב לג' הצדדים של המשכן, (20 אמות אלו אינם 20 אמות חלל, היות ובצד זה היה המשכן בנוי מקרשים שעוביים אמה, נמצא שהיו 20 אמות כולל הקרשים, 19 אמות חלל).

◆◆◆

שנינו במשנה **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר אִם הָיְתָה אָרְכָּהּ כּוּ'** יתר על רחבה אפילו אמה אחת אין מטלטלין בתוכה.

שאלה: במשנה מבואר שאם האורך משהו יותר מהרוחב אסור, ובברייתא אמר רבי אליעזר שמותר עד פי שנים מהרוחב

שואלת הגמרא: **וְהָתַנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אִם הָיְתָה אָרְכָּהּ יָתֵר עַל פִּי שְׁנַיִם בְּרָחְבָּהּ, אֲפִילוּ אַמָּה אַחַת, אֵין מְטַלְטְלִין בְּתוֹכָהּ,** שהתירו כמו חצר המשכן, שלא היתה מרובעת, והיה אורכה פי שנים מהרוחב, אבל יותר מזה אסור.

תשובה: גם במשנה זו כונת רבי אליעזר שמותר אם האורך עד פי שנים מהרוחב

אָמַר רַב בִּיבִי בַּר אַבָּיֵי: כִּי תְּנַן נָמֵי מַתְנִיתִין [יָתֵר עַל] פִּי שְׁנַיִם בְּרָחְבָּהּ תְּנַן - גם במשנה מה שאמר רבי אליעזר, אם ארכה יתר על רחבה, היינו אם ארכה יתר על רחבה פי שניים.

שאלה: אם כן זו דעת רבי יוסי

שואלת הגמרא: **אִי הָכִי הַיְינוּ רַבִּי יוֹסֵי** - אם כן זו דעת רבי יוסי שאמר שמותר אף אם ארכה פי שנים ברחבה.

תשובה: רבי אליעזר ורבי יוסי נחלקו אם לכתחילה מורים שצריך שיהיה מרובע, או שלכתחילה מורים שלא יהיה מרובע

עונה הגמרא: **אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ רִיבּוּעָא דְּרַבְּעוּהָ רַבָּנַן** - יש ביניהם את דין הריבוע שרבנן ריבעו, רבי אליעזר סבר שמה שהתירו בשבת לכתחילה הוא כחצר המשכן שאינו מרובע, אלא ארוכה פי שנים מהרוחב, ולשיטתו זה חידוש שאף אם זה מרובע זה לא נאסר. (וכך מדוייק מלשון רבי אליעזר שאמר שאם ארכה יותר מפי שנים ברוחבה אין מטלטלים, ומשמע שבפחות מכך הוא לכתחילה).

ורבי יוסי סבר, שעיקר הדין לכתחילה שיהיה מרובע, ומי שבא לשאול כיצד לעשות אומרים לו שיעשה ריבוע, והחידוש הוא שאף אם אין זה מרובע אלא ארוך פי שנים מהרוחב, זה לא נאסר. (וכך מדוייק מלשון רבי יוסי שאמר שאמר אפילו ארכה פי שנים ברוחבה אין מטלטלים, ומשמע שאין זה לכתחילה).

♦♦♦

שנינו במשנה: **רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר כּוּ'** אפילו אם ארכו פי שנים ברחבו, מטלטלים בו.

הלכה שמותר לטלטל בקרפף אף אם ארכו פי שנים מרחבו, והלכה שקרפף בית סאתיים מטלטלים בו אף שלא הוקף לדירה

אִיתְּמַר, אָמַר רַב יוֹסֵף אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי, שאף אם הקרפף אינו מרובע, מטלטלין בו.

וְרַב בִּיבִי אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא שמותר לטלטל בקרפף בית סאתיים ואף שלא הוקף לדירה.

וְתַרְוַיְיהוּ לְקוּלָּא - ושתי מאמרים אלו נאמרו להקל בדין קרפף.

וּצְרִיכָא, דְּאִי אַשְׁמְעִינַן הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי שאף אם הקרפף אינו מרובע מטלטלין בו, **הֲוָה אָמֵינָא עַד דְּאִיכָּא שׁוֹמֵירָה אוֹ בֵּית דִּירָה** - הייתי אומר שמותר לטלטל בו רק אם הוא מוקף לדירה, **קָא מַשְׁמַע לַן** - לכן הוצרך שמואל להשמיענו **הֲלָכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא** שמותר לטלטל בו אף שלא הוקף לדירה.

וְאִי אַשְׁמְעִינַן הֲלָכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא שמותר לטלטל בקרפף בית סאתיים שלא הוקף לדירה, **הֲוָה אָמֵינָא דַּאֲרִיךְ וְקַטִּין לָא** - הייתי אומר שאם אורכו יותר על רוחבו אין מטלטלים בו, (שהרי רבי עקיבא אומר במפורש במשנה ובלבד שיהא שבעים אמה ושיריים על שבעים אמה ושיריים, והיינו שיהיה מרובע), **קָא מַשְׁמַע לַן הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי** שמטלטלים בו אף שאורכו יותר על רחבו.

♦♦♦

קרפף שהוקף לדירה ונזרע, הרי זה מבטל את שם הדירה מהמקום

קַרְפֵּף שֶׁהוּא יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם שֶׁהוּקַּף לְדִירָה, אם **נִזְרַע רוּבּוֹ** בזרעונים, ביטל דירתו, שאנשים לא גרים במקום שיש זרעונים, ולכן **הֲרֵי הוּא כְּגִינָּה** (שאינה מוקפת לדירה), **וְאָסוּר** לטלטל בכולו, גם בחלק שאינו זרוע, שהוא מתבטל לגבי הרוב.

קרפף שהוקף לדירה ונטעו בו אילנות אין זה מבטל את שם הדירה מהמקום

אבל **נָטַע רוּבּוֹ, הֲרֵי הוּא כְּחָצֵר וּמוּתָּר,** שנוטע אילנות לא ביטל דירתו, שהדרך הוא להסתופף בצל אילנות תמיד.

רב הונא בריה דרב יהושע: מה שאסרנו בנזרע רובו הוא רק אם זרע יותר מבית סאתיים

נִזְרַע רוּבּוֹ, אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: לָא אֲמַרַן אֶלָּא יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם - מה שאסרנו בנזרע יותר מבית סאתיים הוא רק אם השטח הזרוע הוא יותר מבית סאתיים, (ואזי דינו

ככרמלית, כדין קרפף יותר מבית סאתיים שלא הוקף לדירה. ושאר השטח שאינו זרוע, אף שדינו כחצר, מכל מקום כיון שאין מחיצה בין השטח הזרוע לשטח שאינו זרוע, הרי החלק שאינו זרוע 'פרוץ במלואו' לחלק הזרוע, ועל כן אסור לטלטל בכולו).

אֲבָל בֵּית סָאתַיִם מוּתָּר - אבל אם השטח הזרוע אינו אלא בית סאתיים, מותר לטלטל בו, מפני שהשטח הזרוע הוא 'קרפף', ומותר לטלטל בקרפף בית סאתיים שלא הוקף לדירה. והשטח שאינו זרוע נידון כ'חצר' בפני עצמו, וחצר אף שהיא יותר מבית סאתיים מותר לטלטל בה.

[הרי מבואר שאם זרע 'קרפף' בית סאתיים, מותר לטלטל בו, אף שהוא 'פרוץ' לשטח הלא זרוע שדינו כ'חצר', שמותר לטלטל מקרפף לחצר]

ואף שהחצר והקרפף פרוצים זה לזה, שאין מחיצה ביניהם, אעפ"כ מותר לטלטל ביניהם, (ואף שאסור לטלטל מרשות היחיד לרשות היחיד אחרת, אף אם שניהם של אדם אחד, כל שיש להם שתי שמות נפרדים, מכל מקום קרפף וחצר נחשב 'שם אחד'), **כְּמַאן, כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, דִּתְנַן רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֶחָד גַּגּוֹת, וְאֶחָד חֲצֵירוֹת, וְאֶחָד קַרְפֵּיפוֹת, רְשׁוּת אַחַת הֵן לְכֵלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בְּתוֹכָן** - כלים שהיו בכניסת שבת בגג, בחצר או בקרפף, מותר לטלטלם מזה לזה, ואפילו אם הם רשויות של אנשים שונים, כיון שיש למקומות אלו 'שם אחד', ואינן כרשויות חלוקות, **וְלֹא לְכֵלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בְּתוֹךְ הַבַּיִת** - אבל כלים שהיו בבית והוציאם לחצר, אסור להוציאם מהחצר לקרפף או לגג, כיון שהכלים היו בכניסת שבת בבית, ובית וקרפף הם שתי רשויות, אפילו הם של אחד.

דחיית דברי רב הונא בריה דרב יהושע: גם אם זרע רק בית סאתיים, כיון שהשטח הוא יותר מבית סאתיים ונזרע רובו, אסור לטלטל בו

הגמרא דוחה דברי רב הונא בריה דרב יהושע: **לְרַבִּי שִׁמְעוֹן נָמֵי, כֵּיוָן דְּנִזְרַע רוּבּוֹ** - כיון שרוב הקרפף נזרע, אף שלא זרע יותר מבית סאתיים, **הָוֵי הָהוּא מִעוּטָא** (דף כד) **בְּטִיל לֵיהּ לְגַבֵּי רוּבָּה** - המיעוט שאינו זרוע מתבטל, וכל הקרפף נחשב זרוע, **וְהָוֵה לֵיהּ קַרְפֵּף יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם** שלא הוקף לדירה, **וְאָסוּר** לטלטל בו.

נוסח חדש בדברי רב הונא בריה דרב יהושע: אם זרע בית סאתיים אף שהוא מיעוט השטח, אסור לטלטל בכולו, כיון שהשטח הזרוע נקרא 'קרפף', והשטח הלא זרוע הוא 'חצר', ואסור לטלטל מחצר לקרפף, ואף בקרפף עצמו אסור שהוא 'פרוץ' ל'חצר' (וכל הפרוץ למקום שאסור לטלטל ביניהם, אסור לטלטל גם בשטח עצמו)

אֶלָּא אִי אִיתְּמַר הָכִי אִיתְּמַר: במה שמבואר בברייתא שאם נזרע רוב הקרפף אסור לטלטל בו, משמע מכך: **הָא מִיעוּטָא שָׁרֵי** - אבל אם נזרע מיעוטו, מותר לטלטל בו.

ועל כך **אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: לָא אֲמַרַן** שמותר לטלטל בו אם נזרע רק מיעוטו, **אֶלָּא דְּלָא הָוֵי בֵּית סָאתַיִם** - שהמיעוט שזרע אינו בית סאתיים, וכיון שאינו בית סאתיים אין לו חשיבות להיבדל מהחצר, ואין לו שם לעצמו.

אֲבָל אם המיעוט שזרע הוא **בֵּית סָאתַיִם, אָסוּר,** מפני שהוא בגודל בית סאתיים, יש לו 'שם' לעצמו, ואף שקרפף עצמו שהוא בית סאתיים מותר לטלטל בו, מכל מקום כיון שהוא פרוץ לחלק שאינו זרוע, אסור לטלטל בו.

כְּמַאן - כשיטת מי אנו אוסרים לטלטל בכולו,

כְּרַבָּנַן, שהם סוברים שאסור לטלטל מקרפף לחצר, אף אם הם של אדם אחד, כיון שהם שתי שמות נפרדים, וכיון שאסור לטלטל מזה לזה, אסור לטלטל גם בקרפף ובחצר עצמם, כיון שאין מחיצה ביניהם, והכלל הוא שאם מקום נפרץ לשטח אחר שאסור לטלטל ביניהם, אסור לטלטל גם בו.

נוסח רב ירמיה מדיפתי: אם זרע בית סאתיים (והוא מיעוט השטח), מותר לטלטל בכולו, אף שהשטח הזרוע נקרא 'קרפף', והשטח הלא זרוע הוא 'חצר', שמותר לטלטל מחצר לקרפף, וממילא אף בקרפף עצמו מותר, שאינו 'פרוץ' למקום שאסור לטלטל ביניהם

וְרַב יִרְמְיָה מִדִּיפְתִּי מַתְנֵי לְקוּלָּא, במה שמבואר בברייתא שאם נזרע רוב הקרפף אסור לטלטל בו, משמע מכך: **הָא מִיעוּטָא שָׁרֵי** - אבל אם נזרע מיעוטו, מותר לטלטל בו,

ועל כך **אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: לָא אֲמַרַן** שמותר לטלטל בו אם נזרע רק מיעוטו, **אֶלָּא בֵּית סָאתַיִם** - שהמיעוט שזרע הוא בית סאתיים, או פחות, ואף שאם הוא בית סאתיים דינו כקרפף, והוא פרוץ לחצר, מותר לטלטל מקרפף לחצר, **אֲבָל יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם אָסוּר,** שאם זרע יותר מבית סאתיים דינו ככרמלית, **כְּמַאן כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן,** שמותר לטלטל מקרפף לחצר, וממילא קרפף שפרוץ לחצר הרי הוא פרוץ למקום המותר לו. אבל אם הוא יותר מבית סאתיים כיון שדינו ככרמלית, גם רבי שמעון מודה שחצר שפרוצה לכרמלית אסור לטלטל בה, שלכולי עלמא אסור לטלטל בכרמלית, וכן אסור לטלטל מחצר לכרמלית.

בטיל ליה לגבי רובה והוה ליה קרפף יותר מבית סאתים ואסור אלא אי איתמר הכי איתמר הא מיעוטא שרי אמר רב הונא בריה דרב יהושע לא אמרן אלא דלא הוי בית סאתים אבל בית סאתים אסור כמאן כרבנן ורב ירמיה מדיפתי מתני לקולא [א]הא מיעוטא שרי אמר רב הונא בריה דרב יהושע לא אמרן אלא בית סאתים אבל יותר מבית סאתים אסור כמאן כר"ש: נטע רובו הרי הוא כחצר ומותר: אמר [א]רב יהודה אמר אבימי והוא שעשויין אצטבלאות ורב נחמן אמר [ב]אע"פ שאין עשויין אצטבלאות מר יהודה אקלע לבי רב הונא בר יהודה חזנהו להנהו דלא עבידי אצטבלאות וקא מטלטלי בגוייהו אמר ליה לא סבר לה מר להא דאבימי אמר ליה אנא כרב נחמן סבירא לי אמר רב נחמן אמר שמואל קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה כיצד הוא עושה [ג]פורץ בו פירצה יותר מעשר וגודרו ומעמידו על עשר ומותר איבעיא להו פרץ אמה וגדר אמה [ב][ופרץ אמה וגדרה] עד שהשלימו ליותר מעשר מהו א"ל [ד]לאו היינו דתנן [ג][ה]כל כלי בעלי בתים שיעורן כרמונים ובעי חזקיה ניקב כמוציא זית וסתמו וחזר וניקב כמוציא זית וסתמו עד שהשלימו למוציא רמון מהו וא"ל רבי יוחנן רבי שניתה לנו [ד][ו]סנדל [א] שנפסקה אחת מאזניו ותיקנה טמא מדרס נפסקה שניה ותיקנה טהור (בה) מן המדרס אבל טמא מגע מדרס ואמרת עלה מאי שנא ראשונה דהא קיימא שניה שניה נמי הא [ה]קיימא ראשונה ואמרת לן עלה פנים חדשות באו לכאן הכא נמי פנים חדשות באו לכאן [ו]קרי עליה לית דין בר אינש איכא דאמרי כגון דין בר נש אמר רב כהנא [ז]רחבה שאחורי הבתים אין מטלטלין בו אלא בד' אמות ואמר רב נחמן [ח]אם פתח לו פתח מותר לטלטל בכולו פתח מתירו ולא אמרן אלא שפתח ולבסוף הוקף אבל הוקף ולבסוף פתח לא פתח ולבסוף הוקף פשיטא לא צריכא דאית ביה בי דרי מהו דתימא אדעתא דבי דרי [ז]עבדיה קמ"ל קרפף יותר מבית סאתים שהוקף לדירה ונתמלא מים סבור רבנן למימר כזרעים דמו ואסיר אמר להו רב אבא [ח](אבוה) [ט]דרב בריה דרב משרשיא הכי אמרינן משמיה דרבא [ט]מים כנטעים דמו ושרי אמר

רש"י

בטיל לגבי רובה. והוי כאילו נזרע כולו: **והוה ליה קרפף יותר מבית סאתים.** ואע"ג דהוקף לדירה חשוב כלא הוקף לדירה דהא הוי כולו גינה ובגינה לא מהני הוקף לדירה: **דלא הוי.** ההוא מיעוט דנזרע בית סאתים דלא חשיב להבדל מן החצר ולהקרות לו שם לבדו: **אבל בית סאתים.** נקרא קרפף שלא הוקף לדירה ואע"ג דאילו הוה באנפי נפשיה כבית סאתים לא מיתסר הכא דנפרץ לחצר וחצר נפרצה לו קיימא לן דאסור לטלטל מקרפף לחצר דהוי רשות הנפרצה למקום האסור לה ואוסרין הרשויות זו לזו ואין מטלטלין לא בזה ולא בזה: **כמאן.** אמרי' דשתי רשויות נינהו: **כרבנן.** דפליגי עליה דר"ש בפ' כל גגות (לקמן פט.) ואמרי כל חד וחד רשות לעצמו ואע"ג דליכא דיורין בהו דליסרו אהדדי אין מטלטלין מזה לזה: **לקולא.** דאפילו המיעוט בית סאתים דמיקרי קרפף כיון דבאנפי נפשיה שרי השתא נמי שרי ולא אסרי אהדדי דאילו היה מחילה ביניהן הוה שרי לטלטולי מזה לזה כר"ש והשתא דנפרצו זה לזה לא נפרצו לרשות האסור לה אבל יותר מבית סאתים נעשה כרמלית ובהא אפילו ר"ש מודה דאין מטלטלין מחצר לקרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה והכא דנפרצו זה לזה הרי כל אחד נפרץ למקום האסור לו: **איצטבלאות.** נטועין שורות שורות ונאה לשבת שם: **לבי רב הונא.** ויותר מבית סאתים הוה והוקף לדירה וניטע אחרי כן: **קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה.** ואחרי כן בנה אצלו דירה ואמרי' לקמן הוקף שלא לדירה ולבסוף פתח לו פתח דירת ביתו לא מהני: **כיצד הוא עושה פורץ לו פרצה יותר מעשר.** דהוי כמי שאין בו מחיצות וגודר וסותם אותה פירצה ומעמידה על עשר והוי כפתח ולבסוף הוקף לדירה שנפתחה לו דלעולם בעינן שיגדור יותר מעשר אמות דאי פריץ עשר לבד וגדרה לא חשיב ההוא היקף לשם דירה אלא כמי שעשה פתח דעד עשר לעולם הוי פתח: **פרץ אמה.** אבל סתימה וגדרה ועוד פרץ אמה אבל סתימת אמה החדשה וגדרה דלא פרץ י' אמות כאחד ולא גדר עשר אמות בבת אחת אלא מעט היה פורץ וגודר מיד: **עד שהשלימו ליותר מעשר.** מי אמרינן כיון דלא פרץ י' בבת אחת ולא גדר בבת אחת לא הויא היקף בזו לשם דירה או דילמא כיון דהשתא מיהא הוי החידוש של היקף יותר מעשר חשיב היקף לשם דירה: **כל כלי בעלי בתים.** לגבי כלי עץ תנינן לה במסכת כלים (פי"ז מ"א): **שיעורן כרמונים.** לטהר מטומאתן אבל פחות מכאן חייס עליה ולא מבטיל ליה. שיעורן כרמונים ניקב כמוציא רמון טהור: **וחזר וניקב.** אבל הסתימה: **ותיקנה.** הוא הדין כי לא תיקנה נמי עדיין טמא מדרס הוא והא דנקט תיקנה לרבותא דאי לאו הכי תו לא איצטריך למימר נפסקה השניה וכו': (ב) **טהור מן המדרס.** דתו לא הוה כלי ולא חזי למדרס מלטמא תו אדם וכלים: **אבל.** כלי הוא דחזי לתשמיש אחרינא ועדיין טומאת מגע מדרס עליו שהרי בשעת פרישתו (ג) מן האוזן שעדיין הוא מדרס לקבל טומאה לטמא כלים קיבל טומאה מאביו והוי ראשון לטומאה ומטמא אוכלין ומשקין: **פנים חדשות.** אין אזנים הללו ממנו ומשניתקנה לא דרכן בהו הזב ולא נטמאת מדרס דהראשונה טיהרו כשנפסקה ראשון: **לית דין בר נש.** אלא מלאך: **כגון דין בר נש.** אדם גדול: **רחבה שאחורי הבתים.** ואין פתח הבית פתוח לה והויא מוקפת שלא לדירה ואי יותר מבית סאתים היא אין מטלטלין בה אלא בארבע אמות: **מן הבית. פשיטא.** דבפתח ולבסוף הוקף שרי שהוקף לשם פתח: **לא צריכא דאית ביה בי דרי.** גורן אחר הבית קודם היקף הרחבה: **מהו דתימא אדעתא דבי דרי פתחיה.** ולאו לדעתא להקיף שם רחבה:

תוספות

לא אמרן אלא דלא הוי בית סאתים. אע"ג דלרבנן [א] קרפף פחות מבית סאתים דינו כקרפף בית סאתים (ד) לטלטל ממנו לחצר משום דאין סברא שיהו שלשה חילוקים בשלשה משהויין הכא לא אסר מיעוט הנזרע לרוב שאינו נזרע במה שפרוץ לו במלואו דכיון שהוא פחות מבית סאתים לא חשיב ובטל לגבי רוב שאינו נזרע[ב] אבל בית סאתים חשיב טפי ולא בטיל[ג] ובנזרע רובו אפי' לא הוי בית סאתים אסור דבטיל (ה) לגבי רובו והוה כנזרע כולו: **סנדל** שנפסקה וכו'. הוא הדין בלא תקנה נמי דטמא מדרס[ד] דאי כשנפסקה פרחה לה טומאה תו לא הדרה לה דלא מצינו טומאה ישנה חוזרת אלא בכלי מתכות כדמפרש בסוף פ"ק דשבת (ד' טז.) והא דנקט ותקנה פ"ה לאשמועינן אע"ג דתקנה כי נפסקה שניה טהורה מן המדרס דפנים חדשות באו לכאן[ה]: **אבל** טמא מגע מדרס. פירש הקונטרס משום דעדיין כלי הוא לאשתמושי ביה תשמישתא אחרינא[ו] ולפירושו אפילו נפסקה שניה טמא מגע מדרס וקשה דתנן בהדיא בסיפא דהך משנה במסכת כלים בפרק כ"ו (מ"ד) לא הספיק לתקן ראשונה עד שנפסקה שניה טהורה ורש"י חזר בו והגיה אבל טמא מגע מדרס דעדיין כלי הוא וחזי למילתא קמייתא דהא איתקנה ראשונה[ז] ולפירושו איצטריך למיתני ברישא ותיקנה דאי לא נתקנה כי נפסקה שניה אינה טמאה אפילו מגע מדרס והגב דתני ברישא תני נמי בסיפא ומיהו תימה מתי בא לו מגע מדרס דאם בא לו מגע מדרס ומדרס יחד כגון שדרס עליו הזב ברגלו יחף או אפי' במנעל ולא הפסיק בפשוטי כלי עץ[ח] א"כ איכא פנים חדשות למגע מדרס כמו למדרס[ט] ולפי' רש"י קמא ניחא דאפילו נפסקו ב' אזנים טמא מגע מדרס הואיל וחזי לתשמיש אחרינא ובפרק אלו קשרים (שבת דף קיב:) פ"ה דטמא מגע מדרס לפי שנגע בעצמו כשהיה אב הטומאה[י] ולא נהירא דטומאת בית הסתרים היא דלא קיימא לן כרבי מאיר דאמר מטמא מדפריס בפשיטות בפרק בהמה המקשה (חולין דף עג:) ובהעור והרוטב (שם דף קכט:) טומאת בית הסתרים היא ומה שפירש כאן נמי דבשעת פרישתו מאוזן קיבל טומאה מאביו[יא] אינו נראה דבפרק בהמה המקשה (שם דף עג:) אמרינן דבעינן באות מבגד גדול[יב] ואין לומר דכשתיקן אוזן ראשון לאחר שתפר אליה נעשית מחוברת ובא לה טומאת מדרס שבטלה לסנדל וכשחזר ותפר אליה השניה בא לסנדל מגע מדרס מן האוזן ותו ליכא פנים חדשות[יג] דא"כ תפסוט בעיין דהקומץ רבה (מנחות דף כד.) דלא אמרינן שבע לה טומאה ולהר"ר שמעון מיינבי"א דמפרש דלא אמרינן שבע לה טומאה היכא דטומאה באה לו מגופו[יד] אתי שפיר[טו] ועוד יש לומר דלאוזן בא מגע מדרס ומדרס יחד כשתפרה לסנדל והסנדל בטל לאוזן דאי אפשר להיות טומאה לזה בלא זה וכיון שבאו לה כאחד אין שייך לומר גביה שבע לה טומאה וריב"א אומר דלא שייך גבי מגע פנים חדשות דאפילו נפסקו שתי אזניו ראוי לקבל טומאת מגע את מיוחד לתשמיש אחר ולא נתבטל תורת יחוד מכאן דכל שעה ושעה מתקנו ולעתו להשתמש בו אבל לגועל אם נפסקו שתי אזניו היה טהור לגמרי דאינו ראוי לעשות דבר על כל אדם:

פשיטא לא צריכא דאית ביה בי דרי. לדרב נחמן דאמר אם פתח בו פתח מותר לטלטל פריך דמפרש הש"ס בפתח ולבסוף הוקף והאי פריך פשיטא אבל הש"ס דמפרש לא אמרן לא פריך דקמ"ל הוקף ולבסוף פתח לא מהני לא לאפוקי מהני אמוראי דלקמן (דף כה:) גבי אבורנקי:

מסורת הש"ס

א) [בס"א: מר], ב) ח"מ, ג) לעיל ד: ברכות מח. סוכה ו. שבת קיב: כלים פי"ז מ"א, ד) כלים פכ"ו מ"ד שבת קיב:, ה) פ"א קמתקנא, ו) [שבת קיב: ע"ז י:], ז) פ"א פתח, ח) [צ"ל אחוה], ט) גי' יעב"ץ דרבא,

הגהות הב"ח

(א) גמרא שניתה לנו סנדל דתנן סנדל שנפסקה אחת: (ב) רש"י ד"ה טהור מן המדרס דתו הד"א עם ד"ה אבל וכו': (ג) שם מן האזן שעדיין היה מדרס לטמא כלים כצ"ל ותיבת לקבל טומאה נמחק: (ד) תוס' ד"ה לא אמרן וכו' כקרפף בית סאתים ואין יכול לטלטל ממנה: (ה) בא"ד דבטיל מיעוטא לגבי רובא:

מוסף רש"י

הובא לקמן בע"ב

מוסף תוספות

א. דאמרי דחצר וקרפף שתי רשויות. ריטב"א. ב. כיון דאיכא תרתי לטיבותא, חדא דהוי מיעוטא ועוד דליכא דבר חשוב, דכל שאינו מגיע לשיעור קרפף שלם דהיינו בית סאתים לא חשוב לחלוק שם לעצמו בחצר, כיון שאינו אלא מיעוטו של חצר הרי הוא בטל לגבי הרוב. רשב"א. ג. [ד]כשהוא בית סאתים הרי הוא חשוב לחלוק שם לעצמו בחצר אע"פ שהוא מיעוטו של חצר, והילכך אסור עם החצר כאלו הוא קרפף מוחלק מן החצר, כרבנן דאמרי קרפיפות וחצרות שתי רשויות הן. שם. ד. דכל שנשאר בו אזן ראוי למלאכתו ותורת סנדל גמור עליו כבתחלה. ריטב"א. ה. ואין בו א' מן האזנים שהיו בו כשקבל טומאה. פי' הרא"ש כלים פכ"ו מ"ד. ואילו לא נתקנה ראשונה פשיטא שהוא טהור, שהרי אין לו שום אזן. ריטב"א. ו. ומאב הטומאה טהור דלא הוי עוד מיוחד למנעל. תוס' הרא"ש שבת קיב: ז. ואף למדרס הוא ראוי אי הוה נעיל ליה מכאן ולהבא, ומיהו מטומאת מדרס קמייתא דהוה עליה טהור כדאמרינן לקמן פנים חדשות באו לכאן. ש. ח. דל היכא דאתו מדרס ומגע מדרס בבת אחת שפיר חיילי תרוייהו. ריטב"א שבת קיב: ט. [ו]כי היכא דטהור ממדרס משום דפנים חדשות באו לכאן כמו כן טהור ממגע מדרס. תוס' ר"פ. י. דנגע כל חלק ממנו לסנדל. לר. רשב"א. יא. שבשעת פרישת הסנדל הזה מן האזן השנית שהיה עליו תורת מדרס נמצא שהיא כלים קבל טומאה מאביו והוי ראשון לטומאה לטמא אוכלין ומשקין. ריטב"א. יב. כגון בגד שלם שהיה טמא מדרס, ונפסק ממנו מקצת שאין בו שיעור מדרס, ונשאר אותו שיעור מדרס, דמה שנפסק טמא מגע מדרס, דבשעת פרישתו מאביו קבל טומאה ממנו, אבל סנדל זה שפסקה מכלו טומאת מדרס כשנפסקה אזנו השניה, הרי פרחה כל הטומאה ביחד ממנו שאמר שמקבל ממנו טומאה בשעה שפורש ממנו. שם. יג. לגבי מגע לא דיה פנים חדשות, דהא לאחר המגעולה לא נפסקה לא. תוס' יד. דכיון דמגופיה אתיא ליה טומאה

עין משפט נר מצוה

כט א ב מיי' פט"ז מהל' שבת הלכה ו טוש"ע א"ח סי' שנח סעיף ט:
ל ג ד מיי' שם הל' ה טוש"ע שם ס"ב:
לא ה מיי' פ"ז מהל' כלים הלכה ג:
לב ו מיי' פ"ז שם הלכה יג:
לג ז ח מיי' פט"ז מהל' שבת הלכה י טור ש"ע א"ח סי' שנט:
לד ט מיי' שם הלכה ו טוש"ע א"ח סי' שנח סעיף יא:

רבינו חננאל

מרובע(ו)ת כדי שיהא נישכר את הזויות. לר' אליעזר דאמר אם היה אורכה יתר על שנים ברחבה אפילו אמה, אם היא מרובעת לא שרי לטלטולי בה, דכי (משכחת) [משחת] לה באלכסונא מזוית לזוית (אישתכרו) [אשתכח] טפי מן שנים ברוחבה כר' חנינא בן אנטיגנס, [דאמר] זה יהיה לכם גבול לזה אתה (או') נותן פיאות ואי אתה נותן פיאות לשובתי שבת. ואילו ר' יוסי דאמר אפילו אורכה כשנים ברחבה [אפי'] מרובע [שרי], דיליף ממשכן דהוא אורכו ק' אמה ורחבו נ' אמה, שנמצא ארכו מרובע כשנים ברוחבו אע"ג דאלכסונן טפי מן שנים ברחבה שרי. כרב אחא דאמר המעביר ד' אמות ברשות הרבים אינו חייב עד שיעביר הן ואלכסונן. ואמר רב פפא בדיק לן רבא עמוד ברשות הרבים גבוה י' ורחב ד' מי בעינן הן ואלכסונן אי לא. ופשטנא מיהא דתני רב חנניא כזה יהיו כל שובתי שבת. ובהא אסיקנא הילכתא כרבי עקיב' והילכתא כר' יוסי ותרוייהו לקולא דאפי' אריך וקטין, ואפילו לא יש בה שומירה ולא בית דירה שרי. [נזרע רובו וכו' אם אין הקרפף יותר מבית סאתים והוקף לדירה אפי' נזרע כולו מותר לטלטל בו דהוי כחצר, אבל נטע אילנות בקרפף יותר מבית סאתים שהוקף לדירה אפי' נטע כולו הרי הוא כחצר]. **קרפף יתר מבית סאתים שהוקף לדירה אם ננטע רובו הרי הוא כחצר.** פי' לא אפקיה מתורת חצר דעבידי אינשי דנטעי אילנות בחצר, ועדיין תורת חצר עליו. אבל אם נזרע רובו בא זריעתו ודחה את ההקפה שהקפו לשם דירה לפיכך אמרו הרי הוא כגינה, ותנן לא אמרו בית סאתים אלא בגינה ובקרפיף אבל יתר מיכן אסור, וזה כיון שהוא יתר מבית סאתים אסור, דהא זריעתן אפיקה מכלל דירה. אמר רב הונא בריה דר' יהושע לא אמרו שבאה זריעתן ובטלה תורת הקפתו לדירה, אלא בזמן שהוא יתר מבית סאתים אבל בית סאתים מותר [כר"ש] דתנן אחד גגות ואחד חצירות ואחד קרפיפות לכלין ששבתו בתוכן ולא לכלים ששבתו בתוך הבית. ואקשינן לר' שמעון נמי אפילו בית סאתים, כיון שנזרע רובו בטיל ליה מיעוטו לגבי רובו וחשיב כמי שלא הוקף לדירה כיון שזרעו, ליהוי כי קרפף יתר מבית סאתים שלא הוקף לדירה, כשם שזריעתן עשאתו כשדה כך תעשהו ביתר מבית סאתים. אלא אי איתמר, הכי איתמר, הא נזרע מיעוטו שרי אמר רב הונא כו'. רב ירמיה מדיפתי מתני לה לקולא נזרע רובו הרי הוא כגינה ואסור. הא מיעוטו שרי, אמר רב הונא בריה דר' יהושע לא אמרו אלא בית סאתים הא יותר מבית סאתים אפילו שלא נזרע אלא מיעוטו אסור כרבנן. איצטבלאות עיקר המלה ארווה סוסים בלשון יוני, ופירוש כי נוטעין אילנות בצד זה כגון העמדת סוסים

בתוך אורותיהם זה בצד זה. ואסקינא דאע"ג דאינה עשויה איצטבלאות מותר כרב נחמן. אמר רב נחמן אמר שמואל קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה, פורץ בו פירצה יתר מעשר אמות, וחוזר וגודרו לשם דירה ודיו, וחשוב כאילו הקיפו כולו לשם דירה. ואם פרץ אמה וגדרה לשם דירה, ועוד פרץ אמה וגדרה לשם דירה עד שהשלים יותר מעשר אמות גדר לשם דירה, נעשה כאילו הוקף כולו לשם דירה ומותר לטלטל בכולו, ואפילו הוא בית [י'] כורין. כי הא דתנן כל כלי בעלי בתים שיעורן כרמונים. ובעי חזקיה ניקב כמוציא זית וסתמו, וחזר וניקב כמוציא זית וסתמו, עד שהשלימו למוציא רימון מהו. וא"ל ר' יוחנן רבי שניתה לנו סנדל שנפסקה אחת מאזניו ותקנה טמא מדרס, נפסקה שניה ותקנה טהור מן המדרס, אבל טמא מגע מדרס. אילו החכמות. כלומר אין מכאן שום דבר אלא נתחדשו. קרי עליה ל' יוחנן לית דין בר אינש, כמלאך הוא חשוב. אמר רב כהנא רחבה שאחורי הבתים אין מטלטלין בה אלא בד' אמות. ואמר רב נחמן אם פתח לו פתח מן הבתים לתוכה מותר לטלטל בכולו. ודוקא פתח ולבסוף הוקף דהדרא לה הקפה לדירה. אבל הוקף ולבסוף פתח לא. ואמרינן פתח מן הבתים ואח"כ הקיפה צריכה למימר, דהא ודאי לדירה היא. ופרקינן כגון דאית ליה בההוא רחבה בי דרי. פי' גורן לדוש עליו תבואה. מהו דתימא האי פתח לגורן הוא דעבדיה, קמ"ל דכיון דאית ליה פתח האי דאהדר היקף לדירה הוא דאקיף. קרפף יתר מבית סאתים שהוקף לדירה ונתמלא מים, כנטעים דמי. מותר לטלטל (בכולו) בכולו, [דכולו] כחצר דמי דאיכא מאן דעביד בחצירו בריכה של מים.

א) לפי הגהה מן הסוגיא לרבנן אפילו בית סאתים אסור ואולי טע"ס וצ"ל כמאן כר"ש וכמו שהגיה בגמ'.

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

עין משפט נר מצוה

לה א ב מיי' פט"ז מהל' שבת הל' י"ח טוש"ע א"ח סי' שנח סעיף יא:
לו ג ד מיי' פט"ז מהל' שבת הלכה יא:

אמר אמימר [א]והוא דחזיין לתשמישתא אבל לא חזיין לתשמישתא לא אמר רב אשי ודחזיין לתשמישתא נמי לא אמרן אלא שאין בעומקו יותר מבית סאתים אבל אם יש בעומקו יותר מבית סאתים אסור [ב]ולאו מילתא היא מידי דהוה אכריא דפירי ההיא רחבה דהואי בפום נהרא דחד גיסא הוה פתיח למתא וחד גיסא הוה פתיח לשביל של כרמים ושביל של כרמים הוה סליק לגודא דנהרא אמר אביי היכי נעביד לעביד ליה מחיצה אגודא דנהרא אין עושין מחיצה על גבי מחיצה ולעביד ליה צורת הפתח אפומא דשביל של כרמים אתו גמלי שדיין ליה אלא אמר אביי ליעביד לחי אפיתחא דשביל של כרמים דמגו דמהניא לשביל של כרמים מהני נמי לרחבה אמר ליה רבא יאמרו לחי מועיל לשביל של כרמים דעלמא אלא אמר רבא [ג]עבדינן ליה לחי לפיתחא דמתא דמגו דמהני ליה לחי למתא מהני נמי לרחבה הלכך טלטולי במתא גופה שרי טלטולי ברחבה גופה שרי ממתא לרחבה ומרחבה למתא פליגי בה רב אחא ורבינא חד אסר וחד [ד]שרי מאן

רש"י

דחזו לתשמישתא. לשתיה דאין לך דירה מעולה מזו: **שאין בעומקו יותר על בית סאתים.** כלומר שאין עומקו של מים נפשט ברוחב יותר על בית סאתים ועומקו של סתם מים לבטל מקומו מדין קרקע י' טפחים כדאמרינן במסכת שבת (דף ק:) ואם היה רקק מים וכו' כמה רקק מים פחות מי' טפחים: **כריא דפירי.** כרי של פירות גבוה עשרה ורוחב כרוחב בית כור לא בטלה תורת דירה משם ומים הראוין לשתיה כפירות דמי. ל"א מידי דהוה אכריא דפירי שוחה עמוקה שמצניעין שם פירות שאע"פ שעמוקין שם הרבה נוטלים מהן בשבת: **ההיא רחבה.** יותר מבית סאתים הוה ולא הוקפה לדירה: **פום נהרא.** שם מקום: **חד גיסא פתוח למתא.** למבוי שבעיר שכלה לרחבה זו: **שביל של כרמים.** דיורין היו בו: **היכי ניעביד.** למשרינהו לכולהו שהרי רחבה זו כרמלית היא ואוסרת כל המבוי ואת השביל שיש לו שלש מחיצות דהא גודא דנהרא מחיצה מעלייתא היא שגובהה עשרה אבל הרחבה אוסרתן לפי שפרוצין הן במילואן לכרמלית והא דאמרינן בפ"ק (ד' ז.) אם היה מבוי כלה לרחבה אין צריך כלום במוקפת לדירה והיו בה דיורין קאמר כדמפליג התם בין עירבו ללא עירבו אבל רחבה כרמלית אסור כדאמרינן בההיא שמעתא [שם] בקעה מכאן ובקעה מכאן כו': **היכי ניעביד.** להתיר את כולם שהיו רוצין מעכשיו להשתמש בהם בני העיר ולהיותה מוקפת לדירה ושוב לא תיהוי כרמלית ותהא היא בכולן מותרת ואמרינן לעיל [ע"א] הוקף ולבסוף פתח לא מהני וגדר של אבנים היתה רחבה זו מוקפת וקשה להם לפרוץ פירצה יותר מעשר ולגדרה לדירה אדעתא דלישתמשו בה בני מבוי ושביל מהשתא וליהוי כפתח ולבסוף הוקף כדשמואל: **ניעביד ליה מחיצה.** של קנים: **אגודא דנהרא.** כלומר להוי שביל כמוסף על הרחבה דניהוי רחבה ושביל חד וניהוי הך מחיצה דעבדינן בשביל אדעתא דדירה דלישתמשו מהשתא בני שביל ברחבה כאילו עבדינן לה ברחבה גופה לדירה דהוי פתח ולבסוף הוקף: **אין עושין מחיצה על גבי מחיצה.** כיון דגודא גבוהה עשרה כל מה שמוסיפין עליה הגבהת אותה מחיצה עצמה הויא שהרי אם היה מגביה כל מחיצת הרחבה לדירה לא מהני עד שיפרוץ בה פירצה האוסרתה ויחזור ויגדור לדירה: **ניעביד ליה צורת הפתח אפומא דשביל של כרמים.** דפתוח לרחבה דמגו דמהני לשביל שלא יהא פרוץ לרחבה שאפילו היה פתוח לרה"ר מועיל לו ליהני נמי לרחבה להיות לה תוספת זה היקף לדירה: **אתו גמלי.** הבאין לשתות מן העיר דרך מבוי לרחבה ומשם לשביל ולנהר: **שדיין ליה.** שהיה פתח השביל צר להן ועכשיו הוא דוחקן: **לחי.** הנעוץ בארץ ועביו משהו ואין גמלין נוגעין בו: **דמיגו דמהני לשביל.** לטלטל בו דלא הוי השתא פרוץ לכרמלית: **מהני נמי לרחבה.** להיות לה היקף לדירה ויתירנה לטלטל בה. ובלאו מיגו לא מישתריא דהא פתח שבין רחבה לשביל לא היה יותר מעשר וכל כמה דסתים ליה לדירה לאו כלום היא דהא כל פתח סתימה מעלייתא היא וסתום ועומד הוא: **לשביל של כרמים דעלמא.** דלא סליק לגודא דנהרא והוי ליה כמבוי מפולש ויאמרו שאין צריך תיקון אלא בראשו אחד כי האי: **דמיגו דמהני למתא.** לטלטל במבוי כדאמרינן בפרק קמא (דף ז.) סרטיא מכאן ובקעה מכאן עושה צורת הפתח מכאן ולחי או קורה מכאן והכא נמי ליעבדו בראש המבוי הפתוח לרשות הרבים צורת פתח והאי לחי דלצד הרחבה שרי ליה: **טלטולי במתא גופה שרי.** דהא שרינן לה בהאי לחי ואפילו היא והרחבה אסורים זה עם זה שניהן משתמשין לעצמן כשתי חצירות ופתח ביניהן וכן ברחבה גופה: דלית

תוספות

לא אמרן אלא שאין בעומקו יותר מבית סאתים. פי' שאין בעומקו עשרה ביתר מבית סאתים ברוחב[א] דהנך דעמוקין עשרה הוו כזרעים[ב] ואתיא כרבי שמעון דקיימא לן כוותיה דלרבנן[ג] אפילו בית סאתים אסור[ד] כדאמרינן לעיל ומיירי כגון דהוי מיעוט מים העמוקים י' דאי הוו רובא הנך שאין עמוקין עשרה הוי מיעוט ובטלים לגבי רוב ואסור כדאמרינן לעיל ור"י מפרש דאפילו רוב מים עמוקין נמי שרו כיון דליכא אלא בית סאתים בין עמוקים ובין שאינם עמוקים לא חשיבי כזרעים אלא דמו לנטעים דדמו לבור ומיהו ביתר מבית סאתים אסור שאין דרך שוחה מליאה מים לעשות יותר מבית סאתים[ה] וחשיבי כזרעים אע"ג דגבי בור אפי' רבי יהודה לא אסר ביתר מבית סאתים במחיצות גמורות אלא דווקא בפסין כדקאמר לעיל (דף יט:) זו מחיצה ואלו פסין היינו דווקא בבור המתוקן כהלכתו אבל שוחה לא:

(א) **ההיא** רחבה דהוה בפום נהרא דחד גיסא פתוח למתא וחד גיסא פתוח לשביל. פירש הקונטרס דרחבה זו כרמלית והיתה אוסרת המבוי ואע"פ שבראשו האחד היה לו צורת הפתח או היה סתום וגם את השביל שהיו לו שלש מחיצות דגודא דנהרא מחיצה מעליא היא[ו] ואף ע"ג דלרחבה היו גפופין כדמוכח הסוגיא לא מהניא למבוי ולשביל משום דנראה מבחוץ ושוה מבפנים נידון משום לחי דכיון דלא מהני לרחבה גופה[ז] כל שכן דלא מהני למבוי ולשביל[ח] ושביל פירש הקונטרס דאית ביה דיורין ואתי שפיר הא דקאמרינן בסמוך דמהני לחי לשביל ואי אין בתים וחצירות פתוחים לתוכו לא הוה משתרי בלחי וכאן חזר בו רש"י ממה שפירש בפ"ק (דף ז:) דרחבה דהתם לית בה דיורין:

ליעביד מחיצה אגודא דנהרא. וניהוי שביל כמוסף על הרחבה ותיהוי שביל ורחבה חד ותיהוי הך מחיצה כאילו עבדינן לה ברחבה ונראה דהיה שם רוחב יותר מעשר ולכך על ידי המחיצה נחשב מוקף לדירה דאי בעשר בלאו הכי הוי סתום ועומד[ט] אפילו אם היה פרוץ במלואו לנהרא היה די בלחי משהו אלא היה יותר מעשר ולכך לא היה מהני אפי' צורת הפתח לרב:

אין עושין מחיצה על גבי מחיצה. וא"ת הא אמרי' לקמן (דף כה.) שאם עשה מחיצה ע"ג התל הועיל[י] שבאויר מחיצות העליונות הוא דר[יא] וי"ל שהיה שם תל גבוה עשר מן השביל[יב] ולפי זה אתי שפיר הא דלא חיישינן שמא יעלה הנהר שרטון אפילו אם לא נחלק בין ים לשאר נהרות וא"ת ויעשו מחיצות ברחוק ד' טפחים דאמר לקמן דמועיל וי"ל דלא רצו לקצר השביל:

(א) **לעביד** צורת הפתח אפומא דשביל. פירש רש"י דפתוח לרחבה מיגו דמהני לשביל מהני נמי לרחבה וקשה דמשמע דלא צריך למיגו עד לקמן[יג] ועוד דמה לו להזכיר צורת הפתח כלל כיון דסגי בלחי[יד] כדאמר אביי גופיה ועוד למה שינה הלשון דמעיקרא קאמר אפומא דשביל וגבי לחי קאמר אפיתחא ועוד דפריך יאמרו לחי מהני לשביל של כרמים היכא דהוי מפולש ואיך יטעו בין שביל זה דאית ליה גודלי לשביל דעלמא[טו] ועוד שצריך לפרש שיש שם תל גבוה עשרה[טז] כל שכן שלא יטעו[יז] לכך נראה לפרש דשביל של כרמים אין בו דיורין כדמוכח בהדר (לקמן דף עד.) דקאמר א"ר יוחנן אפילו בשביל של כרמים א"ל לא אמר ר' יוחנן אלא בחורבה דחזיא לדירה אבל בשביל של כרמים לא אמר ואפי' הכי מהניא ליה לחי דבני מבוי היו משתמשין שם ובמבוי הרבה בתים וחצירות היו[יח] וליעבד מחיצה אגודא דנהרא היינו מעבר הנהר וה"ה צורת הפתח דהוי כמחיצה והנהר לא היה רחב יותר מעשר[יט] ומעבר הנהר היו גידודין גבוהים עשרה (ב) [ומצד השביל היה נמוך] והשתא אתי שפיר הא דקאמר אין עושין מחיצה על גבי מחיצה כו' כי מצד השביל היה נמוך והשתא נמי לא חיישינן לשרטון דלעולם יהיה מתלקט י' מתוך ד': **ולעביד** צורת הפתח אפומא דשביל. פירוש אגודא דנהרא בנמוך ושם לא רצו לעשות מחיצה ולסתום השביל שדרך שם משקין הגמלים: **ולעביד** לחי אפיתחא דשביל לצד הרחבה כו' (ג) מיגו דמהני. פירוש השתא ודאי בלא מיגו לא מהני: **יאמרו** לחי מהני בשביל של כרמים דעלמא. שאין בני מבוי משתמשין שם שלא יעלו על דעתם דהכא מהני משום מבוי[כ] אי נמי י"ל יאמרו דלחי מהני בשביל של כרמים דעלמא שהוא מפולש דלא יסיקו אדעתייהו דגודלין שמעבר הנהר מהני[כא]: **טלטולי** ברחבה גופיה שרי. פירוש הכלים ששבתו בתוכה וכן בשביל: מאן

מסורת הש"ס

א) שני דבורים המתחילים לעביד ל"ה והדיבור ג' ולעביד לחי הד"ה [ר"מ], ב) ת"י כ"י, ג) כיון דלרחבה דסמיכא טפי לא מהני לא מיגו דמהני בשביל אלא אמר רבא דתו לא אמרה רחבה על השביל ודירת בני מתא היתה בכולן ותו ליכא למימר לחי מהני כו' דידעי שפיר דדיורי מתא מתא מהני גם לשביל כיון דגם הרחבה הותרה לדיורי מתא והוה ליה השתא רחבה ושביל כחדא והאי לחי מהני לתרוייהו: [מ"י כ"י].

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ההוא רחבה וכו' וגם אוסרת את השביל כצ"ל והד"א עם ד"ה ליעביד וד"ה אין עושין וד"ה לעביד וד"ה ולעביד וד"ה יאמרו: (ב) ד"ה ולעביד לחי וכו' לצד הרחבה דמיגו דמהני כו' השתא ודאי בלא מיגו לא מהני אבל יאמרו לחי מהני:

מוסף תוספות

א. [ד]סתם עומק היינו של עשרה טפחים דאילו מה שאינו עמוק כל כך בטל הוא בחצר ואינו עולה לחשבון בית סאתים. ריטב"א. ב. לבטל תורת דירה מן החצר ולעשותו כקרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה, ואפילו הם מיעוטו של חצר, ולענין החצר הרי הוא ג"כ אסור שהרי נפרץ במלואו למקום האסור לו ואפילו לר"ש. שם. ג. דאמרי חצר וקרפף שתי רשויות הן. תוס' הרא"ש. ד. דהו"ל קרפף וחצר שנפרצו במלואם. תוס' ר"פ. ה. דבור בית סאתים מצוי לעשות בחצרות אבל יתר מיכן לא. רשב"א. ו. מפני שנפרץ למקום האסור להן. ריטב"א. [ש]המבוי והשביל הזה היו פרוצין לרחבה במלואן. רשב"א. ז. [ד]לא הוקפו לשם דירה לה. שם. ח. כיון שהגפופין נעשו לצורך הרחבה ולא הועילו לה, לשביל ולמבוי לא יועילו, דלנפשה לא מצלה והיכי מצלה לאחריני. ריטב"א. ט. וכי עביד מחיצה אגודא דנהרא מאי הוי הרי אינו מוסיף סתימה לרחבה כלל. תוס' הר"ן. [דכל שאינו יתר על עשר כסתום דמי, וכדאמרינן לעיל פורץ בה פרצה יתירה ומעמידה על עשר וגודרה ומעמידה על עשר. רשב"א. י. דהויא מחיצה להכשיר קרפף יותר מבית סאתים. ריטב"א. יא. ה"נ הוא רואה מחיצות העליונות ולא התחתונות. תוס' הרא"ש. יב. כי בסוף השביל הסמוך לגודא היה תל המתלקט עשרה מתוך ד' דהוה חשיב מחיצה ועולין דרך שם ויורדין אחרי כן באלכסון אל הנהר. ריטב"א. יג. דא"כ הוה ליה לפרושי מגו דמהני לשביל וכו' כדמפרש בסמוך. תוס' הרא"ש. יד. אי ירד מהשתא לאותו טעם דמיגו, א"כ מה היה אומר צורת הפתח, לימא לחי ולא יקשה לו שום דבר. תוס' ר"פ. טו. מאי שנא דבעלמא לא גזרינן מבוי סתום אטו מפולש. ריטב"א. טז. [דאל"כ] היכי קאמר לעיל אין עושין מחיצה ע"ג מחיצה. תוס' ר"פ, [כמבו' בתוס' לעיל ד"ה אין]. יז. [ד]השתא אין לומר דשאני הכא דמחיצה דגודא לא מינכרא. ריטב"א. יח. כיון דהוה פתוח אל המבוי דרך הרחבה, דהא דיורי המבוי משתמשים בו, חשיב כמבוי גופיה להתירו בלחי. תוס' ר"פ. יט. [ד]א"כ היו המים מפסיקין בין המחיצה לשביל והווה ליה פירצה. שם. כ. דלא יגרשו בזה ההיתר דפי' דמותר ע"י דיורי המבוי שמשתמשין בו, ולא יגרשו. שם. כא. דגם זה נראה כמפולש מפני שהנהר מפסיק. שם.

מוסף רש"י

שייך לע"א. **כל כלי בעלי בתים שיעורן כרמונים.** דעד שניקב כמוציא רמון שם כלי עליו ומקבל טומאה (סוכה ז.) ניקב כמוציא רמון טהור, בעלי בתים חסים על כליהם, הלכך ניקב כמוציא קטניות מלניעו לזיתים, ניקב כמוציא זית משתמש לאגוזים, ניקב כמוציא אגוז משתמש בו לרמונים, אבל של אומן העומד למכור לא הוי שיעוריה בהכי (ברכות מא: ובע"ז לעיל ד: וסוכה ו.) ועשור בנקב קטן (לעיל ד: ובע"ז סוכה ו.) וחזר וניקב. אלא נקב הראשון, עד שבשלים הספיקה למוציא רמון (שבת קיב.) וא"ל ר' יוחנן רבי. חזקיה היה רבו של ר' יוחנן (קדושין נא.) טמא מדרס. אם היה של זב טמא והיה טמא מדרס לא טהר מטומאתו בשנפסקה ועודנו אב הטומאה (שבת קיב:). אבל טמא מגע מדרס. וחזר ראשון לטומאת דעדיין כלי הוא דחזי למלאכת קמייתא היא מיתקנה ראשונה ואף למדרס הוא ראוי הוי נעיל ליה זו מכאן ולכבד, מיהו מטומאת מדרס קמייתא דהויא עלה טהור, כדאמרינן לקמן פנים חדשות באו לכאן, וכל תורת מגע שהיתה עליה בשעת קבלת טומאה הלכה לה, וכיון ראשונה הלכה לה. וכיון דכלי הוא והלשון שהיו נגע במדרס בשעה שהיה אב הטומאה, וכל זמן שהיא כלי ולא לקבל טומאה לא טהר מטומאת המגע (שם). **פנים חדשות באו לכאן.** משירדה לו טומאת מדרס נתחדשו פנים אחרים ואין זה הראשון, שכבר נתקלקל בו כלי ביטולו גבו' דין בר נש. עד כאן לע"א.

רבינו חננאל

ואפי' יש בעומקו של מים יותר מבית סאתים מותר, מידי דהוה אכריא דפירי. פי' יתכן שיעשה אדם בחצירו כרי של פירות עודף ועולה גבוה מן הקרקע של חצר יותר מבית סאתים. ההיא רחבה דהוה בפום נהרא. פי' על שפת הנהר, [ו]מסתברא דרחבה דרבים הואי. חד גיסא פתוח למתא, וחד גיסא פתוח לשביל של כרמים, ושביל פתוח לגודא דנהרא. אמר אביי היכי ניעביד, ניעביד ליה מחיצה אגודא דנהרא. גודא היא כמו מחיצה, ואין עושין מחיצה על גבי מחיצה. ניעביד צורת הפתח אפומא דשביל של כרמים, אתו גמלי שדיין ליה. אלא ניעביד לחי אפומא דשביל לחודיה מגו דמהני ליה לבהך גיסא דלהדי מתא, מיגו דמהני האי להדי מתא. ודחאה רבא ואסקה רבא דעביד לחי בהך גיסא דלהדי מתא, מיגו דמהני האי לחי למתא. פליגי בה רב אחא ורבינא חד אסר וחד שרי.

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

יום רביעי יג אלול תש״פ **עירובין דף כד**

בְּטִיל לֵיהּ לְגַבֵּי רוּבָּה וְהָוֵה לֵיהּ קַרְפֵּף יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם וְאָסוּר. אֶלָּא אִי אִיתְּמַר הָכִי אִיתְּמַר הָא מִיעוּטָא שָׁרֵי אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ לָא אֲמַרַן אֶלָּא דְּלָא הָוֵי בֵּית סָאתַיִם אֲבָל בֵּית סָאתַיִם אָסוּר. כְּמַאן כְּרַבָּנַן. וְרַב יִרְמְיָה מִדִּיפְתִּי מַתְנֵי לְקוּלָּא הָא מִיעוּטָא שָׁרֵי אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ לָא אֲמַרַן אֶלָּא בֵּית סָאתַיִם אֲבָל יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם אָסוּר כְּמַאן כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. [התבאר בדף הקודם].

◆◆◆

קרפף שהוקף לדירה ונטעו בו אילנות, האם ההיתר לטלטל בו הוא דוקא כשהאילנות נטועות שורות שורות ונאה לשבת שם

שנינו בברייתא: **נָטַע רוּבּוֹ, הֲרֵי הוּא כְּחָצֵר, וּמוּתָּר.**

[דעה א׳:] **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר אֲבִימִי: וְהוּא שֶׁעֲשׂוּיִין אִצְטַבְלָאוֹת** - נטועין שורות שורות, ונאה לשבת שם.

[דעה ב׳:] **וְרַב נַחְמָן אָמַר: אַף עַל פִּי שֶׁאֵין עֲשׂוּיִין אִצְטַבְלָאוֹת.**

[מעשה רב כדעה ב׳] מספרת הגמרא: **מָר יְהוּדָה אִקְלַע לְבֵי רַב הוּנָא בַּר יְהוּדָה,** והיה שם קרפף יותר מבית סאתים שהוקף לדירה, ואחר כך נטעו בו אילנות],

חֲזָנְהוּ לְהָנְהוּ דְּלָא עֲבִידֵי אִצְטַבְלָאוֹת - ראה מר יהודה שהאילנות לא נטועות שורות שורות, **וְקָא מְטַלְטְלֵי בְּגַוַּיְיהוּ** - ומטלטלים בהם.

אֲמַר לֵיהּ לרב הונא בר יהודה: **לָא סָבַר לַהּ מָר לְהָא דַּאֲבִימִי** - אינך סובר את מה שאמר אבימי שאם נטע רובו באילנות מותר רק אם עשויים שורות שורות.

אֲמַר לֵיהּ רב הונא בר יהודה: **אֲנָא כְּרַב נַחְמָן סְבִירָא לִי** - אני סובר כרב נחמן שבניטע רובו מותר לטלטל בו אף שלא נטעו שורות שורות.

◆◆◆

קרפף שלא הוקף לדירה ואח״כ פתח בו פתח לדירתו, אין זה מועיל, אלא צריך לבטל את המחיצות ולסותמם מחדש

אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר שְׁמוּאֵל: קַרְפֵּף יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם שֶׁלֹּא הוּקַּף לְדִירָה, ואחרי כן בנה שם דירה, אין ההיקף שעשה מתחילה מועיל, כיון שכאשר הקיף את המקום, לא הקיפו לצורך דירה, **כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה, פּוֹרֵץ בּוֹ** בהיקף **פִּירְצָה יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר,** והרי זה מבטל את המחיצה, **וְגוֹדְרוֹ וּמַעֲמִידוֹ עַל עֶשֶׂר** - גודר את הפירצה שלא תהיה יותר מעשר, **וּמוּתָּר,** כיון שנמצא שלאחר שעשאו לדירה, הקיפו.

(עניין זה מועיל רק אם פורץ במחיצה פירצה יותר מעשר, שזה מבטל את המחיצה הישנה. אבל אם פורץ פירצה ברוחב עשר אמות, אין זה מועיל, שהרי זה נחשב ׳פתח׳, ואין זה ביטול המחיצות הקודמות).

◆◆◆

ספק: פרץ אמה, וסתמה. פרץ אמה וסתמה. ובסך הכל פרץ יותר מעשר

אִיבַּעְיָא לְהוּ, פָּרַץ אַמָּה במחיצה, **וְגָדַר אַמָּה** - וגדר את האמה שפרץ, **[וּפָרַץ אַמָּה** נוספת אצל האמה שפרץ, **וּגְדָרָהּ] עַד שֶׁהִשְׁלִימוֹ לְיוֹתֵר מֵעֶשֶׂר** - וכך עשה כמה פעמים, עד שנמצא שבסך הכל פרץ יותר מעשר אמות וגדרה מחדש, **מַהוּ**, האם זה נחשב שפרץ פירצה יותר מעשר וגדרה מחדש, כיון שבסך הכל פרץ יותר מעשר, ויש כאן מחיצה חדשה, או שמא אין זה נחשב שביטל את המחיצה הישנה, כיון שבכל פעם היה רק אמה פרוצה, שרק פרץ אמה וגדרה, ורק אחר כך פרץ עוד אמה וגדרה.

פשיטת הספק: מדין כלי שניקב מעט וסתמו, וחזר וניקב וסתמו עד שהשלימו למוציא רימון

אֲמַר לֵיהּ: לָאו הַיְינוּ דְּתְנַן - וכי לא זה מה ששנינו: **כָּל כְּלֵי בַּעֲלֵי בָתִּים שִׁיעוּרָן כְּרִמּוֹנִים** - שאם נהיה בהם נקב בגודל רמון, הרי הם נטהרים מטומאתם, שבנקב בגודל כזה - אין משתמשים בכלי.

וּבָעֵי חִזְקִיָּה - והסתפק חזקיה, מה הדין אם **נִיקַּב** הכלי **כְּמוֹצִיא זַיִת, וּסְתָמוֹ. וְחָזַר וְנִיקַּב** - נקב נוסף סמוך לסתימה נקב **כְּמוֹצִיא זַיִת, וּסְתָמוֹ, עַד שֶׁהִשְׁלִימוֹ לְמוֹצִיא רִמּוֹן** - שאם נצרף את כל הנקבים יחד הרי הם עולים לגודל 'מוציא רימון', **מַהוּ** - האם הכלי טהור, כיון שהנקבים שהיו בו בסך הכל הם כמוציא רימון, או שמא כיון שכל נקב בפני עצמו היה רק כמוציא זית, ולפי שנקב נקב נוסף, סתם את הראשון, אין הכלי טהור.

וַאֲמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן: רַבִּי, שָׁנִיתָה לָנוּ, סַנְדָּל שֶׁנִּפְסְקָה אַחַת מֵאָזְנָיו (שאוחזים בה כשמלבישים את הסנדל) **וְתִיקְּנָהּ, טָמֵא מִדְרָס**, ואף אם לא תיקנה, הרי היא טמאה, שאפשר להשתמש בסנדל אף בלי האוזן. אלא המשנה אמרה 'תיקנה' כדי ללמדנו את המשך הדברים, כדלהלן:

אם לאחר שתיקן את הראשונה, **נִפְסְקָה** גם **שְׁנִיָּה, וְתִיקְּנָהּ, טָהוֹר בָּהּ מִן הַמִּדְרָס**, שסנדל שנפסקו ממנו שתי אזניו, אין ראוי להשתמש בו בתורת 'סנדל ועל כן אין בו 'טומאת מדרס' (שהיא טומאה בדבר שהולכים עליו או יושבים עליו). **אֲבָל טָמֵא מַגַּע מִדְרָס**, שאף שאינו 'סנדל', הרי הוא כלי, והוא ראוי לשימוש לדבר אחר, וכיון שבתחילה הוא היה 'טמא מדרס', הרי בשעה שה'אוזן' נפסקה ממנו, הוא 'קיבל' טומאה 'מהסנדל השלם', שהיה טמא 'טומאת מדרס', והוא נהיה 'ראשון לטומאה'.

וַאֲמַרְתְּ עֲלַהּ מַאי שְׁנָא רִאשׁוֹנָה - למה אם נפסקה האוזן הראשונה, עדיין הוא מקבל טומאה, **דְּהָא קָיְימָא שְׁנִיָּה** - מפני שהאוזן השניה עדיין קיימת, אם כן **שְׁנִיָּה נָמֵי** - גם כשנפסקה האוזן השניה, מדוע הוא מקבל טומאה, **הָא קָיְימָא רִאשׁוֹנָה** - הרי הראשונה קיימת,

וַאֲמַרְתְּ לָן עֲלַהּ, פָּנִים חֲדָשׁוֹת בָּאוּ לְכָאן - כיון ששתי האוזנים של הנעל נפסקו, אף שלא היה זה בבת אחת, הרי אזנים אלו חדשות הם, ומשניתקנו לא דרסן הזב, ומטומאה הראשונה טיהרו שהרי אין זה סנדל ראשון,

ומכך יש ללמוד: **הָכָא נָמֵי** - כאן גם לגבי כלי שנהיה בו נקב כמוציא זית וסתמו, ואחר כך ניקב שוב כמוציא זית וסתמו, הרי **פָּנִים חֲדָשׁוֹת בָּאוּ לְכָאן**, שבסך הכל ניקב כאן כמוציא רימון, ויש כאן כלי חדש, והוא נטהר מטומאתו.

קָרֵי עֲלֵיהּ - קרא חזקיה על רבי יוחנן: **לֵית דֵּין בַּר אִינָשׁ** - אין זה אדם אלא מלאך.

אִיכָּא דְּאָמְרִי - יש אומרים שאמר עליו: **כְּגוֹן דֵּין בַּר נַשׁ** - כגון זה הוא אדם, שהוא אדם גדול.

◆◆◆

רחבה שאחורי הבתים, הרי היא נחשבת כמקום שלא הוקף לדירה (אלא אם כן יש פתח מהבית לרחבה)

אָמַר רַב כָּהֲנָא: רְחָבָה שֶׁאֲחוֹרֵי הַבָּתִּים, ואין פתח הבית פתוח לה, אם היא יותר מבית סאתיים, **אֵין מְטַלְטְלִין בּוֹ אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת,** שאינה מוקפת לדירה, ודינה ככרמלית.

וְאָמַר רַב נַחְמָן: אִם פָּתַח לוֹ פֶּתַח מהבית לרחבה, **מוּתָּר לְטַלְטֵל בְּכוּלּוֹ,** שהרי **פֶּתַח מַתִּירוֹ,** ודינו כמוקף לדירה, שהרי הוא משמש את הבית.

וְלָא אֲמַרַן אֶלָּא שֶׁפָּתַח וּלְבַסּוֹף הוּקַּף, שאזי ההיקף נעשה למקום שמיועד לדירה, **אֲבָל הוּקַּף וּלְבַסּוֹף פָּתַח, לָא,** שבשעה שהוא הוקף, לא הקיפו לדירה, אלא לרחבה, ורק אחר כך הוא נעשה לדירה.

שואלת הגמרא: **פָּתַח וּלְבַסּוֹף הוּקַּף, פְּשִׁיטָא** שמותר לטלטל בו, שהרי הקיפו לאחר שהוא משמש לדירה, ונמצא שהוא הוקף לדירה.

עונה הגמרא: **לָא צְרִיכָא, דְּאִית בֵּיהּ בֵּי דָרֵי** - שיש שם גורן אחר הבית, והגורן היה לפני שפתח את הפתח לרחבה והקיף את הרחבה במחיצות, **מַהוּ דְּתֵימָא אַדַּעְתָּא דְּבֵי דָרֵי עַבְדֵיהּ** - הייתי אומר שעשה את הפתח בשביל הגורן, וכשהקיף את הרחבה במחיצות, עשה את ההיקף בשביל הגורן, ולא לצורך הרחבה, **קָא מַשְׁמַע לַן,** שההיקף נעשה לצורך הרחבה, ודינו כמוקף לדירה.

◆◆◆

קרפף שנתמלא מים, אם זה מבטל שם דירה

קַרְפֵּף יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם שֶׁהוּקַּף לְדִירָה וְנִתְמַלֵּא מַיִם, סְבוּר רַבָּנַן לְמֵימַר כִּזְרָעִים דָּמוּ וַאֲסִיר, שכשם שמקום שיש בו זרעים אינו מוקף לדירה, כך מקום שיש בו מים, אינו מוקף לדירה.

אֲמַר לְהוּ רַב אַבָּא אֲבוּהּ דְּרַב בְּרֵיהּ דְּרַב מְשַׁרְשְׁיָא: הָכִי אָמְרִינַן מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא: מַיִם כִּנְטָעִים דָּמוּ וּשְׁרֵי - מים הרי זה כאילנות, שאינם מבטלים את ההיקף לדירה. [עמוד ב]

אָמַר אַמֵּימָר: וְהוּא דְּחַזְיָין לְתַשְׁמִישְׁתָּא - דין זה נאמר אם המים ראויים לתשמיש, שהם ראויים לשתיה, שאין לך דירה מעולה מזו, **אֲבָל לָא חַזְיָין לְתַשְׁמִישְׁתָּא** - אבל אם אין המים ראויים לשתייה, **לָא** - אין זה נחשב מוקף לדירה.

אָמַר רַב אָשֵׁי: וּדְחַזְיָין לְתַשְׁמִישְׁתָּא נָמֵי - ובמים ראויים לשתייה גם **לָא אֲמַרַן אֶלָּא** באופן **שֶׁאֵין בְּעוֹמְקוֹ יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם** - כלומר שאין המים עמוקים עשרה טפחים ברוחב יותר על בית סאתים, **אֲבָל אִם יֵשׁ בְּעוֹמְקוֹ יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם אָסוּר** - אם המים עמוקים עשרה טפחים ברוחב יותר על בית סאתים, אסור. שמים בעומק עשרה טפחים מבטלים את הקרקע, וכיון שהוא יותר על בית סאתיים, הרי זה מבטל מהמקום שם קרקע.

הגמרא דוחה דברים אלו: **וְלָאו מִילְּתָא הִיא** - ואין זה דבר, כלומר: אין זה כך, **מִידֵּי דְּהָוֵה**

אַכַּרְיָא דְפֵירֵי - שהרי זה כמו כרי של פירות, גבוה עשרה ורוחב כרוחב בית כור שאין זה מבטל תורת דירה, ומים הראוין לשתיה כפירות דמי.

◆◆◆

כיצד מתקנים רחבה שלא הוקפה לדירה, שפתוחה בצד אחד למבוי ובצד שני לשביל כרמים, והשביל מסתיים בנהר

הָהִיא רְחָבָה דַּהֲוַאי בְּפוּם נַהֲרָא היתה רחבה במקום שנקרא 'פום נהרא', והיא היתה יותר מבית סאתים, ולא הוקפה לדירה, **דְּחַד גִּיסָא הֲוָה פְּתִיחַ לְמָתָא** - שצד אחד היה פתוח למבוי שבעיר, **וְחַד גִּיסָא הֲוָה פְּתִיחַ** - וצד אחד היה פתוח **לִשְׁבִיל שֶׁל כְּרָמִים** - שהיה שם 'דיורים', **וּשְׁבִיל שֶׁל כְּרָמִים הֲוָה סָלֵיק לְגוּדָא דְנַהֲרָא** - וסיום השביל היה בשפת הנהר.

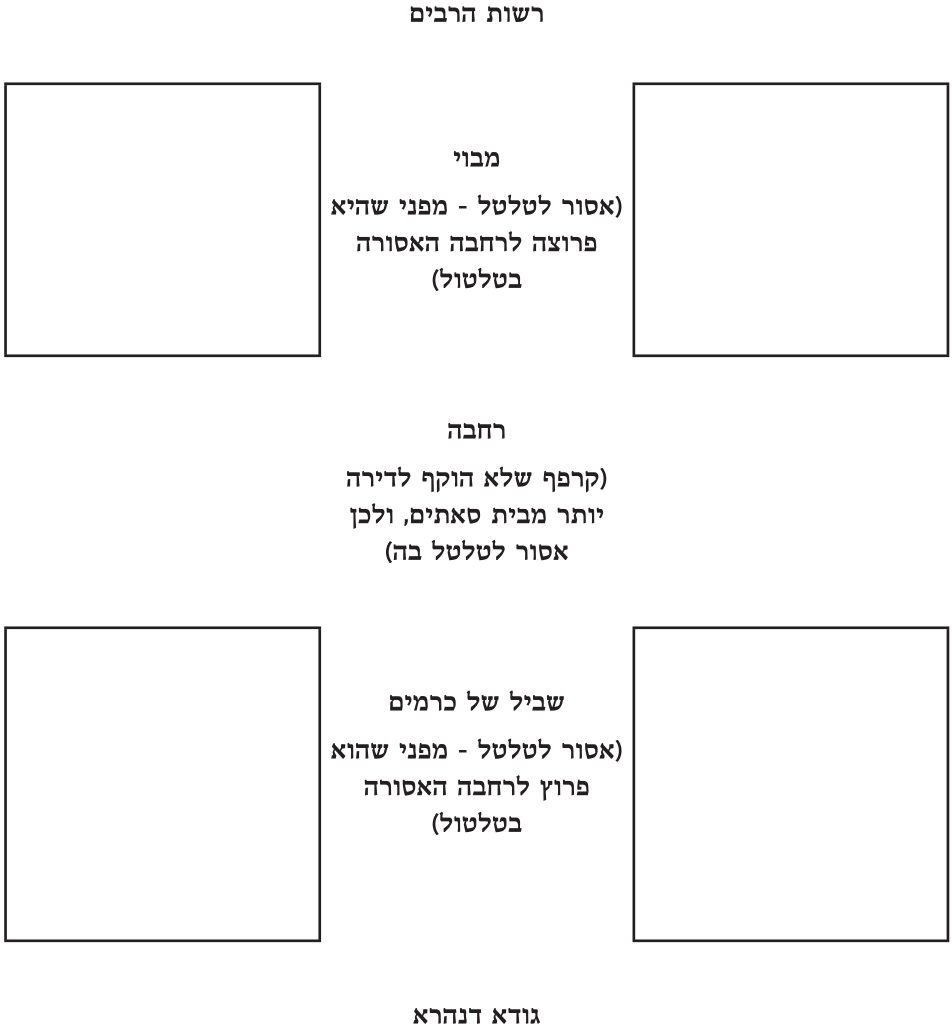

אָמַר אַבָּיֵי: הֵיכִי נַעֲבֵיד, איך נעשה להתיר את הטלטול שם, שהרי רחבה זו היא קרפף שלא הוקף לדירה יותר מבית סאתיים, ואסור לטלטל בה, וכיון שאסור לטלטל ברחבה - אסור לטלטל גם במבוי ובשביל - כי הם 'פרוצים במלואם' לרחבה, (והכלל הוא שמקום שפרוץ לשטח אסור, גם בו אסור לטלטל).

והנה כדי להתיר את הטלטול ברחבה (ועי"ז במבוי ובשביל) צריכים להקיף את ה'רחבה' לשם דירה, ואם הקיף מקום שלא היה לדירה - ואח"כ הופכו לדירה אין זה מועיל, אלא צריך לעשות מחיצה מחדש, (או לפרוץ בה פירצה יותר מעשר ולגדור מחדש, ושם המקום היה מוקף בגדר אבנים והיה קשה להם לפרוץ פירצה יותר מעשר ולגדרה מחדש), ואם כן מה יעשו: **לַעֲבֵיד לֵיהּ מְחִיצָה אַגּוּדָּא דְנַהֲרָא** - אם נעשה מחיצה על שפת הנהר, וכיון שהשביל פתוח לרחבה, המחיצה שיעשה בין הנהר לשביל תועיל גם לרחבה להחשיב זאת כהיקף מחדש - הרי **אֵין עוֹשִׂין מְחִיצָה עַל גַּבֵּי מְחִיצָה,** וכיון ששפת הנהר גבוהה עשרה, כל מה שמוסיפין עליה, הרי זה נחשב שמגביה את המחיצה עצמה, ואין זו מחיצה חדשה,

וְלַעֲבֵיד לֵיהּ צוּרַת הַפֶּתַח אַפּוּמָּא דִּשְׁבִיל שֶׁל כְּרָמִים - ואם יעשה צורת הפתח - בפתח שבין השביל של הכרמים לרחבה, שהוא מועיל לשביל שלא יהיה פתוח לרחבה, ויהיה מותר לטלטל בו, ומתוך שאנו דנים את הצורת הפתח כמחיצה להתיר לטלטל בשביל, הרי זה נחשב גם כמחיצה לעניין הרחבה כאילו הקיפה מחדש (אף שבדרך כלל צורת הפתח אינה מחיצה לעניין היקף מחדש לדירה, כאן כיון שהיא מחיצה לשביל - היא מחיצה גם לעניין זה)

אמנם זה לא יועיל שהרי **אָתוּ גַּמְלֵי שָׁדְיָין לֵיהּ** - יבואו גמלים (הבאין לשתות מן העיר דרך מבוי לרחבה ומשם לשביל ולנהר) ויזרקו ויפילו את הצורת הפתח, שהיה פתח השביל צר להן, ועכשיו הוא דוחקן.

אֶלָּא אָמַר אַבָּיֵי: לֶיעְבֵּיד לְחִי אַפִּיתְחָא דִּשְׁבִיל שֶׁל כְּרָמִים - יעשה לחי בפתח שבין שביל הכרמים לרחבה, וכיון שהלחי נעוץ בארץ, ועביו משהו, אין גמלין נוגעין בו, **דְּמִגּוֹ דְּמַהַנְיָא לִשְׁבִיל שֶׁל כְּרָמִים** שמתוך שהלחי מועיל לשביל לטלטל בו, שאינו פרוץ לרחבה, **מְהַנֵּי נָמֵי לִרְחָבָה** - הרי הוא מועיל גם לרחבה להיות לה היקף לדירה, ויתירנה לטלטל בה, (ובלא מיגו לחי לא מועיל, שהרי בין הרחבה לשביל היה פתח ודינו כסתום, והוספת לחי שם אינה נחשבת היקף מחדש, ורק מתוך שהלחי נחשב לעניין השביל, הרי הוא נחשב לעניין הרחבה.

אֲמַר לֵיהּ רָבָא: יֹאמְרוּ לֶחִי מוֹעִיל לִשְׁבִיל שֶׁל כְּרָמִים דְּעָלְמָא שאינו מסתיים בנהר אלא הוא מבוי מפולש, ויאמרו שאין צריך תיקון אלא בראשו אחד, כמו כאן, ולא יבחינו שכאן בצד השני יש נהר שהוא גם מחיצה.

אֶלָּא אָמַר רָבָא: עָבְדִינַן לֵיהּ לֶחִי לְפִיתְחָא דְמָתָא - עושים לחי לפתח המבוי של העיר, בפתח שבין המבוי לרחבה (ובצד שהמבוי פתוח לרשות הרבים יעשה צורת הפתח), **דְּמִגּוֹ דְּמַהְנֵי לֵיהּ לֶחִי לְמָתָא** - שמתוך שהלחי מועיל לפתח המבוי של העיר, **מַהְנֵי נָמֵי לִרְחָבָה** - הרי הוא מועיל גם לרחבה.

הִלְכָּךְ טַלְטוּלֵי בְּמָתָא גּוּפַהּ שְׁרֵי, שהרי זה מותר על ידי הלחי, **טַלְטוּלֵי בִּרְחָבָה גּוּפַהּ שְׁרֵי,**

ובמבוי וברחבה מותר לטלטל אפילו אם היא והרחבה אסורים זה עם זה, שהרי שניהן משתמשין לעצמן כשתי חצירות ופתח ביניהן.

אבל **מִמָּתָא לְרְחָבָה וּמֵרְחָבָה לְמָתָא, פְּלִיגִי בַּהּ רַב אַחָא וְרָבִינָא, חַד אָסַר וְחַד שָׁרֵי,** (דף כה) **מַאן דְּשָׁרֵי דְּהָא לֵיכָּא דָּיוֹרִין** - מי שמתיר, סובר שהרי אין דיורים ברחבה, ולכן אינה רשות נפרדת מהמבוי. **וּמַאן דְּאָסַר זִימְנִין דְּהָוֵי בַּהּ דָּיוֹרִין וְאָתֵי לְטַלְטוּלֵי** - ומי שאוסר חושש, שמא בהמשך יהיו דיורים ברחבה, ואזי היא תהיה רשות נפרדת, ויהיה אסור לטלטל ביניהם, וכיון שהורגלו לטלטל ביניהם, יטלטלו שם באיסור.

עושין פסין פרק שני עירובין כה.

מאן דשרי דהא ליכא דיורין ומאן דאסר זימנין דהוי בה דיורין ואתי לטלטולי [א]קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה ובא למעטו מיעטו באילנות לא הוי מיעוט בנה בו עמוד גבוה עשרה ורחב ד' הוי מיעוט פחות מג' לא הוי מיעוט מג' ועד ד' רבה אמר [ב]הוי מיעוט ורבא אמר לא הוי מיעוט רבה אמר הוי מיעוט דהא נפיק ליה מתורת לבוד רבא אמר לא הוי מיעוט כיון דלא הוי מקום ד' לא חשיב הרחיק מן הכותל ד' ועשה מחיצה הועיל פחות מג' לא הועיל מג' ועד ד' רבה אמר [ג]הועיל רבא אמר אינו מועיל רבה אמר הועיל דהא נפיק ליה מתורת לבוד רבא אמר אינו מועיל כיון דלא הוי מקום ד' לא חשיב רב שימי[א] מתני לקולא טח בו טיט ויכול לעמוד בפני עצמו הוי מיעוט אינו יכול לעמוד בפני עצמו רבה אמר [ד]הוי מיעוט רבא אמר [ה]לא הוי מיעוט רבה אמר הוי מיעוט השתא מיהא קאי רבא אמר לא הוי מיעוט כיון דלא יכול למיקם בפני עצמו לא כלום הוא הרחיק מן התל ד' ועשה מחיצה הועיל פחות מג' או על שפת התל רב חסדא ורב המנונא חד אמר הועיל וחד אמר לא הועיל תסתיים דרב חסדא אמר הועיל דאתמר העושה מחיצה על גבי מחיצה אמר רב חסדא בשבת הועיל [ו]בנכסי הגר לא קנה ורב ששת אמר [ז]אף בשבת נמי לא הועיל תסתיים אמר רב חסדא ומודה לי רב ששת [ח]שאם עשה מחיצה על התל שהועיל מאי טעמא הואיל ובאויר מחיצות העליונות הוא דר בעי רבה בר בר חנה נבלעו מחיצות התחתונות והעליונות קיימות מהו למאי אי לנכסי הגר היינו דירמיה ביראה [ג]דאמר ירמיה ביראה אמר רב יהודה [ט]האי מאן דשדא ליפתא [ג]אפילא דארעא דגר ואתא ישראל אחרינא רפק בה פורתא בתרא קני קמא לא קני מ"ט בעידנא דשדא לא קא שבח כי קא שבחא ממילא קא משבחא [י]ואלא לענין שבת הוי מחיצה הנעשה בשבת [ד]ותניא כל מחיצה הנעשה בשבת בין בשוגג בין במזיד שמה מחיצה לאו איתמר עלה אמר רב נחמן לא שנו אלא לזרוק אבל לטלטל אסור כי איתמר דרב נחמן אמזיד איתמר ההיא איתתא דעבדה מחיצה על גבי מחיצה בנכסי הגר אתא ההוא גברא רפק בה פורתא אתא לקמיה דרב נחמן אוקמה בידיה אתת איהי וקא צווחא קמיה אמר לה מאי איעביד לך דלא מחזקת כדמחזקי אינשי [ה]קרפף בית שלש וקירה בו בית סאה [ה]רבא אמר אויר קירויו מייתרו ורבי זירא אמר [כ]אין אויר קירויו מייתרו לימא [ו]רבא ורבי זירא בפלוגתא דרב ושמואל קא מיפלגי [ז]דאיתמר אכסדרה בבקעה רב אמר [ל]מותר לטלטל בכולה ושמואל אמר אין מטלטלין אלא בד' אמות רב אמר מותר לטלטל בכולה אמרינן פי תקרה יורד וסותם ושמואל אמר אין מטלטלין אלא בארבע אמות לא אמרי' פי תקרה יורד וסותם
אי

רש"י

דלית בה דיורין. שיאסרו על בני מבוי הלכך רשות בני מבוי הוא ובני שביל לא אסרי עלה דהוי כחצר קטנה שנפרצה לגדולה דגדולה מותרת וקטנה אסורה ושביל לא מתקנינן ליה גזרה שמא יאמרו לחי מועיל לשביל דעלמא: **באילנות לא הוי מיעוט.** דדרך קרפף להיות בו אילנות ולא בטיל ליה (א) היקף קמא: **בנה בו עמוד.** ואפילו באמלע ובכך נתמעט מבית סאתים: **פחות מג'.** טפחים אפי' נתמעט מבית סאתים כמאן דליתיה דמי: **דהא נפקא ליה מתורת לבוד.** כלומר דהא חשיב ליה ג' בעלמא למיפק מתורת לבוד הלכך ה"נ חשיבי ולא בטיל: **הרחיק מן הכותל.** של קרפף ד' טפחים ועשה מחיצה (ב) לדירה: **הועיל.** מחיצה זו להיות היקף חדש והוי פתח ולבסוף הוקף: **פחות מג' לא הועיל.** דהוי כמחיצה על גבי מחיצה. ולא בנתמעט מבית סאתים מיירי מדלא נקט מיעוט ואינו מיעוט דאי נתמעט ודאי הוי מיעוט שאפילו הוסיף על עובי הכתלים עד שנתמעט שפיר דמי כדלקמן אלא למיהוי פתח ולבסוף הוקף מיירי: **מתני לקולא.** להך פלוגתא דלעיל ואמר דבשלשה דנפק ליה מתורת לבוד כולהו מודו דעמוד הוי מיעוט ומחיצה הויא מחיצה לדירה ולא כמוסיף ובפחות משלשה פליגי: **טח בטיט.** והוסיף על עובי הכתלים עד שנתמעט. והאי לאו רבה בר שימי קאמר לה אלא מילתא באנפי נפשיה היא: **ויכול לעמוד.** הטיט בפני עצמו שעשוי בעובי שאפילו ניטל כותל הראשון יכול זה לעמוד: **הוי מיעוט ולא הוי מיעוט** גרס הכא: **הרחיק מן התל.** שבקרפף ויש מן התל עד המחיצה יותר מבית סאתים הרבה ועשה מחיצה לדירה אצל התל ברחוק ד' טפחים ועדיין יש יותר מבית סאתים בין ישנה לחדשה אבל זו לדירה עשאה: **הועיל.** והכל מותר: **לא הועיל.** דהויא מחיצה על גבי מחיצה: **וחד אמר הועיל.** דקסבר מחיצה ע"ג מחיצה מהניא להיות היקף לדירה: **בנכסי הגר.** שמת ואין לו יורשין אין זו חזקה לקנות ואם בא אחר והחזיק בהן קנה האחרון: **בשבת.** כגון לענין היקף לדירה שבתחילה היתה מחיצה הוגנת אלא שלא הוקפה לדירה: הכי גרסינן **מודה לי רב ששת שאם עשה מחיצה על התל** ולא גרסי' **על שפת.** והכי פי' אף על גב דפליג ואמר דלא מישתרי קרפף בהכי היינו טעמא שהדר בקרפף באויר מחיצות התחתונות דר אבל אם היה תל יותר מבית סאתים ועשה מחיצות סביב עליו להשתמש על גובה התל (ג): **הואיל.** והדר על התל דר באויר מחיצות העליונות ולא מהני ליה תחתונות מידי הלכך לאו מחיצה על גבי מחיצה היא: **בעי רבה.** למ"ד אין מחיצה על גבי מחיצה נבלעו התחתונות בקרקע שהיה העפר רך ותיחוח ונחבט הכותל בבת אחת בשבת ולא נפל אלא נבלע והעליונות קיימות מהו: **אי לנכסי הגר.** קא מיבעיא ליה אי לא קדם אחר והחזיק בהן עד שנבלעו התחתונות ונמצא שאין בו אלא מחיצות שעשה לו זה ומעכשיו קנוי לו: **דשדא ליפתא אפילא.** נטע לפת בגומא שמלא בקרקע הגר ולא חפרה הוא דאי חפרה במכוש ראשון קנה: **לא קא שבח.** ולאו חזקה היא ואנן נעל גדר ופרץ כל שהוא תנן (ב"ב דף מג.) מידי דמהני הוי חזקה: **ממילא שבח.** והשיא שעתא לאו איהו מחזיק בה אלא לפת הוא דשבח ואזיל. והכא נמי כיון דבשעתא דהחזיק לאו חזקה היא כי הדור הוו מחילות ממילא הוא דהוו ולא איהו דעביד: **אלא לענין שבת.** אי משתרי בעליונות שהיו בטילות עד עכשיו: **לזרוק.** לחומרא: **וקירה בו בית סאה.** קירוי גג: **אויר קירויו מייתרו.** סאה המקורה מיחשבא בהדי אידך כאילו לא קירוהו ואכתי הוי יותר מבית סאתים: **אין אויר קירויו מייתרו.** דאמרינן פי תקרה יורד וסותם: **אכסדרה.** מקורה בגג חלק כעליות שלנו ואינו משופע והיא קירוי שבכל הש"ס:
ה"נ

תוספות

מאן דשרי דהא לית ביה דיורין. ובשביל (ד) לית ביה דיורין דליתסרו עליה ולפירוש הקונטרס דלית ביה דיורין לא אסרו עלה משום גיפופי: **ומאן** דאסר זימנין דאית ביה דיורין. שהבתים שאצל הרחבה יפתחו מבתיהן לרחבה ויאסרו הרחבה על בני מתא להוציא בה כלים ששבתו בתוכה[א] ומשום הכי אסור לטלטל ממתא לרחבה דשמא יטלטלו גם לאחר פתיחת הדיורין בלא עירוב כמו עתה אבל רחבה גופיה שרי שהרי אף לאחר שיפתחו מותר לטלטל כלים ששבתו בתוכה:

שאם עשה מחיצה על שפת התל שהועיל. רש"י לא גרים על שפת התל דהוה משמע לאותן הדרים למטה אלא גרים על התל והועיל לאותן הדרים על התל[ב] ומיהו צריך לפרש דמיירי על שפת התל שאם הרחיקו ד' מן השפה אין שם חידוש דהכי נמי למטה אם הרחיק הועיל:

אכסדרה בבקעה. רש"י פירש לקמן דאכסדרה פרולה מארבעה רוחותיה והשתא אתי שפיר הא דנקט בבקעה שאין שם מחילות ולא נקט בחצר וגרס לקמן בפרק כל גגות (דף לד.) דמשני שמואל אדשמואל כי לית ליה בד' אבל בג' אית ליה[ג] וקשיא לפירושו דבסוכה אמרינן דאפילו בשתי רוחות זה כנגד זה לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם משום דהוי כמבוי מפולש[ד] ומפרש ר"ת דאכסדרה אית לה שלשה מחילות כדאמרינן בפרק לא יחפור (ב"ב דף כה:) עולם דומה לאכסדרה ורוח לפונית אינה מסובבת וגרס בפרק כל גגות (לקמן דף לד:) כי לית ליה בשלש[ה] אבל בד' אית ליה פירוש שיש ג' מחילות ומעט מן הרביעית[ו] ורב אית ליה פי תקרה יורד וסותם אפי' בשתי מחילות ובזה שלא כנגד זה[ז] והא דלא נקט אכסדרה בחצר משום דסתם אכסדרה בחצר יש לה ג' מחילות להכי נקט בקעה דאפי' כי ליכא אלא שתי מחילות אמר רב פי תקרה יורד וסותם:
אי

א) [גי' הרא"ש ורש"י: רבה בר שימי], ב) ב"ב נג: וכם איתא רבי ירמיה וכ"ה בגיטין לד., ג) פי' בקעים, ד) שבת קא: לעיל כ., ה) [ל"ל רבה], ו) [ל"ל רבה], ז) [לקמן ל: לד: סוכה יח:],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה באילנות וכו' ולא בטיל ליה היקף קמא תא"מ ונ"ב ס"א משום קמא: (ב) ד"ה הרחיק וד"ה הועילה מחילה הד"א: (ג) ד"ה הכי גרסינן וכו' על גובה התל הועיל הואיל והדר כל"ל והד"א: (ד) תום' ד"ה מאן דשרי וכו' ובשביל נמי לית ביה. [ובס"י הגי' וכ"ש שביל דלית כו']:

גליון הש"ס

גמ' קרפף בית שלש וקירה בו בית סאה. עי' לקמן דף ל ע"א תום' ד"ה אלא שתי:

מוסף רש"י

דשדא ליפתא אפילא דארעא דגר. שזרע לפת בתוך נקעים של קרקע הגר ולא כיסה עפר ולא עשה כלום כי אם זריקת הלפת בתוך החריץ לא הויא חזקה, שהרי לא עשה שום תיקון בקרקע והשלכת זרע בקרקע אינו מעשה אלא אם כן זורע ואח"כ מכסהו עפר, ואע"פ שגדל הלפת ונשרש בקרקע היום ולמחר, ממילא הוא דקשבח, ולא דמי לרפק בה פורתא דמעשה קעביד בגוף הקרקע ומשביח הקרקע מיד בחרישה זו (רשב"ם ב"ב נד.). **אכסדרה בבקעה.** הבקעה כרמלית, כדאמרינן ביליאות השבת (שבת ו:) ואכסדרה זו פרולה מד' רוחותיה ועומד קירויה על ד' יתדות ונותנין ד' קורות מיתד ליתד ועליהן מסדרין הנסרין, ואותן הקורות קרי פי תקרה, והאי דנקט בקעה משום דבעיר סתם אכסדראות סמוכות להקיף בית או חצר, ואיכא מחילה אחת או שתים ומודה שמואל התם דמטלטלין (לקמן צ:) להכי נקט בבקעה דמתוך שאינה סמוכה לבית אין לה דפנות, שאין עושין דפנות לשם אכסדרה (סוכה יח:).

מוסף תוספות

א. עד שישתתפו ביחד, והיו צריכין להשתתף אלו על אלו כשתי חצרות שפתח אחד ביניהם. ריטב"א. ב. ולכך נקט על התל כלומר לצורך הדרים עליו. תוס' ר"פ. ג. כלומר, כי לית לשמואל דפי תקרה יורד וסותם ה"מ כשהוא צריך לומר כן מארבע רוחות, אבל כשאינו צריך לומר כן [אלא] משלש רוחות אית ליה, כלומר דמודה הוא דפי תקרה יורד וסותם. חי' הר"ן. ד. כ"ש היכא דליכא כלל. תוס' סוכה יח: ד"ה אכסדרה. ה. כלומר כשאין בו כי אם שלש מחיצות והרביעית פרוצה במלואה. שם. ו. אלא שנפרצה ביותר מעשר, אית ליה פי תקרה יורד וסותם. רשב"א. ז. הא בפרוצה מכל צד או מג' רוחות אפי' רב מודה דלא אמרינן פי תקרה יורד וסותם. ריטב"א.

עין משפט נר מצוה

לז א מיי' פט"ז מהל' שבת הלכה ח טוש"ע א"ח סי' שנח סעיף ד:
לח ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:
לט ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:
[לט] [ד מיי' שם הלכה ט]:
מ ה טוש"ע שם ס"ז:
מא ו מיי' פ"ב מהלכות זכייה ומתנה הלכה יא סמג עשין פג טוש"ע ח"מ סי' ערה סעיף כג:
מב ז ח מיי' פט"ז מהל' שבת הל' ט טוש"ע א"ח סי' שנח סעיף ח:
מג ט מיי' פ"ב מהל' זכייה הל' י טוש"ע ח"מ סי' ערה סעיף כב:
מד י מיי' פט"ז מהל' שבת הל' [ט] כב טוש"ע א"ח סי' שנח סעיף ח [וסי' שסב סעיף ג]:
מה כ מיי' פט"ז מהל' שבת הלכה ז סמג עשין דרבנן א טוש"ע א"ח סי' שנח סעיף יב:
מו ל מיי' פי"ז שם הלכה לה סמג שם:

רבינו חננאל

מאן דשרי דהא לית בה דיורין וכחצר דמיא. ומאן דאסר גזר דילמא מיתבי בה דיורין. וקי"ל הילכתא כמאן דמיקיל ושרי ולא חייש לדיורין. וכבר פירשנוה למעלה[א] (ורחבה) [דברחבה] דרבים הוא (ולא) [דלא] חיישינן. אבל ברחבה דיחיד זימנין דמימליך ובני בתי ודייר בה דיורין. קרפף יתר מבית סאתים שלא הוקף לדירה ובא למעטו באילנות לא הוי [מיעוט], דהא נטיעת אילנות בחצר כחצר דמו כדאמרן. עמוד גבוה י' טפחים ורחב ד' טפחים הוי מיעוט פחות משלשה לא הוי מיעוט. וכן סלקא סוגיא דשמעתא, ארבעה הוי מיעוט פחות לא. הרחיק מן התל ד' ועשה בו מחיצה הועיל בו. פי' התל הוא מקום שלא הוקף לדירה, ואם הרחיק משפת התל ארבעה טפחים ועשה בו מחיצה לדירה הותר לו לטלטל בכולו, אבל בפחות משלשה, וכן העושה מחיצה על שפת התל לא. דאין מחיצה שעשה עכשיו מבטלת גידור התל שהוא מחיצתו המוקף שלא לדירה אילו דברי רב ששת. ורב חסדא אמר העושה מחיצה ע"ג מחיצה בשבת הועיל, בנכסי הגר לא קנה. ורב ששת אמר אפילו בשבת לא הועיל. ואמר רב חסדא מודה לי רב ששת בעושה מחיצה על שפת התל ודר בתל שהועיל. הואיל ובמחיצות העליונות הוא דר ומותר לטלטל בכולו. והילכתא כרב חסדא בין בשבת דהוא לקולא, ובין בנכסי הגר, דהא רב נחמן קאי כוותיה. בעי רבה בר חנן אליבא דרב ששת נבלעו מחיצות התחתונות והעליונות קיימות מהו, כמחיצה ע"ג מחיצה הוי אי לא. ופשיט אביי לעיניין שבת הא קי"ל כל מחיצה שנעשית בשבת בין בשוגג בין במזיד שמה מחיצה. ואפילו רב נחמן דאמר לא שנו אלא לזרוק אבל לטלטל אסור, לא אמר אלא במתכוין לעשות מחיצה כדי לטלטל הוא דאסר, אבל כי האי גוונא אפילו רב נחמן שרי. או בנכסי הגר האמרינ' האי מאן דשדא ליפתא בי (סילחי) [פילי] דארעא דגר לא עבד ולא מידי. מאי טע' בעידנא דשדא האי ליפתא לא משבחא ולא מידי, בתר הכי כי קא שבחא ממילא שבחא. האי נמי בעידנא דעבד מחיצה ע"ג מחיצה לא הועיל, בתר דנבלעו התחתונות לא עשה הוא בעליונות כלום, הילכך לא קנה בניכסי הגר כלום כי האי גוונא. האי איתתא דעבדא מחיצה על גבי מחיצה בניכסי הגר אתא ההוא גברא רפק ביה פורתא. אוקמה רב נחמן בידיה דלההוא דרפק בניכסי הגר. אתא היא צוחה קמיה ולא אשגח בה אמר לה לא אחזקת כדמחזקי אינשי. קרפף בית שלש ואין וקירה בו בית סאה. רבא אמר אויר קירויו מייתרו, אלא הקירוי מפסיק ביניהם והוי כמו יותר מבית סאתים. וכאילו יתר מבית [סאתים] הוא ואסור. ור' זירא אמר אין אויר קירויו מייתרו. רבה אמר מותר לטלטל בכולה, אמרינן פי תקרה יורד וסותם. לימא בפלוגתא דרב ושמואל פליגי, דאיתמר אכסדרה בבקעה רב אמר מותר לטלטל בכולה, ושמואל אמר אין מטלטלין בה אלא בד' אמות. ור' זירא כרב דאמר פי תיקרה יורד וסותם, וזה המקורה נמי כאנו אמרינ' פי תיקרה יורד וסותם. ורבה כשמואל דאמר אכסדרה ורשות הרבים רשות היחיד, ואין מטלטלין בהן אלא בד' אמות ואין ביניהם מחיצה מפסקת.

א) אולי צ"ל לעיל דף ח' בהא דאמרינן שם דברחבה דיחיד חיישינן דלמא מימליך ע"ש.

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

אי דעבידא כי אכסדרה הכי נמי הב"ע דעבדה כי א) אורזילא אמר רבי זירא א ומודינא בקרפף שנפרץ במלואו לחצר שאסור מ"ט הואיל ואויר חצר מייתרו מתקיף לה רב יוסף וכי אויר המותר לו אוסרו א"ל אביי כמאן ב) כרבי שמעון לרבי שמעון נמי הא איכא אויר מקום מחיצות דאמר רב חסדא קרפף שנפרץ במלואו לחצר חצר מותרת וקרפף אסור חצר מאי טעמא דאית ליה גיפופי והא זמנין דמשכחת לה איפכא אלא משום דאמרינן זה אויר מחיצות מייתרו וזה אין אויר מחיצות מייתרו ההוא בוסתנא דהוה סמיך לגודא דאפדנא נפל אשיתא בריתא דאפדנא סבר רב ביבי למימר ליסמוך אגודא גוויאתא אמר ליה רב פפי ג משום דאתו ד) ממולאי אמריתו מילי מולייאתא ב הנך מחיצות לגואי עבידן לבראי לא עבידן ההיא ה) אבוורנקא דהוה ליה לריש גלותא בבוסתניה א"ל לרב הונא בר חיננא ליעביד מר תקנתא דלמחר נאכול נהמא התם אזל עבד קנה קנה פחות משלשה אזל רבא

שלפינהו

רש"י

ה"ג. אפי' רבה מודה כרב דפי תקרה יורד וסותם: **והלא.** דפליג רבה דעביד קירוי כי אורזילא יליע גג משופע דליכא פה: **ומודינא בקרפף.** בית סאתים: **שנפרץ במלואו לחצר.** שאויר חצר מייתרו ועושהו יותר מבית סאתים ואסור וגבי קירוי דשרינא משום פי תקרה יורד וסותם: **וכי אויר המותר לו אוסרו.** והרי חצר זו מתחילה היתה מותרת לטלטל הימנה לקרפף כר' שמעון ועכשיו שנפרץ למקום המותר לו נאסר לו ומשום ייתור ליכא למימר דהא כל חצר מוקפת לדירה הוי: **כמאן.** הוי אויר המותר לו כר"ש: **לר"ש נמי.** מיתסר קרפף משום מקום מחיצות שניטלו וניתוסף על האויר ועושהו יותר מבית סאתים שבתחילה היתה בית סאתים מצומצם: **ונפרצה חצר כנגדו** לא גרס בכולה שמעתתא: **דאיכא גיפופי.** ואי לאו הכי אסרי אהדדי וכרבנן דפליגי אדר' שמעון נקט לה ובשאין הפרצה יתירה על עשר אמאי נקט היתר בחצר ואיסור בקרפף והא מצי למימר נמי איפכא כגון שקרפף גדול מן החצר דהוי לחצר מילואה ובקרפף איכא גיפופי: **אלא.** מדנקט איסור בקרפף ש"מ כר"ש ס"ל דמשום שתי רשויות לא מיתסר וטעמא משום ייתור בית סאתים הוא דמקום מחיצות מייתרן דבחצר לא אסר ובקרפף אסר ולא מצי למינקט איפכא דכי הוי חצר מלואו ובקרפף גיפופי תרוייהו משתרו דכר"ש ס"ל דכולהו רשות אחת הן וייתור בקרפף נמי ליכא הואיל ואיכא גיפופי: **זה אויר מחיצות מייתרו.** וקרפף ייתור קאסר ביה ייתור דמקום מחיצה ואילו ייתור דאויר חצר לא אסר ליה דחצר מוקפת לדירה הוי ולא הוי ייתור: **וזה.** חצר: **אין אויר מחיצות מייתרו.** כלומר אין ייתור אוסר בו דחצר ו) אית ביה דיורא הלכך אי נקיט איפכא לא מיתסר חצר כר"ש: **בוסתנא.** פרדס דהוי נטוע אילנות: **דהוי סמוך לגודא דאפדנא.** ז) והיא היתה לו (א) היקף לדירה אההוא גודא שהיה בו פתח פתוח לצד פרדס סמכו היקף הפרדס דהוי מוקף לדירה ויותר מבית סאתים הוה: **אגודא גוואי.** הרי יש עוד מחיצות פנימיות לבית והן יהו מחיצות לפרדס: **ממולאי.** מקוטעים מבית עלי דאביי אבוה דרב ביבי מבית עלי אתא כדאמרי' במסכת ר"ה (דף יח.): **מולייתא.** קטועות בלא רגלים: **לבראי לא עבידן.** ונהי דפירצה ליכא היקף דירה מיהא ליתא בפרדס דהוי יותר מבית סאתים: **אבוורנקי.** אילן שאילו מרובה ונוטעין אותו השרים ועושין אצטבאות תחתיו סביבותיו להתלונן תחתיו בימות החמה ולשמח שם: **בבוסתנא.** ויותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה היה הפרדס: **נאכול נהמא התם.** תחת האילן: **עבד קנה קנה פחות משלשה.** טפחים היקף כגון מחיצות קנים ד' מחיצות כחדר להניח שם בלילה המאכל ולדור שם השומר ולמחר יטלטלנו בכל הפרדס דהא אית ביה שומירה ובית דירה:

שלפינהו

תוספות

(ג) **אי דעבידא כי אכסדרה הכי נמי.** פירוש שהיתה מוקפת משלש או משתי רוחותיה א (ב): **הכא** במאי עסקינן דעביד כי ערסלא. שהיתה פרולה מד' רוחות ב וערסלא מטה דתרגום כמלונה במקשה כערסלא (ישעיה א) והם חבלין המתוחין מאילן לאילן כסדר המטה והשומר שוכב עליה בלילה ויושב בצלו ביום ורש"י גרס כי ארזילא משופע דלית לה פה ולא אמרי' פי תקרה יורד וסותם ג: **וכי אויר** המותר לו אוסרו. הרי נפרץ במלואו למקום המותר לו ד ויתור ה נמי ליכא דהא כל חצירות מוקפות לדירה הם א"ל אביי כמאן כר' שמעון דלרבנן דאמרי שתי רשויות הן נפרץ במלואו למקום האסור לו ולדידהו נמי אויר החצר האסור לו מייתרו אע"ג דחצר מוקף לדירה דהיינו למה שבתוכו אבל לקרפף שהוא רשות אחרת לא חשיב מוקף לדירה ומייתרו אבל לר"ש שפיר דמי דחדא רשותא היא והוי אויר מותר וא"ת מדקאמר כמאן כר"ש לר"ש נמי כו' משמע דמילתיה דר' זירא אתי בפשיטות כרבנן ואי אתי כרבנן אמאי נקט הואיל ואויר חצר מייתרו תיפוק ליה משום דנפרץ במלואו למקום האסור לו וי"ל דאשמעינן דאסור נמי משום דאויר חצר מייתרו ונפקא מינה שאם נפרץ מצד אחד לרה"ר צריך צורת הפתח מכאן ולחי מכאן אבל מטעמא דנפרץ במלואו למקום האסור לו לא הוה צריך אלא לחי לצד רה"ר כדמשמע בפ"ק (דף ז:) דמבוי שנפרץ במלואו לחצר אין צריך כלום אפי' לא עירבו אי נמי אשמעינן דמייתרו והוי כרמלית ואם נפרץ לכרמלית אחר מותר לטלטל ב' אמות מזה וב' אמות מזה אבל אם לא היה מייתרו אע"ג דנפרץ למקום האסור לו לא חשיב כרמלית ואסור לטלטל הימנו לכרמלית אחר כו' וכן פי' רש"י פרק כל גגות (לקמן דף צ:) גבי הא דפריך לשמואל אליבא דרבנן לטלטל מגג לקרפף:

קרפף שנפרץ במלואו לחצר חצר מותרת וקרפף אסור. ושלא נפרץ ביתר מעשר דביתר מעשר חצר נמי אסורה ו ולמהר"י דעל כרחך בקרפף בית סאתים איירי מדקאמרי' ואויר מחיצה מייתרו א"כ הוה ליה ארכה יותר הרבה על פי שנים ברחבה וזה לא מצינו שום תנא דמתיר ז וי"ל דבמקום שנפרצה לא הוי יותר מעשר אבל מכאן ואילך מתרחבת והולכת ח א"נ בית סאתים לא שרינא ארכה יותר על פי שנים ברחבה ט אבל במשהו פחות מבית סאתים שרי טפי י: **זימנין** דמשכחת לה איפכא. אי אתי כרבנן וכגון שהקרפף גדול מן החצר יא ומדנקט איסור בקרפף ש"מ דכר"ש אתיא יב דמשום שתי רשויות לא מיתסר אלא משום ייתור אויר דבמקום מחיצות דבחצר לא אסר ובקרפף אסר ולא מצי למנקט איפכא דאי הוה בחצר מלואו ובקרפף גיפופי תרוייהו משתרו דר"ש סבר דכולהו רשות אחד הן ויתור בקרפף נמי ליכא הואיל ואיכא גיפופי כך פי' רש"י וא"ת ולוקמה לעולם כרבנן והא דלא אמרי' איפכא משום דבחצר ליכא איסור משום ייתור אלא פירצת מלואו וי"ל דא"כ היה לו לפרש דקרפף אסור משום דאויר חצר מייתרו אי כרבנן אתי ולא מצי למימר איפכא ולכך הוצרך לאתויי דרב חסדא דהוי כר"ש דממילתיה דר' זירא אין להוכיח דהוי כר"ש מדלא אמרינן איפכא משום דבעי למימר אע"ג דבקירה בה בית סאה לא הוי ייתור מודינא הכא דהוי ייתור משום הכי לא ט) מצי למימר איפכא: **ההוא** בוסתנא דהוה סמוך לאגודא דאפדנא. והוקף ולבסוף פתח יג והרחיקו ד' ועשו אשיתא יד והיה בה נמי פתח לבוסתנא טו נפל אשיתא וסבר רב ביבי דכיון דפעם אחת היתה מוקפת לדירה אע"פ שנפלה שרי הואיל ופתוחה נמי לאפדנא ואע"ג דפתח דאפדנא הוי לאחר שהוקף דלא יצא מהיתרו טז ומסיק דגודא דאפדנא אינו מועיל יז ורש"י לא פירש כן: **ההוא** אבוורנקא. פירש רש"י י) לשון שני שמצא בהלכות גדולות ונראה לו עיקר דאבוורנקא כמין אכסדרה או קובה שעושין למלכים בתוך הפרדס אזל רב הונא עבד קנה קנה פחות משלשה ולא רצה לסמוך אאבוורנקא משום דהוקף ולבסוף ישב ומשום דהויא מחיצה העשויה לנחת ולצניעות כדמסיק ועביד שביל דקנה קנה פחות מג' מפתח הבוסתנא עד אבוורנקי אם האבוורנקא היתה עומדת בתוך הפרדס אבל אם היתה עומדת מצד הפרדס לא היה צריך לעשות שביל אלא לחלק הבוסתנא ולמעטה מסאתים אע"ג דהיקף האבוורנקי היה עשוי לנחת ולצניעות היה מותר לטלטל כלים ששבתו בו והנהו פירי י) דבי תורי היו יותר מבית סאתים משום הכי הוצרכו לערב ערסייתא או לא יכלו לערב יחד לכלים ששבתו בבית ורבא שלפינהו והיה סבור שהיקף האבוורנקי חשוב כמוקף לדירה אף על גב דהוקף ולבסוף ישב וצריך לומר שידעו שרבא היה מתיר מחמת האבוורנקי ולא מחמת שהוקף ולבסוף פתח מהני כיון דהקשו לו מאדרכלין והמחילות העשויות לנחת דהא לא שייך למיפרך אהוקף ולבסוף פתח או שמא לא היה פתוח שם שום בית א"נ נוכל לומר אבוורנקא ישב ולבסוף הוקף היה והם לא ידעו אם רבא סמך על הוקף ולבסוף פתח ובית היה פתוח לו או על האבוורנקא והקשה לו מעיר חדשה דהוקף ולבסוף ישב לא מהני כל שכן הוקף ולבסוף פתח ואחרי כן הקשה לו (דאם כן) דלאבוורנקא לא חשיב מחיצה משום דעשוי לנחת ולצניעות ורבינו נתנאל מפרש דעביד קנה קנה פחות משלשה היינו שהרחיק מן הכותל ארבע ל) להתיר כל הבוסתנא והיה הבית פתוח לו דהשתא הוי כפתח ולבסוף הוקף ורבא סבר דלא צריך כלום משום אבוורנקא אע"ג דהוקף ולבסוף פתח לא מהני הוקף ולבסוף ישב מהני:

מערב

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פט"ז מהל' שבת הלכה ז סמג עשין דרבנן א טור וש"ע א"ח סי' שנח סעיף יג:
מח ב טוש"ע שם סעיף יד:

רב נסים גאון

אמר ליה אביי כמאן כר' שמעון. זהו שאמר ר' שמעון בפרק כל גגות העיר, אחד גגות ואחד חצרות ואחד קרפיפות. סליק עושין פסין

רבינו חננאל

ודחינן הכי אי עביד האי קירוי כי אכסדרה בשלש מחיצות, הכי נמי דחלוקתן כחלוקת רב ושמואל. וקימ' לן הילכתא כוותיה דרב. הכא במאי עסקינן דעביד כי ארזלא. פי' ערסלא, כדמתרג' כמלונה במקשה כערסלא מבתותא. והוא חבלים מתוחים מאילנות לאילנות כמין מיטה לשכב עליהן השומר בלילה, וישב תחת צילה ביום ותחתיהן פתוח כולו. ובהכי אמר רבה קירויו מייתרו שביניהן פתוח לגמרי. ור' זירא אמר אין קירוי מייתרו אלא המקום הקירוי חלוק הוא זה מזה. וקיימא לן כר' זירא דמיקיל בעירובין. ולפיכך אמר ר' זירא אע"ג דפליגנא בהאי קירוי דעביד כי ארזלא שהוא פרוץ מתחתיו מכל צד ומותר. מודינא בקרפיף שנפרץ במילואו לחצר שאין מטלטלין בו באותו קרפיף אלא בד' אמות הואיל ואויר מחיצות החצר מייתרו. ומתקיף לה רב יוסף וכי אויר של חצר שמותר לטלטל בכל החצר אוסר. א"ל אביי כר"ש דאמר אחד גגות ואחד חצירות ואחד קרפיפות לכלים ששבתו בתוכן. הנה לר' שמעון הקרפיף והחצר רשות אחת הן, לר' שמעון נמי איכא אויר מחיצות ועדיין אויר מקום הכותל שנפרץ שאינו בכלל החצר, ונצטרף עתה עם הקרפיף ונעשה זה יתר מבית סאתים. ומנא תימרא דאמר רב חסדא קרפף שנפרץ במלואו לחצר ונפרצה לו כנגדו, חצר מותרת וקרפף אסור. חצר מאי טע' מותרת משום דאיכא גיפופי. פי' גיפופי דחשיבי כפסין. זימנין דמשכחת לה איפכא, כלומר זימנין דמשכחת גיפופי בקרפיף ולא בחצר. אלא משום דאמר זה הקרפיף אויר מחיצות מייתרו, דאע"ג דאיכא מחיצות כיון דהוא יתר מבית סאה אסור, ובחצר מחיצותיה מתירין אותה. וקיימא לן דהילכתא כוותיה דרב באכסדרא וכר' זירא בקרפיף. ההוא בוסתנא דהוה סמיך גודא לאשיתא דאפדנא, נפל גודא דבוסתנא, סבר רב ביבי למיסמך אאשיתא דאפדנא. ודחה רב ואמר אשיתא לאפדנא עביד לבוסתנא לא עביד. ופשוטה היא. ריש גלותא נטע כוורנקיא בבוסתנא. פי' כוורנקיא נטיעה, כדגרסינן איזהי נטיעה של שמחה זה הנוטע אכוורנקי של מלכים. והיתה זאת הגינה יתר מבית סאתים מוקפת גדר גבוה י' טפחים סביבותיה, ולא היתה בה שומריה ולא בית דירה. וא' לי' ריש גלותא לרב הונא בר חננא זיל תקין דוכתא דניכרוך ביה ריפתא בשבתא התם. ביקש להתיר לו הטילטול בכל הגן ואפילו במקום האילנות דהוה חד גיסא נטיעות וחד גיסא זרעים. אזל רב הונא עבד קנה קנה פחות מג', בחדא גיסא מן הנטיעות ועד הבינין שבנה (כגון) [בגון] אחרי נטיעתו. וסמך בהאי גיסא אחריתי בגדר של גן שהוא גבוה י' טפחים דליהוי כאילו הוקף לדירה. אזל רבא

מסורת הש"ס

א) [אורזילא פירוש ערסלא. ערוך פי' בכל פירוש שבתוס' דהכא], ב) [לעיל כג.], ג) [יבמות עו. וש"נ], ד) [פי' גאון זו ונאמר על אדם גדול מפני שהוא גדול מדבר גדולות. ערוך ערך מל ז'], ה) [גירסת הערוך אבורנקי וכן גירסת תוס' לעיל דף כד. ד"ה פשיטא], ו) ס"א לית ביה שיעורא, ז) וכיה היתה לו אחת ממחיצות ועי"ש הוא גודל כו' פרדס הוקף כו' כל"ל רש"ל, ח) [מג' רוחותיה הכ"ע כו' הד"א. רש"ל], ט) בס"א בעי', י) לקמן כו. ד"ה להרע, כ) א"כ האבורנקי היה ע"י קנים ומגג דמהני קנה להיות מחיצה לעצמו מהני נמי לישווייה אבוורנקי מוקפת לדירה [ח"מ ועי' רש"ל], ל) [נ"ל ארבעה, וכ"ה בתוס' הרא"ש].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דהוי סמוך לגודא דאפדנא והיא היתה לו אחת ממחיצותיו ועל שם ההוא גודא שהיה בו פתח פתוח לצד פרדס הוקף כל"ל ותיבת סמכו נמחק: (ב) תוס' ד"ה אי וד"ה הכא הד"א:

מוסף רש"י

משום דאתו ממולאי. ממשפחה אומללה מבית עלי, [illegible]

מוסף תוספות

א. ה"נ דאמרינן ביה פי תקרה יורד וסותם. ריטב"א. ב. ובכה"ג אפי' רב מודה דלא אמרינן בה פי תקרה יורד וסותם. חי' הר"ן. ג. דאי דעביד קירוי דהכא כאכסדרה דהתם שגגו שוה דכו"ע אמרינן פי תקרה יורד וסותם, בין מג' רוחות לשמואל בין מד' רוחות כרב. ריטב"א. ד. דקס"ד שאיסור הקרפף היה מפני שנפרץ במלואו לחצר שהוא אסור לו, ולהכי נקט קרפף שנפרץ במלואו, ולהכי אתקיף ליה דהא קרפף וחצר רשות אחת הם ומותרים זה עם זה מאחר שאין בו אלא בית סאתים, וא"כ היאך הוא אוסרו. שם. ה. לומר שמא דאויר חצר מייתרו ועושה אותו יתר מבית סאתים. תוס' ר"פ. ו. וכיון שכן אף הקרפף שהוא נפרץ במלואו אינו רחב יותר מעשר. חי' הר"ן. ז. [ו]למה לי טעמא משום דאויר חצר מייתרו. תוס' ר"פ. ח. דהכא בקרפף שהוא רחב הרבה עסקי' עד שאין ארכו אלא פי שנים ברחבו, אלא שהוא מתקצר הרבה אצל כותל החצר. חי' הר"ן. ט. דוקא בבית סאתים מצומצמות בעינן שיהא ארכו פי שנים ברחבו ולא יותר, כחצר המשכן. תוס' ר"פ. י. [ו]הכא מיירי בפחות משהו מבית סאתים, הלכך אין להקפיד אם ארכו יתר כמה פעמים על פי שנים ברחבו, והא דקאמר אויר מחיצות מייתרו ר"ל משלימו ומייתרו. שם. יא. שהחצר נפרץ במלואו לקרפף ויש לקרפף גפופי, ואין שם פרצה יותר מעשר, קרפף מותר בגפופי וחצר אסור שנפרץ במלואו לקרפף שהוא אסור לו אליבא דרבנן, וכיון דמשכחת לה איפכא אמאי פסיק ונקט שחצר מותרת וקרפף אסור. חי' הר"ן. יב. דבר קרפף בית סאתים וחצר רשות אחת. שם. יג. להקיפה לדירה. [illegible] לבוסתנא ולא הוקף בוסתנא לדירה באותה אשיתא, לא תועיל כאילו עכשיו הקיפה לדירה. שם.

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

יום חמישי יד אלול תש״פ **עירובין דף כה**

מַאן דְּשָׁרֵי דְּהָא לֵיכָּא דָּיוֹרִין וּמַאן דְּאָסַר זִימְנִין דְּהָוֵי בָּהּ דָּיוֹרִין וְאָתֵי לְטַלְטוֹלֵי [התבאר בעמוד הקודם].

♦♦♦

קרפף יותר מבית סאתיים שלא הוקף לדירה ובא למעטו באילנות אינו מיעוט. בעמוד רחב ד׳ הוא מיעוט. עמוד פחות מג׳ אינו מיעוט. מג׳ עד ד׳, מחלוקת

קַרְפֵּף יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם שֶׁלֹּא הוּקַּף לְדִירָה, וּבָא לְמַעֲטוֹ,

[אופן א׳] **מִיעֲטוֹ בְּאִילָנוֹת** - נטע בו אילנות כדי שהשטח שנשאר לא יהיה יותר מבית סאתיים, **לָא הָוֵי מִיעוּט**, מפני שדרך קרפף להיות בו אילנות, והרי זה נשאר מקום שהוא יותר מבית סאתיים, וכיון שבתחילה הוא לא הוקף לדירה, אין דינו משתנה על ידי האילנות, ואסור לטלטל בו.

[אופן ב׳] **בָּנָה בּוֹ עַמּוּד גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה** טפחים **וְרָחָב אַרְבָּעָה** טפחים, [בין בצד סמוך למחיצה, בין באמצע השטח], כיון שעמוד כזה יש לו חשיבות כמקום בפני עצמו, וכיון ששטח הקרפף בלא העמוד אינו יותר מבית סאתיים, **הָוֵי מִיעוּט**, ומותר לטלטל בו.

[אופן ג׳] בנה בשטח הקרפף עמוד שרוחבו **פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה** טפחים, **לָא הָוֵי מִיעוּט**, אפילו אם על ידי זה אין בקרפף יותר מבית סאתיים, כיון שפחות מג׳ טפחים, הרי זה כמי שאינו.

[אופן ד׳] בנה שם עמוד שרוחבו **מִשְּׁלֹשָׁה** טפחים **וְעַד אַרְבָּעָה** טפחים,

רַבָּה אָמַר: הָוֵי מִיעוּט.

וְרָבָא אָמַר: לָא הָוֵי מִיעוּט.

רַבָּה אָמַר: הָוֵי מִיעוּט, דְּהָא נָפֵיק לֵיהּ מִתּוֹרַת לָבוּד, שהרי ג׳ טפחים הוא שיעור חשוב שהרי הוא יוצא מתורת לבוד, וכיון שכן הרי הוא גם ׳חשוב׳ למעט מבית סאתיים.

רָבָא אָמַר: לָא הָוֵי מִיעוּט, כֵּיוָן דְּלָא הָוֵי מְקוֹם אַרְבָּעָה, לָא חָשִׁיב, שד׳ טפחים הוא שיעור חשוב בכל מקום, ופחות מד׳ אינו חשוב ואינו ממעט.

♦♦♦

קרפף יותר מבית סאתיים שלא הוקף לדירה, ועשה לו היקף חדש לדירה. אם בנה את המחיצה החדשה בריחוק ד׳ מהראשונה, הועיל. פחות מג׳ לא הועיל. מג׳ עד ד׳, מחלוקת

[אופן א׳] קרפף יותר מבית סאתיים שלא הוקף לדירה, ובא להקיפו מחדש לדירה (והכותל אינו ממעטו מבית סאתיים), אם **הִרְחִיק מִן הַכּוֹתֶל** הישן של קרפף **אַרְבָּעָה** טפחים, **וְעָשָׂה מְחִיצָה** - ועשה במרחק זה מחיצה חדשה לדירה, **הוֹעִיל** - מחיצה זו מועילה להיות היקף חדש לדירה.

[אופן ב׳] אבל אם הרחיק את הכותל החדש מהישן **פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה** טפחים, **לֹא הוֹעִיל,**

שהרי זה כמחיצה על גבי מחיצה, ואין המחיצה החדשה נחשבת אלא כהוספה על המחיצה הקיימת, והוא נשאר 'לא מוקף לדירה'.

[אופן ג'] אם הרחיק את הכותל החדש מהכותל הישן **מִשְּׁלֹשָׁה** טפחים **וְעַד אַרְבָּעָה** טפחים,

רַבָּה אָמַר: הוֹעִיל.

רָבָא אָמַר: אֵינוֹ מוֹעִיל.

רַבָּה אָמַר: הוֹעִיל, דְּהָא נָפֵיק לֵיהּ מִתּוֹרַת לָבוּד.

רָבָא אָמַר: אֵינוֹ מוֹעִיל, כֵּיוָן דְּלָא הָוֵי מְקוֹם אַרְבָּעָה, לָא חֲשִׁיב.

◆◆◆

נוסח אחר במחלוקת רבה ורבא, שבג' טפחים לכולי עלמא הוא מועיל, והמחלוקת בפחות מג' טפחים

רַב שִׁימִי מַתְנֵי לְקוּלָּא - רב שימי למד מחלוקת זו לעיל, שאם עשה עמוד ג' טפחים, לכולי עלמא הוא מועיל למעט את השטח. וכן אם הרחיק את המחיצה החדשה מהישנה ג' טפחים, לכולי עלמא הרי זה היקף חדש. והמחלוקת בין רבה לרבא היא בפחות מג', שרבה סובר שאף עמוד פחות מג' מועיל למעט את השטח. וכן אם הרחיק את המחיצה החדשה פחות מג' הרי זה מועיל. ורבא חולק שכל פחות מג' אין זה חשוב ואין זה מועיל.

◆◆◆

קרפף שהוא יותר מבית סאתיים, וטח טיט על הכתל וכך מיעט את חלל המקום מבית סאתיים, אם הטיט עומד בפני עצמו, הוא מיעוט. אם לא, מחלוקת

(הגמרא מביאה עניין נוסף, ואינו מדברי רב שימי): קרפף יותר מבית סאתיים שלא הוקף לדירה, **טָח בּוֹ טִיט** על הכתלים, **וְיָכוֹל** הטיט **לַעֲמוֹד בִּפְנֵי עַצְמוֹ**, שהניח הרבה טיט, באופן שאפילו אם ינטל הכותל הראשון, הטיט החדש יעמוד בפני עצמו, ועל ידי טיט זה הוסיף על עובי הכתלים עד שנתמעט חלל השטח ואינו יותר מבית סאתיים, **הָוֵי מִיעוּט.**

אבל אם הטיט **אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲמוֹד בִּפְנֵי עַצְמוֹ,**

רַבָּה אָמַר: הָוֵי מִיעוּט.

רָבָא אָמַר: לָא הָוֵי מִיעוּט.

רַבָּה אָמַר: הָוֵי מִיעוּט, הַשְׁתָּא מִיהָא קָאֵי - כיון שכעת על כל פנים הטיט עומד.

רָבָא אָמַר: לָא הָוֵי מִיעוּט, כֵּיוָן דְּלָא יָכוֹל לְמֵיקַם בִּפְנֵי עַצְמוֹ - כיון שהטיט לא יכול לעמוד בפני עצמו, **לֹא כְּלוּם הוּא.**

◆◆◆

קרפף יותר מבית סאתיים שלא הוקף לדירה. ובתחילה היה שם תל, וכעת עושה מחיצה חדשה,

אם היא רחוקה ד' מהתל, הרי זו מחיצה. פחות מג' או על שפת התל, מחלוקת (אם מחיצה על מחיצה, שמיה מחיצה)

הִרְחִיק מִן הַתֵּל שבקרפף **אַרְבָּעָה** טפחים, **וְעָשָׂה** שם **מְחִיצָה** חדשה שהקיפו מחדש לדירה, **הוֹעִיל**, ואף שיש בו יותר מבית סאתיים מותר לטלטל בו, שהרי הקיפו לדירה.

אבל אם הרחיק מהתל **פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה** טפחים, **אוֹ** שעשה שם מחיצה **עַל שְׂפַת הַתֵּל, רַב חִסְדָּא וְרַב הַמְנוּנָא** נחלקו בזה,

חַד אָמַר: הוֹעִיל, מפני שהוא סובר שמחיצה על גבי מחיצה מועילה להיות היקף לדירה, ועל כן אפילו שהוא רחוק פחות מג' הרי זה מועיל.

וְחַד אָמַר: לֹא הוֹעִיל, מפני שזה מחיצה על גבי מחיצה.

ראיה שרב חסדא הוא הסובר שמחיצה על גבי מחיצה, שמיה מחיצה

תִּסְתַּיֵּים - עניין זה מי מהתנאים סובר שהועיל ומי סובר שאינו מועיל אפשר לסיימו, **דְּרַב חִסְדָּא** - שהרי ודאי שרב חסדא **אָמַר הוֹעִיל**,

דְּאִתְּמַר, הָעוֹשֶׂה מְחִיצָה עַל גַּבֵּי מְחִיצָה, אָמַר רַב חִסְדָּא: בְּשַׁבָּת - כגון לענין היקף לדירה, שבתחילה היתה מחיצה הוגנת אלא שלא הוקפה לדירה **הוֹעִיל**.

בְּנִכְסֵי הַגֵּר שמת ואין לו יורשין, **לֹא קָנָה** - אין זו חזקה לקנות, ואם בא אחר והחזיק בהן קנה האחרון:

וְרַב שֵׁשֶׁת אָמַר אַף בְּשַׁבָּת נָמֵי לֹא הוֹעִיל,

תִּסְתַּיֵּים - הרי אפשר לסיים עניין זה, שמפורש שרב ששת אומר שמחיצה זו אינה מועילה.

מחיצה על גב התל, לכולי עלמא מועילה

אָמַר רַב חִסְדָּא: וּמוֹדֶה לִי רַב שֵׁשֶׁת שֶׁאִם עָשָׂה מְחִיצָה עַל הַתֵּל שֶׁהוֹעִיל, ואף שרב ששת סובר שמחיצה על גבי מחיצה אינה מועילה, היינו מפני שמי שנמצא בקרפף משתמש באויר המחיצות התחתונות, אבל אם היה תל יותר מבית סאתים, ועשה מחיצות עליו להשתמש על גובה התל, הרי זה מועיל.

מַאי טַעְמָא, הוֹאִיל וּבַאֲוִיר מְחִיצוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת הוּא דָּר - הדר על התל דר באויר מחיצות העליונות, והמחיצות התחתונות של התל, אינם מועילים לו כלל, הלכך אין זה מחיצה על גבי מחיצה.

◆ ◆ ◆

ספק: נבלעו מחיצות התחתונות והעליונות קיימות, האם העליונות נחשבות 'שעשה' מחיצה

בָּעֵי רַבָּה בַּר בַּר חָנָה, העושה מחיצה על גבי מחיצה, ואחר כך **נִבְלְעוּ מְחִיצוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת** - כגון שהקרקע שתחת הכותל היתה מטיט רך, והכותל קיבל 'מכה', והוא התפורר 'ונבלע' בקרקע שתחתיו, **וְהָעֶלְיוֹנוֹת קַיָּימוֹת** - והמחיצה העליונה לא נפלה, **מַהוּ** - מה הדין בזה, האם כיון שכאשר עשו את המחיצה העליונה, היתה המחיצה התחתונה קיימת, על כן

אין המחיצה העליונה נחשבת למחיצה חדשה, או שמא כיון שכעת המחיצה התחתונה לא קיימת, אלא המחיצה העליונה, הרי זה נחשב למחיצה חדשה.

פשיטת הספק: אם הנידון לגבי נכסי הגר, מוכח ממקום אחר שהמחיצה העליונה אינה נחשבת מחיצה

הגמרא דנה לגבי איזה עניין יש נפקא מינה בספק זה: **לְמַאי** - לאיזה דין יש נפקא מינה בשאלה זו, **אִי לְנִכְסֵי הַגֵּר** - נכסים של גר שהיה להם מחיצה, ובא אדם אחד (כגון ראובן) ובנה מחיצות עליונות (על המחיצות הקיימות), אחר כך נבלעו המחיצות התחתונות,

לאחר מכן בא אדם אחר (כגון שמעון) והחזיק בקרקע,

והספק הוא האם ראובן קנה את הנכסים, כיון שהוא עשה קניין ראשון במחיצות שבנה (ואף שבשעה שראובן עשה את המחיצות, היו גם המחיצות תחתונות, מכל מקום כיון שלבסוף נבלעו המחיצות התחתונות, הרי המחיצות העליונות נחשבות למחיצה),

או שמא שמעון קנה, כיון שראובן לא עשה קניין, כיון שבשעת עשיית המחיצות העליונות, היו כבר מחיצות תחתונות, ומחיצה על גבי מחיצה אינה מחיצה,

הנה ספק זה, **הַיְינוּ דְּיִרְמְיָה בִּירָאָה** - הוא הנידון שדיבר עליו ירמיה ביראה, ומשם יש לפשוט ספק זה: **דְּאָמַר יִרְמְיָה בִּירָאָה אָמַר רַב יְהוּדָה: הַאי מַאן דְּשְׁדָא לִיפְתָּא אַפִּילָא דְּאַרְעָא דְּגֵר** - מי שזורק לפת בגומא שמצא בקרקע הגר, **וַאֲתָא יִשְׂרָאֵל אַחֲרִינָא רְפַק בָּהּ פּוּרְתָּא** - ובא ישראל אחר ועדר בה מעט, **בָּתְרָא קָנֵי, קַמָּא לָא קָנֵי** - האחרון קנה את הקרקע, הראשון לא קנה את הקרקע.

מַאי טַעְמָא, בְּעִידָּנָא דִּשְׁדָא לָא קָא שָׁבַח - מפני שבזמן שהישראל הראשון זרק את הלפת, לא עשה בזה פעולת 'השבחה', שהוא רק זרק לפת ולא כיסה אותה בעפר וכדומה, וחזקה אינה אלא אם עושה דבר שמועיל בקרקע כגון גדר נעל פרץ, **כִּי קָא שָׁבְחָא מִמֵּילָא קָא מְשַׁבְּחָא** - ולאחר מכן כשהלפת גדלה, ויש כאן 'שבח', אין זה פעולה שהוא עשה, אלא היא נהיית על ידי הלפת שצומחת מעצמה,

וכן כאן לגבי המחיצות העליונות - אין זה חזקה, כיון שבזמן שהוא הניח את המחיצות לא היה זה חזקה כיון שכבר היו מחיצות, וכשהמחיצות העליונות נפלו, הרי המחיצה התחתונה נהיתה מעצמה, ואין זה 'חזקה'.

המשך פשיטת הספק: אם הנידון הוא לגבי שבת, הרי כבר שנינו שמחיצה הנעשית בשבת, הרי היא מחיצה

וְאֶלָּא לְעִנְיַן שַׁבָּת - ואם תאמר שהנידון הוא לגבי מחיצות תחתונות, שבנה עליהם מחיצות עליונות, ובשבת נבלעו המחיצות התחתונות, והספק הוא האם המחיצות העליונות הם מחיצה המועילה לעניין שבת (שהמקום יהיה רשות היחיד), או שאינם מועילות כיון שעד עכשיו לא היה שמם מחיצה (שהרי הם מחיצה על גבי מחיצה),

והרי אפשר לפשוט ספק זה, שהרי **הָוֵי מְחִיצָה הַנַּעֲשָׂה בְּשַׁבָּת, וְתַנְיָא כָּל מְחִיצָה הַנַּעֲשָׂה בְּשַׁבָּת, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד, שְׁמָהּ מְחִיצָה.**

[שאלה: הרי שנינו שמחיצה הנעשית בשבת אינה מחיצה]

הגמרא מקשה, על כך: **לָאו אִיתְּמַר עֲלַהּ** - וכי לא שנינו על ברייתא זו, **אָמַר רַב נַחְמָן: לֹא שָׁנוּ** שמחיצה שנעשתה בשבת, הרי היא מחיצה, **אֶלָּא לִזְרוֹק** - לגבי חומרא, שמקום שלא היה מוקף מחיצות, והקיפוהו מחיצות בשבת, הרי הוא רשות היחיד לחומרא, ואם אדם יזרוק חפץ לשם מרשות הרבים, הרי הוא מטלטל מרשות הרבים לרשות היחיד, כי אנו מחמירים שמחיצה שנעשתה בשבת נקראת מחיצה, **אֲבָל לְטַלְטֵל אָסוּר** - אבל לקולא אין אנו סוברים שמקום זה נקרא רשות היחיד, ועל כן מקום שלא היה מוקף מחיצות, והקיפוהו מחיצות בשבת, איננו מקילים ואומרים שמקום זה הוא רשות היחיד ואסור לטלטל בו.

[תשובה: רק במזיד אינה מחיצה, אבל בשוגג הרי זו מחיצה]

עונה הגמרא: **כִּי אִיתְּמַר דְּרַב נַחְמָן** - מה שאמר רב נחמן שאין זו מחיצה, **אַמֵּזִיד אִיתְּמַר** - על מזיד אמר זאת ולא על שוגג.

◆◆◆

מעשה ברב נחמן לגבי קניין בנכסי הגר, שמבואר בו שמחיצה על גבי מחיצה, אינה מחיצה

הָהִיא אִיתְּתָא דַּעֲבַדָה - היתה אשה שעשתה **מְחִיצָה עַל גַּבֵּי מְחִיצָה בְּנִכְסֵי הַגֵּר.**

אֲתָא הָהוּא גַּבְרָא רְפַק בָּהּ פּוּרְתָּא - לאחר מכן, בא אדם אחד ועדר בה מעט.

אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן - בא אדם זה לפני רב נחמן, **אוֹקְמַהּ בִּידֵיהּ** - העמיד רב נחמן את המקום בידיו.

אֲתַת אִיהִי וְקָא צָוְוחָא קַמֵּיהּ - באה האשה וצווחה לפניו בטענה שהיא החזיקה ראשונה בנכסים.

אֲמַר לַהּ רב נחמן: **מַאי אֶיעְבֵּיד לָךְ דְּלָא מַחְזְקַתְּ כִּדְמַחְזְקִי אִינָשֵׁי** - מה אעשה לך שלא החזקת כמו שאנשים מחזיקים, שמחיצה על גבי מחיצה לא שמה מחיצה.

◆◆◆

קרפף בית שלש וקירה בו בית סאה, האם אומרים פי תקרה יורד וסותם והרי זה רק בית סאתיים

קַרְפֵּף שלא הוקף לדירה, שהוא בגודל **בֵּית שָׁלֹשׁ** סאה, **וְקֵירָה בּוֹ בֵּית סְאָה** - ועשה גג לבית סאה אחת (מתוך הג' בית סאה).

[דעה א':] **רָבָא אָמַר: אֲוִיר קֵירוּיוֹ מְמַיְיתְּרוֹ** - בית הסאה המקורה הרי היא נחשבת בכלל הג' בית סאה, ונמצא שהרי זה שטח של ג' בית סאה שלא הוקף לדירה, ואסור לטלטל שם.

[דעה ב':] **וְרַבִּי זֵירָא אָמַר: אֵין אֲוִיר קֵירוּיוֹ מְמַיְיתְּרוֹ** - בית הסאה המקורה אינו נחשב חלק מהג' בית סאה, שאומרים 'פי תקרה יורד וסותם', הקצה של התקרה, יורד וסותם כמחיצה, ונמצא שיש מחיצה בין הב' סאה - לסאה השלישית, ומותר לטלטל שם, כדין מקום שאינו יותר מבית סאתיים.

הצעה: רבא ורבי זירא נחלקו במחלוקת רב ושמואל אם אומרים פי תקרה יורד וסותם לגבי אכסדרה בבקעה

מבררת הגמרא: **לֵימָא רָבָא וְרַבִּי זֵירָא בִּפְלוּגְתָּא דְּרַב וּשְׁמוּאֵל קָא מִיפַּלְגִי** - נאמר שרבא ורבי זירא נחלקו במחלוקת של רב ושמואל.

דְּאִיתְּמַר, אַכְסַדְרָה בְּבִקְעָה [מקום מקורה בגג ישר, (לא משופע) ללא מחיצות, הנמצא בבקעה], **רַב אָמַר: מוּתָּר לְטַלְטֵל בְּכוּלָּהּ** - בכל האכסדרה, כדין רשות היחיד.

וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אֵין מְטַלְטְלִין אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת - אסור לטלטל באכסדרה יותר מד׳ אמות, כיון שאין לה מחיצות, ואינה רשות היחיד.

הגמרא מבארת את המחלוקת: **רַב אָמַר: מוּתָּר לְטַלְטֵל בְּכוּלָּהּ,** שדין האכסדרה כרשות היחיד, מפני **שֶׁאָמְרִינַן פִּי תִקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתֵם** - אנו אומרים ׳פי תקרה׳ - הגג של האכסדרה, ׳יורד וסותם׳, ונמצא שהמקום מוקף ד׳ מחיצות.

וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אֵין מְטַלְטְלִין אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת, לָא אָמְרִינַן פִּי תִקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתֵם,

נמצא שרבא שאמר לגבי אם קירה בית סאה אחת מתוך ג׳ בית סאה, שלא אומרים ׳פי תקרה יורד וסותם׳ - סובר כמו שמואל שאומר כך לגבי אכסדרה. ורבי זירא שאמר לגבי אם קירה בית סאה, שאומרים ׳פי תקרה יורד וסותם׳, כמו רב שאומר כך לגבי אכסדרה.

[עמוד ב]

דחיית ההצעה: בקירה בית סאה בקרפף (שהוא ג׳ סאה) מדובר שהגג משופע, ועל כן רבא סובר בזה שלא אומרים פי תקרה יורד וסותם

הגמרא דוחה ומבארת שמחלוקות אלו אינם תלויים זה בזה, שהרי **אִי דַּעֲבִידָא כִּי אַכְסַדְרָה** - אם הגג שעשה על הבית סאה היה עשוי כמו הגג שעושים באכסדרה (גג ישר), **הָכִי נַמֵי** - גם רבא היה מודה בזה שאומרים פי תקרה יורד וסותם, אבל **הָכָא** כאן, בנידון הגג שעשה על הבית סאה, **בְּמַאי עָסְקִינַן** - במה מדובר, **דַּעֲבָדָהּ כִּי אוּרְזִילָא** - שעשה את הגג באלכסון ובשיפוע, וכיון שהתקרה משופעת, אין לה קצה ישר שאפשר לומר בו ׳פי תקרה׳.

◆◆◆

קרפף בית סאתיים שנפרץ במלואו לחצר, לכולי עלמא אסור

אָמַר רַבִּי זֵירָא: וּמוֹדֵינָא בְּקַרְפֵּף בית סאתים, **שֶׁנִּפְרַץ בִּמְלוֹאוֹ** - שנהיתה פרצה לכל רוחב המחיצה שבין הקרפף **לֶחָצֵר, שֶׁאָסוּר** לטלטל בקרפף, **מַאי טַעְמָא, הוֹאִיל וַאֲוִיר חָצֵר מְיַיתְּרוֹ** - הואיל ושטח החצר מצטרף לשטח הקרפף, ויחד הם יותר מבית סאתיים.

שאלה: מדוע אסור לטלטל בקרפף, הרי כשהיה מחיצה ביניהם היה מותר לטלטל בין הקרפף לחצר, ונמצא שהחצר נפרצה למקום המותר לה

מַתְקֵיף לַהּ רַב יוֹסֵף: וְכִי אֲוִיר הַמּוּתָּר לוֹ אוֹסְרוֹ, והרי מתחילה היה מותר לטלטל מהחצר לקרפף, כדעת רבי שמעון (שסובר שמה שאסרו חכמים לטלטל מרשות היחיד של אדם אחד לרשות היחיד של אדם אחר, אין זה אלא מבית שבחצר זו לבית של אחר שבאותה חצר, והיינו מבית לבית, אבל חצירות וקרפיפות, אפילו אם הם של אנשים שונים, מותר

לטלטל ביניהם בלא עירוב חצירות), וכיצד יתכן שכעת שהקרפף נפרץ לחצר, שהוא 'מקום המותר לו', הרי זה אוסר לטלטל בקרפף.

ובודאי שאין לומר שטעם האיסור הוא מפני שהחצר מגדילה את השטח של הקרפף ליותר מבית סאתיים, שהרי החצר עצמה היא ודאי מוקפת לדירה, ואף כשאין מחיצה בין הקרפף לבית סאתיים, הרי החצר ודאי מוקפת לדירה.

תשובה: האיסור הוא מפני שעובי המחיצות עצמות מגדילות את השטח ליותר מבית סאתיים

אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: כְּמַאן - כדעת מי דין זה שמותר לטלטל מקרפף לחצר, **כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן,** והרי **לְרַבִּי שִׁמְעוֹן נָמֵי** - גם לרבי שמעון אם הקרפף נפרץ לחצר, אסור לטלטל בקרפף, מפני **שֶׁהָא אִיכָּא אֲוִיר מְקוֹם מְחִיצוֹת** - שהרי המחיצות שבין הקרפף לחצר נפלו, ומצטרף לקרפף העובי של המחיצות, ומתחילה היה הקרפף בית סאתים מצומצם, וכעת יחד עם מקום המחיצות, הרי זה יותר מבית סאתיים.

הגמרא מביאה ראיה לדין זה: **דְּאָמַר רַב חִסְדָּא: קַרְפֵּף שֶׁנִּפְרַץ בִּמְלוֹאוֹ לְחָצֵר, חָצֵר מוּתֶּרֶת, וְקַרְפֵּף אָסוּר.**

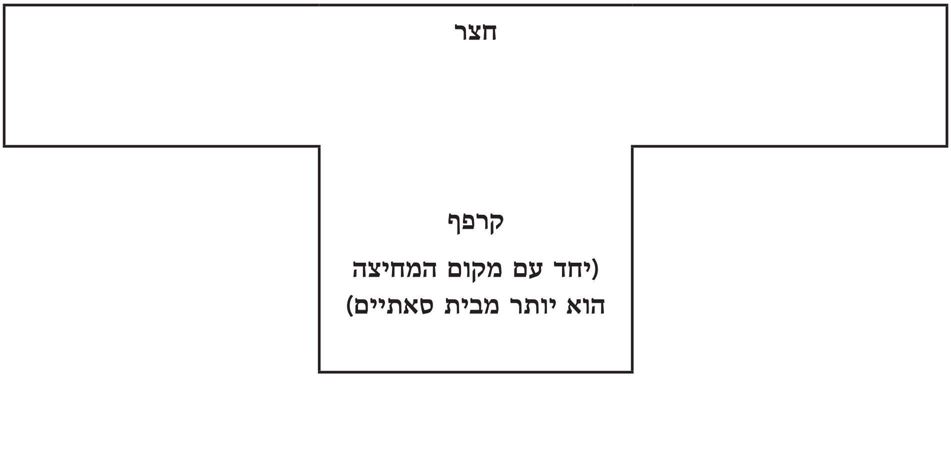

וביאור הדין הוא: **חָצֵר מַאי טַעְמָא** - מה הטעם שמותר לטלטל בחצר, **דְּאִית לֵיהּ גִּיפּוּפֵי** - מפני שבין החצר לקרפף נשאר חלק מהכותל, ונמצא שהחצר לא פרוצה לגמרי לקרפף. אבל בין הקרפף לחצר, לא נשאר חלק מהכותל, ונמצא שהקרפף פרוץ לגמרי לחצר, וכיון שאסור לטלטל בין קרפף לחצר (כדעת חכמים החולקים על רבי שמעון וסוברים שגם בין קרפף לחצר יש דין עירובי חצירות) הרי נמצא שהקרפף נפרצה 'למקום האסור לה'.

ויש להקשות על דין זה: **וְהָא זִמְנִין דְּמַשְׁכַּחַתְּ לַהּ אִיפְּכָא** - מדוע נקט רב חסדא כדבר ברור שהחצר גדולה והקרפף קטן, וכך נמצא שהקרפף נפרץ לחצר, והחצר לא נפרצה לקרפף, והרי לפעמים אפשר למצוא אופן הפוך שהחצר קטנה והקרפף גדול, והחצר תהיה אסורה והקרפף יהיה מותר, הרי מוכח שאין הטעם משום שהרשות נפרצה לרשות האסורה לה (כדעת חכמים שאסור לטלטל מחצר לקרפף ומקרפף לחצר בלא עירוב).

אֶלָּא רב חסדא סובר כרבי שמעון שמותר לטלטל מחצר לקרפף ומקרפף לחצר, ואם הם נפרצו זה לזה - אין זה נקרא נפרץ למקום האסור, והטעם שאסור לטלטל בקרפף שנפרץ לחצר, **מִשּׁוּם דְּאָמְרִינַן, זֶה** (הקרפף) **אֲוִיר מְחִיצוֹת מְיַיתְּרוֹ** - שהקרפף עצמו היה בית סאתיים, ומקום עובי המחיצות מצטרפים לקרפף (כיון שהקרפף פרוץ לגמרי לחצר, וגבולו נמשך עד אחרי מקום המחיצה), ונמצא שהקרפף הוא יותר מבית סאתיים, ועל כן אסור לטלטל בקרפף.

וְזֶה (החצר) **אֵין אֲוִיר מְחִיצוֹת מְיַיתְּרוֹ,** שהרי מקום המחיצה אינה מצטרפת לחצר, כיון שנשאר חלק מהכותל מכל צד הרי המחיצה נשארה, וגבול החצר מסתיים לפני עובי המחיצה.

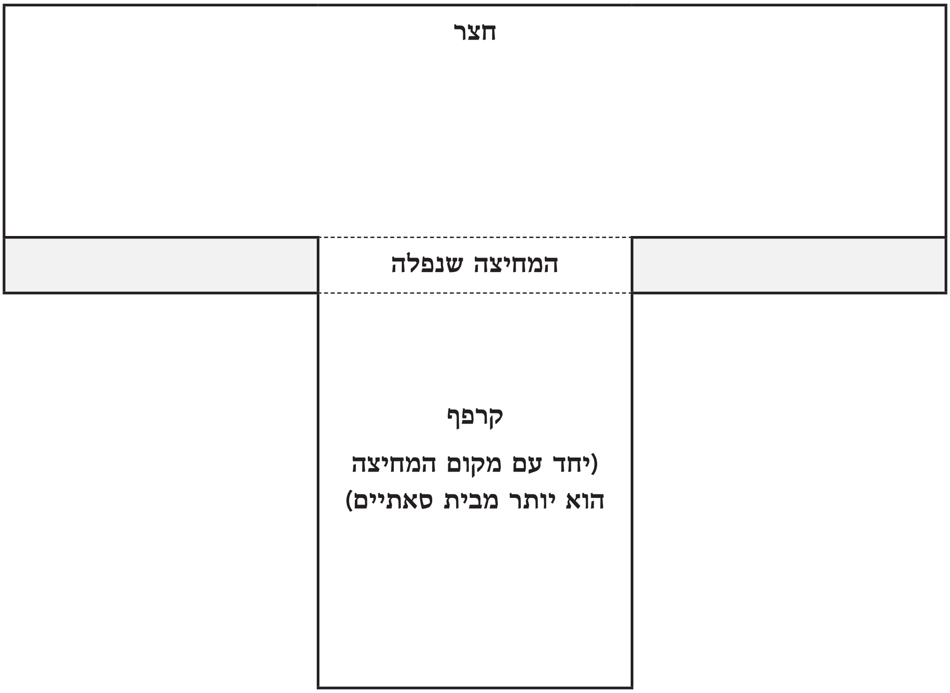

אמנם אם היה מדובר באופן הפוך, היה מותר לטלטל בקרפף, שבאופן שהקרפף גדול

ונשארו בו מחיצות בצדדים, חלל המחיצה אינו מצטרף לקרפף, ונמצא שאינו יותר מבית סאתיים.

◆◆◆

הָהוּא בּוּסְתָּנָא (היה פרדס, שהיה נטוע אילנות, יותר מבית סאתיים) **דַּהֲוָה סְמִיךְ לְגוּדָּא דְּאַפַּדְנָא** - שהיה סמוך לכותל של הטרקלין, לפרדס היה 3 מחיצות - וכשהקיפו את המחיצות האלו לא היה זה לצורך דירה, וכאשר בנו את הטרקלין - הדופן של הטרקלין היא היתה המחיצה ה4 של הפרדס, דופן זו הפכה את הטרקלין למוקף לדירה, כיון שהיה פתח מהאפדנא לפרדס.

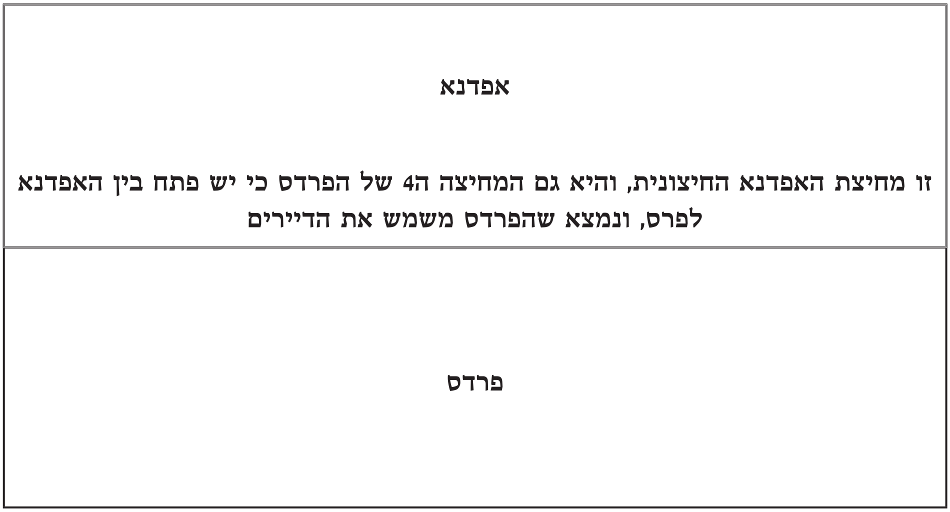

נְפַל אֲשִׁיתָא בָּרַיְיתָא דְּאַפַּדְנָא - נפלה החומה החיצונית של הטרקלין, **סָבַר רַב בִּיבִי לְמֵימַר לִיסְמוֹךְ אַגּוּדָּא גַוּוֹיָאתָא** - סבר רב ביבי לומר שיסמכו על המחיצות הפנימיות של האפדנא, שהם יהיו מחיצות לפרדס.

אֲמַר לֵיהּ רַב פַּפִּי: מִשּׁוּם דְּאַתּוּ מִמּוּלָאֵי - בגלל שבאת ממקום של מקוטעים (מבית עלי, שרבי ביבי הוא בנו של אביי, ואביי הוא מבית עלי, שהם מתים צעירים), **אָמְרִיתוּ מִילֵּי מוּלְיָיאתָא** - אתם אומרים דברים קטועים, **הָנָךְ מְחִיצוֹת לְגַוַּאי עֲבִידָן, לְבָרַאי לָא עֲבִידָן** - מחיצות אלו לבחוץ הם עשויות, לבפנים הם לא עשויות, כלומר אינם עשויות להיות היקף דירה לפרדס.

✦ ✦ ✦

הָהִיא אַבְוּורַנְקָא דַּהֲוָה לֵיהּ לְרֵישׁ גָּלוּתָא בְּבוּסְתָּנֵיהּ אֲמַר לֵיהּ לְרַב הוּנָא בַּר חִינָּנָא לֶיעְבֵּיד מָר תַּקַּנְתָּא דְּלִמְחַר נֵאכוּל נַהֲמָא הָתָם. אֲזַל עֲבַד קָנֶה קָנֶה פָּחוֹת מִשְּׁלשָׁה אֲזַל רָבָא [יתבאר בעמוד הבא].

עין משפט נר מצוה

מט א מיי' פכ"ח מהל' שבת הל' ה טוש"ע א"ח סי' שלא סעיף יא:
נ ב ג מיי' פט"ז מהל' שבת הלכה טו סמג עשין דרבנן א טוש"ע א"ח סי' שסב סעיף א:

רבינו חננאל (המשך)

אחריתי לא בעיא מחיצה דהא קיימי מחיצתה דבוסתנא דאינון חומה לכל בינינא דמתבי לגואי כגון חומת העיר, ואישתיק רבא. וסייעיה רב פפא וא"ל אמאי שתקת הא אמר רב אסי האי מחיצת אדרכלין לאו שמיה מחיצה. פי' כי אינה עשויה מחיצה לשדה אלא ב) למסע החיות. מהקנה קנה פחות מג' כמו מחיצת אדרכלין היא דעבידא לצניעותא בעלמא ואינה מחיצה שמתרת לטלטל בתוכה בשבת, כמו מחיצה של שיירות להולכי דרכים. ובא רב הונא בריה דר' יהושע נמי וסייעיה לרבא ואמר מחיצה זו אינה עשוי' לנחת. פי' להיות קבועה לעולם כבינין אלא עראי הוא. ואמר רב הונא כל מחיצה שמתרת לטלטל בתוכה בשבת ג) כמו מחיצה שאינה עשויה לנחת אינה מחיצה. ועוד הא רבה בר אבוה מערב למחוזא ערסתא ערסתא, פי' מחיצת' חזקתא שרירתא דקביען וקיימן ועשויות לנחת. פי' ערסתא שכונות שכונות. וכיון שהסכימו כולן כרבא, וכי מה שעשה רב הונא שלא כהוגן, הוה קרי עלייהו חכמים המה להרע וגו'. פי' בירא תורי באר דמחמא ואו' כי היא רסן העיר הגדולה. וככר ראינו פי' לרבותינו הגאונים זולתי זה, אבל אנו כתבנו הפי' שהיא קבלה בידינו. מתני' א"ר אילעאי שמעתי מר' אליעזר שאפילו בית כור. מתנייתא דלא כחנניה דתניא חנניה אומר מ' סאה כאסרטיא של מלך. תנן בית כור שהוא ל' סאה א"ר חנין ושניהן מקרא אחד דרשו. ויהי ישעיהו לא יצא חצר התיכונה. כתיב עיר וקרינ' חצר מיכן לחצר של מלכים שהיא כעיירות בינוניות, ובהא פליגי תנא דידן סבר עיירות בינוניות ל' סאה וחנניה סבר מ' סאה. ישעיה מאי בעי התם. אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן שחלה חזקיהו ובא ישעיהו והושיב ישיבה על פתחו. מיכן לת"ח שחלה שמושיבין ישיבה על פתחו. ולאו מילתא היא דילמא מיגרי שטן. **פיסקא וכן שמעתי ממנו אנשי חצר ששכח אחד ממנו ולא עירב ביתו אסור להכניס ולהוציא לו, אבל להן מותר. והתנן ביתו אסור לו ולהן.**

א) ג' רבינו הוא להסיף גמ' דילן דחדשה היא שישבה ולבסוף הוקפה וישנה שהוקפה ולבסוף ישבה וצ"ע. ב) נראה דכאן צ"ל לצניעותא ושני מיגות למסע החיות כו' לקמן גבי פירא דבי תורי, וער' בערוך ערך פרא. ג) נראה דצ"ל שאינה כמו מחיצה שעשויה לנחת.

מסורת הש"ס

א) נ"א שאינה עשויה, ב) לקמן ס., ג) [פי' חריץ שרובצין בו הבהמות ערוך ערך פרא], ד) לקמן סט:, ה) בס"א: הגלחים, ו) בס"א: חכמים הם להרע היום, ז) [ברש"י שבע"י איתא דמיגרו בהדיא מגרי בהו], ח) [צ"ל דבטל להו דידהו הוי], ט) [צ"ל מיהו], י) רש"ל.

תורה אור השלם

1. כִּי אֱוִיל עַמִּי אוֹתִי לֹא יָדָעוּ בָּנִים סְכָלִים הֵמָּה וְלֹא נְבוֹנִים הֵמָּה חֲכָמִים הֵמָּה לְהָרַע וּלְהֵיטִיב לֹא יָדָעוּ: ירמיהו ד כב
2. וַיְהִי יְשַׁעְיָהוּ לֹא יָצָא חָצֵר הַתִּיכֹנָה וּדְבַר יְיָ הָיָה אֵלָיו לֵאמֹר: מלכים ב כ ד

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא הוי מחילה אמר ליה רב הונא: (ב) תוס' ד"ה מערב וכו' ותנן לקמן. נ"ב דף נט: (ג) בא"ד ודאי של רבים היתה ומכל מקום אי לאו כל"ל ומן תיבת ולעיל נמי משמע וכו' עד ס' רבוא הוא גליון:

מוסף רש"י

ערסייתא ערסייתא. שכונות שכונות ולא היו מערבין כל העיר כאחת (לקמן ס.). **פירא דבי תורי.** גומא גדולה שמלניעים שם גרעיני תמרים למאכל בהמה והיו אותן גומות מבדילות בין השכונות מתחת ובכל שכונה היו מבואות הרבה ומערבין יחד ולא היו מתקנין לה לחייס משום דעיר של רבים ונעשית של יחיד הויא וכל חד וחד הוי שיור לחבריה (שם). **ביתו אסור להוציא ולהכניס לו ולהן.** מביתו לחצר בין הוא בין שאר בני החצר (לקמן סט:).

מוסף תוספות

א. [ד]היאך אפשר כי אותן מחיצות שעשו בראשי מבואות המפולשין לא היו עשויים גם לצורך סתימת העיר ולהיקף דירה, והו"ל ישב ולבסוף הוקף. ריטב"א.

רבינו חננאל

שליף שדנהו להנהו קני, סבר צריך להקיף גדר בהאי גיסא (לדירה אחריתי) [אחריתי לדירה]. למחר בשבת אותביה רבינא לרבא עיר חדשה א) מונין לה מישיבתה, ואיזו עיר חדשה, שישבה ולבסוף ה[ו]קפה (שמודדין לה מחומתה), ואיזו היא ישנה [שמודדין לה מחומתה], שהוקפה ולבסוף נתיישבה, דכיון דחומה נעשית תחילה כל בניין שבונין בפנים סמוכין על החומה שהיא מחיצה החיצונה. והאי כהוקף ולבסוף ישב דמי, דהא בניינא דאיתבני בהדין בוסתנא בתרא הכי סמיכי להו אגדר דבוסתנא, וכי עבד רב הונא קנה קנה פחות מג' בההיא גיסא דהוו בה דרעים שפיר עבד, דגיסא

רש"י

שלפינהו. דלא ס"ל הא תקנתא: **נקטינהו מבתריה.** שלא יחזור רב הונא ויתקנם: **איתיביה.** לסיועיה דשפיר עבד: **עיר חדשה מודדין לה מישיבתה.** אם מוקפת חומה ואינה מיושבת כולה כשבא למדוד תחומיה לא ימדוד לה מן החומה אלא מן הבתים דחומתה לאו חומה היא לשויה כולה כד' אמות הואיל וישיבתה חדשה שקדמה חומתה לישיבתה אבל ישנה שישובה ישנה וקדם לחומתה מודדין לה מחומתה: **והאי נמי.** האי פרדס הרי הוקף ימים רבים והך השומירה נעשה עכשיו והיקף הפרדס לאו אדעתא דהך דירה הוה ודמי כי הוקף ולבסוף ישב: **א"ל רב פפא לרבא.** לסיועיה: **אדרכלין.** בנאים שעושים מחילה לגל סבינותיהם כשבונים בחמה: **כיון דלצניעותא.** היא ולמחר סתרי לה לאו כלום היא והא נמי לצניעותא דיום ולילה בעלמא היא דעבידא ולאו דירה היא: **לנחת.** שלא לדור שם אלא להשתמר מה שיניחו שם: **ערסייתא.** שכונות שכונות לבד ובכל שכונה היו מבואות הרבה ולא התיר את העיר כולה ביחד ואע"פ שהיתה עיר קטנה שאין נכנסין בה ששים ריבוא ותנן לקמן (דף נט.) עיר של יחיד מערבין את כולה והיינו של יחיד שאינה דומה לדגלי מדבר של ששים ריבוא: **משום פירא דבי תורי.** שוחה עמוקה היתה בין שכונה לשכונה ושם היו מניחין גרעיני תמרים לאכול השוורים והעיר אין לה חומה ומבואות של (בית) [בתי] השכונות מפולשים

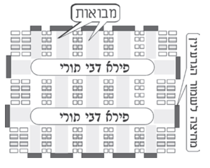

ועשו מחילות לראשי המבואות לכל צד שחוץ לעיר להשתמר הגרעינין ולא חשיב ליה מחילה לצרף את המבואות ולעשות העיר אחת ואע"פ שמחילה של קיימא היתה: **פירא.** שוחה כמו פירא דכוורי במס' תענית (דף כד.). והך מחילה דרב הונא כעשויה לנחת דמיא שאינה נעשית לדירה תמיד לצאת ולבא בה: **להרע.** לאסור. ובתשובת הגאונים מצאתיה בלשון אחר וישר בעיני מאד ההוא בוסתנא קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה הוה ואבוורנקא כמין אכסדרה או קובה שבונין המלכים[ה] בתוך פרדס שלהן ועומד באמצע פרדס ולא הולרך ריש גלותא אלא לטלטל מפתח בוסתנא שהיה אצל הבית עד האבוורנקא ועבד רב הונא בר חיננא כמין שביל מן הפתח עד האבוורנקא גדר מכאן וגדר מכאן בקנה קנה פחות מג' להפסיק בין הדרך לבוסתנא ויטלטל באותו שביל ורבא כי שלפינהו לא לאסור אלא להקל עליו דס"ל דשרי לטלטולי בכולה בוסתנא דכיון דבנה ליה אבוורנקא בבוסתנא שויה לכולה בוסתנא חצר לאבוורנקא והוי מוקף לדירה ואתו תלמידי דרבא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע נקטינהו דלא ליהדר רב הונא בר חיננא וליתקנינהו והשיא שעתא לא אדכור להו דלאו שפיר עביד דשלפינהו ולמחר אדכור ואותבוה כדאמר למחר איתיביה רבינא לרבא עיר חדשה כו' והאי בוסתנא נמי כהוקף ולבסוף ישב דמי שקודם נטיעתו מקיפין אותו ולאחר שגדל האילן עשו האבוורנקא סביב הלכך שפיר עבד רב הונא בר חיננא ורב פפא אותביה ממחילת אדרכלין דהא מחילה דאבוורנקא נמי לצניעות עבידא וכן לנחת להשתמש להניח בה טליתותיהן ולבושיהן שפושטים שם ושאר כלי תשמיש קרי עלייהו על רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע שלא נזכרו אתמול וסתרו תיקונו של רב הונא בר חיננא ועכשיו נעשו חכמים לאסור עליו[י] ולהיטיב לא ידעו אתמול וכן עיקר: **כאיסטרטיא של מלכים.** רחבה שאחורי פלטין ושם היו מטיילים תמיד אלמא איכא דירה בהכי: **ושניהן.** ר' אלעאי וחנניה: **התיכונה.** אחרי פלטין של חזקיה דאי חצר שלפני בתים הואי החילונה הוה קרי לה ואע"ג דגדולה היא כעיר קרי לה חצר ולא הוקפה לדירה: **מאי בעי התם.** ברחבה שאחורי פלטין שאינה לדרך יציאה: **להושיב ישיבה.** של תלמידים לעסוק בתורה על פתחו שלא יהא רשות למלאך המות ליכנס שם: **שטן.** מלאך המות דכי חזי (דמינלו בהדי הדדי מיגרי בהון)[ז]: **אנשי חצר ששכח אחד מהן כו'.** ודאי מתני' בשביטל להן רשות שהיה לו בחצר מיירי דאי לא בטיל אף בחצר אסורים לטלטל מבתיהן שהבתים לכל אחד ואחד הן והחצר רשות כולן וחלקו אוסר עליהן ואשמעינן ר' אלעאי דהמבטל רשות חצירו רשות ביתו נמי ביטל ונעשה אורח אצלן לפיכך אף ביתו מותר להן אבל הוא אסור להכניס ולהוציא מביתו לחצר ואף על פי שהוא מותר להכניס ולהוציא מפתח בתיהן לחצר כדתנן בפ' הדר (לקמן סט:) ושלהן מותר לו ולהן כשאר כל אדם הנכנס לחצר חבירו ומותר לו להוציא מפתח חבירו לחצר דהא רשותא דחד הוא והכא נמי כיון (דבטל הוא דירתו)[ח] מביתו [ט] מיהא אסור הוא להוציא ולא אמרינן כיון דביטל להו רשות ביתו הוי ביתו כבתיהן דבשלמא מבתיהן אם הוא מכניס ומוציא איכא למימר כאינש בעלמא הוא אבל מביתו חוזר ומחזיק ברשותו הוא ואוסר עליהם והן עליו כדתנן בפרק הדר [שם] מי שנתן רשותו והוציא בין בשוגג בין במזיד הרי זה אוסר: **והא תנן.** לקמן בפרק הדר ביתו אסור להכניס ולהוציא לו ולהן ואמרינן התם ביתו הוא דאסור להם הא חצירו שריא להוציא מבתיהן לחצר שרשותו שולט בה ה"ד אי דלא ביטל חצירו אמאי שריא ואוקימנא בשביטל רשות חצירו ולא ביטל רשות ביתו וקסבר המבטל רשות חצירו רשות ביתו לא ביטל לפיכך חצר כולה שלהן היא וביתו מיוחדת לאסור להן להוציא מרשותו לרשותן:

מתני'

תוספות

מערב לכולה מחוזא ערסייתא. פי' רש"י לא התיר לערב כולה יחד אע"ג שהיתה עיר קטנה ותנן לקמן (ב) עיר של יחיד מערבין את כולה וקשיא דבפ' כיצד מעברין (לקמן דף ס.) אמרינן דשל רבים הוא דקאמר רבה בר אבוה מערב לכולה מחוזא ערסייתא דכל חד וחד הוי שיור לחבריה ועיר של יחיד לא בעי שיור אם לא שהיתה של רבים קודם אלא ודאי של רבים היתה (ג) ולעיל (ו:) נמי משמע שהיתה של רבים גבי אבולי דמחוזא דאמר אילמלא דלתותי' נעולות בלילה הוי חייב עליה משום רה"ר משמע דהיו שם ס' רבוא מ"מ אי לאו משום פירי דבי תורי היו יכולין לערב כל העיר יחד והוו משיירי נ' דיורין לר' יהודה או שלש חצירות לר' שמעון: **דבי** תורי. פירש הקונטרס דמחוזא עיר שאין לה חומה ועשו מחילה בראשי מבואות לכל צד לשמור גרעינין ולא חשיב מחילה להצטרף המבואות ולעשות כל העיר כאחת לפי שההיקף לא נעשה בעבור העיר אלא לשמור פירא דבי תורי ומשמע שר"ל שהוקף קודם ישוב העיר דאם הוקף אחרי כן אז נעשה גם בעבור העיר והוו מחילה מעלייתא[א] וקשיא דלישנא משמע שאם נסתלקה משם הפירא דהוי מחילה מעלייתא ולפי' הקונט' אף אם לא היה הפירא לא היה ניתר כיון דהוקף ולבסוף ישב ועוד מה שפי' בקונטרס דמחוזא לית לה חומה לא נהירא דאמר לעיל אבולא דמחוזא אילמלא דלתותיה נעולות בלילה ונראה דמוקפת חומה היתה אחר שנתיישבה והיו יכולין לערב יחד אי לאו פירא דבי תורי שהיתה בין ערסא לערסא לאורך המבוי והיתה יתירה מבית סאתים ועמוקה י' ולא היו יכולים לערב מערסא לערסא לפי שלא היו יכולין לטלטל מזה לזה דהפירא הוי קרפף יותר מבית סאתים ולא דמי לכריא דפירי דלעיל דראוין למאכל אדם ואע"ג דיש להו מחילות אינם מועילים כלום דמחילות העשויות לנחת הם ורש"י פי' בכילד מעברין (לקמן דף ס.) משום פירא שמפסיק ואין יכולין להלך משכונה לשכונה והוי כחריץ שבין ב' חצירות דאמרינן לקמן (דף עח:) שמערבין שתים ואין מערבין אחת והכא [י][לא משמע בפירא אלא] משום דהויא מחילה עשויה לנחת:

והתנן ביתו אסור לו ולהם. וליכא למימר דמתניתין דמבטל בהדיא רשות ביתו דאם כן מאי לא מצאתי לי חבר אי נמי משמע ליה דמתניתין איירי אפילו בסתם:

ולא

גמרא

שלפינהו אזל רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע נקטינהו מבתריה למחר איתיביה רבינא לרבא [א]עיר חדשה מודדין לה מישיבתה וישנה מחומתה איזו היא חדשה ואיזו היא ישנה חדשה שהוקפה ולבסוף ישבה ישנה ישבה ולבסוף הוקפה והאי נמי כהוקפה ולבסוף ישבה דמי א"ל רב פפא לרבא והאמר רב אסי [ב]מחיצות אדרכלין לא שמה מחיצה אלמא כיון דלצניעותא עבידא לה לא הויא מחיצה ה"נ כיון דלצניעותא עבידא לא הויא מחיצה (א) ואמר רב הונא בריה דרב יהושע לרבא והאמר רב הונא [ג]מחיצה [ה] העשויה לנחת לא שמה מחיצה דהא [ג]רבה בר אבוה מערב לה לכולה מחוזא ערסייתא ערסייתא משום [ג]פירא דבי תורי והא פירא דבי תורי כמחיצה העשויה לנחת דמיא קרי עלייהו ריש גלותא [1]חכמים המה להרע ולהיטיב לא ידעו: א"ר אלעאי שמעתי מר"א ואפי' בית כור: מתניתין דלא כחנניה דתניא חנניה אומר ואפילו היא ארבעים סאה כאסטרטיא של מלך א"ר יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו שנאמר [2]ויהי ישעיהו לא יצא (אל) חצר התיכונה כתיב העיר וקרינן חצר מכאן לאיסטרטיא של מלך שהיו כעיירות בינוניות במאי קמיפלגי מר סבר עיירות בינוניות הויין בית כור ומ"ס מ' סאה הויין וישעיהו מאי בעי התם אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן מלמד שחלה חזקיה והלך ישעיהו והושיב ישיבה על פתחו מכאן לת"ח שחלה שמושיבין ישיבה על פתחו ולאו מילתא היא דילמא אתי לאיגרויי ביה שטן: וכן שמעתי הימנו אנשי חצר ששכח אחד ולא עירב ביתו אסור: [ד]והתנן ביתו אסור להוציא ולהכניס לו ולהן אמר רב הונא בריה דרב יהושע אמר רב ששת לא קשיא הא

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

הא ר"א והא רבנן כשתימצי לומר לדברי ר' אליעזר המבטל רשות חצירו רשות ביתו ביטל (א) לרבנן [א]המבטל רשות חצירו רשות ביתו לא ביטל פשיטא אמר (ב) רחבה אנא ורב הונא בר חיננא תרגימנא לא נצרכא אלא לחמשה ששרוין בחצר אחד ושכח אחד מהן ולא עירב לדברי ר"א כשהוא מבטל רשותו אין צריך לבטל לכל אחד וא' לרבנן (ג) [ב]כשהוא מבטל רשותו צריך לבטל לכל אחד ואחד (ד) כמאן אזלא הא דתניא חמשה ששרוין בחצר אחד ושכח אחד מהן ולא עירב כשהוא מבטל רשותו אין צריך לבטל רשות לכל אחד ואחד כמאן כר"א רב כהנא מתני הכי רב טביומי מתני הכי כמאן אזלא הא דתניא ה' ששרוים בחצר אחד ושכח אחד מהן ולא עירב כשהוא מבטל רשותו אינו צריך לבטל רשות לכל אחד ואחד כמאן אמר רב הונא בר יהודה אמר רב ששת כמאן כר"א א"ל רב פפא לאביי לר"א אי אמר לא מבטילנא ולרבנן אי אמר מבטילנא מאי טעמא דר"א משום דקסבר המבטל רשות חצירו רשות ביתו ביטל והאי אמר אנא לא מבטילנא או דילמא טעמא דר"א משום (ה) דבית בלא חצר לא עבידי אינשי דדיירי וכי קאמר לא מבטילנא לאו כל כמיניה אע"ג דאמר דיירנא לאו כלום קאמר ולרבנן אי אמר מבטילנא מאי טעמא דרבנן משום דקסברי המבטל רשות חצירו רשות ביתו לא ביטל והאי אמר מבטילנא או דילמא טעמא דרבנן משום דלא עביד איניש דמסלק נפשיה לגמרי מבית וחצר והוי כי אורח לגבייהו והאי כי אמר מבטילנא לאו כל כמיניה (קאמר) א"ל בין לרבנן בין לר"א [ג]כיון דגלי דעתיה גלי: וכן שמעתי ממנו שיוצאים בערקבלין בפסח: מאי ערקבלין (ו) אמר ריש לקיש אצוותא חרוזיאתא:

הדרן עלך עושין פסין

בכל (ז) [ד]מערבין ומשתתפין חוץ מן המים ומן המלח והכל ניקח בכסף מעשר חוץ מן המים ומן המלח (ח) [ה]הנודר מן המזון מותר (ט) (במלח ובמים) (י) [ו]מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה סומכוס אומר בחולין ולכהן בבית הפרס ר' יהודה אומר אפי' (כ) בין הקברות מפני

רש"י

מתני' ר"א. כדאמר רבי אלעאי שמעתי מר"א: **רשות ביתו ביטל.** ואע"ג דלא פריש בהדיא רשות ביתו דהא ודאי מתני' בדלא פירש דאי פירש לא מצי למימר ר' אלעאי בקשתי לי חבר ולא מצאתי דהא כ"ע מודו דשרי: **פשיטא.** דבהכי פליגי ולמה ליה לרב ששת לומר כשתימצי לומר: **אמר רחבה אנא ורב הונא בר חיננא תרגימנא.** להאי כשתימצי לומר דרב ששת למאי איצטריך: ה"ג **לא נצרכה אלא לחמשה שרוין בחצר כו'.** דאשמעינן רב ששת לשום לב להבין טעם מחלוקתן וללמוד הימנו דבר אחר דלר' אליעזר מבטל בעין יפה מבטל ולא אמרינן חצר דגלי גלי בית דלא גלי לא גלי ונילף מינה דהיכא דבטיל לחד מינייהו בטיל לכולהו ולא אמרי' למאן דגלי גלי למאן דלא גלי לא גלי ולרבנן צריך לבטל לכל אחד ואחד כי היכי דלגבי בית סבירא להו דמאי דלא פריש לא בטיל הכא נמי למאן דלא פריש לא בטיל וכולן אסורין דאע"ג דהאי דבטיל ליה עירב עם חבירו כי עירב מאתמול אדעתא דההיא חולקא לא עירב דההיא שעתא לאו דידיה הוא ודכוותיה תניא בהדר (לקמן דף ע:) אחד מן השוק שמת והיה לו בית בחצר והניח רשותו לאחד מבני החצר מבעוד יום דהיינו קודם שעירבו דכי עירב אדעתא דההיא חולקא נמי עירב אינו אוסר משחשיכה הרי זה אוסר: **רב כהנא מתני הכי.** להאי כשתימצי לומר דרב ששת אמתניתין ורחבה ורב הונא הוא דתרגמוה לאגמורינן מינה אחמשה שעירבו בחצר כו' הוא דאתא: **ורב טביומי מתני.** דרב ששת בהדיא אמרה עלה: **כר' אליעזר.** דאמר מבטל בעין יפה מבטל: **לרבי אליעזר.** דאמר מסתמא ביטל רשות ביתו: **אם אמר.** בהדיא לא בטילנא רשות ביתי מי הוי ביתו מותר להן או לא: **ולרבנן.** דאמרי מסתמא לא ביטל רשות ביתו אמר בהדיא מבטילנא לכו אף רשות ביתי מבטיל אי לא: **ביתא בלא חצר.** כיון דאסר עצמו בחצרו שביטל להם: **לאו כל כמיניה.** דכיון דלית ליה חצר דירת בית לא כלום היא לדידיה: **והאי כי אמר מבטילנא.** בטלה דעתו אצל כל אדם ולא ביטל אלא חצר: **אצוותא חרזייתא.** סיב עבה הגדל סביב הדקל ונכרך ועולה בו כלולבי גפנים. חרזייתא תכופות הרבה יחד כמחרוזות וטעם מרור בו:

הדרן עלך עושין פסין

בכל מערבין. עירובי חצירות (א) ותחומין: **ומשתתפין.** במבוי: **חוץ מן המים ומן המלח.** דלאו מידי דמזון הן וטעמא דעירוב משום דלדעתו ודירתו במקום מזונותיו הוא וכיון שנתנו כל בני החצר כדי מזונן בבית אחד נעשה כאילו כולן דרים בתוכו ונמצאו כולן רשות אחת וכו' וכן בעירובי תחומין נעשה כמי (ב) ששבת שם ומשם יש לו אלפים אמה לכל רוח הלכך דבר מזון בעינן: **בכסף מעשר.** בתוך ירושלים כשהוא מוציאו [לצורך מאכלו] כדכתיב (דברים יד) ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך: **חוץ מן המים ומלח.** בגמרא [כז:] מפרש טעמא דלאו פרי מפרי הוא: **מערבין לנזיר.** עירובי תחומין: **ביין.** ואף על גב דלא חזי לדידיה חזי לאחריני וכיון דמזונא הוא גבי אחריני שרו ליה רבנן: **ולישראל בתרומה.** דהא חזיא לכהן: **סומכוס אומר בחולין.** אבל לא בתרומה דמידי דחזי ליה בעינן. ובגמרא [ל:] מפרש מאי טעמא לא פליג סומכוס אחיין לנזיר: **ולכהן בבית הפרס.** סתמא היא ולאו סומכוס קאמר לה. מניחין עירוב לכהן בבית הפרס אע"ג דבעינן דמצי למיזל ולמישקליה ומיכליה התם דאי לא מצי אזיל התם היכי קני שביתה בההוא דוכתא למהוי כאילו שבת שם (ג) בבית הפרס שפיר דמי דספיקא דרבנן הוא ומותר ליכנס ע"י נפוח:

לחוץ

תוספות

(ט) **ולא** מצאתי לי חבר. היינו דוקא בתלמידיו דתניא בכל שעה (פסחים דף לט.) עד שבאתי אצל ר"א בן יעקב והודה לדברי אי נמי לא מצא חבר ששמע מר"א קאמר:

אצוותא חרוזייתא. פירש בקונטרס סיב עבה הגדל סביב הדקל ונכרך ועולה כלולבי גפנים ואין נראה לר"י דבפ' כל שעה (פסחים דף לט.) אמרי' מה מצה מין זרעים אף מרור מין זרעים והתם אמרינן דהרחבינא אצוותא דדיקלא ואפשר דהן ב' מינין ושניהן נכרכין סביב הדקל (מ):

הדרן עלך עושין פסין

בכל מערבין. פי' בקונט' עירובי חצירות ותחומין ואין נראה דבעירובי חצירות בעינן פת לכולי עלמא בפרק הדר (לקמן דף עא:) וכל האי פירקא מוכח דאיירי בתחומין:

ולכהן בבית הפרס. וא"ת בפסחים (דף צב.) אמר אונן [א] ומצורע [ב] ובית הפרס [ג] בעושי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת פירוש לא העמידו דבריהם לטמאותו משום דאיכא כרת אם לא יעשה פסח [ד] והכא משמע דאפי' בשביל עירוב לא העמידו דבריהם [ה] והתם נמי ע"י בדיקה דרב יהודה איירי [ו] דקאמר אבית הפרס כדתנן ושוין ב"ש וב"ה שבודקין לאוכלי פסחים ואין בודקין לאוכלי תרומה וקאמר מאי בודקין א"ר יהודה אמר שמואל מנפח אדם בבית הפרס והולך לו ואף ע"ג דמפרש התם בפרק בתרא דאהלות (משנה ד) אהך משנה כיצד הוא בודק מביא עפר שהוא יכול להסיטו ונותן לתוך כברה שנקביה דקין וממחה אם יש עצם כשעורה טמא היא בדיקה מיירי אם כבר עבר [ז] ובדיקת דרב יהודה איירי אם רוצה לעבור וה"פ מאי בודקין אם רוצה לעבור וי"ל דהא דקאמרינן התם דלא העמידו דבריהם במקום כרת היינו משום דאיכא נמי כרת לעושי פסח בטומאה [ח] ולכך דוקא לעושי פסח לא העמידו דבריהם אע"ג דאיכא כרת [ט] כיון דאי לא עביד (ד) נמי פסח איכא כרת אבל אין בודקין לאוכלי תרומה אף על גב דליכא כרת לאוכלי תרומה בטומאה כיון דאיכא מיתה העמידו דבריהם והכי אמרינן בחומר בקדש (חגיגה דף כה:) לעושי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת פי' אפי' במקום כרת [י] לאוכלי תרומה העמידו דבריהם במקום מיתה פי' אף על גב דליכא כרת אלא מיתה כדפרישית אבל הכא דטומאת כהן ליכא כרת אלא לאו לא העמידו דבריהם במקום מצוה [יא] דאפי' אם מערבין לדבר הרשות אורחא דמלתא הוא לערב לדבר מצוה [יב] כדאמר בפ' כיצד משתתפין (לקמן דף פב.) ובמצוה רבה אפי' בלא ניפוח התירו כגון ללמוד תורה [יג] ולישא אשה [יד] ולדון ולערער עמהם כדי להציל מידם כדאמר במס' ע"ג (דף יג.) ובפרק מי שהוציאוהו (לקמן דף מז.) דמלתא מייתי התם הא דרב יהודה משמע דבלא ניפוח איירי ולכך נקט נמי הנך מלות ולא נקט אחריני [טו] וכן מלינו דמשום כבוד הבריות התירו לטמא בטומאה דרבנן במי שמתו (ברכות דף יט:) גבי מדלגין היינו ע"ג ארונות:

עין משפט נר מצוה

נא א ב מיי' פ"ב מהל' עירובין הלכה א [ב] סמג עשין דרבנן א טוש"ע א"ח סי' שפ סעיף א:

נב ג מיי' שם הל' [א] ב טוש"ע שם ס"ב:

א ד מיי' פ"א מהלכות עירובין הל' ח סמג שם טוש"ע א"ח סי' שפו סעיף ה:

ה [טוש"ע י"ד סי' ריז סעיף יט]:

ו [מיי' שם הל' יד טוש"ע א"ח סי' שפו סעיף ח]:

מוסף תוספות

א. אנינות לילה מדרבנן, דאמרן אוכל פסחו לערב. רש"י פסחים צב. ב. [ש]ראה קרי וכו', וטובל לקרויו וכו', אע"פ שטבול יום אחר דקרי אינו נכנס וכו', זה נכנס להר הבית להכניס ידיו לבהונות, כדי שיאכל פסחו לערב וכו'. שם. ג. [ש]מהלכין בבית הפרס וכו', לעשות פסח. שם. ד. דאיכא איסור כרת אם היו מעמידים דבריהם והיו מטמאין אותו דמימנע ולא עביד פסח. תוס' הרא"ש לקמן ל: משמע דוקא במקום כרת אבל כי ליכא כרת העמידו. תוס' ר"פ. ה. והתירו לנפח ולעבור. רשב"א לקמן ל: ו. דלענין פסח נמי לא שרינן אלא בבדיקה. תוס' הרא"ש שם. ז. שהלך בו כבר ולא ניפח, מה יעשה שיברר הדבר אם הוא טמא אם לאו, מביא כברה וכו'. תוס' ר"פ לקמן ל: ח. הלכך אי לאו משום דאיכא כרת אי ממנע ולא עביד פסח היו מעמידין דבריהם. חי' הר"ן לקמן ל: ט. באכילת הפסח בטומאה. תוס' הרא"ש שם. י. דאיכא כרת באכילתו בטומאה. חי' הר"ן שם. יא. [ו]שרינן טומאת כהן דליכא אלא לאו ליכנס בבית הפרס. תוס' הרא"ש שם. יב. [ו]איכא לאוקומי המשנה כשעירב לדבר מצוה. תוס' בכורות כט: ד"ה היכי. יג. דאמרי' בפ"ק דקידושין [מ:] דתלמוד מביא לידי מעשה. רשב"א שם. יד. משום לא תהו בראה. שם. טו. דהתם מיירי בלא ניפוח, והכא מיירי בניפוח, ומשום הכי שרי משום כל מצות. תוס' ר"פ שם.

רבינו חננאל

ופרקינן מתני' ר' אליעזר אידך רבנן. ואסיקנא בחמשה השרוין בחצר אחת ושכח אחד ולא עירב לדברי ר' אליעזר אין צריך לבטל רשות לכל אחד ואחד. לדברי חכמים צריך לבטל רשות לכל אחד ואחד. א"ל רב פפא לאביי לר' אליעזר אי פריש ואמר רשות חצרי בטלתי רשות ביתי לא בטלתי, ולרבנן אי פריש ואמר רשות חצרי ורשות ביתי מאי. ופשטנא בין לרבנן ובין לר' אליעזר כיון דגלי גלי. ערקבלין. פי' ירקות שמם אצותא חרזיתא, ירקות שיוצאין בהן בפסח:

הדרן עלך עושין פסין

בכל מערבין ומשתתפין חוץ מן המים ומן המלח כו'.

מסורת הש"ס

א) לקמן סט:, ב) ס"א רבא, ג) לקמן ע., ד) כל זה עד כמאן כר"א בס"א אינו. רש"ל, ה) [לקמן סח:], ו) [פסחים לט. ע"ש], ז) לקמן פא. קידושין לד., ח) [ברכות לה:], ט) [נ"ל במים ובמלח וכ"א בברכות לה:], י) פסחים כג. [לקמן כח.], כ) ס"א בבית [וכעי"ז בפיס' לקמן ל:], ל) [שייך לעיל במשנה], מ) עיין תוס' סוכה לו: ד"ה בסיב,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בכל מערבין עירובי חצרות. נ"ב כן מוקי לה בדף פ"א ע"ש: (ב) ד"ה חוץ וכו' רשות אחת וכן בעירובי תחומין נעשה כמי ששבת שם ומשם: (ג) ד"ה ולכהן וכו' כאלו שבת שם דהא לאו ביתו הוא ולא מצי למידר שם בבית הפרס שפיר דמי: (ד) תוס' ד"ה ולכהן וכו' אע"ג דאיכא כרת כיון דאי לא עביד פסח נמי איכא כרת:

גליון הש"ס

גמ' כשהוא מבטל רשות צריך לבטל לכל אחד ואחד. עיין לקמן דף סג ע"ב תוס' ד"ה בטילו רשותייכו:

מוסף רש"י

אצוותא חרוזיאתא. הוא סיב גדול ועב ומין לעצמו הוא (פסחים לט.).

הדרן עלך עושין פסין

בכל מערבין. דרך בתיהם להיות פתוחין לחצר, והרבה בתים פתוחים לחצר אחת, והן יוצאין דרך חצר לרשות הרבים, נמצא החצר רשות לכולן והבתים כל אחד מיוחד לבעליו, ואמרו חכמים אין מוציאין מרשות לרשות בלא עירוב שיערב כל הרשויות להיותם רשות אחת, ותיקנו ליתן כל בית ובית שבחצר פת וכולן בסל אחד ומניחין אותו באחד מן הבתים, ונעשים כולם כאילו דרין באותו בית וכל הבתים דירה אחת (סוכה ג.). ומשתתפין. שתיקנו חכמים על כל חצר הפתוחה למבוי, כדרך שתיקנו עירוב לבתי החצר, שיהו נותנין בשיתוף (שם) מבוי שהוא סתום משלש לצדדין וראשו פתוח לרשות הרבים וחצירות פתוחות לו ויוצאות ובאות לרשות הרבים, הרי הוא רשות היחיד לבני חצירות, ואסרו חכמים להוציא מרשותו לרשות חבירו בלא עירוב, שהחצירות כל אחת רשות לעצמה והמבוי רשות לכולן והצריכו בו שיתוף להשתתף כל החצירות בפת או ביין ולהניח השיתוף באחת מן החצירות (שם ב.). מערבין לנזיר ביין. אע"ג דסעודה שאינה ראויה לו היא, הואיל ואי מתשיל אנזירותיה שריא ליה, מערבין, וכן לישראל בתרומה. דאי בעי מיתשל עליה, דתרומת טעות אינה תרומה והדרא לטיבלה והדר מפריש עלה מינה ובה (פסחים כג.).

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

יום שישי טו אלול תש"פ **עירובין דף כו**

רב הונא בר חיננא מניח קנים בפרדס של ראש הגולה שהיה יותר מבית סאתיים, כדי שיהיה מותר לטלטל שם

הָהִיא אַבְווֹרַנְקָא דַּהֲוָה לֵיהּ לְרֵישׁ גָּלוּתָא בְּבוּסְתָּנֵיהּ - לראש הגולה היה פרדס יותר מבית סאתיים והוא לא הוקף לדירה, ובתוך הפרדס היה כמין אכסדרה (מקום שיש לו רק גג בלי מחיצות) שבונין המלכים בתוך פרדס שלהן.

אֲמַר לֵיהּ ריש גלותא **לְרַב הוּנָא בַּר חִינָּנָא: לֵיעְבֵּיד מָר תַּקַּנְתָּא דְּלִמְחַר נֵאכוּל נַהֲמָא הָתָם** - יעשה כבודו תקנה שמחר נאכל שם לחם, שרצה לטלטל מפתח הפרדס עד האבוורנקא,

אֲזַל - הלך רב הונא בר חיננא, **עֲבַד** - עשה שם גדר מכאן וגדר מכאן, שהניח שם **קָנֶה קָנֶה פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה,** ובזה עשה היקף מחיצות חדש לדירה, וכן פחות מבית סאתיים.

(צורת הפרדס, שבתוכו אבוורנקא, ועשו קנים כדי לטלטל בו:)

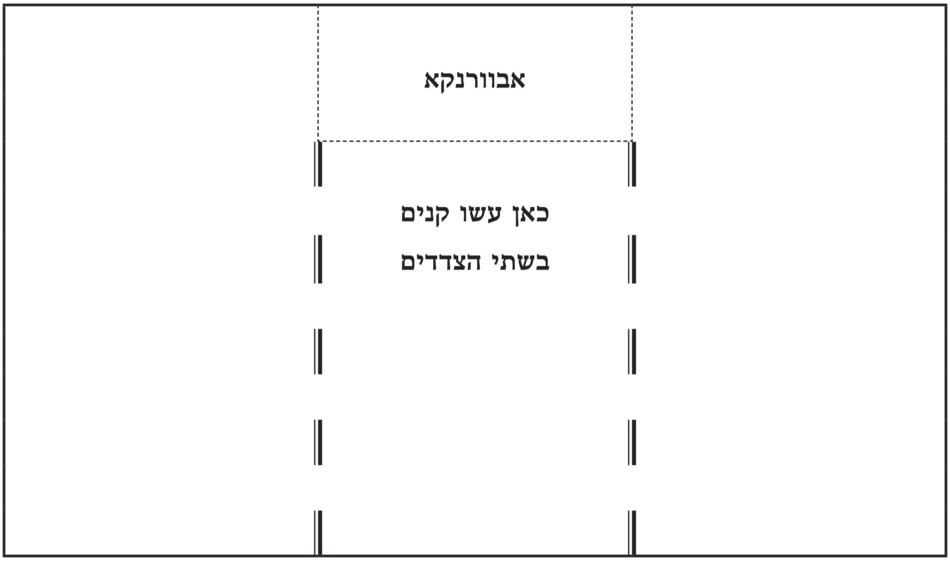

רבא עקר את הקנים כיון שסבר שהמקום נחשב מוקף לדירה

אֲזַל רָבָא (דף כו) **שַׁלְפִינְהוּ** - הלך רבא, ועקר את הקנים, מפני שסבר שלא צריך את הקנים ומותר לטלטל בלעדיהם בכל הפרדס, שכיון שבנו את האבוורנקא בפרדס, הרי כל הפרדס הוא חצר של האבוורנקא, והרי הוא מוקף לדירה,

(ואף שאם הקיפו מקום בתחילה שלא לשם דירה, ואחר כך פתחו לו פתח לדירה, אין זה מועיל, מכל מקום כיון שעשו בתוך ההיקף 'אברוונקא' שהשימוש בו נחשב 'דירה', הרי זה מועיל, אפילו שנעשה לאחר שהקיפו את כל המקום שלא לדירה. עפ"י רשב"א).

אֲזַל - הלכו **רַב פָּפָּא וְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ** שהיו תלמידיו של רבא, **נַקְטִינְהוּ מִבָּתְרֵיהּ** - לקחו את הקנים מאחורי רבא, כדי שלא יחזור רב הונא ויתקנם.

קושיא א׳ על רבא, מדין תחומים מוכח, שכיון שהאבוורנקא נבנה אחרי המחיצות, אין המחיצות נחשבות היקף לדירה

לְמָחָר, אֵיתִיבֵיהּ רָבִינָא לְרָבָא, מהברייתא דלהלן, שמוכח בה שהמחיצות נקבעות לפי זמן עשייתם, שכך שנינו:

עִיר חֲדָשָׁה, שהיה בה חומה, ואחר כך התיישבו שם, **מוֹדְדִין לָהּ מִיְּשִׁיבָתָהּ**, לעניין תחום שבת, מונים אלפיים אמה מהמקום שהוא נמצא, ואין זה כמו עיר, שמונים אלפיים אמה מקצה העיר, מפני שחומה זו אינה ׳חומה׳.

וִישָׁנָה - עיר ישנה, שישבו בה ואחר כך הקיפוהו חומה, מודדים לה **מֵחוֹמָתָהּ**, שכל העיר נחשבת ד׳ אמות.

אֵיזוֹ הִיא חֲדָשָׁה, וְאֵיזוֹ הִיא יְשָׁנָה,

חֲדָשָׁה, שֶׁהוּקְּפָה וּלְבַסּוֹף יָשְׁבָה, וכאמור באופן זה אין החומה נחשבת ׳חומה׳, כיון שבשעה שעשו אותה לא היתה העיר מיושבת.

יְשָׁנָה, יָשְׁבָה וּלְבַסּוֹף הוּקְּפָה, ואזי החומה נחשבת ׳חומה׳, כיון שבשעה שעשו אותה, היתה העיר מיושבת.

לפי זה הוכיח רבינא לרבא, בנידון הפרדס שהיה בו אבוורנקא: **וְהַאי נָמֵי** ופרדס זה גם כן, כיון שכשהקיפוהו הוא לא היה לשם דירה, על כן אף שלאחר מכן עשה בו אבוורנקא והוא נעשה מיועד לדירה, מכל מקום הרי זה, **כְּהוּקְּפָה וּלְבַסּוֹף יָשְׁבָה דָּמֵי**, שלאחר שהקיפו את הפרדס עשו בו אבוורנקא, וממילא אין זה נחשב מוקף לדירה. וטוב עשה רב הונא בר חיננא שעשה שם קנים פחות פחות מג׳ שבלא זה היה אסור לטלטל שם.

◆◆◆

קושיא ב׳ על רבא, מחיצת האבוורנקא אינה אלא לשם צניעות, ולכן אין לאברוונקא חשיבות בית דירה, להחשיב על ידו את הפרדס כמוקף לדירה

גם רב פפא שבתחילה סבר כרבא שמקום זה נקרא הוקף לדירה, חזר בו והקשה על דעתו של רבא, כדלהלן:

אֲמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְרָבָא, וְהָאָמַר רַב אַסִּי: מְחִיצוֹת אַדְרְכָלִין - בנאים, שעושים מחיצה לצל סביבותיהם כשבונים בחמה **לָא שְׁמָהּ מְחִיצָה,**

אַלְמָא כֵּיוָן דִּלְצְנִיעוּתָא עֲבִידָא לַהּ לָא הָוְיָא מְחִיצָה,

הָכָא נָמֵי כאן גם מחיצת האבוורנקא, **כֵּיוָן דִּלְצְנִיעוּתָא עֲבִידָא**, לעמוד שם לפי שעה לנוח ולהתענג לרוח היום ושלא יראה אדם העומד שם או האוכל שם לפי שעה, **לָא הָוְיָא מְחִיצָה**, וממילא האבורנקא אינה נחשבת בית דירה גמורה ואין מחיצותיה חשובות כל כך, לעשות על ידם את מחיצות הפרדס, כמחיצות שהוקפו לדירה. (עפ״י רשב״א).

◆◆◆

קושיא ג' על רבא, מחיצת האבוורנקא אינה עשויה אלא להשתמר מה שיניחו שם ואינה מחיצה, וממילא מחיצות הפרדס אינם היקף לבית דירה

גם רב הונא בריה דרב יהושע שבתחילה סבר כרבא שמקום זה נקרא הוקף לדירה, חזר בו והקשה על דעתו של רבא, כדלהלן:

וְאָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ לְרָבָא, וְהָאָמַר רַב הוּנָא מְחִיצָה הָעֲשׂוּיָה לְנַחַת שלא לדור שם אלא להשתמש להניח בה טליתותיהן ולבושיהן שפושטים שם ושאר כלי תשמישם, **לֹא שְׁמָהּ מְחִיצָה**, וממילא מחיצת האבוורנקא אינה נחשבת מחיצה, ואין לה חשיבות בית דירה, ואם כן היקף הפרדס אינו נחשב 'היקף לדירה'.

[ראיה שמחיצה ל'נחת' אינה מחיצה:] **דְּהָא רַבָּה בַּר אֲבוּהּ מְעָרֵב לַהּ לְכוּלַּהּ מְחוֹזָא עַרְסָיְיתָא עַרְסָיְיתָא** - שכונות שכונות לבד, ולא הסתפק בהיקף אחד מסביב כל העיר, **מִשּׁוּם פֵּירָא דְּבֵי תוֹרֵי** - משום הפירות של השוורים, כלומר: בין שכונה לשכונה היו מבואות מפולשים, ובמבוי היו שוחות שבהם היו מניחים גרעיני תמרים למאכל השוורים, ולכן אף שהיתה מחיצה בראשי המבואות, לא הועילה המחיצה, שאין זה נחשב מחיצה אלא לשמור את הפירות, ולאו שמה מחיצה,

וכאן כאן המחיצה שמסביב לאברוונקא אינה נקראת מחיצה, שאינה נעשית לדירה תמיד לצאת ולבא בה, ואין לאבוורנקא חשיבות של דירה, ולכן גם ההיקף של הפרדס אינו נקרא מוקף לדירה.

ראש הגולה אומר על רב פפא ורב הונא בריה דרבי יהושע שהיו חכמים להרע לבטל את מה שרצה רב הונא בר חיננא (קנים פחות מג' טפחים), ולהיטיב לא ידעו (שלמעשה הם סוברים שאין זה נחשב מוקף לדירה, ואסור לטלטל שם בלי תיקון)

קָרֵי עֲלַיְיהוּ רֵישׁ גָּלוּתָא על רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע **'חֲכָמִים הֵמָּה לְהָרַע וּלְהֵיטִיב לֹא יָדָעוּ'**, להיטיב לא ידעו שלא נזכרו אתמול שהיקף המחיצה אינה 'היקף לדירה', וסתרו את תיקונו של רב הונא בר חיננא, (שלאחר שרב עקר את הקנים שהניח רב הונא בר חיננא, הם זרקו את הקנים), ועכשיו נעשו חכמים לאסור עליו.

◆ ◆ ◆

דעת רבי אליעזר מטלטלים בקרפף אף אם הוא בית 30 סאה

שנינו במשנה: **אָמַר רַבִּי אִלְעַאי: שָׁמַעְתִּי מֵרַבִּי אֱלִיעֶזֶר** שמותר לטלטל בקרפף יותר מבית סאתיים שלא הוקף לדירה, **וַאֲפִילּוּ** אם הוא בגודל **בֵּית כּוֹר** (30 סאה).

דעת חנניה מטלטלים בקרפף אף אם הוא בית 40 סאה

מַתְנִיתִין - מה שרבי אליעזר מתיר אפילו בבית כור, היא **דְּלָא כַּחֲנַנְיָה** שמתיר אף ביותר מבית כור,

דְּתַנְיָא, חֲנַנְיָה אוֹמֵר: וַאֲפִילּוּ הִיא אַרְבָּעִים סְאָה כְּאִסְטְרַטְיָא שֶׁל מֶלֶךְ - 'רחבה' (שטח) מאחורי ארמונות מלכים, ושם מטיילים תמיד, וכיון שיש אופן של 'דירה' גם בבית 40 סאה, על כן כל שאינו יותר מ40 סאה לא אסרו לטלטל בו, ואף אם הוא לא הוקף לדירה.

מקור דעת רבי אליעזר ודעת חנניה

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וּשְׁנֵיהֶם - רבי אליעזר וחנניה **מִקְרָא אֶחָד דָּרְשׁוּ,**

שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיְהִי יְשַׁעְיָהוּ לֹא יָצָא (אֶל) חָצֵר הַתִּיכוֹנָה' - לפני שישעיהו יצא מהארמון של חזקיהו אל החצר התיכונה, שהיא החצר האחורית של הארמון (והיא אסטרטיא של מלך), נאמר לו בנבואה לחזור לשם, (כונת הפסוק לחצר האחורית, ולא לחצר הקדמית של הארמון שהיא נקראת חצר החיצונית),

והנה **כְּתִיב** בפסוק **'הָעִיר', וְקָרֵינַן 'חָצֵר', מִכָּאן לְאִסְטְרַטְיָא שֶׁל מֶלֶךְ שֶׁהָיוּ כַּעֲיָירוֹת בֵּינוֹנִיּוֹת,** והפסוק קורא לחצר זו שהיא גדולה כעיר 'חצר', ואף שהיא לא הוקפה לדירה, הרי שעד גודל זה הרי הוא בכלל חצר, ומותר לטלטל בו.

בְּמַאי קָמִיפַּלְגֵי, מָר [רבי אליעזר] **סָבַר עֲיָירוֹת בֵּינוֹנִיּוֹת הָוְיָין בֵּית כּוֹר,** ואין להוכיח מהפסוק שעד בית כור הוא נקרא חצר, (ויותר מכך אינו קרוי חצר) ולכן אין לטלטל בקרפף שלא הוקף לבית דירה אם הוא יותר מבית כור.

וּמָר [חנניה] **סָבַר,** עיירות בינוניות **אַרְבָּעִים סְאָה הָוְיָין,** ולכן אפשר להוכיח מהפסוק שגודל 40 סאה נקרא חצר, ולכן בקרפף בגודל 40 סאה מותר לטלטל אף שלא הוקף לדירה, ורק ביותר מכך אסור.

♦ ♦ ♦

בפסוק שהובא לעיל מבואר שישעיהו יצא מחזקיהו אל החצר התיכונה, שהיא החצר האחורית של הארמון, שואלת על כך הגמרא: **וִישַׁעְיָהוּ מַאי בָּעֵי הָתָם** - מה עשה שם ישעיה ברחבה שאחורי הארמון שאינה לדרך יציאה.

עונה הגמרא: **אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מְלַמֵּד שֶׁחָלָה חִזְקִיָּה, וְהָלַךְ יְשַׁעְיָהוּ וְהוֹשִׁיב יְשִׁיבָה** של תלמידים לעסוק בתורה **עַל פִּתְחוֹ** - בפתח החצר שאחורי הארמון, שלא יהא רשות למלאך המות ליכנס שם.

מִכָּאן לְתַלְמִיד חָכָם שֶׁחָלָה, שֶׁמּוֹשִׁיבִין יְשִׁיבָה עַל פִּתְחוֹ,

הגמרא דוחה עניין זה: **וְלָאו מִילְּתָא הִיא** - ואין זה דבר, כלומר: אין לעשות זאת, **דִּילְמָא אָתֵי לְאִיגָּרוּיֵי בֵּיהּ שָׂטָן** - שמא יבוא להתגרות בהם השטן, מלאך המות, כשיראה שהם מתווכחים זה בזה בלימוד, יבוא להתגרות בהם.

♦ ♦ ♦

שנינו במשנה: **וְכֵן שָׁמַעְתִּי הֵימֶנּוּ, אַנְשֵׁי חָצֵר שֶׁשָּׁכַח אֶחָד וְלֹא עֵירַב,** וביטל רשותו, **בֵּיתוֹ אָסוּר** - לו אסור להוציא או להכניס חפצים מביתו, אבל להם מותר.

שאלה: הרי שנינו שהמבטל רשותו, ביתו אסור גם להם

שואלת הגמרא: **וְהָתְנַן** - והרי שנינו במשנה להלן: **בֵּיתוֹ אָסוּר לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס לוֹ וְלָהֶן.**

תשובת רב ששת: מדובר שאמר שמבטל את הרשות שיש לו בחצר, ולא אמר שמבטל את הרשות שיש לו בבית, והוא מחלוקת האם זה נקרא ביטול

עונה הגמרא: **אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: לָא קַשְׁיָא** [עמוד ב] **הָא** - משנתינו היא דעת **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** (כמפורש במשנה שרבי אלעאי אמר שמעתי מרבי אליעזר), **וְהָא רַבָּנַן**, שהם נחלקו בדין מי שאמר בפירוש שמבטל רשות חצרו, ולא אמר שמבטל רשות ביתו (ומוכרח שהמשנה מדברת באופן זה, שהרי רבי אילעאי אמר במשנה 'וביקשתי לי חבר ולא מצאתי', ואם מדובר שאמר במפורש שמבטל רשות ביתו, לכולי עלמא הרי זה ביטול ומותר לאחרים להכניס ולהוציא חפצים לביתו).

והגמרא מבארת את דעת רבי אליעזר ואת דעת חכמים בעניין זה: **כְּשֶׁתִּמְצֵי לוֹמַר לְדִבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַמְבַטֵּל רְשׁוּת חֲצֵירוֹ, רְשׁוּת בֵּיתוֹ בִּיטֵּל** - דעת רבי אליעזר שאף שלא אמר במפורש שמבטל גם את רשות ביתו, הרי זה ביטול, ולכן מבואר במשנתינו שביתו מותר לאחרים.

אבל **לְרַבָּנַן הַמְבַטֵּל רְשׁוּת חֲצֵירוֹ, רְשׁוּת בֵּיתוֹ לֹא בִּיטֵּל**, ולכן במשנה להלן שנינו שאין זה ביטול וביתו אסור גם לאחרים.

שאלה: מדוע רב ששת אמר 'כשתימצי לומר', הרי ודאי שזה מחלוקת רבנן ודרבי אליעזר

שואלת הגמרא: מדוע רב ששת אומר 'כשתימצי לומר' וכו', והרי **פְּשִׁיטָא** שבזה נחלקו רבנן ורבי אליעזר, ולמה לרב ששת לומר כשתימצי לומר.

תשובת רחבה ורב הונא בר חיננא: רב ששת בא לחדש שרבי אליעזר ורבנן נחלקו אם מבטל בעין יפה, (ולכן כשמבטל את החצר, מבטל גם את הבית), וממילא בחצר שיש שם חמשה וביטל לאחד, אנו אומרים שהוא ביטל לכל החמשה

עונה הגמרא: **אָמַר רַחֲבָה: אֲנָא, וְרַב הוּנָא בַּר חִינָּנָא תַּרְגֵּימְנָא** - פירשנו את דברי רב ששת, **לֹא נִצְרְכָא** - לא הוצרך רב ששת לומר לשון זו, **אֶלָּא** כדי שנשים לב להבין טעם מחלוקתן וללמוד הימנו דין זה: **לַחֲמִשָּׁה שֶׁשְּׁרוּיִן בְּחָצֵר אֶחָד, וְשָׁכַח אֶחָד מֵהֶן וְלֹא עֵירַב,**

לְדִבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, כְּשֶׁהוּא מְבַטֵּל רְשׁוּתוֹ, אֵין צָרִיךְ לְבַטֵּל לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, שלרבי אליעזר מי שמבטל מבטל בעין יפה, וכשם שכשאומר שמבטל חצירו אנו אומרים שהוא מבטל גם ביתו, כך כאן כשהוא מבטל לאחד אנו אומרים שהוא מבטל לכולם.

לְרַבָּנַן, כְּשֶׁהוּא מְבַטֵּל רְשׁוּתוֹ, צָרִיךְ לְבַטֵּל לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, כשם שלגבי בית אנו אומרים שאם פירש שמבטל את החצר, אנו אומרים שלא ביטל אלא את מה שפירש שמבטל, דהיינו את החצר ולא את הבית, כך לגבי חמשה אנשים אם אמר שמבטל לאחד, אנו אומרים שלא ביטל לאחרים.

[לפי זה הברייתא שמבואר בה שאין צריך לבטל לכל אחד ואחד, היא דעת רבי אליעזר]

כְּמַאן אָזְלָא הָא דְּתַנְיָא חֲמִשָּׁה שֶׁשְּׁרוּיִן בְּחָצֵר אֶחָד וְשָׁכַח אֶחָד מֵהֶן וְלֹא עֵירַב כְּשֶׁהוּא מְבַטֵּל רְשׁוּתוֹ אֵין צָרִיךְ לְבַטֵּל רְשׁוּת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד,

כְּמַאן כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שכמבואר הוא סובר שהמבטל מבטל בעין יפה.

רב כהנא לימד את הסוגיא כנוסח זה ששנינו: שרב ששת אמר 'כשתימצי לומר', ורחבה ורב הונא ביארו דבריו שרבנן ורבי אליעזר נחלקו אם בחמשה שדרים בחצר, צריך לבטל לכל אחד ואחד

רַב כָּהֲנָא מַתְנֵי הָכִי - שרב ששת אמר 'כשתימצי לומר' על משנתינו, ורחבה ורב הונא ביארו לשון זו שלומדים מכך לחמשה שעירבו בחצר שרבי אליעזר ורבנן נחלקו אם צריך לבטל לכל אחד ואחד או לא.

רב טביומי לימד בנוסח אחר: שרב ששת עצמו ביאר שרבנן ורבי אליעזר נחלקו אם צריך לבטל לכל אחד ואחד או לא

רַב טַבְיוֹמֵי מַתְנֵי הָכִי - רב טביומי שָנָה את הסוגיא כך (שרב ששת עצמו אמר שדין חמשה שדרים בחצר, תלוי במחלוקת רבי אליעזר ורבנן): **כְּמַאן אָזְלָא הָא דְּתַנְיָא, חֲמִשָּׁה שֶׁשְּׁרוּיִם בְּחָצֵר אֶחָד, וְשָׁכַח אֶחָד מֵהֶן וְלֹא עֵירַב, כְּשֶׁהוּא מְבַטֵּל רְשׁוּתוֹ אֵינוֹ צָרִיךְ לְבַטֵּל רְשׁוּת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. כְּמַאן, אָמַר רַב הוּנָא בַּר יְהוּדָה אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: כְּמַאן כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר** שאמר מבטל בעין יפה מבטל.

♦ ♦ ♦

ב' ספקות: א. מה הדין לרבי אליעזר אם ביטל חצרו, ואמר במפורש שאינו מבטל את הבית. ב. מה הדין לרבנן אם ביטל חצרו, ואמר במפורש שמבטל גם את הבית

אֲמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבָּיֵי, (ספק א'), יש להסתפק **לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר** שאמר שהמבטל חצרו מסתמא מבטל גם רשות ביתו, **אִי אָמַר לָא מְבַטֵּילְנָא** - אם אמר במפורש שאינו מבטל רשות ביתו, האם אנו אומרים שביתו אינו מבוטל,

(ספק ב'), ועוד יש להסתפק: **וּלְרַבָּנַן** שסוברים שהמבטל חצרו אינו מבטל גם ביתו, **אִי אָמַר מְבַטֵּילְנָא** - אם אומר במפורש שמבטל גם רשות ביתו, **מַאי** - מה הדין, האם ביטל בזה רשות ביתו.

ביאור הספק בדעת רבי אליעזר: המבטל חצרו האם ביתו מבוטל בגלל שמסתמא כך דעתו. או בגלל שאי אפשר לגור בבית בלי חצר, ואם ביטל את החצר, ממילא הדירה מבוטלת גם כן

והגמרא מבארת את צדדי הספק: **טַעְמָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר** שאם ביטל חצירו, גם ביתו מבוטל, **מִשּׁוּם דְּקָסָבַר הַמְבַטֵּל רְשׁוּת חֲצֵירוֹ, רְשׁוּת בֵּיתוֹ בִּיטֵּל, וְהַאי אָמַר אֲנָא לָא מְבַטֵּילְנָא** - ואדם זה הרי הוא אומר אני לא מבטל רשות ביתי, וממילא אינו מבוטל.

אוֹ דִילְמָא טַעְמָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מִשּׁוּם דְּבַיִת בְּלָא חָצֵר לָא עֲבִידִי אִינָשֵׁי דְּדָיְירִי - או שטעמו של רבי אליעזר שגם החצר מבוטלת משום שבית בלא חצר לא עושים אנשים, **וְכִי קָאָמַר לָא מְבַטֵּילְנָא** - ולפי זה אם אומר שמבטל חצרו ולא ביתו, **לָאו כָּל כְּמִינֵּיהּ** - אין זה בכוחו שכיון שאין לו חצר, אין לו דירה, וממילא **אַף עַל גַּב דְּאָמַר דָּיַירְנָא לָאו כְּלוּם קָאָמַר** - אף שהוא אומר שהוא יגור בבית בלא חצר, ואינו מבטל רשות ביתו, לא אמר בזה כלום, שדירה בבית בלא חצר היא לא דירה), וכיון שביטל חצרו גם ביתו מבוטל.

ביאור הספק בדעת רבנן: המבטל חצרו האם ביתו אינו מבוטל בגלל שמסתמא אינו רוצה לבטל ביתו. או בגלל שאין אדם מבטל גם את ביתו וגם את חצרו

וּלְרַבָּנַן, אִי אָמַר מְבַטֵּילְנָא - אם הוא אומר במפורש שמבטל רשות ביתו, **מַאי** - מה הדין,

וצדדי הספק הם: **טַעְמָא דְרַבָּנַן** שהמבטל חצרו אין ביתו מבוטל, **מִשּׁוּם דְּקָסָבְרִי הַמְבַטֵּל רְשׁוּת חֲצֵירוֹ, רְשׁוּת בֵּיתוֹ לֹא בִּיטֵּל, וְהַאי אֲמַר מְבַטֵּילְנָא** - וזה אומר שמבטל, ואם כן הרי זה מבוטל.

אוֹ דִילְמָא טַעְמָא דְרַבָּנַן - או שמא טעמם של רבנן שאין הבית מבוטל, **מִשּׁוּם דְּלָא עֲבִיד אִינִישׁ דִּמְסַלֵּק נַפְשֵׁיהּ לְגַמְרֵי מִבַּיִת וְחָצֵר וְהָוֵי כִּי אוֹרֵחַ לְגַבַּיְיהוּ** - מפני שלא עושה אדם דבר זה לסלק את עצמו לגמרי מהבית ומהחצר, ולהיות כמו אורח אצל שכניו, **וְהַאי כִּי אָמַר מְבַטֵּילְנָא לָאו כָּל כְּמִינֵּיהּ קָאָמַר** - ומי שאומר שמבטל את רשות בית, בטלה דעתו אצל כל אדם, ולא ביטל אלא חצר.

פשיטת הספק: לרבנן אם אמר במפורש שמבטל גם את ביתו, הרי גם ביתו מבוטל. לרבי אליעזר אם אמר במפורש שאינו מבטל גם את ביתו, אין ביתו מבוטל

אֲמַר לֵיהּ אביי לרב פפא: **בֵּין לְרַבָּנַן בֵּין לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, כֵּיוָן דְּגַלֵּי דַּעְתֵּיהּ גַּלֵּי** - כיון שגילה דעתו במפורש, הולכים אחרי מה שאמר במפורש, ולכן לרבי אליעזר אם אמר במפורש שאינו מבטל ביתו, אינו מבוטל. ולרבנן אם אמר במפורש שמבטל את ביתו, הרי ביתו מבוטל.

◆◆◆

עקרבלין למרור

שנינו במשנה: **וְכֵן שָׁמַעְתִּי מִמֶּנּוּ שֶׁיּוֹצְאִים בְּעַרְקַבָלִין בְּפֶסַח.**

מבררת הגמרא: **מַאי עַרְקַבָלִין**

מבארת הגמרא: **אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: אַצְוְותָא חָרוּזְיָאתָא** - סיב עבה הגדל סביב הדקל, ונכרך ועולה בו וסיבים אלו תכופים הרבה יחד כמחרוזות, וטעם מרור בו.

הדרן עלך עושין פסין

משנה

אפשר לערב בכל דבר מאכל, חוץ ממים ומלח

בַּכֹּל מיני מאכלים, **מְעָרְבִין** עירובי חצירות (מזכים דבר מאכל לכל דיירי הבתים שבחצר) ותחומין (מניחים מזון ב' סעודות במקום שרוצה לקנות שביתה), **וּמִשְׁתַּתְּפִין** שיתופי מבואות (מזכים דבר מאכל לכל דיירי הבתים שבמבוי), **חוּץ מִן הַמַּיִם וּמִן הַמֶּלַח**, שאינם בכלל מזון.

(טעם הדין: מפני שהתועלת של עירוב היא בגלל שדעתו ודירתו של אדם במקום מזונותיו, וכשבעלי הבתים נותנים מזונם בבית אחד, נעשה כאילו כולם דרים בתוכו, ונמצאו כולם רשות אחת, וכן בעירובי תחומין נעשה כמי ששכב שם והוא מקום דירתו, ומשם יש לו אלפים אמה לכל רוח, הלכך דבר מזון בעינן).

מותר לקנות כל דבר מאכל בכסף מעשר שני, חוץ ממים ומלח

וְהַכֹּל נִיקָּח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר - מי שיש לו כסף של מעשר שני בירושלים, יכול לקנות בזה כל דבר מאכל, **חוּץ מִן הַמַּיִם וּמִן הַמֶּלַח**, כפי שנלמד מפסוק כמבואר בגמרא.

הנודר ממזון, מותר במלח ומים

הַנּוֹדֵר מִן הַמָּזוֹן, מוּתָּר בְּמֶלַח וּבְמַיִם, שאינם בכלל מזון.

נזיר יכול לערב עירובי תחומין ביין

מְעָרְבִין לַנָּזִיר בְּיַיִן, ואף שאין זה ראוי לו, מכל מקום זה ראוי לאחרים, וכיון שאצל אחרים הוא מזון, התירוהו חכמים.

אם ישראל יכול לערב בתרומה

[דעה א'] **וּלְיִשְׂרָאֵל** - וכן מערבין עירובי תחומין לישראל **בִּתְרוּמָה**, שהרי היא ראויה לכהן, וכיון שאצל אחרים הוא מזון, התירוהו חכמים.

[דעה ב':] **סוּמְכוֹס אוֹמֵר:** מערבים לישראל **בְּחוּלִּין**, אבל לא בתרומה, שצריך לערב בדבר שראוי לו (הגמרא מבארת מדוע סומכוס אינו חולק על יין לנזיר).

אם מערבים לכהן בבית הפרס או בבית הקברות

[המשנה מבארת דין נוסף, שמוסכם לכולי עלמא (ואינו המשך דברי סומכוס):] **וְלַכֹּהֵן** - מניחים עירוב לכהן **בְּבֵית הַפְּרָס** - שדה שנאבד בה קבר, אף שכדי לקנות שביתה צריך שהאדם יוכל להגיע למאכל, ובלא זה אינו קונה שביתה, מכל מקום יש אופן היתר להיכנס לבית הפרס.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: יכול להניח עירוב לכהן **אֲפִילּוּ בֵּין הַקְּבָרוֹת,** (דף כז) **מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לָחוֹץ וְלֵילֵךְ וְלֶאֱכוֹל** - יכול לעשות מחיצה בינו ובין הקבר שלא יאהיל עליו, ולהיכנס לשם, כגון שיכנס לבית הקברות מבעוד יום בתוך עגלה סגורה, ונמצא שזה ראוי לו.

מפני שיכול[א] לחוץ ולילך ולאכול: **גמ'**[ג] א"ר יוחנן אין למדין מן הכללות ואפילו במקום שנאמר בו חוץ מדקאמר אפי' במקום שנאמר בו חוץ מכלל דלאו הכא קאי היכא קאי התם קאי[ג] [א]כל מצות עשה שהזמן גרמא אנשים חייבין ונשים פטורות ושלא הזמן גרמא אחד נשים ואחד אנשים חייבין וכללא הוא דכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות הרי מצה שמחה והקהל דמצות עשה שהזמן גרמא הוא ונשים חייבות וכל מצות עשה שלא הזמן גרמא נשים חייבות הרי תלמוד תורה פריה ורביה ופדיון הבן דמצות עשה שלא הזמן גרמא ונשים פטורות אלא אמר רבי יוחנן אין למדין מן הכללות ואפילו במקום שנאמר בו חוץ אמר אביי ואיתימא רבי ירמיה אף אנן נמי תנינא[ד] עוד כלל אחר אמרו[ב] כל שנישא על גבי הזב טמא[ג] וכל שהזב נישא עליו טהור חוץ מן הראוי למשכב ומושב[ד] והאדם ותו ליכא והא איכא מרכב האי מרכב היכי דמי אי דיתיב עליה היינו מושב אנן הכי קאמרינן הא איכא גבא דאוכפא[ה] דתניא[ה] האוכף טמא מושב והתפוס טמא מרכב אלא שמע מינה אין למדין מן הכללות ואפילו במקום שנאמר בו חוץ אמר רבינא ואיתימא רב נחמן אף אנן נמי תנינא בכל מערבין ומשתתפין חוץ מן המים והמלח [א] ותו ליכא [ב] [א] והא איכא[י] כמיהין ופטריות אלא שמע מינה אין למדין מן הכללות ואפי' במקום שנאמר בו חוץ: הכל ניקח בכסף מעשר כו': ר'[ו] אליעזר ור' יוסי בר חנינא חד מתני אעירוב וחד מתני אמעשר חד מתני אעירוב[ז] ל"ש אלא מים בפני עצמו ומלח בפני עצמו דאין מערבין אבל במים ומלח מערבין וחד מתני אמעשר לא שנו אלא מים בפני עצמו ומלח בפני עצמו דאין ניקחין אבל מים ומלח ניקחין בכסף מעשר מאן דמתני אמעשר כ"ש אעירוב ומאן דמתני אעירוב אבל[ח] אמעשר לא מ"ט פירא בעינן כי אתא רבי יצחק מתני אמעשר מיתיבי העיד ר' יהודה בן גדיש לפני ר"א של בית אבא היו לוקחין ציר בכסף מעשר אמר לו שמא לא שמעת אלא כשקרבי דגים מעורבין בהן ואפילו רבי יהודה בן גדיש לא קאמר אלא בציר דשומנא דפירא היא אבל מים ומלח לא אמר רב יוסף

לא

לחוץ. לעשות מחילה בינו ובין הקבר שלא יאהיל עליו וכגון בשידה תיבה ומגדל יכנס שם מבעוד יום בעגלות אם ירצה אלמא חזי ליה: **גמ' אין למדין מן הכללות.** כל היכא דתנן כלל לא אמרי' דוקא הוא דאיכא כלל דלא דק במילתיה ואיכא מילי דליתנהו בההוא כלל כי הנך דאמרינן לקמן: **ואפילו במקום שנאמר בו חוץ.** מדבר פלוני דאיכא למימר מדאפקיה להאי וודאי דק בכלליה אפילו הכי לא ילפינן מיניה דדלמא שייר ולא אפיק כל מאי דבעי: **מדקאמר.** רבי יוחנן אפי' מכלל דכי אמר' למילתיה לאו הכא אמרה דהכא נאמר בו חוץ וממילתיה משמע דאכלל שלא נאמר בו חוץ אמרה ומש"ה אמר אפי' כלומר לא מיבעיא היכא דלא נאמר בו חוץ אלא אפי' במקום שנאמר בו חוץ: **ונשים פטורות.** בפרק קמא דקדושין (דף לד.) יליף טעמא: **מצה.** לילה הראשונה חובת עשה היא בערב תאכלו מצות (שמות יב) ושאר כל הימים אם רצה להסתפק בבשר בלא לחם אין חובה עליו לאכול: **שמחה.** ושמחת אתה וביתך (דברים יד) הרי נשים במשמע. ומצה נמי חובה לנשים במס' פסחים (דף מג.) מהיקישא דלא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות[ז] כל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה ונשים ישנן בבל תאכל חמץ דכל מצות לא תעשה נשים מוזהרות כאנשים (א) בפ"ק דקדושין (דף כט.): **הקהל.** במועד שנת השמטה בחג הסוכות המלך עומד על בימה וקורא לפניהן מצות משנה תורה כדאיתא בסוטה (מא.) וכתיב [דברים לא] האנשים והנשים והטף: **תלמוד תורה.** נשים פטורות דכתיב[ח] ולמדתם אותם את בניכם ולא בנותיכם[ט]: **פריה ורביה.** דכתיב[י] פרו ורבו ומלאו (ב) וכבשוה איש דרכו לכבוש ואין אשה דרכה לכבוש (יבמות דף סה:): **פדיון.** בנו הבכור חובה על האב ולא על האם. (ג) בקידושין (דף כט.) שמעינן לה מדכתיב[י] תפדה קרי ביה תפדה כל שחייב ליפדות חייב לפדות את בנו ואשה אינה בכלל פדיון עצמה דכתיב (שמות יג) בכור בניך תפדה ולא בנותיך אינה נמי במצות פדיון בנה הבכור: **כל שנישא על גבי הזב.** עליונו של זב דכתיב (ויקרא טו) בכל אשר יהיה תחתיו ואמר בפרק בנות כותים (נדה דף לג.) מאי תחתיו אי נימא תחתיו דזב היינו משכב אלא בכל אשר יהיה הזב תחתיו והיינו עליונו של זב: **חוץ מן הראוי למשכב ומושב.** אבל שאינו ראוי טהור כדאמר בחומר בקודש (חגיגה דף כג:) יכול כפה סאה וישב עליה יהא טמא תלמוד לומר והיושב על הכלי אשר ישב עליו [ויקרא טו] מי שמיוחד לישיבה יצא זה שאינו מיוחד לישיבה שאומרים[ל] עמוד ונעשה מלאכתנו: **והאדם.** דכתיב [שם] והנושא אותם אף הזב במשמע אותם: **תפוס.** דאוכף ארצו"ן בלע"ז שכשרוכב תופס באותו עץ שנקרא ארצו"ן ולהכי מטמא משום מרכב: **חד מתני אעירוב וחד מתני אמעשר.** האי לא שנו דקאמרינן לקמן: **מים ומלח.** המעורבין מזון הן לטבל בהן פתו: **פירא בעינן.** כדלקמן (עמוד ב') מכלל ופרט: **כי אתא רבי יצחק מתני.** להאי לא שנו אמעשר: **דשומנא דפירא.** אפילו כשאין קרבי דגים מעורבים בו יש שם קצת משמנן עם המים ומלח: **אבל מים ומלח.** דעלמא דלאו ציר הוא לא אמר:

לא

מפני שיכול לחוץ ולילך ולאכול. אבל אי לאו הכי לא הוי עירוב אע"ג דחזי לישראל משום דהוי הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר והיינו טעמא דת"ק דלא הוי עירוב ולא משום דס"ל כסומכוס[א] ומיהו ר' יהודה משמע דסבר כסומכוס מדקאמר ולאכול וכן קאמר בברייתא לקמן (דף לא.) מערבין לכהן טהור בתרומה טהורה משמע דבעי מידי דחזי ליה: **כל** שנישא על גבי הזב. אם נפרש דהיסט איירי שמסיט כולו הוי כל דוקא[ב] ובכמה דוכתי קרי להיסט משא אבל אי איירי בעליונו של זב שאינו מסיט כולו (ד) ושמקצתו נגרר בארץ דלאו היסט הוא[ג] כדאמר (ת"כ פ' מצורע) איזהו מגע שהוא ככולו הוי אומר זה היסטו מספקא לר"י אי שייך בכל דבר[ד] או לא דעליונו של זב נפקא לן מבכל אשר יהיה תחתיו הזב (ה) אי הוי דומיא דמשכב ומושב שאינו נוהג אלא בדבר הראוי לכך או לא: **כל** שהזב נישא עליו טהור. אומר רבינו תם דטהור מטומאה חמורה דאינו מטמא אדם וכלים אבל טמא טומאה קלה כגון לטמא אוכלין ומשקין אף על גב דאינו ראוי למשכב ומושב ומייתי ראיה מפרק דם הנדה (דף נד:) דקאמרינן אי מה היא עושה משכב ומושב כו' (ו) אף (מ) (מדוה) נמי עושה משכב ומושב לטמא אדם לטמא בגדים ומשני אמר קרא היא ולא דמה אי מה היא מטמאה באבן מסמא אף מדוה נמי והשתא כיון שמיעט דמה מדין משכב ומושב מאי קאמרינן תו דליטמא באבן מסמא והא אבן מסמא היינו משכב ומושב דמטעם משכב ומושב הוא דמיטמא כדקתני בתורת כהנים אפילו עשרה כלים זה על זה ואפילו על גבי אבן מסמא מניין תלמוד לומר כל המשכב ואבן מסמא מפרש רבינו תם דהיינו אבן גדולה שיש כלים תחתיה ואין מרגישין הכלים בכובד הזב היושב על האבן שבלא הזב האבן כבידה ביותר ומפרש התם רבינו תם דהכי פירושו אי מה היא כו' כלומר דנהי שמיעטת דמה מטומאה חמורה אכתי מניין שלא יטמא טומאה קלה אף על גב דממעט ממשכב ומושב צריך למעט מטומאה קלה והיינו משום דאפילו דבר שאינו ראוי למשכב ומושב מטמא טומאה קלה ואין נראה דבהדיא כתיב בתורת כהנים תניא כל אשר ישכב עליו הזב יטמא יכול יטמא דבר שאינו ראוי לשכיבה לא מה היא אינה מטמאה כו' יכול הוא והיא לא יטמאו טומאה חמורה אבל יטמאו טומאה קלה תלמוד לומר משכב אלמא מידי דלא חזי למשכב ומושב טהור לגמרי[ה] ונראה לפרש דמה שמרבה בתורת כהנים אבן מסמא מוכל המשכב היינו דוקא לטומאה קלה ושמא בשום מקום ממעט לה מטומאה חמורה[ו] אבל מידי דלא חזי למשכב ומושב אפי' טומאה קלה ליכא ולכך אע"ג דמיעט דמה מדין משכב ומושב לענין טומאה חמורה עדיין צריך למעט מדין אבן מסמא שהוא לענין טומאה קלה: **אי** דיתיב עלה היינו מושב. תימה דבקרא כתיב מרכב ומושב ודינן חלוק זה מזה[ז] (ט) וי"ל דנהי דקרא מחלק בין ישיבה דרכיבה לישיבה דעלמא מ"מ התנא דקאמר חוץ מן הראוי למשכב ומושב כל עניני ישיבות קאמר ולא נימא דלא דק בכללי' משום הכי קאמר היינו מושב: **אבל** במים ומלח מערבין. בסמוך מוקי בשנותן לתוכן שמן וקשה דתיפוק לי משום שמן כדפריך לקמן (עמוד ב') אמעשר והכא לא שייך שינויא דהתם ויש לומר דהכא איצטריך דאף על גב דלא הוי מן השמן מזון שתי סעודות[ח]: **מאן** דמתני אמעשר כ"ש אעירוב. וקשה[ט] הא איכא כמיהין ופטריות וכפניות ופולין יבשין דאמרינן לקמן דאין

מערבין

מסורת הש"ס

א) גי' ירו' ובמשנה שבמשניות לילך לחוץ וגירסת רי"ף לצאת לחוץ וגירסת הרא"ש לחוץ ולאכול, ב) לקמן כט. קידושין לד., ג) [קידושין כט. וש"נ], ד) זבין פ"ה מ"ב, ה) תוספתא דכלים ב"ב פ"ב ה"ד, ו) [צ"ל אלעזר], ז) [דברים טז], ח) [דברים יא], ט) [קידושין כט:], י) [בראשית א], כ) [במדבר יח], ל) בס"א נוסף: לו, מ) [צ"ל דמה], נ) [דהנוגע במרכב אין טעון כיבוס בגדים כדמוכח בתורת כהנים עי' תוס' פסחים ג. ד"ה שהרי],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שמחה וכו' מוזהרות כאנשים דהוקשו נשים לאנשים לכל עונשים שבתורה בפרק קמא דקדושין: (ב) ד"ה פריה ורביה וכו' ומלאו את הארץ וכבשוה: (ג) ד"ה פדיון וכו' על האם בבכורות שמעינן לה מדכתיב תפדה וקרי ביה תִּפָּדֶה כל שחייב לפדות את עצמו חייב: (ד) תוס' ד"ה כל שנישא וכו' מסיט כולו כגון שמקצתו: (ה) בא"ד תחתיו הזב מי הוה דומיא: (ו) ד"ה כל שהזב וכו' מה היא עושה משכב ומושב לטמא אדם ולטמא בגדים אף מדוה נמי וכו' לטמא בגדים כו' ומשני וכו' אף מדוה נמי מטמאה באבן מסמא והשתא כיון וכו' תלמוד לומר כל המשכב:

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] גמ' הא איכא כמהין ופטריות. נ"ב וכו' כצ"ל כמו שהגיה הגאון מהר"א ווילנא. ויבואר דבריו בביאוריו לש"ע א"ח סי' שפ"ו ס"ק ט"ז יעו"ש באורך דקושית הש"ס קאי על ניקח בכסף מעשר. וכמהין ופטריות אינן נקחין כדאיתא בתורת כהנים פ"א פיסקא ח' אבל לענין עירוב לא שייך כלל דממ"נ אם במבושלין הוו מאכל ומערבין בהם כדמוכח בשבת ס"ח ע"א ואם חיין הם הל"ל מתבואה שאין מערבין בה כדלקמן דף כ"ט ע"א א"י כאמור ודפח"ח אף שהוא דלא כרי"ף והרמב"ם. וע"ע גם בתוספות ד"ה מאן דמתני וכו' דסברי דניקחין בכסף מעשר נגד הת"כ שהביא הגאון ז"ל. וי"ל:

מוסף רש"י

אין למדין מן הכללות. כל היכי דתני כלל כי האי גוונא כל מצות עשה וכו' וכל מצות לא תעשה, וכל חייבין כלאים, אין למדין מהם, דלאו דווקא, ואפילו במקום שנאמר בו חוץ, דאיכא למימר מדאפיק האי דאפיק ש"מ דווקא הוא ולא שייר מידי, אפ"ה אין למדין (קידושין לד.). כל מצות עשה שהזמן גרמא. שהזמן גורם לה שתבא (שם כט.).

מוסף תוספות

א. דאין זה תלוי במחלוקת סומכוס ורבנן, דלא פליגי אלא בהא דסומכוס סבר מידי דחזי ליה למיכל בעינן ורבנן סברי כיון דחזי לאינשי דעלמא מערבין לו בה אבל לכ"ע בעינן שיוכל המערב להגיע לעירובו ובענין אחר לא קנה שביתה. רא"ש סי' ב'. ב. [ד]היסטו של זב הוא בכל דבר הראוי לטמא במגע, כדאמרינן התם כל שבא לכלל מגע בא לכלל היסט. ריטב"א. ג. דמשום היסט אינו טמא אא"כ מסיט כל הבגד. תוס' הרא"ש. ד. אפילו במידי דאין גזיגה להיות עליו, דלהוי כל דווקא, ולא הוי כעין תחתונו דאין נוהג אלא במידי דחזי ליה. ר"ש זבים פ"ה מ"ב. ה. אפילו מטומאה קלה, כשלא נגע בו. ריטב"א. ו. דאבן מסמא נפקא לן משום דרשא דלא מטמא אלא אוכלין ומשקין. תוס' נדה נד: ד"ה אף. ז. [ו]תקשי ליה קרא גופיה דמחלק בין מרכב למושב, והיאך תמצא מרכב לחודיה, אי דיתיב עליה. תוס' ר"פ. ח. ובעירוב צריך ב' סעודות, ואשמעינן דהמים והמלח משלימין ומצטרפין. שם. ט. מאי כל שכן. ריטב"א.

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פי"ב מהל' עבודת כוכבים הל' גן]:
ב ב מיי' פ"א מהלכות משכב ומושב הל' א ופ"ו הלכה ג והלכה ו:
ג ג מיי' פ"ו שם הל' ו ופ"ז הלכה ח:
ד ד מיי' פ"א שם הל' א ופ"ו הל' ו ופ"ח הלכה ב:
ה ה מיי' פכ"ה מהל' כלים הלכה כ:
ו ו ז מיי' פ"א מהל' עירובין הלכה ח סמג עשין דרבנן א טוש"ע א"ח סי' שפו סעיף ה:
ז ח מיי' פ"ז מהלכות מעשר שני הלכה ד סמג עשין קלו:

הגהות הגר"א

[א] גמ' חוץ מן המים והמלח. נ"ב וכו': [ב] והאיכא כמיהין ופטריות. נ"ב ת"כ פ"א פסקא ח. (ועמ"ש רבינו בא"ח סי' שפ"ו ס"ק ט"ז וממ"ש ואי קאי אכמהין מבושלין קשה ביותר כו'. עיין רש"י קדושין ל"ד ע"א ד"ה והאיכא כו' וקים להו לרבנן דלא זייני):

לעזי רש"י

ארצו"ן. קשת-האוכף (אחד משני החלקים המקבילים המהווים את שלד האוכף).

רבינו חננאל

א"ר יוחנן אין למדין מן הכללות ואפילו [ב]מקום שנאמר בהן חוץ. פי' כל מקום שיאמר כל אינו ממש. ואפילו אם יפרש ויאמר חוץ מכך וכך, לא תאמר כיון שאמר חוץ אין לך דבר היוצא מן הכלל הזה אלא המפורשין, אלא יש הרבה זולתם יוצאין מזה הכלל. ואסיקנא בקדושין תנן כל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות ואנשים חייבין כו'. והתם א"ר יוחנן אין למדין מן הכללות ואפי' במקום שנאמר בהן חוץ. אמר אביי אף אנן נמי תנינא, במסכת זבין פר' ה' עוד כלל אמרו כל הנישא על גבי הזב טמא, וכל שהזב נישא עליו טהור חוץ מן הראוי למשכב ולמושב והאדם. ואקשינן כללא הוא ותו ליכא, והא איכא מרכב. ואמרינן מרכב מאי ניהו איכוף אדיתיב עליה היינו מושב. ולטעמיך מי לא כתיב מושב וכתיב מרכב. אלא מרכב גברא [נ"א: גבא] אוכפא דבהדי דרכיב מחית ידיה עליה. ותנן בתוספתא דכלים פרק כ' האיכוף טמא מושב והתפוס טמא מרכב. ושאר כל התפוסות שבצדדין (ו)אם היו רחבות טפח טמאין. יש מי שמפרש התפוסות הזונות והן העצים הנתונין בטיפשא שמאחור ושלפנים, כדכתיב והזונות רחצו. והן עצי המרכב שניטפו מן הדם. פי' האיכוף העץ שאחורי הסרג. והתפוס. העץ שלפניו שאוחזו בידו בעת שהוא עולה לרכוב. והנה אילו לא מושב ולא מרכב וטמאין. ש"מ אין למדין מן הכללות. וכן שנינו בכל מערבין חוץ מן המים ומן המלח והא איכא כמהין ופטריות ש"מ כמו המים [ו]המלח. ואמרינן לא שנו אלא מים בפני עצמן ומלח בפני עצמו אבל שניהן יחד ניקחין. מן דמתני אמעשר שניקחין בכל כ"ש אעירוב שמערבין כו'. כי אתא ר' יצחק מתני אמעשר. ואותבינן עליה מיהא דתניא העיד ר' יהודה בן גדיש לפני ר' אליעזר של בית אבא היו לוקחין ציר בכסף מעשר, אמרו לו שמא לא שמעת א[לא] בציר שקרבי דגים מעורבין בו. ואפי' ר' יהודה בן גדיש לא אמר [אלא] בציר דשומנא דפירות הוא, אבל מים ומלח דברי הכל הוא לא. ופריק רב יוסף

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

לא נצרכה [א]אלא שנתן לתוכן שמן אמר ליה אביי ותיפוק ליה משום שמן לא צריכא [ב]שנתן דמי מים ומלח בהבלעה ובהבלעה מי שרי אין והתניא בן בג בג אומר [1]בבקר [ג]מלמד שלוקחין בקר על גב עורו ובצאן מלמד שלוקחין צאן על גב גיזתה וביין מלמד [ד]שלוקחין יין על גב קנקנו ובשכר מלמד [ה]שלוקחין תמד משהחמיץ א"ר יוחנן מאן דמתרגם לי בבקר אליבא דבן בג בג [א]מובילנא מאניה אבתריה לבי מסותא מאי טעמא כולהו צריכי לבר מבבקר דלא צריך מאי צריכי דאי כתב רחמנא בבקר הוה אמינא בקר הוא דמזדבן על גב עורו משום דגופיה הוא אבל צאן על גב גיזתה דלאו גופיה הוא אימא לא ואי כתב רחמנא בצאן על גב גיזתה הוה אמינא משום דמחובר בה אבל יין ע"ג קנקנו אימא לא ואי כתב רחמנא ביין הוה אמינא משום דהיינו נטירותיה אבל תמד משהחמיץ דקיוהא בעלמא הוא אימא לא כתב רחמנא שכר ואי כתב רחמנא בשכר הוה אמינא מאי שכר דבילה קעילית דפירא הוא אבל יין על גב קנקנו אימא לא ואי כתב רחמנא יין על גב קנקנו דהיינו נטירותיה אבל צאן על גב גיזתה אימא לא כתב רחמנא צאן דאפילו על גב גיזתה בבקר למה לי וכ"ת אי לא כתב רחמנא בבקר הוה אמינא צאן על גב עורה אין על גב גיזתה לא כתב רחמנא בבקר לאתויי עורו אייתר ליה צאן לאתויי גיזתה אי לא כתב רחמנא בקר לא הוה אמינא צאן על גב עורה אין על גב גיזתה לא דאם כן לכתוב רחמנא בקר דממילא אייתר ליה צאן וכיון דכתב רחמנא צאן דאפילו על גב גיזתה בבקר למה לי השתא צאן על גב גיזתה מיזדבנא בקר על גב עורו מיבעיא [א] היינו דקאמר רבי יוחנן מאן דמתרגם לי בבקר אליבא דבן בג בג מובילנא מאניה לבי מסותא במאי קא מיפלגי רבי יהודה בן גדיש ור"א והני תנאי דלקמן ר' יהודה בן גדיש ור"א דרשי רבויי ומיעוטי והני תנאי דרשי כללי ופרטי ר' יהודה בן גדיש ור"א דרשי ריבויי ומיעוטי [1]ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך ריבה בבקר ובצאן וביין ובשכר מיעט ובכל אשר תשאלך נפשך חזר וריבה ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל מאי רבי רבי כל מילי ומאי מיעט לר"א מיעט ציר לר' יהודה בן גדיש מיעט מים ומלח והני תנאי דרשי כללי ופרטי [ו]דתניא ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך כלל בבקר ובצאן וביין ובשכר פרט ובכל אשר תשאלך נפשך חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט [ז]מה הפרט מפורש פרי מפרי וגידולי קרקע אף כל פרי מפרי וגידולי קרקע ותניא אידך מה הפרט מפורש ולד ולדות הארץ אף כל ולד ולדות הארץ מאי בינייהו אמר אביי דגים איכא בינייהו למאן דאמר פרי מפרי וגידולי קרקע הני דגים גידולי קרקע נינהו למאן דאמר ולד ולדות הארץ דגים ממיא איברו ומי אמר אביי דגים גידולי קרקע נינהו והאמר אביי אכל

רש"י

לא נצרכה. הא דמתני' ר' יצחק מים ומלח המעורבין ניקחין אלא כשנתן לתוכן שמן: **בהבלעה.** בשביל המים והמלח קנה השמן ביוקר והבליע בו דמיהן וכי האי גוונא שרי רבי יצחק: **והתניא.** בניחותא: **בבקר.** הואיל וכתיב בכל אשר תאוה נפשך למה לי למיכתב בבקר ובצאן וביין ובשכר אלא לדרשות בבקר ללמדך שלוקחים בקר אגב עורו ויצא העור לחולין ואין צריך למוכרו ולחזור ולאכלו בירושלים: **אגב גיזותיה.** אע"ג דאיכא תרתי עור וגיזה דנפקי לחולין: **אגב קנקן.** חבית של חרס שהיין שמור בתוכו ויצא הקנקן לחולין: **תמד.** שנותנים מים בחרצנים ולכשהחמיץ שנגמרה תסיסתו הוי כיין. אלמא מדקתני בבקר אגב עורו אלמא בהבלעה שרי ואע"ג דעור באנפי נפשיה לא חזי דמידי דמאכל בעינן כדכתיב ואכלת: **מאן דמתרגם בקר.** דלאיצטריך למיכתביה אליבא דבן בג בג כו': **עורו.** המחובר לבשר ואינו יכול להפשיטו מחיים: **אבל גיזה.** יכול לגוזזה מחיים והוה אמינא דליתסר דלא גופא דפירא הוא: **קיוהא.** כמו תקהינה שיניו (ירמיה לא). כלומר לאו פירא ממש הוא אלא מים בעלמא שנכנס בהן קיוהא של חרצנים. איגרו"ס בלע"ז: **ואי כתב שכר הוה אמינא.** הבלעה לעולם אסירא והאי שכר לאו תמד הוא דנילף מיניה דיהיב דמים של מים בהבלעה אלא האי שכר דבילה קעילית היא מאותו מקום דמשכרא כדאמרינן בכריתות (דף יג:) אכל דבילה קעילית ונכנס למקדש חייב: **דאם כן.** דלאן לאו למישרי גיזות הוא דאתא אלא עור לא הוה כתיב קרא לאן אלא בקר דלית ליה גיזות: **במאי קא מיפלגי רבי יהודה ורבי אליעזר.** דאמרי תרוייהו [ע"א] דגים ניקחין ובציר הוא דפליגי: **והני תנאי דלקמן.** דדרשי פרי מפרי וגידולי קרקע וולד ולדות הארץ ותרוייהו ממעטי דגים וכ"ש ציר: ה"ג **לר"א מיעט ציר ולרבי יהודה מיעט מים ומלח.** דלאו ציר: ה"ג **דתניא ונתתה הכסף וגו': פרי מפרי.** עגל נולד מאמו וכן שה וענבים מחרצנים שזורעין החרצנים: **וגידולי קרקע.** שכולן ניזונין וגדילין מן הקרקע: **ולד ולדות הארץ.** שנבראו מן הארץ במעשה בראשית: **דגים גידולי קרקע נינהו.** קסבר שהדגים ניזונין מן הקרקע:

תוספות

מערבין בהן אף על גב דמסתמא נקנין בכסף מעשר דפרי מפרי הן וגידולי קרקע ויש לומר הא דאין מערבין בהן היינו משום דלא חזו אלא ע"י תיקון וגבי עירוב צריך שיהו ראויין לאכילה בשעה שהעירוב חל אבל לטמא טומאת אוכל או ליקח בכסף מעשר שפיר דמי כיון דחזו על ידי תיקון [א] אבל דבר שאין צריך תיקון [ב] אם ניקח בכסף מעשר [ג] כל שכן דמערבין בו [ד] וכן משני לקמן [ג] אכפניות דלענין טומאת אוכל שאני דראוי למתקן על ידי האור ומתני' דמעילה דקתני ובמזון שתי סעודות לעירוב וכבילה לטמא טומאת אוכלין דמשמע דהא בהא תליא כדאמר לקמן [ד] היינו בדבר שאין צריך תיקון ורבא דאמר וכי מערבין בתפוחים לחדודי הוא מדרבנן עבד דהא אטו מי לא הוה ידע דניקח בכסף מעשר דהוי פירי מפירי וגדולי קרקע דאין לומר דמיירי בתפוחים של יער דצריך למתקן דאם כן לא מייתי שפיר ממתני' דמעילה:

הוה אמינא מאי שכר דבילה קעילית. כל הני דרשות מיתורא דביתי"ן דריש דפרטי צריכי לפרט וכלל דממה נפשך צריכי תרי מינייהו כדאמר בפרק קמא דקדושין (דף יז.) גבי הענקה דאי כתיב צאן הוה אמינא [ה] גידולי קרקע [ו] לא ואי כתיב גורן הוה אמינא בעלי חיים לא [ז] ושאר פרטי נמי שמא צריכי לשום דרשה ועוד דבשבועות פ"ג (דף כג.) ובפרק בתרא דיומא (דף עו.) פריך ולימא דבילה קעילית ומשני גמר שכר שכר מנזיר והכא נפקא לן מדמרבינן יין אגב קנקן אלא התם אצטריך שכר שכר דלא נימא שכר גופיה דבילה קעילית היא והכא אבי"ת דבשכר קאי וקשה דהיכי קאמר הכא דה"א דבי"ת דבשכר לדבילה קעילית אתא הא מכלל ופרט נפקא דהוו פירי מפירי [ח] ועוד הקשה מה"ר שמואל דהיכי בעי למימר התם דשכר גופיה לדבילה קעילית [ט] והאמר הכא דאי לאו יתור דיין אגב קנקן ה"א דבי"ת דבשכר לדבילה קעילית [י] ויש לומר דשכר גופיה בעי למימר לדבילה קעילית בעינן והכא בדבילה מעורבת עם המים שכך רגילים לתקנם וחשיב טפי מתמד ואם תאמר אמאי לא מוכח התם דשתיה בכלל אכילה מדמרבינן תמד ואמר רחמנא ואכלת [יא] וליכא למימר ע"י אניגרון כדאמרינן התם דמידי דמשכר בעינן הואיל ואתי מריבויא דבשכר וי"ל דואכלת לא קאי אביתי"ן אלא אגופיה דקרא דהא עור וגיזה וקנקן לאו בני אכילה נינהו:

הוה אמינא צאן על גב עורו אין. ואם תאמר והא נפקא לן מיין אגב קנקן [יב] דעור נמי חשיב שומר כדאמרי' בהעור והרוטב (חולין דף קיח.) וי"ל דעור לא הוי כל כך שומר לבשר דמשהופשט לא הוי שומר [יג] אבל יין אי אפשר בלא קנקן [יד]:

נירעה

עין משפט נר מצוה

ח א ב מיי' פ"ז מהל' מעשר שני הלכה י:
ט ג מיי' פ"ח שם הלכה א:
י ד מיי' שם הלכה ג:
יא ה מיי' פ"ז שם הלכה ו:
יב ו מיי' שם הל' ג:

רבינו חננאל

הא דתני ר' יצחק כגון שנתן שמן עד גבו ומליח והבליע לו דמי מים ומלח בשמן. פי' ששוה השמן לבדו חצי איסר, ואמר לו הריני קונה מאצלך השמן לבדו באיסר והמים והמלח בחנם. ומנא לן דכי האי גוונא שרי. דתניא בן בג בג אומר ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך בבקר ובצאן. היה לו לומר בבקר ללמד שלוקחין בקר על גבי עורו. פי' מבליע דמי עור בבשר. בצאן כו'. **א"ר יוחנן מאן דמתרגם לי [ב]בקר אליבא דבן בג בג מובילנא מ[א]ניה בתריה לבי מסותא.** פי' אני משמשו כתלמיד לרב. מ"ט הני כולהו בצאן וביין ובשכר צריכא, [לבד] מבבקר דלא הוה צריך דאתי מהני. אמאי כתביה רחמנא, ולא אישתכח ליה תרגומא. **ובמאי פליגי יהודה בן גדיש** דמרבי ליקח ציר במעות מעשר שני, ור' אליעזר דאוסר, והני תנאי דבעינא למימר לקמן. ואמרי' הני יהוד' בן גדיש ור' אליעזר דרשי התורה ברבויי ומיעוטי. כתיב ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך, ריבה כל דבר שתתאוה. וחזר וכתב בבקר ובצאן ביין ובשכר מיעט כל דבר, ולא התיר אלא [אלו] בלבד. עוד חזר וכללו בכל אשר תשאלך נפשך, חזר וריבה לן כל דבר שתשאלך נפשך. ריבה ומיעט וריבה, למדנו כל שהוא בתורה כעיניין הזה דרשינן לא חזר ריבוי באחרונה אלא שריבה הכל, מאי רבי רבי הכל. אי הכי מיעוט למאי אתא. ואמרינן אתא לר' אליעזר למעט [ציר]. קסבר בעינן עיקר פירי והאי שומנא דפירי הוא, ליהוד' בן גדיש למעוטי מים ומלח. **הני תנאי דרשי כללי ופרטי,** דתניא ונתתה הכסף בכל אשר תאוה [נפשך] כלל, בבקר ובצאן וביין ובשכר (כלל) פרט, ו[ב]כל אשר תשאלך נפשך חזר וכלל, כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש פרי מפרי וגידולי קרקע, אף כל פרי מפרי וגידולי קרקע. האי תנא דספרי דבי רב ודבי ר' ישמעאל תנא מה הפרט מפורש וולד וולדות הארץ אף כל וולד וולדות הארץ. מאי **בינייהו אמר אביי דגים איכא בינייהו.** האי תנא דמרבי כל דהוא פרי מפרי וגדולי קרקע מרבי אפי' דגים, דהני נמי גידולי קרקע נינהו. ואקשינן דאביי אדאביי, אי דגים גידולי קרקע נינהו, אמאי

מסורת הש"ס

א) [ב"מ מח. סנהדרין סב:], ב) ב"ק נד: סג. נזיר לה:, ג) [דף כח:], ד) [דף כט.],

תורה אור השלם

1. וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף בְּכֹל אֲשֶׁר תְּאַוֶּה נַפְשְׁךָ בַּבָּקָר וּבַצֹּאן וּבַיַּיִן וּבַשֵּׁכָר וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁאָלְךָ נַפְשֶׁךָ וְאָכַלְתָּ שָּׁם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְשָׂמַחְתָּ אַתָּה וּבֵיתֶךָ: דברים יד כו

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] גמ' היינו דקאמר ר' יוחנן מאן דמתרגם לי בבקר אליבא דבן בג בג. עי' ב"ק דף נד ע"א תוס' ד"ה חמור דבור וכו' וכ"מ ד' נה ע"א ד"ה חמור וכו' ול"ע שלא הקשו מן בבקר דהכא ולא שייך תירוצם:

לעזי רש"י

איגרו"ס [איגרו"ם]. חומציות.

מוסף רש"י

שלוקחין בקר על גב עורו. הבשר לזבחי שלמים ומבליע דמי העור בבשר ויוצא לחולין (מנחות פב.). **לבי מסותא.** מרחץ, כמו מסחותא, וירחץ מתרגמינן ואסחי (סנהדרין סב:). **פרי מפרי.** ולד מולד, יין מענבים ושכר מתמרים, למעוטי כמהין ופטריות ומים ומלח דלאו פרי מפרי (ב"ק נד:). **וגידולי קרקע.** למעוטי דגים שאין נקחין בכסף מעשר (שם).

מוסף תוספות

א. דכל שהגריעות שבו הוא מפני שלא נגמר בישולו או שהוא מחוסר הכשר אכילה, אבל מ"מ אוכל הוא או פרי, דין הוא שיהא ניקח בכסף מעשר ואע"פ שאין מערבין בו, דלגבי עירוב בעינן מידי דחזי לאכלו בשעה שקונה עירוב כי אי אפשר לתקנו בשבת, ולגבי כסף מעשר הרי יכול לתקנו ולאכלו. ריטב"א. ב. שהגריעות שלו מחמת שאינו חשוב אוכל גמור ולא פרי גמור, אבל מ"מ נאכל הוא כמות שהוא חי. שם. ג. מפני שאתה חושבו פרי או אוכל. שם. ד. [ד]כל שכן שראוי לחשבו אוכל לענין עירוב דרבנן. שם. ה. בעלי חיים אין. תוס' יומא עו: ד"ה גמר. ו. שאין בעלי חיים. שם. ז. וכל הפחות צריך לכלל ופרט וכלל שני פרטים, בקר ויין או בקר ושכר או צאן ויין או צאן ושכר, חד לבעלי חיים וחד לדבר שאין בו רוח חיים. ריטב"א. ח. וגידולי קרקע. תוס' שם. ט. [ו]למה לי התם למימר דלא משתעי בדבילה קעילית משום דגמר שכר שכר מנזיר. תוס' הרא"ש.

י. [ו]מכיון דדרשינן ביין מלמד שלוקחין יין על גבי קנקנו תו לא איצטריך קרא לאיתויי דבילה קעילית, כדמוכח סוגיא דשמעתין, אלא מוקמינן ליה לתמד שהחמיץ. שם. יא. דהתם בשבועות וביומא אתינן לומר דשתיה בכלל אכילה מדכתב רחמנא ואכלת וכתב שכר, [illegible] מה לן למיטרח בהא דאפילו תימא דשכר היינו דבילה קעילית מכל מקום בי"ת דבשכר היינו תמד ומיניה שמעינן שפיר דשתיה בכלל אכילה. ריטב"א. יב. ואי משום דהיינו נטירותיה העור נמי חשיב שומר. תוס' הרא"ש. יג. דמשהופשט עורו אין הבשר צריך לו. שם. יד. היין צריך לקנקן כל שעה. שם.

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לָחוּץ וְלֵילֵךְ וְלֶאֱכוֹל:

גמרא

אין למדין מהכללות אף במקום שנאמר בו חוץ

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵין לְמֵידִין מִן הַכְּלָלוֹת - כל מקום שכתוב כלל, אין למדים מזה, שאינו 'מדייק' בדבריו, ויש יוצא מהכלל, **וַאֲפִילּוּ בִּמְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ חוּץ** מדבר פלוני, ואין אומרים שכיון שהוציא דבר אחד מהכלל, הרי זה מוכיח שדייק בדבריו, מפני שלפעמים משייר ואין מוציא מהכלל את כל מה שיוצא מהכלל.

מדייקת הגמרא: **מִדְּקָאָמַר** - מכך שרבי יוחנן אומר: **אֲפִילּוּ בִּמְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ חוּץ, מִכְּלָל דְּלָאו הָכָא קָאֵי** - הרי מוכח שרבי יוחנן אמר דבריו על מקום שלא נאמר בו חוץ, והוסיף ואמר אין למדים לא רק ממקום שנאמר בו חוץ, אלא אף ממקום שלא נאמר בו חוץ, ויש לברר: **הֵיכָא קָאֵי** - על היכן אמר רבי יוחנן דבריו.

דברי רבי יוחנן נאמרו על המשנה שאומרת כלל לגבי חובת נשים במצוות

אומרת הגמרא: **הָתָם קָאֵי** - דברי רבי יוחנן נאמרו על המשנה בקדושין, שכך שנינו: **כָּל מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא, אֲנָשִׁים חַיָּיבִין וְנָשִׁים פְּטוּרוֹת. וְשֶׁלֹּא הַזְּמַן גְּרָמָא, אֶחָד נָשִׁים וְאֶחָד אֲנָשִׁים חַיָּיבִין.**

ועל כך קשה: **וּכְלָלָא הוּא דְּכָל מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא נָשִׁים פְּטוּרוֹת, הֲרֵי מַצָּה** (אכילת מצה בליל פסח), **שִׂמְחָה** (שמחה במועד), **וְהַקְהֵל** (במוצאי שמיטה בחג הסוכות המלך קורא משנה תורה לאנשים נשים וטף), **דְּמִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא הוּא וְנָשִׁים חַיָּיבוֹת,** הרי שאין זה כלל שהם פטורות בכל מצוה שהזמן גרמא.

וכן קשה על הכלל: **וְכָל מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁלֹּא הַזְּמַן גְּרָמָא נָשִׁים חַיָּיבוֹת,** וקשה על כך: **הֲרֵי תַּלְמוּד תּוֹרָה** (נשים פטורות, שכתוב ולמדתם אותם את בניכם), **פְּרִיָּה וּרְבִיָּה** (שכתוב פרו ורבו ומלאו וכבשוה איש דרכו לכבוש, ואין אשה דרכה לכבוש), **וּפִדְיוֹן הַבֵּן** (פדיון בנו הבכור, חובה על האב ולא על האם, ולומדים זאת מפסוקים במסכת קידושין), **דְּמִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁלֹּא הַזְּמַן גְּרָמָא וְנָשִׁים פְּטוּרוֹת,** הרי שאין כלל שהם חייבות במצוה שלא הזמן גרמא.

אֶלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵין לְמֵידִין מִן הַכְּלָלוֹת וַאֲפִילּוּ בִּמְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ חוּץ.

◆◆◆

גם לגבי זב, נאמר שכל הדברים שהזב נישא עליהם טהורים 'חוץ' מכמה דברים, ומלבד זה גם המרכב טמא

אָמַר אַבָּיֵי, וְאִיתֵּימָא רַבִּי יִרְמְיָה: אַף אֲנַן נָמֵי תְּנֵינָא, עוֹד כְּלָל אַחֵר אָמְרוּ, כָּל שֶׁנִּישָּׂא עַל גַּבֵּי הַזָּב - כל מה שמונח על הזב, **טָמֵא.**

וְכֹל שֶׁהַזָּב נִישָּׂא עָלָיו טָהוֹר, חוּץ מִן הָרָאוּי לְמִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב וְהָאָדָם - מה שהזב יושב או שוכב עליו נטמא מדין משכב ומושב אבל דין זה נאמר רק בדבר שמיועד למשכב ומושב, אבל אם אינו מיועד לכך הרי הוא טהור, וכן אם אדם נושא את הזב, הרי האדם נטמא.

ועל כך קשה: **וְתוּ לֵיכָּא** - ואין עוד דברים שהזב נישא עליהם והוא מטמאם, **וְהָא אִיכָּא מֶרְכָּב** - והרי יש גם מרכב שהזב מטמא.

מבררת הגמרא: **מֶרְכָּב הֵיכִי דָמֵי** - איך האופן של מרכב, **אִי דְּיָתֵיב עֲלֵיהּ** - אם הזב יושב עליו - **הַיְינוּ מוֹשָׁב.**

מבארת הגמרא: **אֲנַן הָכִי קָאָמְרִינַן** - אנחנו כך אמרנו: **הָא אִיכָּא גַּבָּא דְאוּכָּפָא** - הרי יש את גב האוכף, **דְּתַנְיָא: הָאוּכָּף טָמֵא מוֹשָׁב, וְהַתְּפוּס** - העץ שתופס בו כשרוכב **טָמֵא מֶרְכָּב.**

אֶלָּא שְׁמַע מִינַּהּ אֵין לְמֵידִין מִן הַכְּלָלוֹת וַאֲפִילוּ בִּמְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ חוּץ.

♦ ♦ ♦

גם לגבי עירוב, נאמר בכל מערבין חוץ ממים ומלח, ומלבד זה גם בכמהין ופטריות אין מערבים

אָמַר רָבִינָא וְאִיתֵּימָא רַב נַחְמָן: אַף אֲנַן נָמֵי תְּנֵינָא, בַּכֹּל מְעָרְבִין וּמִשְׁתַּתְּפִין חוּץ מִן הַמַּיִם וְהַמֶּלַח,

וקשה על כך: **וְתוּ לֵיכָּא, וְהָא אִיכָּא כְּמֵיהִין וּפִטְרִיּוֹת,**

אֶלָּא שְׁמַע מִינַּהּ, אֵין לְמֵידִין מִן הַכְּלָלוֹת וַאֲפִילוּ בִּמְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ חוּץ.

♦ ♦ ♦

שנינו במשנה: **הַכֹּל נִיקָּח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר, כּוּ'.**

אף ששנינו שמים ומלח אינם מזון אבל מים ומלח מעורבים יחד הם מזון – יש דעה שמאמר זה נאמר על עירוב, ויש דעה שמאמר זה נאמר על מעשר

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא, חַד מַתְנֵי אַעֵירוּב, וְחַד מַתְנֵי אַמַּעֲשֵׂר - אחד למד את המבואר להלן לעניין עירוב, ואחד לעניין מעשר,

חַד מַתְנֵי אַעֵירוּב: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא מַיִם בִּפְנֵי עַצְמוֹ וּמֶלַח בִּפְנֵי עַצְמוֹ דְּאֵין מְעָרְבִין בהם, **אֲבָל בְּמַיִם וּמֶלַח** [המעורבים יחד, מזון הן לטבל בהן פתו], ועל כן **מְעָרְבִין** בהם.

וְחַד מַתְנֵי אַמַּעֲשֵׂר: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא מַיִם בִּפְנֵי עַצְמוֹ וּמֶלַח בִּפְנֵי עַצְמוֹ דְּאֵין נִיקָּחִין, אֲבָל מַיִם וּמֶלַח נִיקָּחִין בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר.

מַאן דְּמַתְנֵי אַמַּעֲשֵׂר, כָּל שֶׁכֵּן אַעֵירוּב - מי שלמד זאת על מעשר, כל שכן שכך הדין בעירוב, שאם לגבי מעשר שהוא דין דאורייתא הוא נחשב לאוכל, כל שכן לגבי עירוב שהוא דרבנן (ריטב"א).

וּמַאן דְּמַתְנֵי אַעֵירוּב, אֲבָל אַמַּעֲשֵׂר לָא, מַאי טַעְמָא פֵּירָא בָּעֵינַן - אבל מי שלמד זאת על עירוב, אינו סובר שכך הוא במעשר, מפני שבמעשר צריך פרי כמבואר להלן, ומי מלח אינם בכלל פרי.

רב יצחק למד שמותר לקנות מי מלח מכסף מעשר והקשו עליו מברייתא שמבואר שלא כדבריו

כִּי אֲתָא - כאשר בא **רַבִּי יִצְחָק** מארץ ישראל לבבל, **מַתְנֵי אַמַּעֲשֵׂר** - הרי הוא למד את מה שנאמר 'לא שנו' לגבי מעשר, והיינו שמותר לקנות מי מלח מכסף מעשר.

מֵיתִיבִי - הקשו על רבי יצחק מברייתא, שכך שנינו: **הֵעִיד רַבִּי יְהוּדָה בֶּן גָּדִישׁ לִפְנֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שֶׁל בֵּית אַבָּא הָיוּ לוֹקְחִין צִיר** (מים היוצאים מהדג כשמולחים אותו, הרי זה רוטב של הדג עם 'מי מלח) **בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר, אָמַר לוֹ** רבי אליעזר: **שֶׁמָּא לֹא שָׁמַעְתָּ אֶלָּא כְּשֶׁקִּרְבֵי דָגִים מְעוֹרָבִין בָּהֶן** - כשיש שם ממש חלק מהדג.

הרי מבואר שלרבי אליעזר אין קונים אפילו ציר דגים בכסף מעשר, וקשה על רבי יצחק שהתיר,

והגמרא מוסיפה להקשות על רבי יצחק: **וַאֲפִילּוּ רַבִּי יְהוּדָה בֶּן גָּדִישׁ לָא קָאָמַר אֶלָּא בְּצִיר דְּשׁוּמְנָא דְפִירָא הִיא**, שאפילו כשאין קרבי דגים מעורבים בו יש שם קצת משמנן עם המים ומלח, **אֲבָל מַיִם וּמֶלַח** שאינם ציר, **לֹא.**

תשובה: מה שרבי יצחק אמר שקונים מים ומלח מכסף מעשר, מדובר כשנתן לתוכם שמן

אָמַר רַב יוֹסֵף: [עמוד ב] **לֹא נִצְרְכָה** - מה שרבי יצחק התיר לקנות מי מלח מכסף מעשר לא התיר זאת, **אֶלָּא** באופן **שֶׁנָּתַן לְתוֹכָן שֶׁמֶן.**

שאלה: והרי יש שם שמן, ומצד השמן לבדו יכול לקנותו מכסף מעשר

אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: וְתִיפּוֹק לֵיהּ מִשּׁוּם שֶׁמֶן.

תשובה: מדובר שנתן מעט שמן בהרבה מים ומלח, ורבי יצחק חידש שאפשר לקנות מכסף מעשר 'מי מלח' בהבלעה – שמשלם על השמן ביוקר (כדי לשלם בזה גם על המי מלח המעורבים בו)

עונה הגמרא: **לֹא צְרִיכָא שֶׁנָּתַן דְּמֵי מַיִם וּמֶלַח בְּהַבְלָעָה** - בשביל המים והמלח, קנה השמן ביוקר, והבליע בו דמיהן, וכי האי גוונא שרי ר' יצחק.

שואלת הגמרא: **וּבְהַבְלָעָה מִי שְׁרֵי.**

עונה הגמרא: **אִין**, והגמרא מביאה ראיה לכך: **וְהָתַנְיָא** - ואכן כך שנינו: **בֶּן בַּג בַּג אוֹמֵר,** - לגבי דברים הנקנים בכסף מעשר שני: שנאמר 'בכל אשר תאוה נפשך', וקשה למה נאמר גם 'בבקר ובצאן וביין ובשכר', ולומדים מכך לדרשות כדלהלן: **'בַּבָּקָר' מְלַמֵּד שֶׁלּוֹקְחִין בָּקָר עַל גַּב עוֹרוֹ**, כגון שקונה בקר ועור מכסף מעשר שני, וכולל את המחיר של העור בבקר, ואין צריך למכור את העור ולחזור ולאכלו בירושלים, אלא העור יוצא לחולין.

'וּבַצֹּאן', מְלַמֵּד שֶׁלּוֹקְחִין צֹאן עַל גַּב גִּיזָּתָהּ, אף שעור וגיזה יוצאים לחולין, יכול לקנות צאן ולהבליע במחירו גם את העור והצמר.

'וּבַיַּיִן', מְלַמֵּד שֶׁלּוֹקְחִין יַיִן עַל גַּב קַנְקַנּוֹ, קונה יין ומכליל במחיר גם את החבית של חרס שהיין שמור בתוכו, ויצא הקנקן לחולין.

'וּבַשֵּׁכָר', מְלַמֵּד שֶׁלּוֹקְחִין תֶּמֶד מִשֶּׁהֶחְמִיץ - שנותנים מים בחרצנים, ולכשהחמיץ, שנגמרה תסיסתו הוי כיין,

הרי שאף שאסור לקנות עור מכסף מעשר, אם קונה אותו בהבלעה יחד עם הבשר, מותר.

◆◆◆

בירור מה החידוש במה שנאמר בפסוק 'בבקר'

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַאן דִּמְתַרְגֵּם לִי - מי שיפרש לי מה החידוש במה שאמרה התורה **'בַּבָּקָר' אַלִּיבָּא דְּבֶן בַּג בַּג, מוֹבִילְנָא מָאנֵיהּ אַבַּתְרֵיהּ לְבֵי מַסּוּתָא** - אני יוביל את בגדיו אחריו לבית המרחץ.

מַאי טַעְמָא - מה הטעם שרק 'בבקר' קשה, מה הצריכותא בו, שהרי **כּוּלְּהוּ צְרִיכֵי לְבַר מִבַּבָּקָר דְּלָא צְרִיךְ** - כל מה שכתוב בפסוק יש בו צריכותר מלבד תיבת 'בבקר'.

והגמרא מבארת: [החידוש במה שכתוב ב'צאן' (ולא הייתי לומדו מבקר)] **מַאי צְרִיכֵי, דְּאִי כְּתַב רַחֲמָנָא בַּבָּקָר, הֲוָה אָמֵינָא בָּקָר הוּא דְּמִזְדַּבַּן עַל גַּב עוֹרוֹ, מִשּׁוּם דְּגוּפֵיהּ הוּא**, שהרי העור מחובר לבשר ואינו יכול להפשיטו מחיים, **אֲבָל צֹאן עַל גַּב גִּיזָּתָהּ דְּלָאו גּוּפֵיהּ הוּא** ויכול לגוזזה מחיים, **אֵימָא לָא** - הייתי אומר שאי אפשר למוכרו יחד עם הצאן, לכן כתבה התורה ובצאן.

[החידוש במה שכתוב ביין (ולא הייתי לומדו מבצאן)] **וְאִי כְּתַב רַחֲמָנָא 'בַּצֹּאן'**, והייתי לומד מזה שאפשר לקנות צאן **עַל גַּב גִּיזָּתָהּ** (להבליע בה גם את הצמר), **הֲוָה אָמֵינָא מִשּׁוּם דִּמְחוּבָּר בָּהּ, אֲבָל יַיִן עַל גַּב קַנְקַנּוֹ, אֵימָא לָא.**

[החידוש במה שכתוב שכר (ולא הייתי לומדו מביין)] **וְאִי כְּתַב רַחֲמָנָא 'בַּיַּיִן', הֲוָה אָמֵינָא מִשּׁוּם דְּהַיְינוּ נְטִירוּתֵיהּ** - שהקנקן הוא השמירה של היין, **אֲבָל תֶּמֶד מִשֶּׁהֶחְמִיץ דְּקִיוּהָא בְּעָלְמָא הוּא** - שהוא חומץ בעלמא, ואינו פרי אלא מים בעלמא שנכנס בהן חומץ של חרצנים, **אֵימָא לָא, כְּתַב רַחֲמָנָא שֵׁכָר.**

[החידוש במה שכתוב ביין (ולא הייתי לומדו מבשכר)] **וְאִי כְּתַב רַחֲמָנָא 'בַּשֵּׁכָר', הֲוָה אָמֵינָא** הבלעה לעולם אסירא, והאי שכר אינו תמד, אלא, **מַאי שֵׁכָר דְּבֵילָה קְעִילִית** (דבילה שקרויה קלעית על שם מקומה, והיא משכרת) ואותה מותר לקנות מכסף מעשר **דְּפֵירָא הוּא, אֲבָל יַיִן עַל גַּב קַנְקַנּוֹ אֵימָא לָא**, לכן כתבה התורה 'וביין'.

[החידוש במה שכתוב בצאן (ולא הייתי לומדו מביין)] **וְאִי כְּתַב רַחֲמָנָא יַיִן, עַל גַּב קַנְקַנּוֹ** ללמד שיכול להבליע את הקנקן, הייתי אומר שזה מותר **דְּהַיְינוּ נְטִירוּתֵיהּ, אֲבָל צֹאן עַל גַּב גִּיזָּתָהּ, אֵימָא לָא, כְּתַב רַחֲמָנָא צֹאן, דַּאֲפִילּוּ עַל גַּב גִּיזָּתָהּ,**

ואחר שהתבאר הצריכותא בכל אלו, קשה: **בַּבָּקָר לְמָה לִי**, שאם מותר לקנות צאן עם צמרו, אף שאפשר לגוזזו, ודאי שאפשר לקנות בשר עם עורו.

הצעת ביאור: מ'בבקר' לומדים – על גב עורו. ומבצאן – לומדין על גב גיזה

הגמרא מציעה יישוב: **וְכִי תֵּימָא, אִי לָא כְּתַב רַחֲמָנָא בַּבָּקָר, הֲוָה אָמֵינָא צֹאן עַל גַּב עוֹרָהּ אִין, עַל גַּב גִּיזָּתָהּ לָא** (כיון שאת הצמר אפשר להוריד מחיים), **כְּתַב רַחֲמָנָא בַּבָּקָר, לְאֵתוֹיֵי עוֹרוֹ**, וממילא **אִיַּיתַּר לֵיהּ צֹאן, לְאֵתוֹיֵי גִּיזָּתָהּ,**

דחיית הביאור: אם היה כתוב רק בצאן ולא היה כתוב בבקר, הייתי אומר שבצאן היינו גם גיזות וגם עור – שאם לא כן היה כתוב בקר

הגמרא דוחה ביאור זה: **אִי לָא כְּתַב רַחֲמָנָא בָּקָר, לָא הֲוָה אָמֵינָא צֹאן עַל גַּב עוֹרָהּ אִין, עַל גַּב**

גִּיזָּתָהּ לָא, דְּאִם כֵּן דצאן לאו למישרי גיזות הוא דאתא, אלא עור, לא הוה כתיב קרא צאן, אלא **לִכְתּוֹב רַחֲמָנָא בָּקָר** דלית ליה גיזות, **דְּמִמֵּילָא אִיַּיתַּר לֵיהּ צֹאן.**

וממילא חוזרת השאלה מה צריך לומר בבקר, שהרי: **וְכֵיוָן דִּכְתַב רַחֲמָנָא צֹאן דַּאֲפִילּוּ עַל גַּב גִּיזָּתָהּ, בְּבָקָר לְמָה לִי,** שהרי הוא קל וחומר: **הַשְׁתָּא צֹאן עַל גַּב גִּיזָּתָהּ מִיזְדַּבְנָא** (ואף שאת הצמר אפשר להוריד מחיים), **בָּקָר עַל גַּב עוֹרוֹ מִיבַּעְיָא.**

לאחר שביארה הגמרא מדוע בבקר מיותר: מסיימת הגמרא בביאור העניין: **הַיְינוּ דְּקָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מַאן דִּמְתַרְגֵּם לִי בְּבָקָר אַלִּיבָּא דְּבֶן בַּג בַּג מוֹבִילְנָא מָאנֵיהּ לְבֵי מַסּוּתָא.**

◆ ◆ ◆

ביאור מחלוקת התנאים אם דגים נקנים בכסף מעשר

בְּמַאי קָא מִיפַּלְגֵי רַבִּי יְהוּדָה בֶּן גָּדִישׁ וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר דאמרי תרוייהו דגים ניקחין בכסף מעשר (שהם נחלקו רק לגבי ציר),

וְהָנֵי תַּנָּאֵי דִּלְקַמַּן שמבואר להלן דעת תנאים הסוברים שאי אפשר לקנות דגים מכסף מעשר.

מבארת הגמרא: **רַבִּי יְהוּדָה בֶּן גָּדִישׁ וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דָּרְשִׁי רִבּוּיֵי וּמִיעוּטֵי,**

וְהָנֵי תַּנָּאֵי דָּרְשִׁי כְּלָלֵי וּפְרָטֵי.

ביאור דעת רבי יהודה בן גדיש ורבי אליעזר שנחלקו עם ממעטים ציר או רק מים ומלח, ולומדים זאת מריבוי ומיעוט

רַבִּי יְהוּדָה בֶּן גָּדִישׁ וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר דָּרְשִׁי רִיבּוּיֵי וּמִיעוּטֵי,

׳וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף בְּכֹל אֲשֶׁר תְּאַוֶּה נַפְשְׁךָ׳, רִיבָּה,

׳בַּבָּקָר וּבַצֹּאן וּבַיַּיִן וּבַשֵּׁכָר׳, מִיעֵט,

׳וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁאָלְךָ נַפְשֶׁךָ׳, חָזַר וְרִיבָּה,

רִיבָּה וּמִיעֵט וְרִיבָּה, רִיבָּה הַכֹּל

מַאי רַבִּי, רַבִּי כָּל מִילֵּי.

וּמַאי מִיעֵט, לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מִיעֵט צִיר.

לְרַבִּי יְהוּדָה בֶּן גָּדִישׁ מִיעֵט מַיִם וּמֶלַח - דלאו ציר.

ביאור דעת התנאים, שממעטים דגים וכל שכן ציר, ולומדים זאת מכלל ופרט

וְהָנֵי תַּנָּאֵי דָּרְשִׁי כְּלָלֵי וּפְרָטֵי,

דְּתַנְיָא וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף בְּכֹל אֲשֶׁר תְּאַוֶּה נַפְשְׁךָ, כְּלַל.

בַּבָּקָר וּבַצֹּאן וּבַיַּיִן וּבַשֵּׁכָר, פְּרַט.

וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁאָלְךָ נַפְשֶׁךָ, חָזַר וְכָלַל.

כְּלָל וּפְרָט וּכְלָל אִי אַתָּה דָן אֶלָּא כְּעֵין הַפְּרָט

וּמָה הַפְּרָט מְפוֹרָשׁ פְּרִי מִפְּרִי (שעגל ובקר הם פרי, שנולדים מאמותיהם, וגם אמותיהם

הם פרי אמותיהם, וכן ענבים הם מחרצנים שהם פרי הענבים), **וְגִידּוּלֵי קַרְקַע, אַף כֹּל פְּרִי מִפְּרִי וְגִידּוּלֵי קַרְקַע.**

וְתַנְיָא אִידַּךְ, מָה הַפְּרָט מְפוֹרָשׁ: וְלַד וַלְדוֹת הָאָרֶץ (דברים שנולדו מהארץ במעשה בראשית), **אַף כֹּל וְלַד וַלְדוֹת הָאָרֶץ.**

מַאי בֵּינַיְיהוּ - מה הנפקא מינה בין ברייתות אלו.

אָמַר אַבָּיֵי: דָּגִים אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ.

לְמַאן דְּאָמַר פְּרִי מִפְּרִי וְגִידּוּלֵי קַרְקַע, הָנֵי דָּגִים גִּידּוּלֵי קַרְקַע נִינְהוּ.

לְמַאן דְּאָמַר וְלַד וַלְדוֹת הָאָרֶץ, דָּגִים מִמַּיָּא אִיבְרוּ.

◆◆◆

וּמִי אָמַר אַבָּיֵי דָּגִים גִּידּוּלֵי קַרְקַע נִינְהוּ וְהָאָמַר אַבָּיֵי. [יתבאר בעמוד הבא].

(א) [א] אכל פוטיתא לוקה ארבע נמלה לוקה חמש [ב] צירעה לוקה שש ואם איתא פוטיתא נמי לילקי משום השרץ השורץ על הארץ אלא אמר רבינא עופות איכא בינייהו למאן דאמר פרי מפרי וגידולי קרקע [ג] הני נמי גידולי קרקע נינהו למאן דאמר ולד ולדות הארץ הני עופות [ב] מן הרקק נבראו מאן דמרבי עופות מאי טעמיה ומאן דממעיט עופות מאי טעמיה מאן דמרבי עופות קסבר כללא בתרא דוקא פרט וכלל נעשה כלל מוסף על הפרט ואיתרבו להו כל מילי ואהני כללא קמא למעוטי כל דלא דמי ליה משני צדדין ומאן דממעט עופות קסבר כללא קמא דווקא כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט הני אין מידי אחרינא לא ואהני כללא בתרא לרבויי כל דדמי ליה משלשה צדדין: א"ר יהודה משמיה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב מערבין בפעפועין ובחלגלוגות ובגודגדניות אבל לא בחזיז ולא [ד] בכפניות ובגודגדניות מי מערבין והתניא גודגדניות מרובי בנים יאכלו חשוכי בנים לא יאכלו [ה] ואם הוקשו לזרע אף מרובי בנים לא יאכלו תרגמא אשלא הוקשו לזרע ומרובי בנים ואיבעית אימא לעולם לחשוכי בנים דהא חזו למרובי בנים מי לא תנן [ג] מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה אלמא אע"ג דלא חזי להאי חזי להאי הכא נמי אע"ג דלא חזי להאי חזי להאי ואיבעית אימא כי קאמר רב בהנדקוקי מדאי ובחזיז לא והאמר רב יהודה א"ר כשות וחזיז מערבין בהן ומברכין עליהן בורא פרי האדמה לא קשיא הא מקמי [ד] דאתא רב לבבל הא לבתר דאתא רב לבבל ובבל הויא [ה] רובא דעלמא [ו] והתניא [ו] הפול והשעורה [ז] והתילתן שזרען לירק בטלה דעתו אצל כל אדם לפיכך זרען חייב וירקן פטור [ח] השחליים והגרגיר שזרען לירק מתעשרין ירק וזרע זרען לזרע מתעשרין זרע וירק כי קאמר רב בדגנונייתא

רש"י

פוטיתא. שרץ המים קטן שאין בו כזית ואפ"ה כיון דבריה היא אכילה היא ולוקה ד' מלקיות. בשרץ המים כתיב (א) בתורת כהנים[ז] אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו בהם הרי כאן שנים וכלל בהן בין שרץ הארץ בין שרץ המים ומשום מבשרם לא תאכלו[ח] ומשום וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת לא תאכלו[ט]: **נמלה.** שהוא שרץ הארץ לוקה ה' תרתי הא דאמרן וכל הולך על גחון לכל השרץ השורץ על הארץ לא תאכלום הרי ג' וכל השרץ השורץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל הרי ד' ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרומש על הארץ הרי ה' כולן בפרשת ויהי ביום השמיני[י]: **צרעה לוקה שש.** שהיא שרץ העוף ולקי בכל הני חמשה מוסף עליו וכל שרץ העוף שקץ[י] הוא לא יאכלו[ל] במשנה תורה[מ]. והאי דכתיב בקדושים תהיו ולא תשקצו את נפשותיכ' בבהמה ובעוף ובכל אשר תרמוש[נ] לא חשיב ליה דבבהמה וחיה ועוף גדולים משתעי ולא בשרצים דלא כתיב בהו שרץ. לשון שרץ דבר שהוא נד בארץ ואינו נראה אלא ע"י שירוצו וריחושו מפני קוטנו: **ואם איתא.** דדגים גידולי קרקע נינהו פוטיתא נמי לילקי משום שרץ הארץ גרם ולא גרם לילקי ה' דשבע בעי למילקי חמש דשרץ הארץ ושתים דשרץ המים: **מאי טעמא דמאן דמרבי עופות קסבר.** כל היכא דאיכא כלל ופרט וכלל כללא בתרא עיקר ובתריה אזלינן: **והוה ליה פרט וכלל ונעשה כלל מוסיף על הפרט ומרבי כל מילי וכללא קמא.** דאתי למעוטי ולמימר דנדרשיה בכלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט ולא נרבי מידי לא אזלינן בתריה ומיהו אהני פורתא למימר דכי מרבי כללא בתרא לא כל מילי מרבי אלא כעין הפרט מאי דדמי ליה מב' צדדין דהוי פרי מפרי וגידולי קרקע ומיתרבי נמי עופות בהאי דינא ולמעוטי דגים דלא דמו ליה אלא בחד צד בפרי מפרי: **ומאן דממעט עופות קסבר.** כל היכא דאיכא כלל ופרט כללא קמא דווקא ואין בכלל אלא מה שבפרט וממעטי כל מילי ואפי' מאי דדמי ליה בפרטא והדר כתב כללא בתרא לאפוקי ממיעוטא דכללא קמא במקצת ולאתויי מיהא מידי דדמי לפרטא בכל ג' צדדין דהוי פרי מפרי וגידולי קרקע וולד ולדות הארץ: **פעפועין.** ירקות שקורין קקול"י בל' ארמי יוטלי"ש בלע"ז: **חלגלוגות.** פולפי"ר בלע"ז: **גודגדניות.** אליינדר"א בלע"ז: **חזיז.** שחת של תבואה כשהוא ירק וגוזזין ואוכלין אותו: **כפניות.** תמרים רעות שלא בישלו כל צרכן: **גודגדניות.** ממעיטין את הזרע: **ואם הוקשו.** הקלחין כעין שכבר צמח בהן זרעו קשין הקלחין לכל אדם: **תרגמא.** להא דאמר רב מערבין אשלא הוקשו וזה המערב בהן יש לו בנים דהשתא חזו ליה: **הנדקוקי מדאי.** גודגדניות שבמדי יפות הן: **כשות.** הומלו"ן: בבבל אוכלין חזיז וכי אתא רב לבבל וחזא דאכלי להו אמר מערבין ומעיקרא אמר דאין מערבין: **לירק.** לאכול בירקן: **זרען חייב.** במעשר ואע"פ שלא זרען מתחילה לכך: **וירקן פטור.** דלאו מידי הוא: **שחליים.** קרישו"ן: **הגרגיר.** אורוג"א נאכל בין זרע ובין ירק: **כי קאמר רב.** דמערבין בהן: בדגנונייתא

תוספות

צירעה לוקה שש. פי' בקונט' דהא דכתיב בקדושים לא תשקצו וגו' ובכל אשר תרמש האדמה בגדולים משתעי דלא כתיב שרץ וקשה דבפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נט:) דרשינן ובכל חיה הרומשת זה נחש משמע דרמישה נמי הוי דבר הרוחש[א] כמו נחש ההולך על גחונו ומפרש ה"ר יעקב דאורלינ"ש דבמעילה פרק קדשי מזבח (דף טז:) מוקי האי קרא דוקא בשמונה שרצים כדכתיב אשר הבדלתי לכם לטמא במובדלין דבר הכתוב: **אהני כללא קמא למעוטי כל דלא דמי ליה משני צדדים.** וא"ת דבנזיר בפ' ג' מינין (דף לה:) אמר מאי איכא בין תרי פרטי וכללא לתרי כללי ופרטא תרי כללי ופרטא אי איכא דדמי ליה אפי' בחד לא מרבינן תרי פרטי וכללא עד דדמי ליה משני צדדין משמע דבחד לא סגי[ב] וי"ל דשני צדדין דהכא הוי כחד צד דהתם דשני צדדין פרי מפרי וגידולי קרקע שוין הן[ג] ובפ"ק דקדושין (דף כד:) גבי שן ועין דריש מה הפרט מפורש מומין שבגלוי ואינו חוזר הא נמי צדדין שוין והא דפריך התם למימר מה הפרט מפורש מומין שבגלוי ובטל ממלאכה ואינו חוזר היינו למאן דאמר כללא קמא דווקא[ד] דע"כ צד דבטל ממלאכתו גרוע מהנך מדקמשני לחפשי ישלחנו ריבויא הוא ואם שוה הוא אמאי מרבינן ליה טפי משאר צדדין וכי האי סוגיא איתא בחולין (דף סו.) בסוף אלו טריפות גבי ארבה[ה] וברים אלו מומין (בכורות דף לז.) גבי פסח או עור[ו] ואתו כולהו כמאן דאמר כללא קמא דווקא כדפירש' ועוד אומר ר"י דאתא שפיר אפי' למ"ד כללא בתרא דווקא ולדידיה נמי צריך שידמה בכל צדדין החשובין אע"פ שהא' חשוב מחבירו רק שלא יהיה צד גרוע יותר מדאי[ז] אבל למאן דאמר כללא קמא דוקא מצריך שיהא דומה אף בצד גרוע הרבה והדבר מסור לחכמים להכיר איזהו צד גרוע שחולקין בו: **ובבל הויא רובא דעלמא והתניא כו'.** תימה[ח] אמאי לא משני כדמשני בפ' חבית (שבת ד' קמד:) [ט] מי דמי ערביא אתרא הכא בטלה דעתו אצל כל אדם וי"ל דהתם ודאי שייך לחלק דכולי עלמא נמי אם היו להם גמלים הרבה כמו בערביא היו מקיימין קוצים בשדותיהן[י] ולכך יש חשיבות באתרא אבל בית מנשיא אע"פ שכל העולם נמי אם היו להם רמונים היו סוחטין כיון דלא הוי אלא חד גברא בטלה דעתו[יא] אבל הכא שבכל העולם יש חזיז ולא אכלי אין לחלק בין אתרא לגברא[יב] ולהכי נמי לקמן (דף כט:) דפריך ופרסאי הוו רובא דעלמא ולא מייתי מהך ברייתא דליבטלו פרסאי לגבי רובא דעלמא דאין לי לבטלם כיון דרוב בשר יש להם ושאר העולם נמי אם הוי להם רוב בשר היו אוכלים בלא לחם דומיא דערביא ומייתי שפיר מבגדי עניים דלא בעי שיעור עשירים כיון שפחות חשוב בעיניהן ועוד דמדמי השיעורים להדדי ולא שייך נמי לאתויי לקמן ההיא דחבית: [וע"ע תוס' שבת לב: ד"ה ואת"ל]

לפיכך זרען חייב וירקן פטור. אין להקשות מאי לפיכך הא קתני דבטלה דעתו דאיכא למימר בטלה דעתו לענין דמתעשר אחר הבאת שליש כדין זרע או לענין תורם מן הרעה על היפה: **לזרע** מתעשרין זרע וירק. תימה אמאי לא עירב ותני להו זרען לזרע או לירק מתעשרין זרע וירק ואומר ר"י דהיכא דזרען לירק הוי ירק עיקר ומתעשר הכל אחר לקיטה כירק[יג] בין ירק בין זרע ואם זרע לזרע מתעשר הכל[יד] לשעבר אחר זמן הראוי למעשר זרע[טו] ולא בתר לקיטה ולהכי תנא ברישא ירק וזרע ובסיפא זרע וירק דברישא ירק עיקר ובסיפא זרע עיקר ונפקא מינה נמי לעניין מן הרעה על היפה דכשירק עיקר הוי ירק יפה[טז] וכשזרע עיקר הוי זרע יפה והוי מן הזורע על הירק מן היפה על הרעה וכן משמע בירושלמי בפרק [רביעי] דמעשרות:

ראשונים

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פ"ב מהלכות מאכלות אסורות הל' כג [וברב אלפס סוף פרק ג דחולין ד' רפב. וברא"ש שם סימן סט]:
יד ב מיי' שם הל' כג:
טו ג מיי' פ"ז מהל' מעשר שני הל' יב:
טז ד ה טוש"ע א"ח סי' שפו ס"ה:
יז ו מיי' פ"ב מהלכות תרומות הלכה ז:
יח ז מיי' שם הלכה ח:
יט ח מיי' שם הלכה ה:

מוסף רש"י

אכל פוטיתא לוקה ארבע. חד לאו בשרץ המים בתורת כהנים דהוא ספר ויקרא, וחד במשנה תורה, ושני לאוין כתובים בתורת כהנים בשקצים סתם, אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו בהם והכא לא כתיב על הארץ ומשמע בין שרץ המים ובין שרץ הארץ, הרי ארבע (פסחים כד. וכעי"ז מכות טז:). **נמלה לוקה חמש.** בלע נמלה חיה הואיל ובריה שלימה היא אכילתה בכל שהוא ולוקה חמש, שני לאוין הכתובין בשרץ סתם כמו שפירשתי, ושלשה לאוין הכתובין בשרץ הארץ בתורת כהנים (מכות שם). **צירעה לוקה שש.** צירעה שרץ העוף היא וגם שורצת על הארץ ויש בה אלו חמש לאוין ומוסיף עליה לאו דשרץ העוף במשנה תורה וכל שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכלו, שרץ לשון רחוש ונענוע ואינו נראה, ואין בהמה וחיה הגבוהין מן הארץ בכלל שרץ, הלכך לא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף וגו' דכתיב בקדושים תהיו, אינו מן המנין דלאו בשרצים כתיב (פסחים כד:). **מן הרקק.** גרביל"א שיש בה מים ויבשה (חולין כז:). **מערבין לנזיר.** עירובי תחומין, ביין. ואע"ג דלא חזי לדידיה חזי לאחריני וכיון דמזונא הוא גבי אחריני שרו ליה רבנן (לעיל כו:) או: אע"ג דסעודה שאינה ראויה לו היא, הואיל ואי מתשיל אנזירותיה שריא ליה מערבין (פסחים כג.). **ולישראל בתרומה.** דהא חזיא לכהן (לעיל כו:) או: דלאו בעי מיתשל עליה, דתרומת טעות אינה תרומה והדרא לטיבלה והדר מפריש עלה מינה ובה (פסחים כג.).

רב נסים גאון

אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב מערבין בפעפועין ובלגלוגות ובגודגדניות. פירושו בגמ' דבני מערבא והכי גרסי, בעון קומוי אילין אינון, אמר לון קקולי והנדקוקי ופרפחיני.

רבינו חננאל

אכל פוטיתא דהוא דג טמא לוקה משום תאל"ס, נילקי נמי משום שרץ השרץ על הארץ. ומשני רבינא לא תימא דגים איכא בינייהו, דדגים ודאי אליבא דאביי לאו גידולי קרקע נינהו, אלא אימא עופות איכא בינייהו, האי תנא דמרבי להו דגידולי קרקע נינהו, ואידך תנא ממעט להו דלא וולד וולדות נינהו [אלא] מרקק מים איברו. ואמרינן מכדי הני תרי תנאי כללי ופרטי דרשינ', מ"ט האי ממעט לעוף והאי מרבה ליה. ואמרינן האי תנא דמרבי ליה לעוף קסבר כללא בתרא דוקא, דהדר וכתב ובכל אשר תשאלך נפשך דהוה פרט וכלל דנעשה כלל מוסף על הפרט ואיתרבי להו כל מילי (א), אהני כללא קמא למעוטי כל דדמי ליה משני צדדין, והן פרי מפרי וגידולי קרקע, ולא דמי להו משני צדדין, כגון מים ומלח כמיהין ופטריות שאינן פרי מפרי. וכגון דגין שהן פרי מפרי ואינן גידולי קרקע, ומרבי אפילו עופות שהן פרי מפרי וגידולי קרקע. ואידך תנא סבר כללא קמא דווקא דהוה ליה כלל ופרט, ותורת כל כלל ופרט אין בכלל אלא מה שפרט הני דפריש קרא אין מידי אחרינא לא. אהני כללא בתרא לרבויי כל דדמי ליה בשלשה צדדין, והן פרי מפרי וגידולי קרקע. ותולדת ברייתו מן הארץ. למעוטי מים ומלח וכמיהין ופטריות כדאמרן. ולעופות נמי אע"ג דאינון פרי מפרי וגידולי קרקע, מרקק מים נבראו. ואינן דומין לבקר וצאן שהן פרי מפרי וגידולי קרקע, ותולדת ברייתם מן הארץ. וכעניין שמועה זו היא במס' נזיר, וסוגיא חדא היא לתרווייהו כאשר פירשנו. וכן בעניין (מבית) [מנורת בית] המקדש ר' דריש לה בכללי ופרטי, ומרבי כל מיני מתכות וממעט של עץ. ור' יוסי ב"ר יהודה דריש ליה ברבויי ומיעוטי ואינו ממעט אלא של חרש בלבד. וכל אחד דורש הלשון שקבל מרבותיו. ירושלמי בכאן בעירובין ובפרק מעשר שני ניתן לאכילה בסופו, מתני' ר' עקיבא ולא ר' ישמעאל, דר' ישמעאל דרש ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך כלל, בבקר ובצאן וביין ובשכר פרט, ובכל אשר תשאלך נפשך חזר וכלל, כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש וולד וולדות הארץ, אף כל וולד וולדות הארץ. ר' עקיבא דריש מה הפרט מפורש פרי וולד פרי ומכשיר פרי, אף כל פרי וולד פרי ומכשיר פרי. מה נפיק מביניהון עופות דגים וחגבים כמיהין ופטריות, לר' ישמעאל אין נקחין בכסף מעשר, לר' עקיבא נקחין. וקשיא לן מאי שנא הני כללי דדרשי להו הכי משאר כללי. ופרקינן משום דהני כללי דכתיב דרך אחת, היא כללא קמא היא כללא בתרא. דהא תאוה נפשך ותשאלך נפשך חדא מילתא לפיכך חלקו, האי אמר כללא קמא דווקא והאי אמר כללא בתרא דווקא. פי' פעפועין. שמענו כי הן ירקות שיש בהן מליחות והן קאקולי. ירושלמי בפרק האחרון בפאה, פעפועין וגודגדניות וחלגלוגות מערבין בהן, היידן אינון, אמר רב קקולי והנדקוקי ופרפחינין. [ומקשינן וגדגדניות] שממעטין הזרע אין רוב בני אדם אוכלין אותן, ומאחר שאינן מאכל לכל אדם היאך מערבין בהן. ופרקינן כשם שמערבין ביין לנזיר ולישראל בתרומה שאסורין בהן, כיון דחזו למי שאינו נזיר, והתרומה לכהן, מערבין בהן אפילו לנזיר ולישראל. הכא נמי כיון דחזו למרובי בנים מערבין בהן אפילו לחשוכי בנים. איבעית אימא כי אמר רב בהינדוקי מדאי. פי' בעודן פגין. מסקנא חזין דדברא לא מערבינן בהן, דגינונייתא מערבין בהן. ואקשינן אהא דתנן (השאולין) [השחלים] והגרגיל שזרען לירק מתעשרין זרע וירק,

מסורת הש"ס

א) מכות טז: פסחים כד., ב) [חולין כז: ע"ש], ג) [לעיל כו:], ד) [עי' תוס' גיטין ו. ותוס' ב"ק פ. ד"ה מכי אתא], ה) [שבת לב. וש"נ], ו) [תוספתא פ"ב דשביעית ה"ז], ז) [ויקרא יא], ח) [שם], ט) [דברים יד], י) [ויקרא יא], כ) [ג' טמאן], ל) [דברים יד], מ) הרי שם. רש"ל, נ) [ויקרא כ],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה פוטיתא וכו' ד' מלקיות בשרץ המים כתיב מבשרם לא תאכלו בת"כ בויהי ביום השמיני ולאו שני במשנה תורה וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת לא תאכלו וכתיב בת"כ אל תשקצו את נפשותיכם וכו' בין שרץ המים הס"ד:

לעזי רש"י

יוטילי"ש. מין סלק.
פולפיי"ר. רגלה, חלגלוגה (עשב בר).
אליינדר"א. כוסבר.
הומלו"ן. כשות.
קרישו"ן. שחלים.
אורוג"א. גרגיר (צמח).

מוסף תוספות

א. דלשון רמישה שייך על הדבר הרוחש על הארץ. תוס' הרא"ש. ב. ואילו הכא אמרינן דלכל הפחות בעינן דדמי ליה בשני צדדין. ריטב"א. ג. שקולין ושוין הן. תוס' הרא"ש. ואי אפשר להביא אחד מהם ולהוציא לחבירו, וכל כה"ג לא חשיבי אלא כחד צד, ושקולים הם ויבואו שניהם. ריטב"א. ד. דלמ"ד כללא בתרא דוקא סגי בהני תרי צדדין דחשיבי כחד צד, אבל למ"ד כללא קמא דוקא בעינן דדמי ליה אפילו באותו צד שבטל ממלאכתו, דהוא גרוע טפי מאינך. תוס' הרא"ש. ה. דקתני הצד השוה שבהן שיש לו ד' רגלים וד' כנפים וקרסולים וכנפיו חופין את רובו, ופריך עלה מה להצד השוה שבהן שכן אין ראשן ארוך, וההוא צד הוא גרוע טפי משאר צדדין מדמרבי ליה מדכתיב סלעם, ואליבא דמ"ד כללא קמא פריך דניבעי גם הצד הגרוע, אבל הנך ד' קמאי חשיבי כחד צד. שם. ו. דדריש מה הפרט מפורש מומין שבגלוי ואינו חוזר וכו', [ו]פריך עלייהו ואימא מה הפרט [מפורש] מומין שבגלוי ובטל ממלאכתו ואינו חוזר. שם. ז. וכל הצדדין החשובין נקראין צד אחד. שם. ח. מאי קא מקשי מגברא לדוכתא. ריטב"א. ט. [ד]אמרינן אין סוחטין ברמונים ושל בית [מנשיא] היו סוחטין ברמונים, ואמרינן הלכה כשל בית [מנשיא], ופרכינן ושל בית [מנשיא] הוי רובא דעלמא, ומהדרינן אין דתנן המקיים קוצים בכרם רבי אליעזר אומר קידש שכן בערביא מקיימין קוצים בשדותיהן לגמליהן, ופרכינן מי דמי וכו'. ריטב"א. י. [ד]אע"פ שאין נוהגין כן בשאר מקומות אינו מנהג משונה למי שמקיימים אותם, דודאי טובים הם לגמלים אלא לפי שאין הגמלים מצויים בשאר המקומות. שם. יא. [ד]מנהגא דגברא חד או משפחה אחת לא חשיבא לעולם למהוי רובא דעלמא. שם. יב. [ד]כשהמנהג משונה מאד ויוצא מדרך השכל והראוי, אפילו היכא דהוו נהיגי ביה באתרא אין מנהגם מנהג ואפילו לדידהו, ובטלה דעתם אצל כל אדם וכו', והיינו דפרכינן הכא וכי בבל רובא דעלמא לגרור אותם למנהגם, אדרבה כיון שמנהגם משונה אפילו לגבי דידהו אינו מנהג, וכהא דתנן בפול ושעורה שזרען לירק וכו', דהא ודאי אין ראוי לזרוע תבואה בשביל לאכול השחת ולא לזרוע פולין ושעורין משום ירקן, ומשום הכי אפילו הם אתרא וכו' בטלה דעתם. שם. יג. נפק"מ לעונת המעשרות לענין מעשר שנה שניה ושלישית, כגון שזרען לשנה שניה ולקטן בשלישית וכו', מתעשרין מעשר עני כדין שנה שלישית. שם. יד. אף הירק. תוס' הרא"ש. טו. דהיינו השרשה. שם, וריטב"א: דהיינו אחר הבאת שליש. טז. כי אם זרען לירק הא אחשביה לירק, והוה ליה לגבי זרע כיפה לגבי רע, ואם בא לתרום ולעשר מזה על זה מעשר מן הירק על הזרע דהו"ל מן היפה על הרע, אבל לא מן הזורע על הירק דהוה ליה כתורם מן הרע על היפה. שם.

א) נראה דצ"ל כל מילי דדמי ליה מב' צדדין וכן פרי מפרי וגידולי קרקע ואתי כללא קמא למעוטי מאי דלא דמי להו וכו'.

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

עין משפט נר מצוה

כ א טוש"ע א"ח סי' רד סעיף א:
כא ב מיי' פ"ז מהל' מעשר שני הל' א:
כב ג מיי' פ"א מהל' טומאת אוכלין הלכה י:
כג ד מיי' שם הלכה יג:
כד ה מיי' פ"ב מהלכות מעשר הלכה ה:
כה ו מיי' פ"א מהל' מעשר הלכה ט ופ"ב הלכה ה סמג עשין קלה [טוש"ע י"ד סימן שלא סעיף עד]:
כו ז מיי' פ"ב מהלכות טומאת אוכלין הל' טו סמג עשין קלו:
כז ח טוש"ע א"ח סי' רג סעיף ח:
כח ט מיי' פ"ח מהל' ברכות הלכה ו סמג עשין כז טוש"ע א"ח סי' רד סעיף א:
כט י מיי' פ"א מהל' עירובין הלכה יא סמג עשין דרבנן א:
ל כ ל מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סי' שפו סעיף ז:

גמרא

בדגנונייתא זרע גרגיר למאי חזי א"ר יוחנן שכן ראשונים שלא היה להן פלפלין שוחקין אותו ומטבילין בו את הצלי (א) ר' זירא כי הוה חליש מגרסיה הוה אזיל ויתיב אפיתחא דרב יהודה בר אמי אמר כי נפקי ועיילי רבנן איקום מקמייהו ואקבל בהו אגרא נפק אתא ינוקא דבי רב א"ל מאי אגמרך רבך א"ל כשות בורא פרי האדמה חזיז שהכל נהיה בדברו אמר ליה אדרבה איפכא מיסתברא האי מארעא קא מרבי והאי מאוירא קא מרבי א והלכתא כינוקא דבי רב מ"ט האי גמר פירי והאי לאו גמר פירי ומאי דקאמרת האי מארעא קא רבי והאי מאוירא קא רבי לא היא כשות נמי מארעא קא רבי דהא קא חזינן דקטלינן לה להיזמתא ומייתא (א) כשותא ובכפניות אין מערבין והתניא (ב) ב קור ניקח בכסף מעשר ג ואין מטמא טומאת אוכלין וכפניות נקחות בכסף מעשר ד ומטמאות טומאת אוכלים רבי יהודה אומר (ג) קור הרי הוא כעץ לכל דבריו אלא שניקח בכסף מעשר וכפניות הרי הן כפרי לכל דבריהם אלא ה שפטורות מן המעשר התם בדניסחני אי הכי בהא לימא רבי יהודה פטורות מן המעשר ד) והתניא אמר רבי יהודה לא הוזכרו פגי ביתיוני אלא לענין מעשר בלבד פגי ביתיוני ואהיני דטובינא חייבין במעשר אלא לעולם לאו בניסחני ולענין טומאת אוכלין שאני כדאמר רבי יוחנן הואיל וראוי למתקן ע"י האור הכא נמי הואיל ויכול למתקן ע"י האור והיכא אתמר דרבי יוחנן אהא ה) דתניא שקדים המרים קטנים חייבין גדולים פטורין מתוקים גדולים חייבין קטנים פטורין רבי ו) שמעון ברבי יוסי אומר משום אביו זה וזה לפטור ואמרי לה זה וזה לחיוב א"ר אילעא (ב) הורה רבי חנינא בציפורי כדברי האומר י זה וזה לפטור ולמאן דאמר זה וזה לחיוב למאי חזי א"ר יוחנן הואיל וראוי למתקן ע"י האור אמר מר רבי יהודה אומר קור הרי הוא כעץ לכל דבריו אלא שניקח בכסף מעשר היינו תנא קמא אמר אביי שלקו וטגנו איכא בינייהו מתקיף לה רבא מי איכא למאן דאמר שלקו וטגנו לא והתניא ז) העור והשיליא אין מטמאין טומאת אוכלין י עור ששלקו ושיליא שחישב עליה מטמאין טומאת אוכלין אלא אמר רבא איכא בינייהו ברכה דאתמר ח) קור רב יהודה אמר בורא פרי האדמה ושמואל אמר שהכל נהיה בדברו רב יהודה אמר בורא פרי האדמה אוכלא הוא ושמואל אמר שהכל נהיה בדברו כיון שסופו להקשות לא מברכינן עילויה בורא פרי האדמה א"ל שמואל לרב יהודה שיננא כוותיך מסתברא דהא ח צנון שסופו להקשות ומברכינן עליה בורא פרי האדמה ולא היא צנון נטעי אינשי אדעתא דפוגלא דיקלא לא נטעי אינשי אדעתא דקורא ואע"ג דקלסיה שמואל לרב יהודה ט הלכתא כוותיה דשמואל: גופא אמר רב יהודה אמר רב כשות וחזיז מערבין בהן ומברכין עליהם בורא פרי האדמה כשות בכמה כדאמר רב יחיאל כמלא היד י הכא נמי כמלא היד חזיז בכמה אמר רבה בר טוביה בר יצחק אמר רב כמלא אוזילתא דאיכרי אמר רב חלקיה בר טוביה מערבין ט) בקליא בקליא ס"ד אלא בירקא דקליא וכמה אמר רב יחיאל כמלא היד רבי ירמיה נפק לקירייתא בעו מיניה מהו לערב בפולין לחין לא הוה בידיה כי אתא לבי מדרשא אמרו ליה הכי אמר רבי ינאי כ מערבין בפולין לחין וכמה אמר רב יחיאל כמלא היד אמר רב המנונא ל מערבין בתרדין חיין איני והאמר רב חסדא סילקא חייא קטיל גברא חייא

ההוא

רש"י

בדגנונייתא. בחזיז שגדל בגינה דכולי עלמא אכלי להו: כשות גדל בהיזמי ואין לו שורש בקרקע אלא מהיזמי למח: כשות גמר פרי. ונקרא פרי: דקטלי להיזמתא. שקוצלין ההיזמי ומייתא כשותא אלמא אי לא ינקא מארעא לא רביא: קור. דבר רך הנוסף על הדקל בכל שנה וקודם שיגיעו ימות הגשמים ויתקשה ויעשה עץ קרי ליה קור וטוב למאכל הוא: ניקח בכסף מעשר. דפרי מפרי וגדולי קרקע הוא: ואינו מטמא טומאת אוכלין. ואפילו חישב עליו להאכילו דלאו אוכל הוא: קור הרי הוא כעץ כו'. לקמן פריך היינו ת"ק: אלא שפטורות מן המעשר. דלא נגמרה מלאכתן ולתנא קמא חייבות דלכל מילי פירות נינהו ומדקתני מטמאות טומאת אוכלים אלמא אוכל נינהו: התם. דקתני מטמאות: בדניסחני. דקלים זכרים שעושין כפניות ואינם נעשים תמרים לעולם וכפניות הוא גמר פירן ולוקטים אותן בניסן והנהו אוכלא נינהו וכי קאמר רב בדקלים נקיבות שכפניות שלהן נעשים תמרים הלכך אכתי לא גמר פרי הוא: לא הוזכרו וכו'. בתוספתא דשביעית (פ"ז הי"א) היא ומייתי בגמרא דפסחים בפרק מקום שנהגו (ג) אוכלים בתאנים עד שיכלו פגי ביתוני רבי יהודה אומר כו': ביתוני. מקום: פגי. תאנים הן שלא נתבשלו: אהיני. הן כפניות והנך דטובינא כולם זכרים הן ומשום הכי חייבין במעשר דגמר פירא הוא וכל שכן דגמר פירא הוא לשאר מילי: ויכול למתקן. אף על פי שעכשיו בקטנותן מרין הן אבל לענין עירוב בעינן מידי דחזי בההיא שעתא והני הא לא מתקינהו ולענין מעשר משום דלא גמר פירא הוא: קטנים חייבין. משום שהוא גמר פרי שלהן שכשגדלין נעשין מרים: וגדולים פטורין. ממעשר דלאו אוכל נינהו: מתוקין קטנים פטורין. דלא נגמרו: זה וזה לפטור. מרים בין גדולים ובין קטנים גדולים דלא אוכלא קטנים דלא פירא: שלקו. מבושל הרבה: וטיגנו. בשמן פרי"ט בלע"ז. לרבי יהודה אפי' שלקו וטיגנו אינו טמא ותנא קמא אם שלקו וטיגנו מטמא דלא (ד) אמרי הרי הוא כעץ: עור ששלקו מטמא. אבל במחשבה גרידתא לא: ושליא. אפי' במחשבה גרידתא. וכיון דמהניא שליקה לעור כ"ש לקור דחזי לאכילה מעיקרא: ברכה איכא בינייהו. לתנא קמא בורא פרי האדמה לרבי יהודה שהכל דסופו להקשות: אדעתא דפוגלא. לאוכלו כשהוא רך: כשות בכמה. הויא לה מזון ב' סעודות דאמרינן לקמן (דף פ:) מזון שתי סעודות לעירוב: אוזילתא. ווי"ל בלע"ז. אגודות ירק שכורכין האיכרים: קליא. קלח של עשב וקשה כעץ: לקרייתא. כפרים (י) לראות בתבואתו:

בשיל

תוספות

ראשונים שלא היה להן פלפלין. הקשה ה"ר שמעון א"כ מהאי טעמא נמי פלפלין חייבין במעשר א ואם כן מטמאין טומאת אוכלין דהא בהא תליא כדאמר בפ' בא סימן (נדה דף נ:) והתם בגמרא ל) מייתי נמנו וגמרו שאין פלפלין מטמאין טומאת אוכלין וי"ל דהא דגרגיר חייב במעשר לאו משום דמטבילין בו אלא משום כששוחקין אותו חזי למיכל בעיניה אבל אין רגילות לשוחקו כדי לאוכלו בעיניה אלא כדי לטבל בו ב אבל פלפלין גם כי נשחקו לא חזו בעיינייהו ג ופטורין מן המעשר מ):

והאי לאו גמר פירא הוא. והא דאמר רב יהודה אמר רב כשות וחזיז מברכין עליהן בפה"א הא אוקימנא בדגנונייתא ד:

קור ניקח בכסף מעשר ואין מטמא טומאת אוכלים. תימה דבפ' בא סימן (נדה דף נא:) פריך גבי קושט וחימוס וראשי בשמים אי נקחין בכסף מעשר ליטמאו טומאת אוכלין ומסיק דנמנו וגמרו שאין נקחין בכסף מעשר ואין מטמאין טומאת אוכלין והכא קתני דקור ניקח בכסף מעשר ואין מטמא טומאת אוכלין ה וי"ל ודאי התם אי חזי לאכילה הוי אוכל ושפיר קרינן ביה מכל האוכל אשר יאכל ו אבל הכא קור לא מיקרי אוכל כיון דסופו להקשות ולא נטעי דיקלא אדעתא דקורא ז ומכל מקום ניקח בכסף מעשר דהשתא הוא רך והוי פרי מפרי אע"ג דלא הוי אוכל:

הואיל וראוי למתקן ע"י האור. וקור אף על גב דחזי ע"י שליקה וטיגון לא מטמא טומאת אוכלין ח משום דהוי כעץ בעלמא אלא דחזי ע"י שליקה כמו עור דבסמוך אבל הכא דבקל יכול למתקן חשיב אוכל ואף קודם מיתוק מטמא טומאת אוכלין ט:

זה וזה לפטור ואמרי לה זה וזה לחיוב. אמרים גדולים וקטנים קאי אבל אין לפרש דקאי אקטנים מרים ומתוקים דבסוף פ"ק דחולין (דף כה:) גרסינן ברוב ספרים ולמ"ד זה וזה לחיוב גדולים למאי חזו:

איכא בינייהו ברכה. דלתנא קמא מברך בפה"א ואע"ג דלענין ברכה מיקרי פרי מכל מקום לא חשיב לטמא טומאת אוכלין:

מאי

מסורת הש"ס

א) [ברכות כח. ע"ש], ב) [תוספתא מ"ש פ"א הי"ד ותוספתא (טבול יום פ"ה) [עוקצין פ"ג ה"ו] ע"ש], ג) עוקצין פ"ג מ"ז ע"ש, ד) פסחים נג. ע"ש תוספתא פ"ז דשביעית הי"א, ה) חולין כה:, ו) [נ"ל ישמעאל], ז) [חולין עז:], ח) ברכות לו. [ושם אי' קורא], ט) [קליא הוא עשב ששורפין ונותנין אותו בבורית ורוחצין ידיהן כמו קלם מלך בבל (ירמיה כט) ואלו הירקות ירקות שדה הנאכלים הם ערוך ערך קליא א'], י) בב"מ פה. רש"י ד"ה לקרייתי פי' לעירי, כ) בס"א נוסף דבור: פולין פיישול"ש, ל) [דף נא:], מ) [וע"ע תוס' יומא פא: ד"ה שהפלפלין ותוס' נדה נ. ד"ה כל שחייב],

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומייתא כשותא נ"ב ומייתא לשון מיתה כלומר יבש הכשות. ערוך ערך כשות: (ב) שם אמר ר' אילעא אמר ר' יהודה הורה ר' חנינא: (ג) רש"י ד"ה לא הוזכרו וכו' בפ' מקום. נ"ב דף נג ע"א: (ד) ד"ה וטיגנו וכו' דלא אמר הרי:

לעזי רש"י

פרי"ט. מטוגן. ווי"ל [בוליול"א]. אגודת עשבים. פיישול"ש (בס"א). שעועית.

מוסף רש"י

ואהיני. תמרים, דטובינא. מקום, ואותן פגים ואותן תמרים לעולם קטנים (פסחים נג.). קטנים חייבין. במעשר, שדרכן לאוכלן בקוטנם קודם שיהו מרים (חולין כה:). מתוקים גדולים חייבין. שנגמר פריים, קטנים פטורין. שאין דרך אכילתן כך (שם). מטמאין טומאת אוכלין. דקי"ל דמחשבה משויא אוכלא כל מידי דמאי למיכליה ואע"ג דלאו אורחיה (חולין קכא.). צנון שסופו להקשות. שאם אינו תולשו בעתו הוא מתקשה כעץ (ברכות לו.). אדעתא דפוגלא. לאכלו כשהוא רך ושמו פוגלא (שם).

מוסף תוספות

א. דכיון דאמרינן הכא כי מפני שלא היה להם פלפלין עושין כן מכלל דפלפלין עדיפי. ריטב"א. ב. הא דנקט ומטבילין בו צלי ולא נקט דאכלי ליה נמי בעיניה משום דעיקר שחיקתו כדי לטבל בו. תוס' יומא פא: ד"ה שהפלפלין. לפי שע"י טיבול עדיף טפי. תוס' נדה נ. ד"ה כל שחייב. ג. אלא ע"י טיבול. שם. ד. שדרכן לאוכלו כך וגמר פירא הוי. רשב"א. ה. אלמא לא תלי הא בהא. ריטב"א. ו. דהתם פרי גמור הם שנגמר עניינם לגמרי, אלא שאנו מסופקין אי חשיבי אוכל כיון שאין רגילות לאכלן אלא בתורת ציקי קדירה, וכיון דכן אם הם חשיבי אוכל לכסף מעשר הוא הדין לטומאת אוכלין ואי לא חשיבי אוכל לחד מינייהו אף לאידך לא חשיבי אוכל. שם. ז. דכתיב גבי טומאה מכל האוכל אשר יאכל, כלומר שעיקרו לאכילה ואם מניחין אותו יהא ראוי לאכילה לעתיד וכו', וקור זה אין עיקרו לאכילה דלאו אדעתא דהכי נטעו ליה ואם אתה מניחו הרי מתקשה ויוצא מעצמו מתורת אוכל. שם. ח. אלא על ידי שליקה וטיגון. תוס' הרא"ש. ט. מידי דהוה אחיטין ושעורין דלא חזו לאכילה, מדאין מערבין בהן, ומטמאין טומאת אוכלין משום דחזו על ידי בישול. שם.

רבינו חננאל

זרע גרגיל למאי חזי. א"ר יוחנן ראשונים שלא היה להן פילפלין שוחקין זרע גרגיל ומטבילין בו בשר צלי. ואסיקנא, כישות מברכין עליה בורא פרי האדמה. דמארעא קא רבי, דהא חזינן דקטלי היזמתא ומייתא כשותא, והיא גמר פירא (פירא), אבל (חוץ) [חזיז] שהכל נהיה בדברו דהא לא גמר פירא. לפיכך אמר רב אין מערבין בחזין דדברא כדאוקימנא, וגם לא בכפוניות. ואקשינן בכפוניות לא, והתניא קור אלגומר ניקח בכסף מעשר ואינו מטמא טומאת אוכלין, כפניות ניקחות בכסף מעשר ומטמאין טומאת אוכלין כו'. ופרקינן כי תניא זו הברייתא כפניות הרי הן כפרי לכל דבריהן אלא שפטורין מן המעשר בדניס(ח)ני. פי' הן הכפוניות הללו שיוצאין בניסן העשויות להיאכל כפניות, כי הן דקלין ידועין [ש]פירותיהן נאכלין כפניות (נאכלין) ואינן מתקיימין להיגמר תמרים. אבל שאר דקלים כפניות היוצאות אחר ניסן שראויות להיות תמרים, עכשיו כפגין חשובין ולא נגמרו. ואקשינן אי הכי בהא נימא ר' יהוד' פטורה מן המעשר, והתניא א"ר יהוד' לא הוזכרו פגי בותיווני אלא לעיניין מעשר. פגיווני, פי' מקום. ואהיני דבוובניא, פי' בוסר. חייבין במעשר, פי' כיון שכן דרכם להיאכל חייבין במעשר, שכבר נגמרה מלאכתן. הכא נמי בכפניות דניסני הרי נגמרה מלאכתן, אמאי פטורין מן המעשר לר' יהודה. ופרקינן, לעולם דלאו דניסני אלא כפניות שהן פגין קתני, וכי קתני כפניות הרי הן כפרי לעיניין טומאת אוכלין קתני. מאי טעמא הואיל ויכול לתקן על ידי האור ולעשותן אוכל, וכר' יוחנן דאמר בשחיטת חולין פרק ראשון בשקדים המרים הואיל ויכול לתקן על ידי האור. והא דאמר ר' (יוחנן) יהוד' קור דהוא אגומר הרי הוא כעץ לכל דבריו, היינו תנא קמא דאמר אין מטמא אוכל. ואתא אביי לפרק שלקו וטיגנו איכא בינייהו. דר' יהוד' סבר אפילו שלקו וטיגנו אינו מטמא אוכלין, (שאע"פ) שהעור אינו אוכל כיון דהא עץ הוא. ותנא קמא סבר כיון דטיגנו מיטמא. [ו]דחה רבא האי פריקא מדתניא עור ששלקו ושיליא שחישב עליה מטמא טומאת אוכלין, אע"פ שהעור אינו אוכל כיון ששלקו נעשה אוכל. אמר רבה ברכה איכא בינייהו, ר' יהוד' סבר כיון דאכיל ליה אוכלא ובריך עליה בורא פרי האדמה. ושמואל אמר כיון שסופו להקשות לאו אוכלא. והילכתא כשמואל דדיקלא אדעתא דקורא לא נטעי אינשי, אבל צלף דאיכא אינשי דנטעי לשיתא, תנן על מיני צלף על העלין ועל התמרות ועל הקפריסין אומר בורא פרי העץ. אמר רב ששת כשות וחזיז מערבין בהן ומברכין עליהן בורא פרי האדמה. ואוקימנא בדגינוניתא. ואמרי כשות בכמה. פי' כמה שיעורים בעירוב. ופשט[נו] כדאמר רב יחיאל מלא היד, כשות נמי מלא יד. חזין בכמה. ופשטינא כמו איזולתא דאיכרי. פי' איסורייתא, והן חבילות של חמן שקושרין אותן האיכרים, הם העובדי האדמה. מערבין בירקא דקליא. כי יש ירקות שקורין אפרן בבורית שמעבירין הכתם, ונקרא ירקא דקליא. דכתיב אשר קלם מלך בבל באש. ואילו הירקות ירקות שדה הנאכלין הן, ולפיכך אמר מערבין בהן. וכמה, מלא היד. וכן פולין לחין. אמר רב המנונא מערבין בתרדין חיין. איני והא אמרינן סילקא חייא קטיל גברי חייא.

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

יום ראשון יז אלול תש"פ **עירובין דף כח**

שאלה: אם אביי סובר שדגים הם גידולי קרקע, למה אין לוקה עליהם משום שרץ הארץ

שואלת הגמרא: **וּמִי אָמַר אַבָּיֵי, דָּגִים גִּידּוּלֵי קַרְקַע נִינְהוּ,**

וְהָאָמַר אַבָּיֵי: (דף כח) **אָכַל פּוּטִיתָא** (סוג של שרץ המים), **לוֹקֶה אַרְבַּע,** שנאמרו לגבי כל השרצים (א) 'אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ. (ב) ולא תטמאו בהם'. ונאמר לגבי שרץ המים (ג) 'מבשרם לא תאכלו'. ועוד נאמר (ד) 'וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת לא תאכלו'.

(ואף אם אין בו כזית, לוקה, שכיון שהוא בריה, הרי זה נקרא 'אכילה' אף בפחות מכזית).

נְמָלָה - שהוא שרץ הארץ **לוֹקֶה חָמֵשׁ,** (א-ב) ב' לאוין שנאמרו לגבי כל השרצים, ונאמר לגבי שרץ הארץ (ג) 'וכל הולך על גחון לכל השרץ השורץ על הארץ לא תאכלום', ועוד נאמר (ד) 'וכל השרץ השורץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל'. ועוד נאמר (ה) 'ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרומש על הארץ'.

צִירְעָה - שהיא שרץ העוף, **לוֹקֶה שֵׁשׁ,** (א-ה) ה' לאוין שנאמרו בשרץ הארץ, כיון שהצירעה גם וחשת על הארץ, ונאמר לגבי שרץ העוף: (ו) 'וכל שרץ העוף שקץ הוא לא יאכל'.

וְאִם אִיתָא - ואם נכון הדבר שדגים גידולי קרקע נינהו, על אכילת **פּוּטִיתָא נָמֵי לִילְקֵי, מִשּׁוּם 'הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל הָאָרֶץ'.**

ומוכח שלאביי דגים אינם גידולי קרקע ואי אפשר לומר שזה הנפקא מינה בין הברייתות.

ביאור חדש בברייתות: הנפקא מינה אם אפשר לקנות עופות מכסף מעשר שני

אֶלָּא אָמַר רָבִינָא: עוֹפוֹת אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ,

לְמַאן דְּאָמַר פְּרִי מִפְּרִי וְגִידּוּלֵי קַרְקַע, הָנֵי נָמֵי - אלו, עופות גם כן, **גִּידּוּלֵי קַרְקַע נִינְהוּ.**

לְמַאן דְּאָמַר וְלַד וַלְדוֹת הָאָרֶץ, הָנֵי עוֹפוֹת מִן הָרְקָק נִבְרְאוּ - העופות אינם גידולי הארץ, שהם נבראו ממים ויבשה יחד, ואינם רק גידולי הארץ אלא גם גידולי המים.

הטעם שברייתא אחת מרבה עופות, וברייתא אחת ממעטת

מבררת הגמרא: **מַאן דִּמְרַבֵּי עוֹפוֹת מַאי טַעְמֵיהּ** - מי שמרבה עופות מהכלל ופרט וכלל מה טעמו.

וּמַאן דִּמְמַעֵיט עוֹפוֹת מַאי טַעְמֵיהּ - ומי שממעיט עופות מהכלל ופרט וכלל מה טעמו.

מבארת הגמרא: **מַאן דִּמְרַבֵּי עוֹפוֹת קָסָבַר כְּלָלָא בָּתְרָא דַּוְקָא** - מי שמרבה עופות סובר שבכל 'כלל ופרט וכלל' הכלל האחרון הוא העיקר והולכים אחריו, ועל כן דורשים בפסוק: **פְּרָט וּכְלָל,** שבזה אומרים: **נַעֲשֶׂה כְּלָל מוּסָף עַל הַפְּרָט** - הכלל מוסיף על הפרט, **וְאִיתְרַבּוּ לְהוּ כָּל מִילֵּי** - ומרבים כל דבר.

וְאַהְנִי כְּלָלָא קַמָּא והיות שיש גם כלל ראשון, אף שאינו העיקר דורשים אותו גם, והוא מועיל רק **לְמַעוֹטֵי כֹּל דְּלָא דָּמֵי לֵיהּ מִשְּׁנֵי צְדָדִין** - למעט שהכלל האחרון אינו מרבה כל דבר,

אלא רק דבר שדומה לפרט בשתי צדדים, כגון עופות שהם פרי פרי והם גידולי קרקע. (אבל מה שאינו דומה בשתי צדדים שאינו פרי מפרי ואינו גידולי קרקע, כגון דגים שאינם גידולי קרקע, ממעטים, ואי אפשר לקנותם מכסף מעשר).

וּמַאן דִּמְמַעֵט עוֹפוֹת קָסָבַר כְּלָלָא קַמָּא דַּוְוקָא - ומי שממעט עופות סובר שבכל 'כלל ופרט וכלל' הכלל הראשון הוא העיקר והולכים אחריו, ועל כן דורשים בפסוק **כְּלָל וּפְרָט**, שבזה אומרים: **וְאֵין בִּכְלָל אֶלָּא מַה שֶּׁבִּפְרָט**, וממעטים כל דבר אפילו מה שדומה לפרט, וממילא אומרים: **הָנֵי, אִין** - אלו המפורשים בפסוק, כן. **מִידֵּי אַחֲרִינָא** - דברים אחרים, **לָא.**

וְאַהְנִי כְּלָלָא בָּתְרָא - והיות שיש גם כלל אחרון, אף שאינו העיקר, דורשים גם אותו, והוא מועיל רק למעט קצת מהמיעוט של הכלל הראשון, וממילא הוא בא **לְרַבּוּיֵי כֹּל דְּדָמֵי לֵיהּ מִשְּׁלֹשָׁה צְדָדִין** - לרבות דבר שדומה לפרט בג' צדדים, שהוא פרי מפרי, וגידולי קרקע, וולד וולדות הארץ, אבל לא עופות שאינם וולד וולדות הארץ.

◆◆◆

כמה דברים שמערבים בהם, וביניהם גודגדניות

אָמַר רַב יְהוּדָה מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילַת מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: מְעָרְבִין בְּפַעְפּוּעִין, וּבַחֲלַגְלוֹגוֹת, וּבְגוּדְגְּדָנִיּוֹת (מיני ירקות).

אֲבָל לֹא בַּחֲזִיז (תבואה לא בשלה), **וְלֹא בְּכַפְנִיּוֹת** (תמרים רעות שלא בישלו כל צרכן).

שאלה: והרי שנינו שגודגניות אינם טובות לאכילה

שואלת הגמרא: **וּבְגוּדְגְּדָנִיּוֹת מִי מְעָרְבִין,**

וְהָתַנְיָא, גּוּדְגְּדָנִיּוֹת, מְרוּבֵּי בָנִים, יֹאכֵלוּ.

חֲשׂוּכֵי בָנִים, לֹא יֹאכֵלוּ, כי הם ממעטות את הזרע.

וְאִם הוּקְשׁוּ לְזֶרַע - אם הקלחין של הגודגדניות נעשו קשים כעץ לאחר שצמח הזרע שלהם, **אַף מְרוּבֵּי בָנִים לֹא יֹאכֵלוּ,** שהם מזיקים לאכילה, וכיון שאינם טובים לאכילה מדוע מערבים בהם.

ג' תשובות: א. מדובר בגודגדניות שראויות למרובי בנים. ב. כיון שהם ראויות למרובי בנים, גם חשוכי בנים מערבים בהם. ג. מדובר בסוג גודגדניות שראויות לאכילה

[תשובה א':] עונה הגמרא: **תַּרְגְּמָא** - תבאר את מה שרב אמר שמערבים בהם, **אַשֶּׁלֹּא הוּקְשׁוּ לְזֶרַע** - על גודגדניות שלא הוקשו, **וּמְרוּבֵּי בָנִים** - ומדובר שהמערב בהם יש לו בנים, וממילא הרי זה ראוי לו, שגודגדניות כאלו אינם מזיקות למרובי בנים.

[תשובה ב':] **וְאִיבָּעֵית אֵימָא, לְעוֹלָם לַחֲשׂוּכֵי בָנִים,** ואעפ"כ אפשר לערב בהם, **דְּהָא חֲזוּ** - כיון שהם ראויים **לִמְרוּבֵּי בָנִים,**

והגמרא מביאה ראיה שדבר שאינו ראוי לאדם זה, אבל ראוי לאדם אחר אפשר לערב בו: **מִי לָא תְּנַן** - וכי לא שנינו: **מְעָרְבִין לַנָּזִיר בְּיַיִן, וּלְיִשְׂרָאֵל בִּתְרוּמָה, אַלְמָא אַף עַל גַּב דְּלָא חֲזֵי לְהַאי, חֲזֵי לְהַאי** - הרי מוכח שאפשר לערב בהם, כיון שאף שאינו ראוי לאדם זה, הרי זה

ראוי לאדם אחר. **הָכָא נַמֵי, אַף עַל גַּב דְּלָא חֲזֵי לְהַאי, חֲזֵי לְהַאי** - כאן גם, לגבי גודגדניות, אף שאינו ראוי לאדם זה, הרי זה ראוי לאדם אחר.

[תשובה ג':] **וְאִיבָּעֵית אֵימָא, כִּי קָאָמַר רַב בְּהַנְדְּקוּקֵי מָדַאי** - מה שרב אמר שמערבים בהם, הוא דיבר על גודגדניות שבמדי שהם יפות, וראויות לאכילה.

◆◆◆

שאלה על מה ששנינו בשם רב שאין מערבים בחזיז, הרי במאמר אחר שנינו בשם רב שמערבים בחזיז

שנינו בשם רב שאין מערבין בחזיז, שואלת על כך הגמרא: **וּבַחֲזִיז לָא, וְהָאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: כְּשׁוּת וַחֲזִיז מְעָרְבִין בָּהֶן, וּמְבָרְכִין עֲלֵיהֶן בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה.**

תשובה: בתחילה רב אמר שאין מערבים בהם, כי לא ראה שאוכלים אותם, ולאחר שהגיע לבבל ראה שאוכלים חזיז ולכן אמר שמערבים בו

עונה הגמרא: **לָא קַשְׁיָא, הָא** - זה מה שאמר רב שאין מערבים בחזיז, היה זה **מִקַּמֵּי דַּאֲתָא רַב לְבָבֶל** - לפני שרב הגיע לבבל, ועדיין לא ראה שיש שאוכלים חזיז. **הָא** - מה שאמר רב שמערבים בחזיז היה זה **לְבָתַר דַּאֲתָא רַב לְבָבֶל** - לאחר שבא רב לבבל וראה שאוכלים חזיז ולכן אמר שמערבים בהם.

שאלה: כיצד הכריע רב לפי בבל, שחזיז נחשב 'ראוי לאכילה' בכל מקום, והרי שנינו שגדר 'ראוי לאכילה' נקבע לפי רוב העולם

שואלת על כך הגמרא: **וּבָבֶל הָוְיָא רוּבָּא דְּעָלְמָא** - וכי בבל זה רוב העולם, ובגלל ששם אוכלים חזיז, אפשר לערב בזה בכל מקום,

וְהַתַנְיָא, הַפּוֹל, וְהַשְּׂעוֹרָה, וְהַתִּילְתָּן, שֶׁזְּרָעָן לְיָרָק - שזרע אותם כדי לאוכלם בעודם ירק ולא בשביל הזרעים לאחר שיבשילו, **בָּטְלָה דַּעְתּוֹ אֵצֶל כָּל אָדָם,** שרוב האנשים זורעים אותם לצורך הזרעים שלהם כשיבשילו, ולא כדי לאוכלם בעודם ירק.

לְפִיכָךְ זַרְעָן חַיָּיב במעשר, ואף על פי שלא זרען מתחילה כדי לאכול את הזרעים שלהם. **וְיַרְקָן פָּטוּר** - שאין זה כלום, שרוב בני אדם אינם אוכלים אותם בעודם ירק.

הַשַּׁחֲלַיִים וְהַגַּרְגִּיר (שהם נאכלים בין זרע ובין ירק), **שֶׁזְּרָעָן לְיָרָק, מִתְעַשְּׂרִין יָרָק וְזֶרַע. זְרָעָן לְזֶרַע, מִתְעַשְּׂרִין זֶרַע וְיָרָק,** שהם נחשבים אוכל גם כשהם ירק וגם כשזרעיהם גודלים.

הרי מוכח שהולכים אחרי דעת רוב בני אדם, ולכן חיטה ושעורה שזרען לירק בטלה דעתו אצל כל אדם, ולמה רב פסק לפי בבל, שבכל מקום מערבין בחזיז.

תשובה: רב דיבר על חזיז שגדל בגינה והוא ראוי לאכילה

עונה הגמרא: **כִּי קָאָמַר רַב** - מה שרב אמר שמערבים בחזיז, היינו [עמוד ב] **בִּדְגִנּוּנִיְיתָא** - בחזיז שגדל בגינה שהוא ראוי לאכילה, ונחשב ל'אוכל' בכל מקום.

◆◆◆

לעיל שנינו שהזרע והירק של גרגיר ראויים לאכילה, שואלת על כך הגמרא: **זֶרַע** של **'גַּרְגִּיר' לְמַאי חֲזֵי** - למה הוא ראוי.

עונה הגמרא: **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שֶׁכֵּן רִאשׁוֹנִים שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶן פִּלְפְּלִין, שׁוֹחֲקִין אוֹתוֹ, וּמַטְבִּילִין בּוֹ אֶת הַצָּלִי.**

◆◆◆

ינוקא דבי רב: ברכת כשות, אדמה. ברכת חזיז, שהכל

רַבִּי זֵירָא כִּי הֲוָה חֲלִישׁ מִגִּרְסֵיהּ - רבי זירא כאשר הוא היה חלש מלימודו, **הֲוָה אָזֵיל וְיָתֵיב אַפִּיתְחָא דְּרַב יְהוּדָה בַּר אַמֵּי** - היה הולך ויושב בפתחו של רב יהודה בר אמי, **אָמַר כִּי נָפְקִי וְעָיְילֵי רַבָּנַן אֵיקוּם מִקַּמַּיְיהוּ, וַאֲקַבֵּל בְּהוּ אַגְרָא** - שאמר, כאשר יוצאים ונכנסים החכמים, אקום מפניהם, ואקבל בזה שכר.

נְפַק אֲתָא יָנוּקָא דְּבֵי רַב - כאשר רב זירא ישב שם, יצא ובא תלמיד צעיר מבית רבו.

אֲמַר לֵיהּ רבי זירא: **מַאי אַגְמְרָךְ רַבָּךְ** - מה לימדך רבך.

אֲמַר לֵיהּ הינוקא: רבי לימדני: **כְּשׁוּת,** ברכתו, **בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה. חֲזִיז,** ברכתו, **שֶׁהַכֹּל נִהְיֶה בִּדְבָרוֹ.**

רבי זירא: כשות, גודל מהאויר, ויש לברך עליו שהכל. חזיז גודל מהקרקע, ויש לברך עליו אדמה

אֲמַר לֵיהּ רבי זירא, **אַדְּרַבָּה, אִיפְּכָא מִיסְתַּבְּרָא, הַאי מֵאַרְעָא קָא מְרַבֵּי** - זה, החזיז, יונק מהקרקע, ולכן יש לברך עליו בורא פרי האדמה. **וְהַאי מֵאַוֵּירָא קָא מְרַבֵּי** - וזה, הכשות, גודל מהאויר, (שהוא גודל על הקוצים ואין לו שורש בקרקע), ויש לברך עליו שהכל.

ההלכה: חזיז, שהכל, כיון שאינו בשל כל צרכו. כשות, אדמה, כיון שהוא בשל כל צרכו, והוא יונק גם מהארץ

אמנם לדינא מסיקה הגמרא: **וְהִלְכְתָא כְּיָנוּקָא דְּבֵי רַב. מַאי טַעְמָא, הַאי** - זה, הכשות, **גְּמַר פֵּירֵי** - הוא פרי אדמה שגדל כל צרכו. **וְהַאי** - וזה החזיז, **לָאו גְּמַר פֵּירֵי** - הוא פרי אדמה שלא גדל כל צרכו.

וּמַאי דְּקָאָמְרַתְּ הַאי מֵאַרְעָא קָא רָבֵי וְהַאי מֵאַוֵּירָא קָא רָבֵי - ומה שאמרת שזה גודל מהקרקע וזה גודל מהאויר, **לָא הִיא** - אין זו טענה,

שהרי **כְּשׁוּת נָמֵי מֵאַרְעָא קָא רָבֵי** - כשות גם גודלת מהקרקע, **דְּהָא קָא חָזֵינַן דְּקָטְלִינַן לַהּ לְהִיזְמְתָא וּמָיְיתָא כְּשׁוּתָא** - שהרי אנו רואים שגודלים את הקוצים, ה'כשות' מת, וחיותו פוסקת, הרי שהוא גודל מהקרקע.

◆◆◆

שאלה על מה שאמר רב שאין מערבים בכפניות (תמרים רעות שאינם מבושלות כל צרכם) הרי שנינו שהם מטמאות טומאת אוכלים ומוכח שהם אוכל

שנינו בשם רב שאין מערבין בכפניות, שואלת על כך הגמרא: **וּבְכַפְנִיּוֹת אֵין מְעָרְבִין,**

וְהָתַנְיָא, קוֹר (דבר רך הנוסף על הדקל בכל שנה, וקודם שיגיעו ימות הגשמים ויתקשה

ויעשה עץ קרי ליה קור, וטוב למאכל הוא) **נִיקָּח** - אפשר לקנותו **בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר** (שהוא פרי מפרי, וגדולי קרקע הוא), **וְאֵין מְטַמֵּא טוּמְאַת אוֹכָלִין,** ואפילו חישב עליו למאכל, שאין זה אוכל.

וְכַפְנִיּוֹת, נִקָּחוֹת בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר, וּמְטַמְּאוֹת טוּמְאַת אוֹכָלִים, (וחייבות במעשר).

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: קוֹר הֲרֵי הוּא כְּעֵץ לְכָל דְּבָרָיו, אֶלָּא שֶׁנִּיקָּח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר (הגמרא להלן תבאר במה חולק בזה רבי יהודה על תנא קמא).

וְכַפְנִיּוֹת, הֲרֵי הֵן כִּפְרִי לְכָל דִּבְרֵיהֶם אֶלָּא שֶׁפְּטוּרוֹת מִן הַמַּעֲשֵׂר, מפני שלא נגמרה מלאכתן.

וכיון שכפניות מטמאות טומאת אוכלים, הרי מוכח שהם אוכל, ואם כן למה לא מערבים בהם.

הצעת תשובה: הברייתא דיברה על כפניות של דקל זכר, שזה הגמר פרי שלהם, ולכן הם מטמאות טומאת אוכלים. ורב דיבר על כפניות של דקל נקיבה שאינם גמר פרי, שהם ממשיכות להתבשל

עונה הגמרא: **הָתָם** - שם, מה ששנינו שכפניות מטמאות, מדובר **בְּדְנִיסְחָנֵי** - בדקלים זכרים שעושין כפניות, ואינם נעשים תמרים לעולם, וכפניות הוא גמר פירן, והם נחשבות אוכל. ומה שרב אמר שאין מערבים בכפניות, היינו בדקלים נקיבות, שכפניות שלהן נעשים תמרים, ולכן כשהם כפניות אינם גמר פרי.

דחיית התשובה: אם מדובר על כפניות מדקל זכר, כיצד אמר עליהם רבי יהודה שהם פטורים ממעשר

הגמרא דוחה תירוץ זה: **אִי הָכִי** - אם כך שמדובר בכפניות מדקל זכר, הרי קשה על כך, **בְּהָא לֵימָא** - וכי בזה יאמר **רַבִּי יְהוּדָה פְּטוּרוֹת מִן הַמַּעֲשֵׂר,**

(המקור שרבי יהודה אמר שפטורות מהמעשר:) **וְהָתַנְיָא אָמַר רַבִּי יְהוּדָה לֹא הוּזְכְּרוּ פַּגֵּי בֵּיתְיוֹנֵי** (תאנים שלא נתבשלו הנקראים 'פגי ביתוני' על שם מקומם) **אֶלָּא לְעִנְיַן מַעֲשֵׂר בִּלְבַד,** שאמרו עליהם: **פַּגֵּי בֵּיתְיוֹנֵי** (תאנים לא מבושלות), **וַאֲהִינֵי דְּטוֹבִינָא** - וכפניות הגדלים ב'טובינא', (ששם כל הדקלים זכרים), **חַיָּיבִין בְּמַעֲשֵׂר,** מפני שהם גמר פרי, ואם כן מה שאמר רבי יהודה בברייתא הקודמת שכפניות פטורות מעשר, מוכח שלא דיבר על כפניות מדקלים זכרים, וממילא גם תנא קמא שם לא דיבר על דקלים זכרים.

תשובה חדשה: רב אמר שאין מערבים בכפניות, כיון שלעירוב צריך שיהיו ראויים מיד לאכילה. ואף שהם מקבלים טומאת אוכלים, כיון שלעניין זה הם נחשבים אוכל כיון שאפשר למתק אותם ולהכשירם לאכילה על ידי בישול

אֶלָּא לְעוֹלָם לָאו בְּנִיסְחָנֵי - אלא אין לבאר אלא שהברייתא מדברת על דקלים נקיבות, **וּלְעִנְיַן טוּמְאַת אוֹכָלִין שָׁאנֵי כִּדְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן** (במקום אחר שיובא להלן) שאף דבר שהוא ראוי, דנים אותו כראוי לאכילה, **הוֹאִיל וְרָאוּי לְמַתְּקָן עַל יְדֵי הָאוּר, הָכָא נָמֵי** - וכן יש לבאר כאן, **הוֹאִיל וְיָכוֹל לְמַתְּקָן עַל יְדֵי הָאוּר,** לכן הם מקבלים טומאת אוכלים, אבל לעניין עירוב, אין מערבים בהם, כיון שאינם ראויים עכשיו לאכילה, ולעירוב צריך שיהיו ראויים מיד לאכילה.

◆ ◆ ◆

דברי רבי יוחנן 'הואיל וראוי למתקן' נאמרו כדי לבאר את הדעה הסוברת ששקדים המרים בין גדולים ובין קטנים חייבים במעשר

מבררת הגמרא: **וְהֵיכָא אִתְּמַר דְּרַבִּי יוֹחָנָן** - היכן נאמרו דברי רבי יוחנן 'הואיל וראוי למתקן על ידי האור'.

אומרת הגמרא: **אַהָא דְּתַנְיָא** - על מה ששנינו:

שְׁקֵדִים הַמָּרִים, קְטַנִּים, חַיָּיבִין, משום שהוא גמר פרי שלהן, שכשגדלין נעשין מרים, על כן אוכלים אותם כשהם קטנים. **גְּדוֹלִים, פְּטוּרִין** ממעשר, דלאו אוכל נינהו.

שקדים **מְתוּקִים, גְּדוֹלִים, חַיָּיבִין,** שהם מתוקים בגמר גידולם. **קְטַנִּים, פְּטוּרִין** שלא נגמרו מלאכתם, שעדיין אינם מתוקים, ואין אוכלים אותם כשהם קטנים.

רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר מִשּׁוּם אָבִיו: בשקדים מרים **זֶה וָזֶה לִפְטוּר** - בין גדולים ובין קטנים, גדולים, מפני שאינם אוכל, כי הם מרים. קטנים, כי הם לא גדלו כל צרכם ואינם 'פרי'.

וְאָמְרִי לַהּ, בשקדים המרים **זֶה וָזֶה** (בין גדולים ובין קטנים) **לְחִיּוּב** (הגמרא להלן מבארת מדוע).

אָמַר רַבִּי אִילְעָא: הוֹרָה רַבִּי חֲנִינָא בְּצִיפּוֹרִי כְּדִבְרֵי הָאוֹמֵר זֶה וָזֶה לִפְטוּר.

מבררת הגמרא: **וּלְמַאן דְּאָמַר זֶה וָזֶה לְחִיּוּב, לְמַאי חֲזֵי** - למה שקדים מרים גדולים ראויים,

ועל כך **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הוֹאִיל וְרָאוּי לְמַתְּקָן עַל יְדֵי הָאוּר.**

✦✦✦

בירור: במה חולקים תנא קמא ורבי יהודה לעניין קור

אָמַר מָר - לעיל שנינו בברייתא: **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: קוֹר, הֲרֵי הוּא כְּעֵץ לְכָל דְּבָרָיו, אֶלָּא שֶׁנִּיקָּח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר.**

שואלת הגמרא: **הַיְינוּ תַּנָּא קַמָּא,** הרי כך אמר תנא קמא, שקור ניקח בכסף מעשר, ואינו מטמא טומאת אוכלים, ובמה חולקים תנא קמא ורבי יהודה.

הצעת ביאור: נחלקו בדין 'קור' מבושל או מטוגן

אָמַר אַבָּיֵי: שְׁלָקוֹ, וְטִגְּנוֹ, אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ - יש ביניהם, כלומר הם נחלקו באופן שבישלו הרבה או שטיגנו בשמן, לרבי יהודה אפילו שלקו וטיגנו אינו טמא, וכך מדוייק מלשונו של רבי יהודה שאמר 'הרי הוא כעץ'. ולתנא קמא אם שלקו וטיגנו, הרי הוא מטמא, שהרי תנא קמא לא אמר 'הרי הוא כעץ'.

דחיית הביאור: בברייתא מוכח שאם שילקו וטיגנו לכולי עלמא הוא מקבל טומאת אוכלים

מַתְקִיף לַהּ רָבָא, מִי אִיכָּא לְמַאן דְּאָמַר שְׁלָקוֹ וְטִגְּנוֹ לָא - וכי יש מאן דאמר שאף אם שלקו וטיגנו אינו מקבל טומאת אוכלים.

וְהָתַנְיָא, הָעוֹר, וְהַשִּׁילְיָא, אֵין מְטַמְּאִין טוּמְאַת אוֹכָלִין.

עוֹר שֶׁשְּׁלָקוֹ, וּשְׁילְיָא שֶׁחִישֵּׁב עָלֶיהָ, מְטַמְּאִין טוּמְאַת אוֹכָלִין. (בעור הוא דוקא אם שלקו ולא במחשבה בעלמא. בשיליא הוא אפילו במחשבה),

וכיון ששליקה מועילה אפילו לעור, כל שכן שהיא מועילה ל'קור' שהוא ראוי לאכילה.

ביאור חדש: רבי יהודה ותנא קמא נחלקו לגבי ברכת הקור

אֶלָּא אָמַר רָבָא: אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ בְּרָכָה, לתנא קמא, ברכתו, בורא פרי האדמה. לרבי יהודה ברכתו שהכל, כיון שסופו להקשות, וזה מה שאמר רבי יהודה 'הרי הוא כעץ', ואינו בכלל 'פרי האדמה'.

דְּאִתְּמַר, קוֹר, רַב יְהוּדָה אָמַר: בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה.

וּשְׁמוּאֵל אָמַר: שֶׁהַכֹּל נִהְיֶה בִּדְבָרוֹ.

והגמרא מבארת סברותיהם: **רַב יְהוּדָה אָמַר: בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה, אוּכְלָא הוּא** - כיון שהוא אוכל.

וּשְׁמוּאֵל אָמַר: שֶׁהַכֹּל נִהְיֶה בִּדְבָרוֹ, כֵּיוָן שֶׁסּוֹפוֹ לְהַקְשׁוֹת, לָא מְבָרְכִינַן עִילָּוֵיהּ בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה.

אֲמַר לֵיהּ שְׁמוּאֵל לְרַב יְהוּדָה: שִׁינָּנָא, כְּוָותָיךְ מִסְתַּבְּרָא, דְּהָא צְנוֹן שֶׁסּוֹפוֹ לְהַקְשׁוֹת, וּמְבָרְכִינַן עֲלֵיהּ בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה.

הגמרא דוחה ראיה זו: **וְלָא הִיא, צְנוֹן נָטְעֵי אִינָשֵׁי אַדַּעְתָּא דְפוּגְלָא** - צנון, אנשים נוטעים על דעת לאוכלו כשהוא רך, ולכן ברכתו אדמה. אבל **דִּיקְלָא, לָא נָטְעִי אִינָשֵׁי אַדַּעְתָּא דְקוֹרָא** - דקל, אין אנשים נוטעים אותו על דעת לאכול את הקורא.

הגמרא מסיקה להלכה: **וְאַף עַל גַּב דְּקַלַּסְיֵהּ שְׁמוּאֵל לְרַב יְהוּדָה** - אף ששמואל שיבח את רב יהודה, והביא ראיה שמברכים על קור 'בורא פרי האדמה', אעפ"כ **הִלְכְתָא כְּווֹתֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל,** ומברכים על קור 'שהכל נהיה בדברו'.

◆◆◆

המערב ב'כשות', שיעור מזון שתי סעודות ממנו, הוא כ'מלא היד'

גּוּפָא, שנינו לעיל **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: כְּשׁוּת וַחֲזִיז, מְעָרְבִין בָּהֶן. וּמְבָרְכִין עֲלֵיהֶם בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה.**

מבררת הגמרא: **כְּשׁוּת בְּכַמָּה** - כמה שיעורו לעירוב.

אומרת הגמרא: **כִּדְאָמַר רַב יְחִיאֵל, כִּמְלֹא הַיָּד. הָכָא נָמֵי, כִּמְלֹא הַיָּד.**

◆◆◆

המערב ב'חזיז' שיעור מזון שתי סעודות ממנו הוא כשיעור אגודת ירק שהאיכרים כורכים ממנו

חֲזִיז בְּכַמָּה,

אָמַר רַבָּה בַּר טוֹבִיָּה בַּר יִצְחָק אָמַר רַב: כִּמְלֹא אוּזִילְתָּא דְאִיכָּרֵי - כשיעור אגודת ירק שהאיכרים כורכים ממנו.

◆◆◆

עירוב בירקא דקליא

אֲמַר רַב חִלְקִיָּה בַּר טוֹבִיָּה: מְעָרְבִין בְּקִלְיָא - צמח שנקרא קליא.

שואלת הגמרא **בְּקִלְיָא, סָלְקָא דַּעְתָּךְ** - וכי עולה על דעתך שאפשר לערב בו, הרי אינו ראוי כלל לאכילה שהוא קלח קשה.

עונה הגמרא: **אֶלָּא, בְּיַרְקָא דְקִלְיָא** - הכונה לירק של הקליא, שהוא ראוי לאכילה,

וְכַמָּה הוא שיעורו לעירוב,

אָמַר רַב יְחִיאֵל: כִּמְלֹא הַיָּד.

◆◆◆

עירוב בפולים לחים

רַבִּי יִרְמְיָה נְפַק לְקִירְיָיתָא - יצא לכפרים,

בְּעוֹ מִינֵּיהּ - שאלו אותו, **מַהוּ לְעָרֵב בְּפוֹלִין לַחִין.**

לָא הֲוָה בִּידֵיהּ - לא היה בידו תשובה על כך.

כִּי אֲתָא לְבֵי מִדְרְשָׁא - כאשר בא רבי ירמיה לבית המדרש, שאלה שאלה זו,

אֲמַרוּ לֵיהּ: הָכִי אָמַר רַבִּי יַנַּאי: מְעָרְבִין בְּפוֹלִין לַחִין.

מבררת הגמרא: **וְכַמָּה** שיעורו לעירוב.

אָמַר רַב יְחִיאֵל: כִּמְלֹא הַיָּד.

◆◆◆

אָמַר רַב הַמְנוּנָא מְעָרְבִין בִּתְרָדִין חַיִּין אִינִי וְהָאָמַר רַב חִסְדָּא סִילְקָא חַיָּיא קָטֵיל גַּבְרָא חַיָּיא
[יתבאר בעמוד הבא]

[א]ההוא בבשיל ולא בשיל איכא דאמרי אמר רב המנונא אין מערבין בתרדין חיין דאמר רב חסדא סילקא חייא קטיל גברא חייא והא קא חזינן דקא אכלי ולא מייתי התם בבשיל ולא בשיל אמר רב חסדא (א) תבשיל של תרדין יפה ללב וטוב לעינים וכל שכן לבני מעיים אמר אביי והוא דיתיב אבי תפי ועביד [ב]תוך תוך אמר רבא [ג]הריני כבן עזאי בשוקי טבריא אמר ליה ההוא מרבנן לרבא תפוחים בכמה אמר ליה וכי מערבין בתפוחים ולא [ד]והתנן [ב]כל האוכלין מצטרפין לפסול את הגויה בחצי פרס [ג]ובמזון שתי סעודות לעירוב [ד]וכביצה לטמא טומאת אוכלים והאי מאי תיובתא אילימא משום דקתני כל האוכלין והני בני אכילה נינהו [ה]והאמר רבי יוחנן אין למדין מן הכללות ואפילו במקום שנאמר בו חוץ אלא משום דקתני ובמזון שתי סעודות לעירוב וכביצה לטמא טומאת אוכלין והני נמי בני טמויי טומאת אוכלין נינהו וכמה אמר ר"נ [ה]תפוחים בקב מיתיבי ר"ש בן אלעזר אומר [ו]עוכלא תבלין וליטרא ירק ועשרה אגוזין וחמשה אפרסקין ושני רמונים ואתרוג אחד ואמר גורסק בר דרי משמיה דרב מנשיא בר שגובלי משמיה דרב [ז]וכן לעירוב והני נמי ליהוו כי אפרסקין הני חשיבי והני לא חשיבי אמר רב יוסף שרא ליה מריה לרב מנשיא בר שגובלי אנא אמריתא ניהליה אמתני' והוא אמרה אברייתא [ו]דתנן [ח]אין פוחתין לעני בגורן מחצי קב חטין וקב שעורין רבי מאיר אומר חצי קב שעורין וקב וחצי כוסמין וקב גרוגרות [ט]או מנה דבילה רבי עקיבא אומר פרס [י]וחצי לוג יין ר"ע אומר רביעית [כ]ורביעית שמן ר"ע אומר שמינית ושאר כל הפירות אמר אבא שאול [ל]כדי שימכרם ויקח בהן מזון שתי סעודות ואמר רב וכן לעירוב ומאי אולמיה דהאי מהך אילימא משום דקא תני בהך תבלין ותבלין לאו בני אכילה נינהו אטו הכא מי לא קתני חטין ושעורין ולאו בני אכילה נינהו אלא משום דקתני חצי לוג יין ואמר רב [מ]מערבין (א) בשתי רביעיות של יין מדבעינן כולי האי ש"מ כי אמר רב וכן לעירוב אהא מתני' קאמר ש"מ אמר מר ובמזון שתי סעודות לעירוב סבר רב יוסף למימר עד דאיכא סעודה מהאי וסעודה מהאי אמר ליה רבה אפילו למחצה לשליש ולרביע גופא אמר רב מערבין בשתי רביעיות של יין ומי בעינן כולי האי והתניא רבי שמעון בן אלעזר אומר יין כדי לאכול בו [נ]חומץ כדי לטבל בו זיתים ובצלים כדי לאכול בהן שתי סעודות התם [ס]בחמרא מבשלא אמר מר חומץ כדי לטבל בו אמר רב גידל אמר רב כדי לטבל בו מזון שתי סעודות של ירק איכא דאמרי אמר רב גידל אמר רב ירק הנאכל בשתי סעודות אמר מר זיתים ובצלים כדי לאכול בהן מזון שתי סעודות ובבצלים מי מערבין והתניא [ז]אמר ר' שמעון בן אלעזר פעם אחת [ח]שבת רבי מאיר בערדיסקא ובא אדם אחד לפניו אמר לו ר' עירבתי בבצלים לטיבעין והושיבו ר' מאיר בארבע אמות שלו לא קשיא הא בעלים הא באימהות דתניא אכל בצל והשכים ומת אין אומרין ממה מת ואמר שמואל לא שנו אלא בעלים אבל באימהות לית לן בה ובעלין נמי לא אמרן אלא
דלא

רש"י

בשיל ולא בשיל. קטיל גברא: **איכא דאמרי אמר רב המנונא כו' והא חזינן אינשי דאכלי ולא מייתי התם בבשיל ולא בשיל.** כי קאמר רב המנונא אין מערבין בבשיל ולא בשיל: **אבי תפי.** בכירה מקום שפיתת הקדירה: **ועביד תוך תוך.** שמבושל יפה ונלעטק כולו עד שנימוח וכשהוא רותח דומה כמשמיע קול זה תוך תוך(ט): **הריני כבן עזאי בשוקי טבריא.** יומא בדיחא הוה ליה לרבא ואמר להו לתלמידיו השתא ניהי דעתאי והריני מזומן להשיב בחריפות לכל מי שישאלני כבן עזאי שהיה דורש בשוקי טבריא ולא היה בימיו עוקר הרים כמותו (י)[והיה אומר (°) כל חכמי ישראל לפני כקליפת השום חוץ מן הקרח הזה](י): **לפסול את הגוויה.** אם אכל אוכלין טמאין אע"ג שאין אוכל מטמא אדם במגע אי אכיל מינייהו חצי פרס דהיינו שני ביצים נפסל מלאכול בתרומה כדתנן בפירקין דלקמן (דף פב.) ואכי חציה לפסול את הגוויה. חציה היינו פרס ל' פרוסה ואכי חציה היינו חצי פרס: **אלא משום דתני.** עירוב דומיא דטומאת אוכלין דמשמע כל שהוא מטמא טומאת אוכלין יש לו מזון שתי סעודות חזי לעירוב ותפוחין בני טמויי נינהו: **ר' שמעון בן אלעזר.** במעשר עני שמחלקו לעניים הרבה על הגורן קאי וקאמר אין פוחתין לעני בגורן מהאי שיעור דכתיב(ו) ונתת ללוי לגר ליתום ולאלמנה ובציר מהכי לא הוי נתינה: **עוכלא.** [א] שמינית [ב] שבליטרא וליטרא הוא לוג: **וכן לעירוב.** דחלק עני בגורן נמי מזון שתי סעודות היא כדאמר לקמן: ה"ג **והני נמי ליהוי כאפרסקין.** ותיסגי בחמשה: **חשיבי.** ואמרינן לקמן(מ) כל שהוא ליפתן כדי לאכול בו אלמא לאו ממש סעודות(ו) דליהוי כולה סעודתא מההוא מינא בעינן אלא כל מידי לפום חשיבותיה אם ליפתן שאדם רגיל ללפת בו את הפת [שיעורו כדי ללפת בו את הפת] לשתי סעודות ואם דבר הרגיל לבא בקינוח סעודה הוא שיעורו בכדי שאדם רגיל להביא קינוח לב' סעודות: **שרי ליה מריה.** ימחול לו אדונו(פ) על דבר זה לרבי מנשיא: **דאנא אמריתא ניהליה.** להא דאמר רב וכן לעירוב אמתני' כדמפרש ואזיל והוא אגמריה לגורסק בר דרי אברייתא: **אין פוחתין לעני בגורן.** ממעשר עני אם יש לו הרבה לחלק ובאו עניים הרבה והוא מחלק לכל אחד אל יפחות לו משיעור זה דנתינה בעינן. והתם(ע) קתני היה לו דבר מועט נותן לפניהם והן מחלקין ביניהן: **מחצי קב חיטין.** ואם שעורין קב ואם כוסמין קב ומחצה: **דבילה.** לאחר שנדרסין בעיגול קרי להו דבילה ושוב אינו מוכר במדה אלא במשקל: **פרס.** חצי מנה: **ומאי אולמיה דהאי מהך.** דאיקפד רב יוסף ארב מנשיא דאמר אברייתא במאי דאיירי מתניתין לא איירי ברייתא ולא סתרן אהדדי הני שיעורייהו בהכי והני שיעורייהו בהכי: **לאו בני אכילה נינהו.** וסבירא ליה לרב יוסף דאין מערבין בהן הלכך וכן לעירוב לאו עלה אתמר: **אלא משום דקתני חצי לוג יין.** דהיינו שתי רביעיות ושמעינן ליה לרב גבי עירוב נמי דקאמר הכי: **וסעודה מהאי.** ב' אוכלין מצטרפין לעירוב אבל ג' וד' דליכא סעודה מכל חד לא: **יין כדי לאכול בו.** לשרות בו פת מזון ב' סעודות: **חומץ כדי לטבל בו.** בשר מזון ב' סעודות: **כדי לאכול בהן.** ללפת בהן את הפת דב' סעודות: **התם.** דקתני יין כדי לאכול בו: **בחמרא מבושל.** קאמר לחשוב ללפת בו אבל חמרא בעלמא בעינן להיות בו שתיית ב' סעודות והיינו ב' רביעיות: **מזון ב' סעודות ירק.** שכל הסעודה מן הירק: **ירק הנאכל לב' סעודות.** כפת: **בערדיסקא ובא אדם אחד לפניו.** בשבת מחוץ לתחום על ידי עירוב שעירב ממקומו לטיבעין והיא ערדיסקא אלפים אמה שבין עירובו לטיבעין: **והושיבו ר' מאיר בד' אמות.** ואסר לו לצאת ולזוז ממקומו מד' אמותיו שהיה עומד בהן בשעת שאלה דקסבר לאו עירוב הוא ונמצא יוצא חוץ לתחום בלא עירוב ותנן לקמן בפ' מי שהוציאוהו (דף מא.) אין לו אלא ד' אמות: **עלין.** לא חשיבי ורעים לאכול:
דלא

תוספות

מאי אולמיה דהאי מהאי. [א] נראה לפרש (°) דקים ליה להש"ס דרב יוסף לא שמעיה דרב אמתני' בפירוש אלא משום טעם דקדק רב יוסף דאמר רב אמתני' ולהכי קאמר מאי אולמיה דהאי מהאי מאיזה כח בא לדקדק ומשני משום דקתני מתני' חצי לוג יין ואמר רב מערבין בשתי רביעיות יין והך מילתא לא אמר רב בפירוש אלא מכללא דהויא דוכן לעירוב איתמר א"כ שמע מינה דוכן לעירוב אמתני' איתמר דאי אברייתא מנא ליה דסבר רב מערבין בשתי רביעיות יין דהא פשיטא דאין ללמוד זה מזה מדלא אמר כל שיעורי עירוב כשיעורי מתנות עניים: **חומץ** כדי לטבל בו. היינו רביעית [ב] כדאמרינן בפרק הדר (דף סח.) וליקנו להו רביעתא דחלא בחביתא: **והושיבו** ר' מאיר בד' אמותיו. חוץ לעיר היה דבעיר היה מהלך את כולה [ג] כדאמר במי שהוציאוהו (דף מא:) אי נמי סבר לה כרבי יהושע דאמר אין לו אלא ארבע אמות ואין לומר משום דרבי מאיר קנים שוגג אטו מזיד דהא בדאורייתא לא קנים ואית ליה בפירקין [דף לה:] דתחומין דאורייתא ועוד כיון דחשבינן כל העיר כארבע אמות אפילו במזיד נמי מהלך את את כולה דמזיד נמי אית ליה ארבע אמות. בתוספות רבינו יהודה:
מפני

מסורת הש"ס

א) ברכות לט., ב) [פסחים עד.], ג) [קידושין כ. סוטה מה. ערכין ל:], ד) מעילה יז: כריתות יג. [מקוואות פ"י מ"ו], ה) לעיל כז. קידושין לד., ו) פאה פ"ח מ"ה, ז) [תוספתא פ"ו ה"ב], ח) [לפנינו איתא היינו יושבין לפני ר"מ], ט) [ועי' רש"י פסחים עד. ד"ה רבי ישמעאל], י) ס"א, כ) [בכורות נח.], ל) [דברים כו], מ) [ע"ב], נ) [ברבינו יהונתן: ממש שתי סעודות], ס) בס"א: המקום, ע) [פאה פ"ח מ"ו],

הגהות הב"ח

(א) גמ' בשתי רביעיות של יין (מדבעינן כולי האי) תא"מ ונ"ב ס"א אינו:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה הריני כבן עזאי וכו' והיה אומר כל חכמי ישראל וכו'. בכורות נח ע"א: תוס' ד"ה מאי אולמי' וכו' דקים ליה להש"ס. כעין זה בתוס' בשבת דף ט ע"ב ד"ה הא לן וש"נ:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה עוכלא שמינית. נ"ב ורשב"ס כתב חמישית. (כ"ה ברשב"ס ב"ב ל' א' ד"ה ועוכלא וע"ש פ"ט ב' ד"ה תומן): [ב] שם שבליטרא. נ"ב ל"ל שבלוג: (והוא סה"ד ואח"כ מה"ד) וליטרא. הוא חצי לוג. כצ"ל. (וכמ"ש בירושלמי פ"י דתרומות והביאו הר"ש שם במתני' ח'):

מוסף תוספות

א. וא"ת ומאי קשיא ליה אמאי הקפיד, בדין הקפיד, דהיה כעוס במה שלא אמר האמת, דאמת הוא דרב לא אמר וכן לעירוב אלא אשיעורין דתנא במתניתין ולא אהנך דברייתא, וי"ל וכו'. תוס' ר"פ. ב. [ד]ברביעית חומץ יש לטבל שתי סעודות. ריטב"א לקמן סח. ג. דהא קי"ל שהיוצא מתחומו וכו' שיכול להלוך כל העיר. ריטב"א.

רבינו חננאל

ופרקינן ההוא בבשיל ולא בשיל. אמר רבא הריני כבן עזאי בשוקי טבריא. פי' רבא משתבח ואמר הריני [ידוע] בחכמה (ידוע) בעירובין כמו שהיה בן עזאי ידוע בחוכמתו בשוקי טבריא. שאלו ההוא מרבנן שיעור תפוחין בעירוב כמה. א"ל רבא וכי מערבין בתפוחין. א"ל ההוא מרבנן ולא, והתנן במס' מעילה פרק רביעי כל האוכלין מצטרפין לפסול את הגויה כבחצי פרס. ובמזון שתי סעודות לעירוב. קתני מיהת כל האוכלין ואפי' התפוחין נמי בכללן שגם הם אוכלין הן. ודחאו רבא הא אמר ר' יוחנן אין

עין משפט נר מצוה

לא א [מיי' פ"א מהל' עירובין הל' יא] טוש"ע א"ח סי' שפו סעיף ה:

לב ב מיי' פ"ד מהל' טומאת אוכלין הלכה ג:

לג ג מיי' פ"א מהלכות עירובין הל' ט [יא] סמג עשין דרבנן א טוש"ע א"ח שם סעיף ד:

לד ד מיי' פ"ד מהלכות טומאת אוכלין הל' ג:

לה ה ו ז מיי' פ"א מהל' עירובין הלכה יא ופ"ו מהל' מתנות עניים הל' ח סמג שם טוש"ע א"ח סי' שפו סעיף ז:

לו ח ט י כ ל מיי' פ"ו מהלכות מתנות עניים הל' ח:

לז מ נ ס מיי' פ"א מהל' עירובין הלכה [י] יא סמג עשין דרבנן א טוש"ע א"ח שם סעיף ו:

מוסף רש"י

ועביד תוך תוך. כלומר שפלוק ונמחה מאד וקול רתיחתו נשמעת כקול תוך תוך (ברכות לט.). **הריני כבן עזאי בשוקי טבריא.** יום אחד היה דעתו צלולה, אמר הריני כאן בפומבדיתא מוכן להשיב דבר לשואל בעומק ובחריפות כבן עזאי שהיה חריף ודורש בשוקי טבריא (סוטה מה. וכעי"ז קדושין כ.). או: הריני משובח במקומי שאני דרשן וזקני כבן עזאי שהיה משתבח בשוקי טבריא, כדתניא בבכורות בפ' תשעי (נח.) בן עזאי אומר כל חכמי ישראל לפני כקליפת השום (ערכין ל:). **אין למדין מן הכללות.** כל היכא דתנן כלל לא אמרינן דוקא הוא, דאיכא כלל דלא דק במילתיה ואיכא מילי דליתנהו בההוא כלל, **ואפילו במקום שנאמר בו חוץ.** מדבר פלוני, דאיכא למימר מדאפקיה להאי וודאי דק בכלליה אפילו הכי לא ילפינן מיניה דדלמא שייר ולא אפיק כל מאי דבעי (לעיל כז. וכעי"ז קדושין לד.).

רבינו חננאל (המשך)

קב, אפרסקין דלא שכיחי ה'. אמר רב יוסף שרא ליה מריה לרב מנשיא בר שגובלי דאנא אמרן[י]תא ניהליה. הא דאמר רב וכן לעיניין [עירוב] אמתניתין דתנן בסוף פיאה, אין פוחתין (לעיניין) [לעניים] בגורן מחצי קב חיטין וקב שעורין. ר' מאיר אמר חצי קב, וקב וחצי כוסמין, וקב גרוגרות או מנה דבילה [ר"ע אומר] פרס. חצי לוג יין ר' עקיב' אומר רביעית. רביעית שמן ר' עקיבא אומר שמינית. ושאר כל הפירות אמר אבא שאול כדי שימכרם ויקח בהן מזון שתי סעודות. והוא אמר הא דרב וכן לעירוב (בזו) [על זו] הברייתא. ומאי אולמיה דמתני' מברייתא. משום דתני בברייתא תבלין, ותבלין לאו בני אכילה ולאו בני עירוב נינהו. אטו מתני' (מילתא) [מי לא] תני חיטין ושעורין דלאו בני

למידין מן הכללות. כלומר האי דקתני כל, לאו דווקא הוא. ואמרינן לאו (מכלל) [מכלל] אלא מדקתני ובמזון שתי סעודות לעירוב וכביצה לטמא טומאת אוכלין, והני נמי בני טמויי נינהו ללמד דווקא קתני. ולא מצא רבא תשובה. ופי' רב נחמן תפוחין בעירובין [בקב]. וכן הלכה. ומותיב עליה מיהא דתני בפיאה בפרק האחרון בירושלמי, וקרוב לעניין הזה בספרי דבי רב, ר"ש בן אלעזר אומר עוכלא תבלין וליטרא ירק, עשרה אגוזין, וה' אפרסקין, ב' רמונים, ואתרוג אחד. ואמר קורסק בר דר משום (דרבנן) [דרב] וכן לעירוב. ואם איתא ניהוי ה' תפוחים כשיעור אפרסקין ה'. ושנינן תפוחין דשכיחי

אכילה נינהו. אלא משום דקתני במתני' חצי לוג יין. ואמר רב מערבין בשתי רביעיות של יין, ש"מ כי אמר רב וכן לעירוב אמתני' קאמר ש"מ. ואם הוא יין מבושל אמר רב כדי לאכול בו. חומץ כדי ליטבול בו. זיתים ובצלים כדי לאכול בהן שתי סעודות. וכמזון ב' סעודות לעירוב. סבר רב יוסף עד דאיכא סעודה מהאי וסעודה מהאי מצטרפין. ואסיקנא [דאפילו למחצה ולשליש ולרביע]. (חומץ כדי לטבול בו) [בצלים כדי לאכול מהן] מזון ב' סעודות. הני מילי באמהות אבל בעלין לא, ועלין נמי לא אמרן אלא

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

עין משפט נר מצוה

לח א [מיי' פ"א מהל' עירובין הל' יא] טוש"ע א"ח סי' שפו סעיף ה:
לט ב מיי' פ"ז מהל' מקוואות הלכה ד:
מ ג מיי' שם הלכה ח [טוש"ע י"ד סי' רא סעיף כד כה]:
מא ד מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה ב:
מב ה ו מיי' פ"א מהל' עירובין הלכה יא:
מג ז ח מיי' שם הל' י ופ"ו הלכה ז טוש"ע א"ח סי' שפו סעיף ו:
מד ט מיי' פכ"ב מהל' כלים הלכה כ:
מה י מיי' שם הלכה כג:

גמרא

א) דלא א) אבציל זירתא אבל ב) אבציל זירתא לית לן בה אמר רב פפא לא אמרן אלא דלא אישתי שיכרא אבל אישתי שיכרא לית לן בה תנו רבנן לא יאכל אדם בצל מפני ג) נחש שבו ומעשה ברבי חנינא שאכל חצי בצל וחצי נחש שבו וחלה ונטה למות ובקשו חביריו רחמים עליו וחיה מפני שהשעה צריכה לו: א"ר זירא אמר שמואל שכר מערבין בו ב) ופוסל את המקוה בשלשת לוגין (א) מתקיף לה רב כהנא פשיטא וכי מה בין זה למי צבע ג) דתנן רבי יוסי אומר ג) מי צבע פוסלין את המקוה בשלשת לוגין אמרי התם מיא דצבעא מיקרי הכא שיכרא איקרי ובכמה מערבין סבר רב אחא בריה דרב יוסף קמיה דרב יוסף למימר בתרין רבעי שכרא ד) כדתנן ד) המוציא יין כדי מזיגת הכוס ותני עלה כדי מזיגת כוס יפה מאי כוס יפה כוס של ברכה ואמר ר"נ אמר רבה בר אבוה כוס של ברכה צריך שיהא בו רובע רביעית כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית וכדרבא ה) דאמר רבא כל חמרא דלא דרי על חד תלת מיא לאו חמרא הוא וקתני סיפא ושאר כל המשקין ברביעית וכל השופכין ברביעית מדהתם על חד ארבע הכא נמי על חד ארבע ולא היא התם הוא דבציר מהכי לא חשיב ו) אבל הכא ה) לא דעבידי אינשי דשתו כסא בצפרא וכסא בפניא וסמכי עילויהו תמרים בכמה אמר רב יוסף ו) תמרים בקב אמר רב יוסף מנא אמינא לה ז) דתניא אכל גרוגרות ושילם תמרים תבא עליו ברכה היכי דמי אילימא לפי דמים דאכל מיניה בזוזא וקא משלם ליה בזוזא מאי תבא עליו ברכה בזוזא אכל בזוזא קא משלם אלא לאו לפי מדה דאכל מיניה גריוא דגרוגרות דשויא זוזא וקא משלם ליה גריוא דתמרים דשוי ארבעה וקתני תבא עליו ברכה אלמא תמרים עדיפי אמר ליה אביי לעולם דאכל מיניה בזוזא וקא משלם בזוזא ומאי תבא עליו ברכה דאכל מיניה מידי דלא קפיץ עליה זבינא וקא משלם ליה מידי דקפיץ עליה זבינא ח) שתיתא אמר רב אחא בר פנחס תרי שרגושי כיסאני אמר אביי תרי בוני דפומבדיתא ט) אמר אביי אמרה לי אם הני כסאני מעלו ללבא ומבטלי מחשבתא ואמר אביי אמרה לי אם האי מאן דאית ליה חולשא דליבא לייתי בישרא דאטמא ימינא דדיכרא ולייתי כבויי דרעיתא דניסן ואי ליכא כבויי דרעיתא לייתי סוגייני דערבתא וניכבביה וניכול ונשתי בתריה חמרא מרקא: אמר רב יהודה אמר שמואל י) כל שהוא ליפתן כדי לאכול בו כל שאינו ליפתן כדי לאכול הימנו בשר חי כדי לאכול הימנו בשר צלי רבה אמר ח) כדי לאכול בו ורב יוסף אמר כדי לאכול הימנו אמר רב יוסף מנא אמינא לה דהני פרסאי אכלי י) טבהקי בלא נהמא אמר ליה אביי י) ופרסאי הוו ט) רובא דעלמא מ) והתנן ט) בגדי עניים לעניים י) בגדי עשירים לעשירים אבל

רש"י

(ב) דלא אבצל זרתא. שלא גדלו זרת [יש להן ארס] בבצל: נחש שבו. ארס שרף הבצל: ופוסל את המקוה. כשאר מים שאובין: מתקיף לה רב כהנא מה בין זה למי צבע. ופשיטא דפוסל: שיכרא מיקרי. וסד"א אין עליו שם מים: תרין ריבעי שיכרא. תרי לוגין דלוג רובע קב: המוציא יין. בשבת: כדי מזיגת כוס. כמו שנותנין יין חי בכוס כדי למוזגו במים: רובע רביעית. רובע לוג יין חי: וקתני סיפא. דהמוציא יין ושאר כל המשקין הוצאתן ברביעית דהיינו לוג: ומדהתם. בהוצאת שבת בעינן על חד דיין ארבע דשיכרא דיין תני רובע רביעית ובשאר כל המשקין תני רביעית: הכא נמי. גבי עירוב בעינן ארבע ואמר רב לעיל [ע"א] מערבין בשני רביעיות יין אלמא בשיכרא תרי לוגי בעינן: דשתי כסא. של רביעית לוג שכר בצפרא וכסא בפניא וסמיך עלייהו: אכל גרוגרות. של תרומה בשוגג: בזוזא. בשוה זוז: וקא משלם ליה. תמרים היקרים מגרוגרות ולא שילם לו לפי מדה אלא לפי דמים: אלמא תמרים עדיפי. ותנן לעיל ל) גבי עני בגורן קב גרוגרות ואמר רב וכן לעירוב וכ"ש תמרים דודאי סגי להו בהכי: א"ל אביי. מהא לא תשמע דתמרים עדיפי לעולם גרוגרות עדיפי ולפי דמים משלם ומאי ברכה דקפיץ עליה זבינא לוקחים ולענין עירוב בעינן טפי מקב: שתיתא. מאכל שעושין מקמח קלי שנתייבש בתנור ונותנין דבש לתוך התבשיל: שרגושי. תרוודין: כיסני. קליות: בוני. מדות: מחשבתא. דאגה: כבויי דרעייתא דניסן. לפיתי בקר: סוגייני דערבתא. קיסמין של ערבה: וניכבביה. יעשה מהן גחלת ויצלה בהן אותו בשר וניכול: חמרא מרקא. יין מזוג: כדי לאכול בו. כל שהוא לפתן שיעורו כדי לאכול בו ללפת בו את הפת מזון ב' סעודות: כדי לאכול הימנו. שיהו כל שתי הסעודות ממנו: בשר חי. אינו לפתן ובעינן כדי לאכול ממנו: בשר צלי. פליגי ביה אי הוי ליפתן אי לא: טבהקי. חתיכות: בגדי עניים. שלש על שלש מקבלין טומאה לעניים: בגדי עשירים. שלשה על שלשה מקבלין טומאה אף לעשירים:

ה"ג

תוספות

מפני נחש שבו. פ"ה ארס של שרף בצל ור"ח פי' העמוד שבתוכו שמתעגל בתוכו כמין גבעול ומתקבלין בו זרע הבצל אותו העמוד נקרא נחש של בצל: הכא שכר איקרי. ואפ"ה פוסל המקוה והא דאמר בפ"ק דמכות ס) דיין מזוג אינו פוסל את המקוה אפילו כשיש בו ג' לוגין מים שאובין משום דחמרא מזיגא מיקרי שאני שכר דכל עיקרו אינו אלא מים א ועוד דהתם מיקרי חמרא מזיגא ושם חמרא עילוי' ופירי לא פסיל המקוה: כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית. משמע דכוס של ברכה טעון מזיגה וכן בפרק ג' שאכלו (ברכות נ:) ובהמוכר פירות (ב"ב דף צז:) אמר ואין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים ותימה דבפרק שלשה שאכלו (ברכות נא.) אמרינן עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה וחשיב חי ותירץ רש"י דחי דקאמר היינו שיתננו חי בכוס ואחר כך ימזוג לאפוקי שלא ימזגנו בכוס זה ויתננו בכוס אחר שמברך עליו ור"ת מפרש דחי היינו מזוג ולא מזוג דאמר בפרק בן סורר ומורה (סנהדרין דף ע.) אינו חייב עד שישתה יין חי ומוקי לה במזוג ולא מזוג ונותן בו קצת מים בתחילת הברכה ובברכת הארץ מוסיף עליו מים עד שיהא מזוג כראוי כדאמר בפ' ג' שאכלו (ברכות נא.) שמוסיף בברכת הארץ והיינו מים ולא כמו שפירש שם בקונט' שמוסיף יין ובני נרבונה מפרשים דחי קאי אכוס ולאפוקי כוס שבור דכולהו עשרה דברים קאי אכוס ושייך חי בכוס כדאמר (ב"ק נד.) שבירתן זו היא מיתתן ובפרק בתרא דמכות (דף טז:) אמר ריסק ט' נמלין ואחד חי ר"ל אותו חי שלם ב ע): ויעמוד על רביעית. נראה כמו שפי' רש"י בהמוציא (שבת דף עו:) דכוס של ברכה צריך שיהא בה רובע רביעית הלוג כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית הלוג ולא כטועים שמפרשים רובע רביעית הקב דהיינו רביעית הלוג כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית הקב דהיינו לוג דהא בנזיר בפרק שלשה מינים (דף לח.) חשיב הן דשאר משקין ברביעית דמייתי הכא ג ומשמע הכא ובהמוציא (שבת דף עו.) דהיינו שיעור כוס יפה אחר מזיגתו והנהו דחשיב בנזיר הוי רביעית הלוג מדחשיב רביעית שמן לנזיר דיליף מקרא בהתודה דהוי חצי שיעור של תודה ותנן בפ' שתי מדות (מנחות דף פח:) חצי לוג שמן לתודה ועוד תני התם ז' מדות של לח היו במקדש רביעית הלוג מה היא משמשת רביעית מים למצורע רביעית שמן לנזיר וחשיב נמי רביעית דם מטמא באהל דהיינו רביעית הלוג כדמשמע בפרק כ"ג בנזיר (דף נג.) דאמר חצי קב עצמות וחצי לוג דם לכל ד רובע קב עצמות ורביעית דם לא לכל ופריך נמי התם ותו ליכא והאיכא מי רביעית נוטלין מהן לידים והיינו מי רביעית הלוג כדמוכח במס' ידים (פ"א מ"א): כל חמרא דלא דרי על חד תלת. והא דאמר בדיני ממונות (סנהדרין דף לז.) אל יחסר המזג שאם נצרך אחד מהם לצאת רואין אם יש שם כ"ג ה דמשמע דמזוג הוי שני חלקים מים אומר ר"י דקרא איירי ביין השרוני דהוי ב' חלקים מים דליכא לאוקמא קרא בסתם מזוג רביעית דסנהדרין למאי חזי אבל שליש חזי לדיני נפשות ליהוי סנהדרי קטנה פ): אלמא תמרים עדיפי. ואם תאמר כיון דעדיפן דילמא לא בעינן קב ויש לומר דמייתי ראיה דיותר מקב לא בעי: בגדי עניים. דווקא בטומאת מדרס יש חילוק בין עניים לעשירים דביחוד תליא מילתא ו ואין דרך עשיר לייחד פחות משלשה על שלשה טפחים ואם ייחד בטלה דעתו ז אבל בטומאת מת אין חילוק ואף לעשירים הוי בשלש על שלש דבפרק במה מדליקין (שבת דף כו:) תניא שלש על שלש מניין תלמוד לומר והבגד ולא מפליג בין עניים לעשירים ועוד דבמסכת כלים פרק כ"ז (משנה ב) תנן דבגד מטמא שלשה על שלשה למדרס ושלש על שלש למת ועל כרחך בעשירים איירי דבעניים תנן פכ"ח (משנה ח) בגדי עניים אף על פי שאין בהם שלשה על שלשה טמאין מדרס כך פר"ת ודלא כפ"ה דסוף כירה (שבת דף מז.) שלש על שלש לא מטמא ביד עשיר כלל:

מסורת הש"ס

א) [עי' תוס' חולין נט: סד"ה והרי לבין, ב) [עמ"ש הערוך בערך נחש], ג) מכות ג: מקוואות פ"ז מ"ג, ד) שבת עו:, ה) שם עז. ב"ב לז:, ו) אבל הכא עבידי אינשי כצ"ל, ז) פסחים לב., ח) [ברכות לח.], ט) [קידושין לא: וש"נ], י) פי' בשר צלי. ערוך, כ) [ע' תוס' לעיל כח. ד"ה ובצל], ל) [לעיל כח. שבת לב. קמד:], מ) [כ"ל והתניא], נ) [ע"א], ס) [דף ג:], ע) [וע' תוס' ברכות נ: ד"ה מודים], פ) [ועי' עוד תוס' שבת עז. ד"ה דאמר],

הגהות הב"ח

(א) גמ' מתקיף לה רב כהנא וכי מה כצ"ל ותיבת פשיטא נמחק: (ב) רש"י ד"ה דלא אבציל זירתא שלא גדל לזרת בבצל ועוד יש להן ארס הס"ד:

גליון הש"ס

גמ' דלא אבציל זירתא. עיין תי"ט פ"ז מ"ד דשבת: שם אבציל. בתוס' חולין נט ע"ב ד"ה והרי היה להם הגירסא כאן אפליל וכתבו דהוי כמו אבליל:

מוסף רש"י

המוציא יין. חי, כדי מזיגת הכוס. כשיעור שנותנין יין חי לתוך כוס להוסיף עליו מים כהלכתו ולמזוג אותו בהן (שבת עו:). כוס של ברכה. ברכת המזון שהצריכו חכמים ליפותו כדאמרינן בברכות (נא.) עיטור ועיטוף הדחה ושטיפה חי ומלא, צריך שיהא בו רובע רביעית. יין חי רובע של רביעית הלוג, כדי שימזגנו. במים, ויעמוד על רביעית. הלוג (שבת עו:). אכל גרוגרות. תאנים יבשים, ושילם תמרים. תמרים מתאנים ודמיהם מרובים (פסחים לב.). שתיתא. מאכל העשוי מקמח קליות שנתייבש בתנור בעוד שהשבלים לחים (ברכות לח.). כסאני מעלו לליבא. קליות יפין ללב (ברכות מד.).

מוסף תוספות

א. דהתם איכא תרתי למעליותא, כי היה עיקרו יין והשתא נמי מקרי חמרא מזיגא, משא"כ בשכר דאע"ג דמיקרי שכרא אין עיקרו אלא מים. ריטב"א. ב. דאפי' מת חשיב בריה. תוס' שבת עז. ד"ה כדי שימזגנו. ג. דמני ליה בעשר רביעיות. ריטב"א. ד. טמא באהל בין לתרומה וקדשים בין לנזיר ועושה פסח. המפרש נזיר נג. ד"ה אמר ר"א. ה. וסנהדרי גדולה היתה של שבעים ואחד ועקרי מן לעשרים ושלשה המזג דהיינו השליש. תוס' הרא"ש. ו. וכדתנן כל שהזב נישא עליו טהור חוץ מן הראוי למשכב ומושב. רשב"א. ז. ולפיכך אינו מקבל טומאת מדרס ביד עשירים, אבל עניים מייחדי להו לישיבה ולפיכך מקבל טומאת מדרס בידם. שם.

רב נסים גאון

שכר מערבין בו ופוסל את המקוה בג' לוגין. עיקר דיליה במסכת מקואות. ר' אליעזר אומר רביעית מים שאובין [בתחילה פוסלין את המקוה ושלשת לוגין על פני המים וחכמים אומרים] בין בתחילה בין בסוף שיעורן בג' לוגין. ובמסכת עדויות בפרק א' העידו מפי שמעיה ואבטליון ששלושת לוגין מים שאובין פוסלין המקוה, ואיתה בגמ' ביציאות השבת. תרין כוני. היא שמה שלמידה, ואיתה בכתובות בפרק אלמנה ניזונת, באתרא דכיילי בכנא כנא כונא בפרוטה.

רבינו חננאל

דלא אפציל זיתא (זיתא). אבל אפציל לית לן בה. א) פי' נחש של בצל העמוד שבתוכו שמתעגל בראשו כמין גבעול ומתקבץ בו זרע הבצל, אותו העמוד נקרא נחש של בצל. א"ר זירא אמר שמואל שכר מערבין בו ופוסל את המקוה בג' לוגין. ואתקיף רב כהנא עליה הא פשיטא, מ"ש ממי צבע דתנן ר' יוסי אומר מי צבע פוסלין את המקוה בג' לוגין. ומשני איצטריך משום דהני מיא דצבעא מיקרו והמים פוסלין שהן שאובין, אבל הא שיכרא מיקרי. שיעור שיכרא לעירוב בכמה. ואתינן למימר תרי ריבעי שיכרא, שאם תמזגם יעמוד בשני לוגין על חד תמניא. בהוצאת שבת, פי' בהוצאת שבת המוציא רובע רביעית [חייב] נמצא שתי רביעיות של עירוב שמונה חלקים כהוצאת שבת, דתנן המוציא יין כדי מזיגת כוס, ואוקימנא בכוס של ברכה. ואמרינן כוס של ברכה צריך שיהא בו רובע רביעית כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית. כדרבא דאמר כל חמרא דלא דרי (מקבל) על חד תלת מיא לאו חמרא הוא. וקתני סיפא ושאר המשקין ברביעית. ומדהתם על חד ארבעה הכא נמי על חד ארבעה, דאינון תמניא רביעיות בשני לוגין. ולא היא התם בציר מהכי, מרובע רביעית, לא חשיב. אבל הכא גבי עירוב עבידי אינשי (רשותא) [דשתו] כסא דשיכרא בצפרא, דהוא רביעית מזוג, וכסא דשיכרא בפניא וסמכי עלוייהו. תמרים בכמה, אמר רב יוסף קב. דייק רב יוסף מיהא דתניא אין פוחתין לעני בגורן מקב גרוגרות. ואמר רב וכן לעירוב. וסבר תמרי דעדיפי הן לא כל שכן. ומנא אמינא לה, דתניא אכל גרוגרות ושילם תמרים תבא עליו ברכה, ונדחת זו הראיה שלו. פי' שתיתא. אטוק. תרין שרגושי, הן מידות קטנות אינן ידועות עכשיו. כיסאני תרי כוני. כוני נמי מידות הן, כדגרסינן בכתובות פרק [אלמנה ניזונית] ב) כונא בפרוטה. ואינון מיני תרגימא, כדאמרינן בתוספתא בברכות הביאו לפניו מיני תרגימא מברך עליהן בורא מיני מזונות. פי' (עובדא) [בשרא] דאטמא אבר הירך. חמרא מרקא. השוקט על שמריו כדכתוב ולא הורק מכלי אל כלי. אמר רב יהוד' אמר שמואל כל דבר שהוא (לא) לפתן לאחר, כדי לאכול בו ב' סעודות. וכל הנאכל כמות שהוא כדי לאכול ממנו שתי סעודות. בשר צלי רבה אמר כדי לאכול בו. רב יוסף אמר כדי לאכול ממנו, דהא פרסאי [אכלי] טבהקי, פי' בשר צלי, בלא נהמא. ואקשי עליה אביי ופרסאי הוו רובה דעלמא. כלומר מפני שהפרסיים אוכלין בשר צלי בלא פת נעשה לעולם כולו כמותם.

א) נראה שחסר בדברי רבינו וצ"ל ת"ר לא יאכל אדם בצל מפני נחש שבו וכו'. ב) דף נט: כונא כנא.

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

יום שני יח אלול תש"פ **עירובין דף כט**

מערבין בתרדים חיין (ואין מערבים בתרד שאינו מבושל כל צרכו)

אָמַר רַב הַמְנוּנָא: מְעָרְבִין בִּתְרָדִין חַיִּין.

שואלת על כך הגמרא: **אִינִי** - האמנם, **וְהָאָמַר רַב חִסְדָּא: סִילְקָא חַיָּיא** - תרד חי, **קָטֵיל גַּבְרָא חַיָּיא** - הורג אדם חי. (דף כט)

עונה הגמרא: **הָהוּא בִּבְשִׁיל וְלָא בְּשִׁיל** - מה שנאמר שהוא הורג אדם חי, מדובר בתרד שהוא מבושל ולא מבושל, כלומר: שאינו מבושל כל צרכו.

נוסח אחר בדברי רב המנונא, (ולדינא אין נפקא מינה בין הנוסחאות)

אִיכָּא דְּאָמְרִי - יש אומרים נוסח אחר בדברי רב המנונא: **אָמַר רַב הַמְנוּנָא: אֵין מְעָרְבִין בִּתְרָדִין חַיִּין,**

דְּאָמַר רַב חִסְדָּא: סִילְקָא חַיָּיא קָטֵיל גַּבְרָא חַיָּיא - ירק חי, הורג אדם חי.

שואלת הגמרא: **וְהָא קָא חָזֵינַן דְּקָא אָכְלֵי וְלָא מָיְיתִי** - והרי אנחנו רואים שאוכלים תרד חי ולא מתים.

עונה הגמרא: **הָתָם** - שם מה שאמר רב המנונא אין מערבין, היינו **בִּבְשִׁיל וְלָא בְּשִׁיל** - בתרד שאינו מבושל כל צרכו. נמצא ששתי הנוסחאות אינם חולקות לדינא.

מעלת תבשיל תרד (שמבושל היטב)

אָמַר רַב חִסְדָּא: תַּבְשִׁיל שֶׁל תְּרָדִין, יָפֶה לַלֵּב, וְטוֹב לָעֵינַיִם, וְכָל שֶׁכֵּן לִבְנֵי מֵעַיִים.

אָמַר אַבָּיֵי: וְהוּא דְּיָתֵיב אַבֵּי תָפֵּי - מעלת התרד היא אם הוא ישב בסיר המונח בכירה (מקום מושב הסיר), **וְעָבֵיד תּוּךְ תּוּךְ** - והתבשל יפה, ונצטמק כולו עד שנהיה רך ונימוח, וכשהוא רותח הרי זה נשמע שהתבשיל משמיע 'תוך תוך'.

◆◆◆

מה שיעור עירוב בתפוחים

אָמַר רָבָא: הֲרֵינִי כְּבֶן עַזַּאי בְּשׁוּקֵי טְבֶרְיָא, 'יומא בדיחא' היה לו לרבא, יום שהיה שמח בו במיוחד, ואמר לתלמידיו: עכשיו דעתי צלולה, והריני מזומן להשיב בחריפות לכל מי שישאלני כבן עזאי, שהיה דורש בשוקי טבריא, ולא היה בימיו עוקר הרים כמותו.

אֲמַר לֵיהּ הָהוּא מֵרַבָּנַן לְרָבָא: תַּפּוּחִים בְּכַמָּה - המערב בתפוחים, מהי כמות התפוחים שצריך להניח לשם כך.

[בירור: וכי מערבים בתפוחים]

אֲמַר לֵיהּ רבא: **וְכִי מְעָרְבִין בְּתַפּוּחִים.**

[ראיה שמערבים בתפוחים]

שואלת על כך הגמרא: **וְלָא** - וכי אין מערבים בתפוחים, **וְהָתְנַן, כָּל הָאוֹכָלִין מִצְטָרְפִין לִפְסוֹל אֶת הַגְּוִויָּה בַּחֲצִי פְּרָס** - אדם הנוגע במאכלים טמאים, אינו נטמא, אבל אם אוכל מאכלים טמאים בכמות של חצי פרס (דהיינו שתי ביצים) הרי הוא טמא לעניין תרומה (שהוא שלישי, ואסור לאכול תרומה). **וּבִמְזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת לְעֵירוּב** - מאכלים שונים מצטרפים לשיעור שתי סעודות לעירוב, **וּכְבֵיצָה לְטַמֵּא טוּמְאַת אוֹכָלִים** - וכן מאכלים שונים מצטרפים לשיעור כביצה לעניין טומאה, שאוכל טמא שיש בו שיעור כביצה מטמא מאכלים אחרים.

הרי מפורש במשנה שכל האוכלים מצטרפים לעירוב, ואם כן אפשר לערב בתפוחים.

הגמרא מבררת כיצד מוכיחים זאת מהמשנה: **וְהַאי מַאי תְּיוּבְתָּא** - וזו מה קושיא היא, **אִילֵימָא מִשּׁוּם דְּקָתָנֵי** - אם תאמר בגלל שהמשנה אומרת **כָּל הָאוֹכָלִין** מצטרפים לעירוב, **וְהָנֵי בְּנֵי אֲכִילָה נִינְהוּ** - ותפוחים הם מאכל,

וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן - והרי אין זו ראיה, שכן אמר רבי יוחנן: **אֵין לְמֵדִין מִן הַכְּלָלוֹת** - אין לומדים מכלל שנאמר, כיון שיש יוצא מן הכלל, **וַאֲפִילּוּ בִּמְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ 'חוּץ'**, אין זה הוכחה שיתכן שהכלל הוא 'חוץ' מדברים נוספים.

אֶלָּא הראיה מהמשנה היא **מִשּׁוּם דְּקָתָנֵי** - משום שהמשנה אומרת: **וּבִמְזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת לְעֵירוּב, וּכְבֵיצָה לְטַמֵּא טוּמְאַת אוֹכָלִין, וְהָנֵי נָמֵי בְּנֵי טַמּוֹיֵי טוּמְאַת אוֹכָלִין נִינְהוּ** - ואלו, התפוחים, הם גם מטמאים טומאת אוכלים, וכיון שהמשנה לימדה את דין עירוב ודין טומאה זה עם זה, הרי דינם שווה שגם לגבי עירוב, מערבים בתפוחים.

שיעור עירוב בתפוחים: קב

וְכַמָּה - בכמה תפוחים מערבים.

אָמַר רַב נַחְמָן: תַּפּוּחִים בְּקַב.

[הגמרא מקשה על דברי רב נחמן:] **מֵיתִיבִי, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר** לגבי מעשר עני שצריך לתת לעני שיעור 'נתינה', ואין פוחתין לעני **מעוּכְלָא תַּבְלִין** - אם נותן לעני תבלין, צריך לתת לו לפחות עוכלא (שמינית ליטרא, וליטרא הוא לוג), **וְלִיטְרָא יָרָק** - אם נותן לו ירק, צריך לתת ליטרא, **וַעֲשָׂרָה אֱגוֹזִין** - אם נותן לו אגוזים, נותן עשרה. **וַחֲמִשָּׁה אֲפַרְסְקִין** - אם נותן לו אפרסקים, נותן חמשה. **וּשְׁנֵי רִמּוֹנִים** - אם נותן לו רמונים, נותן שתים, **וְאֶתְרוֹג אֶחָד** - אם נותן לו אתרוג, נותן אחד.

וְאָמַר גּוּרְסַק בַּר דָּרֵי מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב מְנַשְּׁיָא בַּר שְׁגוּבְלִי מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: וְכֵן לְעֵירוּב - שיעורים אלו הם גם לעניין עירוב, ששיעור הנתינה לעני בגורן הוא מזון שתי סעודות, כשיעור עירוב.

וְהָנֵי נָמֵי לֶיהֱווֹ כִּי אֲפַרְסְקִין - ולפי זה קשה, שאלו התפוחים גם יהיו כמו אפרסקים, ויהיה השיעור חמשה תפוחים, ולא קב.

[עונה הגמרא:] **הָנֵי חֲשִׁיבֵי** - אפרסקים הם חשובים, ואוכלים אותם כליפתן, ולכן אין צריך שתי סעודות רק של אפרסקים, אלא שיעור אפרסקים שהדרך לאכול לקינוח סעודה בשתי

סעודות, ולכן השיעור הוא חמשה אפרסקים, **וְהָנֵי לָא חֲשִׁיבִי** - ואלו, תפוחים אינם חשובים, ובשתי סעודות אוכלים מהם קב, ולכן אין מערבים בהם אלא אם יש מהם שיעור קב.

◆◆◆

רב יוסף הקפיד על רב מנשיא בר שגובלי, שאמר את דברי רב 'וכן לעירוב' על הברייתא שהובאה לעיל (רבי שמעון בן אלעזר אומר עוכלא תבלין) ורב אמר דבריו על המשנה המובאת להלן ('אין פוחתין')

אָמַר רַב יוֹסֵף: שְׁרָא לֵיהּ מָרֵיהּ - ימחול לו אדונו, **לְרַב מְנַשְׁיָא בַּר שְׁגוּבְלִי** על שאמר דבר לא נכון בדברי רב.

אֲנָא אַמְרִיתָא נִיהֲלֵיהּ אַמַּתְנִיתִין - שהרי אני אמרתי לו את דברי רב על המשנה (המובאת להלן), **וְהוּא אַמְרַהּ אַבָּרַיְיתָא** - והוא אמר את דברי רב על הברייתא (שהובאה לעיל),

[המשנה שעליה רב אמר דבריו:] **דִּתְנַן, אֵין פּוֹחֲתִין לְעָנִי בַּגּוֹרֶן, מֵחֲצִי קַב חִטִּין, וְקַב שְׂעוֹרִין** - אם נותן מעשר עני מחיטין, צריך לתת לפחות חצי קב. אם נותן שעורים, צריך לתת לפחות קב.

רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: חֲצִי קַב שְׂעוֹרִין, וְקַב וַחֲצִי כּוּסְמִין, וְקַב גְּרוֹגְרוֹת אוֹ מָנֶה דְּבֵילָה (לאחר שנדרסין בעיגול קרי להו דבילה, ושוב אינו מוכר במדה אלא במשקל).

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: פְּרָס (חצי מנה), **וַחֲצִי לוֹג יַיִן.**

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: רְבִיעִית וּרְבִיעִית שֶׁמֶן.

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: שְׁמִינִית.

וּשְׁאָר כָּל הַפֵּירוֹת, אָמַר אַבָּא שָׁאוּל: כְּדֵי שֶׁיִּמְכְּרֵם, וְיִקַּח בָּהֶן מְזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת,

וְאָמַר רַב - ועל משנה זו אמר רב: **וְכֵן לְעֵירוּב,** ולא אמר זאת על הברייתא הנ"ל.

שאלה: למה רב יוסף הקפיד, הרי דברי רב שייכים לברייתא כמו למשנה

וּמַאי אוּלְמֵיהּ דְּהַאי מֵהָךְ - ומה חוזקה של הברייתא יותר מהמשנה, כלומר: כמו מדוע סובר רב יוסף שדברי רב 'וכן לעירוב' שייכים למשנה, ואינם שייכים גם לברייתא, **אִילֵימָא** - אם תאמר **מִשּׁוּם דְּקָא תָּנֵי בְּהָךְ** - משום שכתוב בבריתא **תַּבְלִין, וְתַבְלִין לָאו בְּנֵי אֲכִילָה נִינְהוּ** - ותבלין אינו אוכל, ולכן סבר רב יוסף שלא שייך לומר על זה 'וכן לעירוב', שאין מערבים בתבלין.

והרי אי אפשר לפרש כך, שהרי **אַטּוּ הָכָא** - וכי כאן במשנה, **מִי לָא קָתָנֵי** - וכי לא כתוב **חִטִּין וּשְׂעוֹרִין, וְלָאו בְּנֵי אֲכִילָה נִינְהוּ** - ואינם בני אכילה, ואעפ"כ סובר רב יוסף שאפשר לומר על המשנה 'וכן לעירוב' והיינו על סוגי המאכלים שמוזכרים במשנה שאפשר לערב בהם, ואם כן כך נבאר גם בברייתא, שמה שנאמר 'וכן לעירוב' נאמר על סוגי המאכלים שאפשר לערב בהם.

תשובה: רב יוסף סבר שדברי רב נאמרו על המשנה כי לגבי יין מבואר שם שיעור שרב אמר במקום אחר שזה גם השיעור לעירוב

אֶלָּא הטעם שרב יוסף סבר שדברי רב נאמרו על המשנה, **מִשּׁוּם דְּקָתָנֵי** במשנה לגבי

שיעור נתינה לעני: **חֲצִי לוֹג יַיִן**, שהוא שתי רביעיות יין, **וְאָמַר רַב** - ולגבי עירוב אמר רב: **מְעָרְבִין בִּשְׁתֵּי רְבִיעִיּוֹת שֶׁל יַיִן**, לכן סבר רב יוסף: **מִדְּבָעֵינַן כּוּלֵּי הַאי** - מכך שרב אמר שצריך שיעור זה לגבי עירוב, **שְׁמַע מִינַּהּ כִּי אָמַר רַב וְכֵן לְעֵירוּב, אַהָא מַתְנִיתִין קָאָמַר** - מכך מוכח שמה שאמר רב 'וכן לעירוב', אמר זאת על הברייתא ההיא ללמדנו שגם לגבי עירוב צריך שיעור גדול של חצי לוג כמו שיעור נתינת יין לעני, **שְׁמַע מִינַּהּ** - שדברי רב נאמרו על המשנה.

◆◆◆

אם רק ב' מיני מאכלים מצטרפים או אף ג' וד' מינים

אָמַר מָר: וּבִמְזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת לְעֵירוּב - כל המאכלים מצטרפים למזון לעניין עירוב.

סָבַר רַב יוֹסֵף לְמֵימַר, שרק שתי אוכלין מצטרפין לעירוב, **עַד דְּאִיכָּא סְעוּדָה מֵהַאי וּסְעוּדָה מֵהַאי** שיש סעודה מזה ומזה, שמשתי סוגי מאכלים יש שיעור עירוב, אבל שלשה וארבעה סוגי מאכלים אין מצטרפים יחד לשיעור לעירוב.

אֲמַר לֵיהּ רַבָּה: אֲפִילּוּ - שלשה וארבעה מאכלים מצטרפים יחד, **לְמֶחֱצָה לִשְׁלִישׁ וְלִרְבִיעַ** - שיש מכל אחד חצי או שליש או רבע.

◆◆◆

גּוּפָא, אָמַר רַב: מְעָרְבִין בִּשְׁתֵּי רְבִיעִיּוֹת שֶׁל יַיִן.

שאלה: הרי שנינו שיעור יין, כדי לאכול בו

שואלת הגמרא: **וּמִי בָּעֵינַן כּוּלֵּי הַאי** - וכי צריך כל כך הרבה, **וְהָתַנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: יַיִן, כְּדֵי לֶאֱכוֹל בּוֹ** - לשרות בו פת של מזון שתי סעודות.

חוֹמֶץ, כְּדֵי לְטַבֵּל בּוֹ בשר הנאכל בשתי סעודות.

זֵיתִים וּבְצָלִים, כְּדֵי לֶאֱכוֹל בָּהֶן - ללפת בהם פת של **שְׁתֵּי סְעוּדוֹת.**

הרי מפורש בברייתא שאין צריך שתי רביעיות מיין, וקשה על רב שאמר שהשיעור הוא כדי לשרות בו פת מזון ב' סעודות.

תשובה: ביין מבושל השיעור כדי לאכול בו, אבל ביין רגיל השיעור הוא שתי רביעיות

עונה הגמרא: **הָתָם** - שם מה שכתוב יין כדי לאכול בו, מדובר **בְּחַמְרָא מְבַשְּׁלָא** - ביין מבושל שהוא חשוב ללפת בו, ולכן שיעורו קטן יותר, כדי לטבל בו פת של שתי סעודות. אבל יין רגיל שאינו מבושל אין מטבלים בו אלא שותים אותו, ובו צריך שיהיה שיעור שתיית שתי סעודות והיינו שתי רביעיות.

◆◆◆

שיעור חומץ לעירוב

שנינו בברייתא: **אָמַר מָר, חוֹמֶץ כְּדֵי לְטַבֵּל בּוֹ.**

[דעה א'] **אָמַר רַב גִּידֵּל אָמַר רַב: כְּדֵי לְטַבֵּל בּוֹ מְזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת שֶׁל יָרָק** - שכל הסעודה מן הירק.

[דעה ב'] **אִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רַב גִּידֵּל אָמַר רַב**: כדי לטבל בו **יָרָק הַנֶּאֱכָל בִּשְׁתֵּי סְעוּדוֹת** בפת, שכיון שאוכל גם פת, אוכל פחות ירקות, וגם שיעור החומץ הוא פחות ממי שאוכל בסעודתו רק ירקות.

◆ ◆ ◆

אָמַר מָר, זֵיתִים וּבְצָלִים, כְּדֵי לֶאֱכוֹל בָּהֶן מְזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת - ללפת בהן את הפת של שתי סעודות.

שאלה: והרי שנינו שאין מערבים בבצלים

שואלת הגמרא: **וּבִבְצָלִים מִי מְעָרְבִין, וְהָתַנְיָא אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: פַּעַם אַחַת שַׁבָּת רַבִּי מֵאִיר בְּעַרְדִּיסְקָא וּבָא אָדָם אֶחָד לְפָנָיו, אָמַר לוֹ** (אמר אותו אדם שבא, לרבי מאיר): **רַבִּי, עֵירַבְתִּי בִּבְצָלִים לְטִיבְעִין** - באתי ממקום ששמו 'לטיבעין' שהיא מחוץ לתחום 'ערדיסקא', על ידי שהנחתי בדרך מערב שבת 'בצלים' ל'עירוב תחומין',

וְהוֹשִׁיבוֹ רַבִּי מֵאִיר בְּאַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁלּוֹ, ואסר לו לצאת ולזוז ממקומו, מארבע אמותיו שהיה עומד בהן, שסבר רבי מאיר שאין מערבים בבצלים, ונמצא שהוא בא מחוץ לתחום ללא עירוב, ודינו שאסור לו ללכת מחוץ לד' אמותיו.

תשובה: מה ששנינו שאין מערבים בבצל, היינו בעלי הבצל שאינם חשובים והם רעים ומזיקים

עונה הגמרא: **לָא קַשְׁיָא, הָא** - מה שסבר רבי מאיר שאין מערבים, היינו **בְּעָלִים** של הבצל, שאינם חשובים, והם רעים לאכול. **הָא** - ומה ששנינו שמערבים בבצלים, היינו **בְּאִימָּהוֹת** - בגוף הבצל עצמו שהוא ראוי לאכילה.

דְּתַנְיָא, אָכַל בָּצָל, וְהִשְׁכִּים, וּמֵת, אֵין אוֹמְרִין מִמָּה מֵת, וְאָמַר שְׁמוּאֵל: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בֶּעָלִים שהם רעים לאכילה, ויכולים לגרום למות, **אֲבָל בְּאִימָּהוֹת לֵית לַן בַּהּ** - אין לנו בזה, שאינם רעים לאכילה.

הגמרא מוסיפה ומבארת שגם עלי בצל אינם מזיקים בכל אופן, **וּבְעָלִין נָמֵי לָא אֲמַרַן** - ובעלים גם לא אמרנו שהם מזיקים, **אֶלָּא** [עמוד ב] **דְּלָא אִבְצִיל זִירְתָּא** - שהם לא גדלו כמידת זרת. **אֲבָל אִבְצִיל זִירְתָּא, לֵית לַן בַּהּ.**

אָמַר רַב פָּפָּא: לָא אֲמַרַן שעלי הבצל מזיקים, **אֶלָּא דְּלָא אִישְׁתִּי שִׁיכְרָא** - אלא שלא שתה שיכר, **אֲבָל אִישְׁתִּי שִׁיכְרָא לֵית לַן בַּהּ** - אבל אם הוא שתה שכר, אין לנו בזה, כלומר: אינם מזיקים.

[מאמר נוסף על ההיזק באכילת הבצל:] **תָּנוּ רַבָּנַן, לֹא יֹאכַל אָדָם בָּצָל מִפְּנֵי נָחָשׁ שֶׁבּוֹ. וּמַעֲשֶׂה בְּרַבִּי חֲנִינָא שֶׁאָכַל חֲצִי בָּצָל, וַחֲצִי נָחָשׁ שֶׁבּוֹ, וְחָלָה וְנָטָה לָמוּת, וּבִקְּשׁוּ חֲבֵירָיו רַחֲמִים עָלָיו וְחָיָה, מִפְּנֵי שֶׁהַשָּׁעָה צְרִיכָה לוֹ.**

◆ ◆ ◆

שכר מערבין בו, ופוסל את המקוה בג' לוג

אָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר שְׁמוּאֵל: שֵׁכָר, מְעָרְבִין בּוֹ. וּפוֹסֵל אֶת הַמִּקְוֶה בִּשְׁלֹשֶׁת לוּגִּין - אם יש במקוה ג' לוג מים שאובים משכר (לפני שמילאו מ' סאה מי גשמים) הרי זה פוסל את המקוה, כדין מים שאובים.

[שואלת הגמרא:] **מַתְקֵיף לַהּ רַב כָּהֲנָא: פְּשִׁיטָא** - הדבר פשוט ואין בזה כל חידוש, **וְכִי מָה בֵּין זֶה לְמֵי צֶבַע** - שהרי כשם שמים שאובים צבועים פוסלים, גם שכר פוסל.

המקור שמי צבע פוסלים: **דִּתְנַן, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מֵי צֶבַע פּוֹסְלִין אֶת הַמִּקְוֶה בִּשְׁלֹשֶׁת לוּגִּין.**

[עונה הגמרא:] **אָמְרִי,** אם שמואל לא היה אומר ששכר פוסל את המקוה, לא הייתי לומד זאת מדין מי צבע, והייתי אומר: **הָתָם מַיָּא דְצִבְעָא מִיקְּרֵי** - שם, מי צבע פסולים, כי הם נקראים מי צבע, ועל כן יש להם שם מים. אבל **הָכָא, שִׁיכְרָא אִיקְּרֵי** - כאן לגבי שכר, הרי הוא נקרא 'שכר' ואין לו שם 'מים' ועל כן הייתי סובר, שאינו פוסל את המקוה. לכן השמיע שמואל ואמר שהוא פוסל את המקוה.

♦ ♦ ♦

רב אחא סבר ששיעור עירוב בשיכר הוא שתי לוג

וּבְכַמָּה מְעָרְבִין - מה שיעור 'שכר' לעירוב,

סָבַר רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב יוֹסֵף קַמֵּיהּ דְּרַב יוֹסֵף לְמֵימַר, בִּתְרֵין רִבְעֵי שִׁכְרָא - בשתי רבעי הקב שיכר, שהם שתי לוג (שקב הוא 4 לוג).

הראיה (חלק א): שהרי שיעור הוצאה ביין הוא רבע לוג

כִּדְתְנַן, הַמּוֹצִיא יַיִן בשבת **כְּדֵי מְזִיגַת הַכּוֹס** - כמו שנותנין יין חי בכוס כדי למוזגו במים. **וְתָנֵי עֲלַהּ, כְּדֵי מְזִיגַת כּוֹס יָפֶה.** והגמרא מבארת: **מַאי כּוֹס יָפֶה. כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה.** וכדי לדעת כמה הוא שיעורו מביאה הגמרא מאמר זה: **וְאָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ: כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בּוֹ רוֹבַע רְבִיעִית** - רבע של רביעית קב יין חי (רביעית קב הוא לוג, ורבע מזה הוא רביעית הלוג), **כְּדֵי שֶׁיִּמְזְגֶנּוּ וְיַעֲמוֹד עַל רְבִיעִית** הקב, דהיינו לוג, כי מוזגים ג' חלקי מים, על חלק אחד של יין, **וְכִדְרָבָא, דְּאָמַר רָבָא: כֹּל חַמְרָא דְּלָא דָּרֵי עַל חַד תְּלָת מַיָּא לָאו חַמְרָא הוּא.**

המשך הראיה (חלק ב): ושיעור הוצאה בשכר הוא לוג (פי 4 מיין)

וְקָתָנֵי סֵיפָא - בהמשך המשנה שם שנינו: **וּשְׁאָר כָּל הַמַּשְׁקִין** שיעורם **בִּרְבִיעִית** הקב שהוא לוג, **וְכָל הַשּׁוֹפְכִין** שיעורם **בִּרְבִיעִית,** הרי ששיעור הוצאה בשיכר הוא לוג,

המשך הראיה (חלק ג): וכן לגבי עירוב, השיעור ביין הוא 2 רביעית לוג. והשיעור בשיכר הוא 2 לוג (פי 4 מיין)

והנה **מִדְּהָתָם עַל חַד אַרְבַּע** - מכך ששם לגבי הוצאת שבת השיעור של שיכר הוא פי 4 משל יין, ששיעור הוצאה ביין הוא רבע לוג, והשיעור של שיכר הוא לוג,

הָכָא נָמֵי - כאן גם לגבי עירוב השיעור בשיכר הוא: **עַל חַד אַרְבַּע** - פי 4 משל יין, וכיון שהשיעור ביין הוא 2 רביעית הלוג, השיעור בשיכר הוא פי 4, דהיינו שתי לוג.

דחיית הדברים: בהוצאה השיעור הוא ב'דבר חשוב' ושיכר פחות מלוג (שהוא פי 4 מהשיעור

ביין) אינו חשוב. אבל לעירוב השיעור הוא כמה שאנשים שותים, ואנשים שותים רבע לוג בבוקר ורבע לוג בערב, ולכן השיעור בשיכר הוא 2 רביעית הלוג

הגמרא דוחה את הראיה מהואה: **וְלָא הִיא** - אין זה כך, **הָתָם הוּא דִּבְצִיר מֵהֲכִי לָא חֲשִׁיב** - שם, בשיעור הוצאה, הטעם הוא מפני שפחות מכך (מלוג), אינו חשוב להוצאה.

אֲבָל הָכָא לָא - אבל כאן לגבי עירוב אין זה השיעור, **דַּעֲבִידִי אִינָשֵׁי דְּשָׁתוּ כָּסָא בְּצַפְרָא וְכָסָא בְּפַנְיָא וְסָמְכִי עִילָוַיְהוּ** - מפני שאנשים עשויים ורגילים לשתות כוס (שהוא רבע לוג) בבוקר, וכוס (שהוא רבע לוג) בערב, והם סומכים ומסתפקים בזה, ועל כן שיעור שיכר לעירוב הוא 2 רביעית הלוג.

◆◆◆

שיעור תמרים לעירוב

תְּמָרִים בְּכַמָּה,

אָמַר רַב יוֹסֵף: תְּמָרִים בְּקַב.

הוכחת רב יוסף שהרי תמרים עדיפים מגרוגרות, ואם בגרוגרות השיעור הוא קב, ודאי שאפשר לערב בקב תמרים

אָמַר רַב יוֹסֵף מְנָא אָמֵינָא לַהּ, דְּתַנְיָא אָכַל גְּרוֹגְרוֹת של תרומה בשוגג, **וְשִׁילֵּם תְּמָרִים, תָּבוֹא עָלָיו בְּרָכָה.** ויש לברר: **הֵיכִי דָּמֵי** - באיזה אופן מדובר, **אִילֵימָא לְפִי דָּמִים** - אם תאמר שמדובר לפי דמים, **דַּאֲכַל מִינֵּיהּ בְּזוּזָא** - שאכל מהגרוגרות בשווי זוז, **וְקָא מְשַׁלֵּם לֵיהּ בְּזוּזָא** - ושילם תמרים שהם יקרים מגרוגרת, ולא שילם לו לפי מדה אלא לפי דמים,

אם כן, **מַאי תָּבֹא עָלָיו בְּרָכָה,** והרי **בְּזוּזָא אֲכַל, בְּזוּזָא קָא מְשַׁלֵּם,**

אֶלָּא לָאו - אלא אין לבאר ששילם תמרים **לְפִי מִדָּה, דַּאֲכַל מִינֵּיהּ גְּרִיוָא דִּגְרוֹגְרוֹת דְּשָׁוְיָא זוּזָא** - שאכל מדה של גרוגרות שעולה זוז, **וְקָא מְשַׁלֵּם לֵיהּ גְּרִיוָא דִּתְמָרִים דְּשָׁוֵי אַרְבְּעָה** - ושילם לו אותה מידה של תמרים ששוה ארבעה, **וְקָתָנֵי תָּבֹא עָלָיו בְּרָכָה,** ששילם תמרים שהם יותר יקרים, **אַלְמָא תְּמָרִים עֲדִיפִי,**

וכיון ששנינו לגבי עני בגורן, ששיעור גרוגרות הוא קב. ואמר רב וכן לעירוב, אם כן כל שכן שאפשר לערב בקב תמרים.

דחיית ההוכחה:

אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: מברייתא זו אין הוכחה שתמרים עדיפים מגרוגרות, שאפשר לומר שגרוגרות עדיפים, ובברייתא **לְעוֹלָם** מדובר **דַּאֲכַל מִינֵּיהּ בְּזוּזָא, וְקָא מְשַׁלֵּם בְּזוּזָא** - שאכל בזוז ומשלם זוז, **וּמַאי תָּבֹא עָלָיו בְּרָכָה, דַּאֲכַל מִינֵּיהּ מִידֵּי דְּלָא קָפֵיץ עֲלֵיהּ זָבִינָא** - שאכל גרוגרות שלא מצוי להם קונים, כי הגרוגרות מצויות, **וְקָא מְשַׁלֵּם לֵיהּ מִידֵּי דְּקָפֵיץ עֲלֵיהּ זָבִינָא** - ושילם תמרים שמצוי להם קונים, וכיון שאפשר לומר שתמרים אינם יותר חשובים מגרוגרות, אם כן להוכיח מגרוגרות לתמרים, ששיעור העירוב בתמרים הוא גם קב.

◆◆◆

שיעור שתיתא לעירוב

שְׁתִיתָא - מאכל שעושין מקמח שנתייבש בתנור, ונותנין לתוכו דבש, **אָמַר רַב אַחָא בַּר פִּנְחָס: תְּרֵי שַׁרְגּוּשֵׁי** - שיעורו לעירוב שתי כפות.

שיעור קליות לעירוב

כִּיסָאנֵי [קליות] **אָמַר אַבָּיֵי: תְּרֵי בוּנֵי דְּפוּמְבְּדִיתָא** - שתי מדות הנקראות 'בוני' בעיר פומבדיתא.

קליות טובות ללב ולמנוע דאגה

אָמַר אַבָּיֵי: אֲמַרָה לִי אֵם: הָנֵי כִּסָאנֵי מְעַלּוּ לְלִיבָּא וּמְבַטְלֵי מַחְשַׁבְתָּא - קליות אלו מועילות ללב ומבטלות דאגה.

רפואה לחולשת הלב

וְאָמַר אַבָּיֵי: אֲמַרָה לִי אֵם, הַאי מַאן דְּאִית לֵיהּ חוּלְשָׁא דְלִיבָּא - מי שיש לו חולשת הלב,

לַיְיתֵי בִּישְׂרָא דְאַטְמָא יַמִּינָא דְּדִיכְרָא - שיביא בשוק שוק ימין של איל,

וְלַיְיתֵי כַּבּוּיֵי דְרֵעִיתָא דְּנִיסָן - ויביא גללי בקר שהטילו בחודש ניסן,

וְאִי לֵיכָּא כַּבּוּיֵי דְּרֵעִיתָא - ואם אין לו גללי בקר, **לַיְיתֵי סוּגְיָינֵי דַעֲרַבְתָּא** - יביא קיסמין של ערבה,

וְנִיכַבְּבֵיהּ - ויעשה מהגללים או מהערבה גחלת, ויצלה בהן אותו בשר **וְנֵיכוּל** - ויאכל את הבשר, **וְנִשְׁתֵּי בָּתְרֵיהּ חַמְרָא מַרְקָא** - וישתה אחריו יין מזוג.

◆◆◆

כל שהוא ליפתן

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: כָּל שֶׁהוּא לִיפְתָּן, שיעורו לעירוב **כְּדֵי לֶאֱכוֹל בּוֹ** - ללפת בו את הפת מזון שתי סעודות.

כל שאינו לפתן

כֹּל שֶׁאֵינוֹ לִיפְתָּן אלא נאכל בפני עצמו, שיעורו לעירוב: **כְּדֵי לֶאֱכוֹל הֵימֶנּוּ** - שיהו כל שתי הסעודות ממנו.

בשר חי

בָּשָׂר חַי - אינו לפתן אלא מאכל חשוב בפני עצמו, ועל כן אם מניחו לעירוב, שיעורו: **כְּדֵי לֶאֱכוֹל הֵימֶנּוּ** - כמות בשר לשתי סעודות.

בשר צלי

בָּשָׂר צָלִי,

רַבָּה אָמַר: שיעורו הוא: **כְּדֵי לֶאֱכוֹל בּוֹ** - לאכול עמו פת של שתי סעודות, כיון שלשיטתו הוא לפתן.

וְרַב יוֹסֵף אָמַר: כְּדֵי לֶאֱכוֹל הֵימֶנּוּ, שהוא סובר שאינו לפתן אלא מאכל חשוב בפני עצמו.

אָמַר רַב יוֹסֵף: מְנָא אָמֵינָא לַהּ - מאיפה אמרתי דבר זה שבשר צלי הוא מאכל בפני עצמו, ואינו לפתן, **דְּהָנֵי פָּרְסָאֵי אָכְלִי טַבְהָקִי** [חתיכות] **בְּלָא נַהֲמָא** - שאלו הפרסיים אוכלים חתיכות צלי בלא לחם.

אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: וּפָרְסָאֵי הֲווֹ רוּבָּא דְעָלְמָא - וכי הפרסיים הם רוב העולם, ומדוע מנהג יחידים קובע את ההכרעה לכולם, **וְהָתְנַן בִּגְדֵי עֲנִיִּים לַעֲנִיִּים בִּגְדֵי עֲשִׁירִים לַעֲשִׁירִים**, שבגדי עניים - שלש על שלש, מקבלין טומאה לעניים. ובגדי עשירים, שלשה על שלשה מקבלין טומאה אף לעשירים.

מהדורה זו מתייחדת בהגשת דברי הגמרא באופן שהלומד מקבל באופן ברור את ה"**צורתא דשמעתתא**", נושאי הסוגיא, השיטות והראיות.

בסיום הלימוד הסוגיא ברורה לפני הלומד, מסוכמת במוחו ובליבו.

הביאור ערוך באופן שהלומד "**לומד**" את הסוגיא ובכך קונה קנין בדף.

הכותרות לפני כל נושא והקיטוע לכל סוגיא מהווים תוספת בהירות כמאמר חז"ל "ליתן רווח בין פרשה לפרשה".

מעלות אלו יחד עם חדשנות ההגשה והאותיות המאירות הם **האבן השואבת** ללומדים חדשים גם ישנים לחיבור העמוק עם מהדורה זו.

להנצחת המהדורה, מסכת או חוברת 0533129507
a0533129507@gmail.com

בס"ד
ניתן לשמוע שיעור 7 דפים [בשיעור אחד]
במס' 036171111 - קול הלשון
ולהקיש * 70 - 700

9771565598004 36
02/09/2020 י"ג אלול תש"פ גמרא ופירושה

0777551090 כץ גרפיקס